

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์พยากรและส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2561

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ปภพ จีรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนบริหารการและส่งเสริมการเกษตร

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุมิสรณ์ เครือคำ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะทัศน์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล ฟองมูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.นครศ รั้งควัด)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เม่งอำพัน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ชื่อเรื่อง	การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ชื่อผู้เขียน	นายปภพ จีรัตน์
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวุฒิสรรค์ เครือคำ

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะคิดและการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร และ 4) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ เกษตรกรที่อยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 272 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-stage sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา ซึ่งประกอบได้ด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 61 ปี อยู่ในสถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 3.56 ไร่ มีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 86,234.30 บาทต่อปี มีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 28 ปี เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเฉลี่ย 3 กลุ่ม ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย 27 ครั้งต่อเดือน เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และมีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทาง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางบวก ได้แก่ สถานภาพ การเข้าร่วมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทางลบ ได้แก่ พื้นที่ทำการเกษตร

ปัญหาในการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำเพื่อทำการเกษตรในฤดูแล้ง การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ต้นทุนและปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรกรรมมีราคาสูง และผลผลิตทางการเกษตรมีราคาต่ำ และมีข้อเสนอแนะ คือควรมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การสนับสนุนองค์ความรู้และวิทยาการใหม่ในการทำเกษตรกรรม การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร

คำสำคัญ : เกษตรแบบครัวเรือน, เกษตรพอเพียง, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Title	FARMING AT THE HOUSEHOLD LEVEL IN ACCORDANCE WITH THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY OF FARMERS IN U-MONG MUNICIPALITY, MUEANG DISTRICT, LAMPHUN PROVINCE
Author	Mr. Papob Jeerat
Degree	Master of Science in Resources Development and Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Phutthisun Kruekum

ABSTRACT

The objectives of this study were to investigate: 1) socio-economic attributes of farmers; 2) knowledge attitude and household farming of the farmers in accordance with the philosophy of sufficiency economy; 3) factors affecting household farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy; 4) problems encountered and suggestions about household farming of the farmers. The sample group in this study consisted of 272 farmers obtained by two-stage sampling. A set of questionnaires was used for data collection and analysis by using frequency, mean, percentage, standard deviation and Enter Regression analysis.

Results of the study revealed that most of the respondents (70.10) were male, 61 years old on average, married, and elementary school graduates and below. The respondent had 4 family members, 2 household workforces, 4 rai of farming area, an income earned from farming of 86,234.30 baht on average, and 28 years of farming experience. In their community they were members of 3 community groups and they contracted agricultural staff on average twice a year. The respondents participated in agricultural activities/traditions 3 times per year and agricultural training/educational trips in farming twice a year. They perceived data on farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy on average 27 times per month. The respondents had a high level of knowledge about household farming in accordance with the

philosophy of sufficiency economy. However, their attitude towards household farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy was a high level of agreement. They had a high level of household farming practice in accordance with the philosophy of sufficiency economy. The following were factors positively effecting household farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy: marital status, being community group member, agricultural training/ educational trips, participation in agricultural activities/traditions, knowledge about household farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy, and attitude towards household farming in accordance with the philosophy of sufficiency economy whereas farming area had negativity effect.

The following were problems encountered in household farming of the respondents: water shortage, breakout of diseases and insects, high production costs and low price of agricultural yields. The respondents suggested the following: development of water source for agricultural purpose; support on new agricultural knowledge; and technology and promotion of agricultural group forming for agricultural yield selling.

Keyword : Household Farming, Sufficient Farming, Philosophy of Sufficiency Economy

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้รับการสนับสนุนทุนการศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ “ทุนศิษย์ก้นกุฏิ” เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษา และการทำวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโท อนึ่งการศึกษาวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.รุจ ศิริสัญลักษ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดิสสรค์ เครือคำ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะ ทัศน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล ฟองมูล อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ตลอดจนคณาจารย์และ บุคลากรสาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ทุก ท่าน ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำในการวางแผน ตรวจสอบแก้ไข และการติดต่อประสานงานในการ ดำเนินการวิจัยมาโดยตลอด จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสิ้นด้วยความสมบูรณ์

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลอุโมงค์และผู้นำชุมชนที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และการ อำนวยความสะดวกในการสำรวจพื้นที่ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสร้างเสริมสุขภาพตำบล อุโมงค์ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้านที่ให้ความกรุณาช่วยเหลือผู้วิจัยในการเก็บ รวบรวมข้อมูล ตลอดจนเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ที่ให้ ความร่วมมือและสนับสนุนการทำวิจัยเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของบิดา มารดา ญาติพี่น้อง ตลอดจนเพื่อนพ้อง มิตรสหาย รุ่นพี่ รุ่นน้องมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่สนับสนุนและให้กำลังใจจนการ ศึกษาวิจัยนี้สำเร็จตามความมุ่งหวังทุกประการ

ปภพ จีรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 การตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	6
ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลอุโมงค์.....	6
แนวความคิดพัฒนาเกษตรกรรมของประเทศไทย.....	18
ทฤษฎีครอบครัว.....	25
แนวความคิดทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน.....	32
แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	39
ทฤษฎีการยอมรับปฏิบัติ.....	45
ทฤษฎีความรู้.....	51
ทฤษฎีทัศนคติ.....	61
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	68

ภาคสรุป	73
กรอบแนวคิดในการวิจัย	74
สมมติฐานการวิจัย	75
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	76
สถานที่ดำเนินการวิจัย.....	76
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	77
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	81
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	82
การทดสอบเครื่องมือ.....	83
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
ระยะเวลาในการวิจัย.....	90
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	91
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร	92
ตอนที่ 2 ข้อมูลการศึกษาความรู้ ทักษะและการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทาง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร.....	106
ตอนที่ 3 ข้อมูลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน	141
ตอนที่ 4 ข้อมูลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทาง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน .	150
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	155
สรุปผลการวิจัย.....	155
อภิปรายผลการวิจัย.....	158
ข้อเสนอแนะ	163
บรรณานุกรม.....	167
ภาคผนวก.....	173

ภาคผนวก ก แบบสอบถามงานวิจัย.....	174
ภาคผนวก ข ผลการทดสอบเครื่องมือในการวิจัย.....	187
ประวัติผู้วิจัย.....	193

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามหมู่บ้าน	79
ตารางที่ 2 ระยะเวลาในการวิจัย	90
ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	94
ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ.....	97
ตารางที่ 5 ประเด็นในการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านเกษตร.....	100
ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางสังคม.....	102
ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมใน ระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	107
ตารางที่ 8 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมใน ระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	110
ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับ ครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	114
ตารางที่ 10 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติที่ทัศนคติต่อการทำ เกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ	119
ตารางที่ 11 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติที่ทัศนคติต่อการทำ เกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล	120
ตารางที่ 12 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติที่ทัศนคติต่อการทำ เกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 121	121
ตารางที่ 13 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติที่ทัศนคติต่อการทำ เกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้.....	122
ตารางที่ 14 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติที่ทัศนคติต่อการทำ เกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม.....	123

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตาม
 แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง..... 125

ตารางที่ 16 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน
 ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ..... 131

ตารางที่ 17 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับ
 ครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล..... 133

ตารางที่ 18 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับ
 ครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว..... 135

ตารางที่ 19 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน
 ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้..... 137

ตารางที่ 20 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน
 ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม..... 139

ตารางที่ 21 การกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำ
 เกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 142

ตารางที่ 22 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับระดับการทำเกษตรกรรมในระดับ
 ครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง..... 144

ตารางที่ 23 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญา
 เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน..... 149

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์เทศบาลตำบลอุโมงค์	7
ภาพที่ 2 ลักษณะการทำเกษตรแบบครัวเรือน	34
ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	44
ภาพที่ 4 ขั้นตอนของกระบวนการยอมรับและวิธีการใช้สื่อ	47
ภาพที่ 5 รูปจำลองกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม	49
ภาพที่ 6 อัตราการยอมรับของกลุ่มเกษตรกร	51
ภาพที่ 7 การเปรียบเทียบความรู้โดยนัยและความรู้ชัดแจ้งที่อยู่ในตัวของคน	54
ภาพที่ 8 เกลียวความรู้ (Knowledge Spiral)	55
ภาพที่ 9 วงจรการเรียนรู้	60
ภาพที่ 10 กระบวนการความรู้	60
ภาพที่ 11 กรอบแนวคิดในการวิจัย	74
ภาพที่ 12 แผนที่เทศบาลตำบลอุโมงค์	77
ภาพที่ 13 แผนภาพการสุ่มตัวอย่างในการวิจัย	80

บทที่ 1

บทนำ

การเกษตรกรรมถือเป็นรากฐานที่สำคัญของมวลมนุษยชาติ เนื่องจากปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ล้วนเป็นผลมาจากผลของการทำการเกษตรทั้งสิ้น อีกทั้งการเกษตรยังสะท้อนถึงความมั่นคงของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะในด้านการผลิตอาหารที่จะสนับสนุนและเสริมสร้างให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี มีความสุขในการดำเนินชีวิต (อานัฐ ต้นโซ, 2551: 1) ทั้งนี้จากการสำรวจของ (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2014: 9) เกี่ยวกับการผลิตทางด้านการเกษตร พบว่าทั่วโลกมีการผลิตทางด้านการเกษตรโดยครัวเรือนเป็นฐานของการผลิตและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ถึงร้อยละ 90 โดยมากที่สุดอยู่ที่ทวีปเอเชียถึงร้อยละ 74 เช่นเดียวกับการประเทศไทยที่นับว่าภาคการเกษตรมีความผูกพันกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมาโดยตลอด และมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในเชิงมวลรวมของประเทศ เนื่องจากภาคการเกษตรถือเป็นแหล่งผลิตอาหาร แหล่งวัตถุดิบ แหล่งแรงงาน และเป็นแหล่งที่มาของการนำเข้าเงินตราอันมหาศาลจากต่างประเทศ รวมไปถึงการเป็นต้นกำเนิดของตลาดสินค้าอุตสาหกรรมและบริการ (จุฑารัตน์ จุลศิริพงษ์, 2550: 169-171) และภาคการเกษตรของประเทศไทยส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตที่อยู่ในระดับครัวเรือน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการทำเกษตรแบบรายย่อย โดยจากการสำรวจครัวเรือนเกษตรกรในปีเพาะปลูก พ.ศ. 2558/2559 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2560: 4) พบว่าประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรอยู่ 5.91 ล้านครัวเรือน จากครัวเรือนในประเทศทั้งหมด 21.35 ล้านครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560: 23) หรือคิดเป็นร้อยละ 27.68 ของครัวเรือนทั้งประเทศ

อย่างไรก็ตามการผลิตในฐานครัวเรือนต้องเผชิญกับการปัญหาที่ไม่สามารถหรือยากที่จะควบคุมด้วยตนเอง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งในส่วนของภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม รวมถึงการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ที่ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ประกอบกับการผันผวนของสภาพเศรษฐกิจ ที่เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เกษตรกรต้องใช้ต้นทุนและปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น อีกทั้งยังต้องประสบกับปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำ ทำให้เกษตรกรมีรายได้หรือกำไรที่ลดน้อยลง ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการดำรงชีวิตหรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือน และมีความจำเป็นที่จะต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งสถาบันทางการเงินเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรยังไม่สามารถหลุดพ้นจากการภาระหนี้สินและความยากจน (กฤษฏา หลีกเมือง และคณะ, 2559b: 75-82) อันเป็นการสร้างความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตและเพิ่มความอ่อนแอให้กับเกษตรกรรายย่อยหรือภาคการเกษตรในระดับครัวเรือนที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศ และถ้าแต่ละปัญหามีการ

สะสมหรือไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกวิธีและรอบด้านก็อาจเป็นปัญหาใหญ่และอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการล่มสลายของภาคเกษตรของประเทศไทยได้ในอนาคตอันใกล้

จากสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการบริหารประเทศ นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ที่มุ่งเน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และถือเป็นยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด โดยเฉพาะในภาคการเกษตรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการวางยุทธศาสตร์โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการผลิตที่ให้เกิดความยั่งยืน และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร ซึ่งเป็นการยกระดับให้เกษตรกรรายย่อย ที่มีพื้นที่การผลิตขนาดเล็กให้พึ่งพาตนเอง มีความเป็นอยู่ที่มั่นคงรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างสมดุล กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2554: 63-65)

ปัญหาการวิจัย

เทศบาลตำบลอุโมงค์ มีอาณาเขตตั้งอยู่ในอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน มีลักษณะการใช้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการทำเกษตรกรรม และถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้มีการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาปรับใช้ในการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ ซึ่งเห็นได้จากการดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง แหล่งปฏิบัติการเรียนรู้กองทุนออมทรัพย์สวัสดิการประชาชนตำบลอุโมงค์ ศูนย์อุโมงค์ลดโลกร้อน และแหล่งปฏิบัติการเรียนรู้การบริหารจัดการองค์กรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผลจากการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จึงทำให้สำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ได้รับรางวัลที่สำคัญ ได้แก่ รางวัลชนะเลิศโครงการพัฒนาผู้นำเผชิญวิกฤตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และรางวัลในการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการพัฒนาผู้นำตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนที่มีเกษตรเป็นรากฐาน และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นจากการทำการเกษตรที่เน้นความหลากหลาย การสร้างความสามารถในการลดภาระหนี้สินและมีแหล่งอาหารที่ปลอดภัยจากการทำเกษตรแบบอนุรักษ์ธรรมชาติ ตลอดจนการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีความสามัคคี มีการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น สำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาภาคการเกษตร และเพื่อจะให้ผลของการส่งเสริมการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสมบูรณ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงต้องมี

การศึกษาเพื่อให้ทราบถึงระดับการปฏิบัติหรือการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรในด้านต่างๆ ของเกษตรกรว่าอยู่ในระดับใด และมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร ตลอดจนการได้ศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการทำเกษตรกรรมว่ามีแนวโน้มและมีทิศทางอย่างไรบ้าง เพื่อจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการกำหนดแนวทางในการวางแผนและการกำหนดนโยบายในการยกระดับการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ให้มีประสิทธิภาพและเห็นผลในทางปฏิบัติมากขึ้น ตลอดจนเพื่อเป็นสนองการสร้างความคิดสุขในการใช้ชีวิตในสังคมของเกษตรกร อันนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ตามยุทธศาสตร์ข้อที่ 1 ของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงในด้านการดำเนินชีวิตของเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเองและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

การศึกษาวิจัยเรื่อง การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะคิดและการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
4. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในกับสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ กลุ่มงานในสังกัด หรือหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการวางแผนหรือใช้ประกอบในการกำหนดนโยบาย

ส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เห็นผลในเชิงปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

3. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยให้นักศึกษา นักวิจัย นักวิชาการ หรือผู้สนใจทั่วไปสามารถใช้ผลการศึกษาค้นคว้านี้เป็นพื้นฐานในการต่อยอดการวิจัยด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนภายใต้กระบวนทัศน์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการเกษตรในเทศบาลตำบลอุโมงค์ สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีขึ้นให้แก่เกษตรกรในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของตนเอง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

เกษตรกรที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้มีพื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งประเด็นการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความพอประมาณ
2. ด้านความมีเหตุผล
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
4. ด้านเงื่อนไขความรู้
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาวิจัย เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2560 ถึง 30 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 รวมใช้เวลาทั้งหมด 11 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรกร หมายถึง ผู้ที่ทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน หมายถึง การที่เกษตรกรได้มีการบริหารจัดการรูปแบบการทำเกษตรกรรม ซึ่งสามารถแบ่งแขนงของการทำเกษตรกรรม คือ การเพาะปลูกพืช การปศุสัตว์ การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยครอบครัวของเกษตรกรเป็นผู้ควบคุม ตัดสินใจ หรือบริหารจัดการการผลิตด้วยตนเองและมีการพึ่งแรงงานจากให้ครอบครัวเป็นหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางหนึ่งที่เกษตรกรนำมาประยุกต์ใช้กับการทำเกษตรกรรมของตนเอง ซึ่งมุ่งเน้นให้มีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งด้านวัตถุ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม

ทัศนคติ หมายถึง เป็นความคิดเห็น ความรู้สึก หรือความเชื่อของเกษตรกรที่มีต่อการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมของตนเอง

ความรู้ หมายถึง การที่เกษตรกรได้ส่งสมข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการศึกษา ค้นคว้า ประสพการณ์ ทักษะ โดยผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ และนำมาเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของตนเอง จนเกิดความเข้าใจและสามารถตัดสินใจในการนำมาประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติได้

บทที่ 2

การตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสารสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย โดยแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลอุโมงค์
2. แนวคิดการพัฒนาเกษตรกรรมของประเทศไทย
3. ทฤษฎีครอบครัว
4. แนวคิดการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน
5. แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
6. ทฤษฎีการยอมรับปฏิบัติ
7. ทฤษฎีความรู้
8. ทฤษฎีจิตทัศน์คติ
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลอุโมงค์

ประวัติความเป็นมาของเทศบาลตำบลอุโมงค์

ตำบลอุโมงค์ มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และเป็นชุมชนดั้งเดิม โดยในปี พ.ศ. 2514 จัดตั้งเป็นสุขาภิบาล อยู่ในเขตพื้นที่ของตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ 20.09 ตารางกิโลเมตร ระยะทางห่างจากจังหวัด 10 กิโลเมตร มีจำนวน 11 หมู่บ้าน/ชุมชน จากนั้นได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์เทศบาลตำบลอุโมงค์

เขตพื้นที่การปกครอง

ปัจจุบันเทศบาลตำบลอุโมงค์มีหมู่บ้านอยู่ภายใต้การปกครองทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 ชุมชนบ้านอุโมงค์
- หมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านกอม่วง
- หมู่ที่ 3 ชุมชนบ้านสับกับตอง
- หมู่ที่ 4 ชุมชนบ้านฮ่องกอก
- หมู่ที่ 5 ชุมชนบ้านป่าเหว
- หมู่ที่ 6 ชุมชนบ้านป่าลาน
- หมู่ที่ 7 ชุมชนบ้านเซตวัน (หนองหมู)
- หมู่ที่ 8 ชุมชนบ้านไร่
- หมู่ที่ 9 ชุมชนบ้านป่าเส้า
- หมู่ที่ 10 ชุมชนบ้านชัยสถาน
- หมู่ที่ 11 ชุมชนบ้านแม่ร่องน้อย

การตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพของประชากร

ราษฎรส่วนใหญ่เป็นผู้ตั้งรกรากสืบต่อมาจากบรรพบุรุษ ราษฎรนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ตามที่ทำไร่ ลุ่มและอยู่อาศัยตามริมลำคลอง เป็นกลุ่มชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน และมีชุมชนหนาแน่นบริเวณสอง ข้างถนนสายหลัก คือ ทางหลวง หมายเลข 106 เป็นถนนสายเก่าเชื่อมระหว่างจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ การประกอบอาชีพ ราษฎรส่วนใหญ่คือ เกษตรกรรม ทำสวน เป็นอาชีพหลักรองลงมา คือ รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ อุสาหกรรมในครัวเรือน และอาชีพอื่น ๆ

อาณาเขตของเทศบาลตำบลอุโมงค์

ทิศเหนือ ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคืน อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

สภาพภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลอุโมงค์มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มตามแนวชายฝั่งตะวันตกแม่น้ำกวังและมีลำเหมืองปิงห่างไหลผ่านส่วนกลางของพื้นที่เพื่อหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรม สภาพดินเป็นดินร่วนซุยเหมาะแก่การทำให้ ทำนา และทำสวน โดยเฉพาะสวนลำไย ซึ่งแต่ละปีช่วยทำรายได้แก่เกษตรกรเป็นจำนวนมาก

สภาพเศรษฐกิจ

1. การเกษตร ประชากรของเทศบาลตำบลอุโมงค์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จากผลการสำรวจจากครัวเรือนทั้งหมด มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาก คิดเป็นร้อยละ 84.28 ส่วนอาชีพรองลงมาคือ รับจ้าง ร้อยละ 8.74 อาชีพค้าขาย ร้อยละ 2.16 อาชีพรับราชการ ร้อยละ 1.23 และประกอบอาชีพอื่นๆ ร้อยละ 2.59

2. การอุตสาหกรรม มีโรงงานประเภทต่างๆ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จำนวน 43 แห่ง ประเภทและจำนวนสถานประกอบการด้านการพาณิชย์กรรมและการบริการ

3. พาณิชยกรรม

ในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์มีสถานประกอบการด้านพาณิชยกรรม ดังนี้

- 1) สถานีบริการน้ำมัน 5 แห่ง
- 2) ร้านค้าทั่วไป 304 แห่ง
- 3) ตลาดสด 3 แห่ง

4. สถานประกอบการเทศพาณิชย์ โรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง (อยู่ในความดูแลของเทศบาล)

5. สถานประกอบการด้านบริการ

- 1) ธนาคาร จำนวน 3 แห่ง
- 2) สถานที่จำหน่ายอาหารตาม พรบ. จำนวน 3 แห่ง

6. การท่องเที่ยว

เทศบาลตำบลอุโมงค์เป็นหน่วยงานองค์กรส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบการจัดกิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงอนุรักษ์ และเชิงเกษตร การบริการ ดังนี้

- 1) งานสืบสานวัฒนธรรมปิงห่าง-ไส้อั่วหละปูน และงานเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง
- 2) งานประเพณีลอยกระทง/ประเพณีปีใหม่เมือง เข้าพรรษา ออกพรรษา
- 3) ศูนย์วัฒนธรรมตำบลอุโมงค์ ห้างนาเจ้า
- 4) แหล่งจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เช่น ผลิตภัณฑ์จากไม้ ไวน์ ลำไย

อบแห้ง ฯลฯ

- 5) โฮมสเตย์ตำบลอุโมงค์ และกิจกรรมท่องเที่ยวอื่น ๆ
- 6) สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ศาสนสถาน วัดต่าง ๆ

นอกจากนี้ ยังจัดภูมิทัศน์ที่สวยงามให้มีพื้นที่สีเขียว เช่น การปลูกต้นไม้ สร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น และการดูแลสภาพภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมของชุมชนให้มีความสะอาดสวยงามเป็นระเบียบ หรือสร้างจุดสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปะความเป็นอยู่แบบล้านนา มีการจัดสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดีจะเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่จะเดินมาเที่ยวจังหวัดลำพูน

7. การปศุสัตว์ มีการเลี้ยงเป็ด ไก่ และสุกร เพื่อเป็นอาหารของราษฎรบ้าง ซึ่งเป็นการเลี้ยงระดับครัวเรือน และมีการเลี้ยงสุกรเพื่อจำหน่าย จำนวน 1 แห่ง

สภาพสังคม

1. ชุมชน เทศบาลตำบลอุโมงค์ชุมชนที่อยู่ในเขตปกครองทั้งหมดจำนวน 11 ชุมชน จำนวนครัวเรือน 5,024 ครัวเรือน จำนวนประชากรในชุมชนรวม 13,289 คน

2. ศาสนา มีผู้นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 98 ของจำนวนประชากรทั้งหมด โดยในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ จำนวน 10 วัด ส่วนที่เหลือร้อยละ 2 นับถือศาสนาอื่นๆ และประชาชนส่วนใหญ่ยึดมั่นในหลักพระศาสนา และปฏิบัติศาสนกิจตลอดจนประเพณีท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด

3. วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ

3.1 ประเพณีสงกรานต์ (ประเพณีปีใหม่เมือง) อยู่ในช่วงเดือนเมษายน มีการจัดงานประเพณีสงกรานต์ ทำบุญ ปล่อยนก ปล่อยปลา เล่นน้ำสงกรานต์

3.2 ประเพณีลอยกระทง (ประเพณียี่เป็ง) อยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน มีการจัดงานประเพณีลอยกระทง เผาเทียน เล่นไฟ ประกวดกระทง การแข่งขันปล่อยโคมลอย

3.3 การแข่งขันกีฬาสัมพันธ์เทศบาลตำบลอุโมงค์ อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์มีการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ เช่น วิ่งกระสอบ ชักคะเย่อ

3.4 ประเพณีวันเข้าพรรษา อยู่ในช่วงเดือนกรกฎาคมมีการทำบุญที่วัดและถวายเทียนพรรษา

3.5 งานวัฒนธรรม สืบสาน-ไส้อั่ว หละปูน ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ของทุกปี

4. การศึกษา ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลอุโมงค์มีสถานศึกษาจำนวน 9 แห่ง โดยเป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง โรงเรียน 7 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนบ้านอุโมงค์ โรงเรียนวัดฮ่องกอก โรงเรียนอนุบาลเมืองลำพูน โรงเรียนเซตวันหนองหมู โรงเรียนบ้านป่าเส้า โรงเรียนวัดชัยสถาน และโรงเรียนอุโมงค์วิทยาคม และมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (การศึกษานอกระบบโรงเรียน) จำนวน 1 แห่ง

5. กีฬา นันทนาการและสถานที่พักผ่อน

5.1 สนามกีฬาอเนกประสงค์จำนวน 7 แห่ง

5.2 สนามฟุตบอลจำนวน 4 แห่ง

5.3 สนามบาสเกตบอลจำนวน 3 แห่ง

5.4 สนามตระกร้อจำนวน 4 แห่ง

5.5 สวนสาธารณะจำนวน 1 แห่ง

5.6 สนามเด็กเล่นจำนวน 2 แห่ง

6. สถานบริการสาธารณสุข

6.1 ศูนย์แพทย์ตำบลอุโมงค์ จำนวน 1 แห่ง

6.2 สถานีอนามัยตำบลอุโมงค์ จำนวน 1 แห่ง

6.3 คลินิกเอกชน จำนวน 2 แห่ง

สภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

1. ภูมิอากาศ

เทศบาลตำบลอุโมงค์ตั้งอยู่ในจังหวัดลำพูน ซึ่งมีสภาพภูมิอากาศแตกต่างกันอย่างเด่นชัด 3 ฤดู กล่าวคือ ช่วงเดือนมีนาคมและเดือนเมษายนเป็นฤดูร้อนช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมเป็นฤดูฝนและช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์เป็นฤดูหนาว

2. อุณหภูมิ

ตำบลอุโมงค์อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีมีค่าประมาณ 26.08 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดตลอดปีมีค่าประมาณ 32.80 องศาเซลเซียส โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนมีค่าประมาณ 38.20 องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคมมีค่าประมาณ 14.0 องศาเซลเซียส

3. น้ำฝน

ค่าเฉลี่ยปริมาณน้ำฝนตลอดปี 962.09 มิลลิเมตร โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในเดือนกันยายน ประมาณ 193.2 มิลลิเมตร และค่าเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ 0.3 มิลลิเมตร

4. แหล่งน้ำ

ในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ มีลำน้ำขนาดใหญ่ไหลผ่าน คือ ลำน้ำแม่กวาง ซึ่งพาดผ่านขอบเขตด้านตะวันออกของพื้นที่ โดยน้ำจะไหลลงมาจากทิศเหนือ จากจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านนิคมอุตสาหกรรมลำพูน แล้วเข้าสู่ตัวเมืองลำพูน เป็นลำน้ำที่มีน้ำไหลตลอดปี นอกจากแม่น้ำกวางแล้วยังมีลำเหมือง ปิงห่าง ซึ่งมีน้ำตลอดปี เพราะอยู่ในระบบชลประทาน โดยนำน้ำจากลำน้ำปิงเข้าสู่พื้นที่และแยกเป็นลำเหมืองสายเล็กสายน้อย เข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม ส่วนหนึ่งเกษตรกรยังได้มีการเจาะน้ำบาดาล และบ่อน้ำตื้น ไว้อุปโภคบริโภค

5. น้ำเสีย

น้ำเสียจากอาคารบ้านเรือน ตลาด หรืออาคารพาณิชย์ ได้แก่ น้ำที่ใช้ชำระล้างสิ่งต่าง ๆ ที่ระบายออกมาจากบ้านหรืออาคาร เช่น น้ำอาบ น้ำจากห้องครัว จากการซักล้างเสื้อผ้า จากส้วมชักโครก จากการล้างภาชนะ น้ำส่วนใหญ่ข้างต้นนี้จะระบายจากอาคารไปสู่พื้นดิน แล้วจะค่อย ๆ ซึมหมดในฤดูร้อน ในปีงบประมาณ 2549 เป็นต้นไป เทศบาลตำบลอุโมงค์ ได้ตราเทศบัญญัติเกี่ยวกับการติดตั้งบ่อดักไขมันบังคับใช้กับอาคาร ซึ่งทำให้ผู้ก่อสร้างอาคารจำเป็นต้องติดตั้งบ่อดักไขมันด้วย สำหรับน้ำจากส้วมจะมีการเก็บกักในระบบบ่อเกรอะ บ่อซึม เพื่อดักกากสิ่งปฏิกูลและไขมันเอาไว้ปล่อยให้ส่วนใสไหลลงไปรวมกับน้ำเสียส่วนอื่นๆ ก่อนจะระบายออกสู่อ่างน้ำสาธารณะ แต่ในอนาคตเทศบาลมีโครงการก่อสร้างท่อระบายน้ำ เพื่อบำบัดน้ำเสีย โดยให้น้ำเสียทั้งหมดสู่อ่างน้ำสาธารณะ เพื่อส่งไปสถานที่บำบัด ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อแหล่งน้ำสาธารณะต่อไป

6. ขยะ

การจัดการด้านขยะมูลฝอย ได้ใช้ระบบถุงขยะที่มีตราของเทศบาล จำหน่ายให้ผู้ให้บริการนำไปใส่ขยะ โดยแยกเป็นถุงขยะเปียก และถุงขยะแห้ง เพื่อให้ราษฎรได้ช่วยกันแยกขยะก่อนทิ้งนำมาใช้แทนระบบถังขยะที่ตั้งวางตามจุดต่างๆ ซึ่งมีปัญหาด้านการควบคุมปริมาณขยะหรือขยะจรซึ่งในระบบถุง เทศบาลจะจำหน่ายในราคาถุงละ 6 บาทเป็นการรวมค่าธรรมเนียมบริการไว้ด้วยแล้วเมื่อถึงเวลารัฐจะนำมาวางไว้ตามจุดนัดหมาย เพื่อให้เทศบาลเก็บขยะไปกำจัด ประโยชน์ที่ได้รับ คือ การควบคุมปริมาณขยะตามหลักสากล “ผู้มีขยะมาก ชื้อถุงมาก จ่ายเงินมาก” เป็นการควบคุม จำกัดการทิ้งขยะคือต้องคิดก่อนทิ้งไม่เช่นนั้นจะต้องจ่ายเงินค่ากำจัดขยะมากขึ้น สำหรับการกำจัดขยะเทศบาล ได้จ้างเอกชนนำไปกำจัดให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาลตำบลอุโมงค์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านการบริการสาธารณสุข และการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม ป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพ กิจการนันทนาการและสวัสดิการ โดยมีแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) ส่งเสริม ป้องกัน รักษาพยาบาล ฟื้นฟูสุขภาพ และดูแลสุขภาพของประชาชนแบบองค์รวม
- 2) พัฒนาและจัดซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ด้านการบริการสาธารณสุข
- 3) ควบคุม ป้องกันและเฝ้าระวังโรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อ
- 4) ส่งเสริมการแพทย์แผนไทยและการบริการสาธารณสุข แพทย์ทางเลือก
- 5) ส่งเสริมสุขภาพเด็ก นักเรียนให้เหมาะสมตามวัย
- 6) ส่งเสริมสวัสดิการสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาส
- 7) ป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพ ส่งเสริมกิจกรรมเด็ก เยาวชน สตรี กีฬาและนันทนาการ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการเมือง การบริหาร และการบริการ โดยมีแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพัฒนา และการพัฒนาการเมืองในทุกกระดับ
- 2) อบรมและพัฒนาศักยภาพประชาชนในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น
- 3) พัฒนาศักยภาพของบุคลากรท้องถิ่นในการให้บริการแก่ประชาชน
- 4) ปรับปรุงและพัฒนารายได้ของเทศบาล
- 5) ปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ในการปฏิบัติงานและพัฒนาสำนักงาน
- 6) ปรับปรุงระเบียบ เทศบัญญัติ แผนพัฒนา และข้อมูลสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น
- 7) ส่งเสริมและพัฒนากองป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 8) ป้องกันและแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุบนท้องถนนและควบคุมระบบการจราจรในเขตเทศบาล

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และส่งเสริมศาสนา ภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และพัฒนาการศึกษา โดยมีแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) อนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณี และรัฐพิธี
- 2) ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาของประชาชน
- 3) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและความเข้มแข็งของวัด และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในหมู่ประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) สร้างจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2) เผ่าระวังและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) ปรับปรุงภูมิทัศน์ บำบัด และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4) จัดหาอุปกรณ์และสถานที่กำจัดขยะและสุขาภิบาลสถานที่ ลดปริมาณขยะมูลฝอย และการบำบัดน้ำเสีย

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โครงสร้างพื้นฐาน โดยมีแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) พัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปรับปรุงที่สาธารณะประจำหมู่บ้านและป้องกันการบุกรุกที่สาธารณะ
- 2) ก่อสร้าง ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และบำรุงรักษาถนนสะพานทางเท้าและท่อระบายน้ำ
- 3) ก่อสร้าง ปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารสาธารณประโยชน์ สิ่งก่อสร้าง ถาวรวัตถุศาสนสถาน สุสานสถานที่นันทนาการ ลานกีฬาในชุมชน
- 4) ติดตั้ง บำรุงรักษาระบบไฟฟ้า โทรศัพท์ และพัฒนาระบบประปา
- 5) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค ขุดลอกลำเหมือง คู คลอง

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจชุมชนและการท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรกรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่
- 2) สนับสนุนและส่งเสริมการออมในหมู่ประชาชนและยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ระบบข่าวสารการตลาด กระจายรายได้แก่ประชาชน
- 4) พัฒนาและส่งเสริมกลุ่มอาชีพให้แก่ประชาชน
- 5) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 7 ยุทธศาสตร์การสนับสนุนหรืออุดหนุนการดำเนินงานหน่วยงานอื่นๆ โดยมีแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ดังนี้

- 1) การสนับสนุนหรืออุดหนุนส่วนราชการ
- 2) การสนับสนุนหรืออุดหนุนกิจการที่เป็นสาธารณประโยชน์

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การเริ่มต้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

เทศบาลตำบลอุโมงค์เริ่มต้นจากการที่ผู้บริหารได้ศึกษา เรียนรู้ ทำความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ซึ่งแนวทางที่มุ่งเน้นการดำรงชีวิต และให้รอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ ได้อย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาวิวัฒน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารองค์กรและการจัดการสาธารณะ แก่ประชาชน โดยกำหนดเป็นนโยบายของเทศบาล และบริหารจัดการในองค์กร โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และมีศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลอุโมงค์ เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานตามหลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของเทศบาลตำบลอุโมงค์ในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2554: 109-122)

1. ด้านนโยบายและการจัดการองค์กร

1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ

เทศบาลตำบลอุโมงค์ได้มีนโยบายในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในหน่วยงานโดยเทศบาลตำบลอุโมงค์ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “อุโมงค์เมืองของตนสุขภาพดีทุกภาคมีส่วนร่วม ศูนย์รวมแห่ง ภูมิปัญญา” และได้แปลงวิสัยทัศน์ให้เป็นพันธกิจ ๔ พันธกิจที่สอดคล้องกับ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม คือ

- 1) การพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองที่น่าอยู่
- 2) การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (โดยส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิต ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านสังคมยึดหลัก ศาสนาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต)

3) อนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์แห่งภูมิปัญญา ทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี

4) พัฒนาและส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

1.2 การจัดทำงบประมาณและการบริหารงบประมาณ

เทศบาลตำบลอุโมงค์ได้บริหารหน่วยงานจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ โดยการประมาณให้ คุ่มค่า เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

1) การจัดทำงบประมาณให้สมดุลโดยการประมาณการจากงบอุดหนุน งบการจัดเก็บ ภาษีต่างๆ และจัดทำแผนการใช้ให้สอดคล้อง

2) การจัดทำโครงการกิจกรรมต่างๆ เทศบาลตำบลอุโมงค์กำหนด ให้ใช้งบประมาณ อย่างคุ้มค่า การสอบราคาอย่างโปร่งใส การบริหารโครงการ อย่างประหยัด ทำให้มีการประหยัด งบประมาณอย่างมาก

2. ด้านการพัฒนาบุคลากร

เทศบาลตำบลอุโมงค์ให้ความสำคัญกับบุคลากรเป็นสำคัญเนื่องจาก บุคลากรเป็นกลไกใน การบริหารงานที่สำคัญที่สุดการพัฒนาบุคลากรทั้งความรู้ ความสามารถที่สอดคล้องกับภาระหน้าที่ และการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม การสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากร เทศบาลตำบลอุโมงค์จึงให้ เป็นนโยบายหลัก โดยมีวิธีการพัฒนาบุคลากร เช่น

- 1) มีการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ
- 2) การจัดทำแผนอัตรากำลังให้สอดคล้องกับภาระงานของเทศบาล โดยจะมีการวิเคราะห์ ปริมาณงานและคุณภาพงานก่อนการกำหนดตำแหน่งภายใต้กรอบโครงสร้างอัตรากำลัง
- 3) มีการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง
- 4) มีโครงการหรือกิจกรรมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ให้มีการใช้ชีวิตแบบ พอเพียง เรียบง่าย มีการออม การลดอบายมุข ส่งเสริมสุขภาพ มีความสามัคคี มีจิตสาธารณะและสร้าง ค่านิยมใหม่ที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

การบริหารงานทุกด้านในเทศบาลตำบลอุโมงค์จะบริหารงาน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาค ส่วน ดังนี้

3.1 ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการพิจารณาและ วิเคราะห์จากสาเหตุต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึง ผลที่จะเกิดอย่างรอบคอบ

3.2. การจัดทำแผนในการจัดทำแผนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแผนชุมชน แผนพัฒนาหรือแผนปฏิบัติการ เทศบาลตำบลอุโมงค์จะดำเนินการ โดยทำประชาคม และการทำ SWOT เพื่อให้ได้แผนดำเนินการที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

3.3. สนับสนุนการพัฒนาในระดับครัวเรือน โดยการพัฒนาให้แต่ละครัวเรือนให้สามารถพึ่งพาตนเอง

3.4. สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมในบางส่วนของทางเทศบาลเห็นสมควร ทั้งนี้เมื่อชุมชนเข้มแข็งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมเข้มแข็งไปด้วย

ผลงานรูปธรรมในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การประยุกต์ใช้

1. การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลอุโมงค์ โดยเน้นการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งเสริมการพัฒนาตามแนวพระราชดำริผสมผสานกับภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งมีพื้นที่จำนวน 45 ไร่ เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรในพื้นที่และผู้สนใจทั่วไป

โดยกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย

1) กิจกรรมด้านการลดต้นทุนการผลิต และการเพิ่มรายได้ เช่น การทำปุ๋ยหมัก ทำน้ำหมักชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ ปลูกพืชหมุนเวียน การคัดเลือกพันธุ์พืช สาธิตการปลูกไม้ผล การเพาะพันธุ์กล้าไม้ การเพาะเห็ด การเลี้ยงหมูหลุม การเลี้ยงปลาในนาข้าว/ในร่องสวน การเลี้ยงโคขาวลำพูน การเลี้ยงกระบือ บ้านหอมเมือง การอบสมุนไพร พืชผักสวนครัว แก๊สชีวภาพ การจัดตั้งกองทุนพึ่งตนเองของสมาชิก การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตร ทฤษฎีใหม่

2) กิจกรรมด้านการบริหารการพัฒนา เช่น

-การอบรมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

-การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในพื้นที่

-การสำรวจปราชญ์และผู้นำเกษตรกรผู้สนใจเกษตรกรอินทรีย์ในพื้นที่

-การรวบรวมภูมิปัญญาเกษตรกรอินทรีย์และหอมพื้นบ้าน

-การผลิตสื่อวีดิทัศน์ของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการ

สร้างสารคดี และจดหมายข่าวต่างๆ

-การสร้างเกษตรกรเครือข่ายมาทำกิจกรรมในพื้นที่ของศูนย์เรียนรู้ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง

-การพัฒนาความรู้และทักษะบุคลากรที่ทำงานในศูนย์เรียนรู้ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงให้มีความชำนาญและถ่ายทอดองค์ความรู้

-การร่วมมือกับสถาบันวิจัยหรือศูนย์วิจัย ซึ่งเป็นสถาบันทางวิชาการที่ศึกษากระบวนการพัฒนาทางสังคมของชุมชน ในการศึกษากระบวนการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้

-การสร้างเครือข่ายสมาชิกศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เชื่อมกับเกษตรกรในพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่ให้มีการผลิตผักอินทรีย์ และผักปลอดภัย

-การเชื่อมหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียงร่วมกับสถาบันทางการศึกษาในพื้นที่

-การร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายในการจัดกิจกรรมร่วมกัน อย่างน้อยปีละ 6 ครั้ง

-การสร้างกิจกรรมการสาธิตและครอบครัวตัวอย่างเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3) กิจกรรมด้านการตลาดและการแปรรูปผลผลิต โดยเน้นให้เกิดกิจกรรมดังนี้

-การส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านการตลาดของสมาชิกและเครือข่าย
-การจัดให้มีอาคารสถานที่ในการจำหน่ายผลผลิตของศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสมาชิก

-การจัดให้มีวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือในการแปรรูปผลผลิต
-การส่งเสริมการจัดกิจกรรมตลาดนัดส่งเสริมสุขภาพหรือตลาดทางเลือกที่เป็นธรรมสำหรับผู้บริโภคหรือศูนย์วิจัยหน่วยอาหารปลอดภัย

2. นอกจากนี้เทศบาลตำบลอุโมงค์ยังได้สร้างเครือข่ายการเรียนรู้โดยส่งเสริมเกษตรกรที่สมัครใจที่มีแนวคิดที่จะทำการเกษตรแบบผสมพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน เข้าร่วมโครงการครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง 84 ครัวเรือน ทำความดีถวายในหลวง โดยการสนับสนุนให้เกษตรกรในพื้นที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หนุนเสริมความรู้ทางเทคนิควิชาการต่างๆ ให้กับเกษตรกร การส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีและทางด้านจิตใจ มีการพัฒนาชีวิตและชุมชนอย่างต่อเนื่องและเป็นขั้นตอน เพื่อขยายผลทางความคิดและรูปธรรมไปยังเกษตรกรกลุ่มอื่นๆ ในพื้นที่ให้มีเครือข่ายครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนรวม 252 ครัวเรือน รวม 11 หมู่บ้าน โดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

แนวคิดการพัฒนาเกษตรกรรมของประเทศไทย

เกษตรกรรมเป็นรากฐานของมนุษยชาติ ที่มีความสำคัญต่อการวิถีดำรงชีวิตโดยเฉพาะเรื่องอาหาร เนื่องจากปัจจัยสี่ของมนุษย์ล้วนเป็นผลลัพธ์มาจากการเกษตรกรรมทั้งสิ้น ในปัจจุบันการสร้าง ความมั่นคงของแต่ละประเทศก็ล้วนมาจากการสร้างความอยู่ดีกินดี ความสมบูรณ์พูนสุข และความ มั่นคงทางอาหาร ให้แก่ประชาชนในประเทศ การที่ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหาความขาดแคลนใน เรื่องของอาหารได้ ประเทศนั้นก็เลยไม่ประสบปัญหาข้าวยากหมากแพงหรือความอดอยาก อันเป็น พื้นฐานในการสามารถสร้างความมั่นคง และการสนับสนุนการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพและยั่งยืน (อานัฐ ตันโซ, 2551: 1)

ประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมนับแต่ในอดีต ปัจจุบัน จึงมีคำกล่าวมาโดยตลอด ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม หรือสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเกษตร (agrarian society) ซึ่งเป็นสังคมที่ผสมผสานคติ ความเชื่อที่มีความหลากหลายรวมเข้ากับการเกษตร อาทิ การนับถือสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ นับถือธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนา เกษตรกรรมไทยในอดีต จะใช้แรงงานคนในครอบครัว และแรงงานจากสัตว์ เป็นหลัก โดยการพึ่งพาน้ำฝน และน้ำในแม่น้ำลำคลอง ในการ เพาะปลูก และ ใช้ในชีวิตประจำวัน ความโดดเด่นของสังคมเกษตรกรรม คือ เป็น สังคมที่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการนับญาติกันอย่างสนิทสนม มีการยกย่องธรรมชาติ และสิ่งที่มีบุญคุณ เช่น ในเรื่องของการ ทำขวัญพระแม่โพสพ การลอยกระทง เพื่อขอบคุณ และขอขมา พระแม่คงคา การนับถือพระแม่ธรณี การทำขวัญโค-กระบือ มีการขอความร่วมมือกัน เช่น การขอแรง เพื่อนบ้านมา ช่วยกันทำงาน เมื่อแรงงานภายในครอบครัวไม่เพียงพอ เช่น การลงแขก การขอแรง การเอาแรง ไม่ว่าจะ เป็นการทำนาเกี่ยวข้าวปลูก สร้างบ้าน โดยเป็นการแลกเปลี่ยนหมุนเวียน แรงงานในชุมชน เกษตรกรรม จึงเป็นรากฐานสำคัญในการทำให้เกิดประเพณี วัฒนธรรม และมีการสืบสานต่อกันมา จนกระทั่งทุกวันนี้

ความหมายของเกษตรกรรม

ชูศักดิ์ คงคานนท์ (2550: 235) ได้กล่าวถึงความหมายของเกษตรกรรม (cultural practice) ว่าเป็นวิถีทำการเกษตร ซึ่งเกษตรกรรมหมายรวมถึงวิถีการเพาะปลูกพืช ซึ่งมีศัพท์ เฉพาะว่า “กสิกรรม” และยังหมายถึงการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาจจะเป็นสัตว์บกหรือสัตว์น้ำก็ได้ เพราะ เนื่องจากการกสิกรรมหรือการเลี้ยงสัตว์ ต่างก็เป็นการปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิตทั้งสิ้น โดยยัง กล่าวถึงคำว่า “การเกษตร” มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “agriculture” ซึ่งหมายถึงการเพาะหรือ ปฏิบัติที่เกี่ยวกับดินเพื่อให้เกิดผลผลิต ที่อาศัยกระบวนการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์เป็นพื้นฐาน ซึ่งมีเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการเร่งให้ทั้งพืชและสัตว์มีการเจริญเติบโตในพื้นที่ทำกินหรือคอกปศุสัตว์

กระบวนการผลิตหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่จัดได้ว่าเป็นธุรกิจ ซึ่งต้องคำนึงถึงต้นทุน และผลตอบแทน เป็นประการสำคัญ และให้ความหมายในทางวิชาการด้านการเกษตรที่สามารถขยายความต่อไปอีกได้ว่า การเกษตร คือ การใช้ศิลปะและวิทยาศาสตร์ในการปฏิบัติกับที่ดิน เพื่อให้เกิดการผลิต

สมจิต โยธะคง (2556: 6) ได้กล่าวว่าเกษตรกรรมแปลมาจากคำว่า Agriculture (Agri/Ager) ซึ่งเป็นรากศัพท์มาจากภาษากรีก หมายถึง ท่งหรือดิน และ culture หมายถึง การปลูกหรือการปฏิบัติ ดังนั้นเมื่อมารวมกันจึงมีความหมายว่า การปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดการผลิตหรือการใช้พื้นที่เพื่อให้เกิดผลผลิตขึ้นมา อย่างไรก็ตามในทางวิชาการได้ขยายความออกไปอีก โดยให้ความหมายของเกษตรกรรม คือ การปฏิบัติกับที่ดินเพื่อให้เกิดผลผลิต ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การทำประมงและการเกษตรผสมผสาน โดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และเงินทุน เพื่อให้พืชและสัตว์เจริญเติบโตให้ผลผลิตต่างๆ และอีกนัยหนึ่ง เกษตรกรรม คือ กิจกรรมชนิดหนึ่งของมนุษย์ โดยมีจุดประสงค์ เพื่อการผลิต และเพื่อควบคุมวิธีการใช้พืชและสัตว์ไปในทางที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของเกษตรกรรม หมายถึง การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ การจับสัตว์น้ำ การใช้และบำรุงรักษาทรัพยากรจากที่ดิน น้ำ และป่าไม้อย่างยั่งยืน และให้หมายรวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่ม การแปรรูป การจำหน่าย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์การจับสัตว์น้ำ การใช้และบำรุงรักษาทรัพยากรจากที่ดิน น้ำ และป่าไม้อย่างยั่งยืน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2553)

ความสำคัญของเกษตรกรรม

ประชากรส่วนใหญ่ในโลกดำรงชีพอยู่ได้ก็เพราะเกษตรกรรม ซึ่งเกษตรกรรมเป็นแหล่งที่มาของปัจจัย 4 โดยเฉพาะในด้านอาหาร อันเป็นแหล่งของพลังและคุณค่าโภชนาการ ที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การใช้แรงงานในการทำการเกษตร การก่อสร้าง ซึ่งล้วนแต่ต้องการอาหารในการดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมวลมนุษยชาติ โดยเฉพาะประเทศไทยเกษตรกรรมมีบทบาทและมีความสำคัญดัง ชูศักดิ์ คงคานนท์ (2550: 236) ได้อธิบายไว้ ดังนี้

1. เกษตรกรรมเป็นที่มาของปัจจัยสี่ที่สำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค
2. เกษตรกรรมเป็นโครงสร้างหลักทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเนื่องจากประเทศมีรายได้หลักจากการส่งสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรออกจำหน่ายทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ ได้แก่ ข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว พืชไร่ที่

เป็นอาหาร ผลิตภัณฑ์จากพืช น้ำมัน ผลิตภัณฑ์จากพืชเส้นใยอาหาร สัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ รวมทั้งผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำทุกประเภท อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศในโลก ที่สามารถผลิตอาหารส่งออกเลี้ยงพลเมืองของโลกได้

3. เกษตรกรรมเป็นส่วนสำคัญให้ประชากรในประเทศมีงานทำ โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมในแขนงต่าง ๆ ซึ่งนอกจากผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยตรงแล้ว ภาคการเกษตรยังมีความต้องการบุคลากรที่มีความสามารถในงานสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกเป็นจำนวนมาก เช่น งานแปรรูปผลิตภัณฑ์งานด้านบรรจุภัณฑ์ งานด้านการตลาด งานส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรงานค้นคว้าและวิจัย ตลอดจนงานด้านวิศวกรรมเครื่องกล และวิศวกรรมโรงงาน ซึ่งเป็นงานอันต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เป็นต้น งานด้านต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นต้องใช้บุคลากรในระดับต่าง ๆ กันตั้งแต่พนักงานปฏิบัติการ นักการตลาด นักส่งเสริม นักวิจัย วิศวกรและคนงานที่ใช้แรงงาน โครงสร้างดังกล่าวเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของประเทศไทย ส่งผลให้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีงานทำเป็นหลักแหล่ง

จากความสำคัญของเกษตรกรรมข้างต้น สมจิต โยธะคง (2556: 6) ได้ขยายความเพิ่มเติมถึงความสำคัญของการเกษตรต่อประเทศไทย ไว้ดังนี้

1. การสร้างความมั่นคงทางสังคมกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ เกษตรกรรมในอดีตและปัจจุบันทำหน้าที่เป็นภาคสวัสดิการสังคมที่มั่นคงมาโดยตลอด โดยเฉพาะเป็นการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และแหล่งรายได้ ในปัจจุบันมีการดำเนินควบคู่ไปกับภาคอุตสาหกรรม อันเป็นการสร้างรายได้ และความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจต่อเกษตรกรอย่างมาก และภาคการเกษตรยังเป็นที่ยอมรับการตกงานจากภาคอุตสาหกรรมในภาวะประสบปัญหาทางเศรษฐกิจได้ด้วย เช่น ในช่วงเกิดภาวะวิกฤตขึ้นกับประเทศใน พ. ศ. 2540 ผู้ที่ออกจากภาคการเกษตรไปทำงานในโรงงาน ที่ได้รับผลกระทบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำโรงงานต้องปิด โรงแรมต้องลดพนักงาน ร้านค้าต้องปิด เมื่อถูกปลดออกจากงานก็กลับบ้านในชนบทที่มีบ้าน มีอาหารกิน และการเกษตรที่จะเป็นอาชีพรองรับหลังจากการไม่มีงานทำ

2. การสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร food security เป็นความสามารถผลิตอาหารภาคเกษตรกรรมของไทยสามารถผลิตอาหารได้เกินพอบริโภคภายในประเทศและที่เหลือยังเป็นสินค้าที่ส่งออกไปขายต่างประเทศ เกษตรกรรมจึงเป็นภาคที่สามารถผลิตอาหารได้เกินความต้องการเท่ากับเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่เพราะความมั่นคงทางอาหารคือความมั่นคงทางสังคมและความมั่นคงทางการเมืองประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ยังไม่มีความสามารถที่จะทำเช่นนี้ได้ประเทศที่ผลิตอาหารไม่เพียงพอต่อการบริโภคก็จะเกิดการจลาจลฆ่าฟัน เกิดวิกฤตการณ์อาหารเกิดความไม่เสถียรภาพทางการเมือง ดังนั้นวิกฤตการณ์ทางอาหารจึงเป็นวิกฤตการณ์ของประเทศที่ขาดความมั่นคงทางอาหารส่วนใหญ่ประชากรของไทยมี อาหารรับประทาน

เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกายเพียงแต่ต้องการบริโภคอาหารยังต้องได้รับการพัฒนาเพราะส่วนใหญ่ยังบริโภคอาหารไม่ถูกหลักโภชนาการ

3. การเป็นรากฐาน การทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม ภาคการเกษตรของไทยมีโครงสร้างที่ทำให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมที่ดี เพราะ การมีอาหารบริโภคเกินความต้องการ เป็นผลให้เกิดการช่วยเหลือเอื้ออาทรกันได้ ในยามประสบปัญหาต่างๆ เช่น พื้นที่ประสบกับปัญหาน้ำท่วม หรือภัยแล้ง ต่างก็ได้การช่วยเหลือหรือแบ่งปันอาหารจากผู้คนในพื้นที่อื่นๆ

4. การเป็นแหล่งสร้างรายได้ ภาคเกษตรกรรมเป็นแหล่งหาเงินต่างประเทศสินค้าเกษตรส่งออกของไทยทั้งในรูปวัตถุดิบการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารสิ่งของ เครื่องใช้ เช่น ข้าว ยางพารา ป่าไม้ และดีบุก จากภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่แล้วจึง กระจายไปสู่อุตสาหกรรมอื่นๆ ที่เป็นอุตสาหกรรมเกษตร เช่น สับปะรดกระป๋อง ผลไม้กระป๋อง อื่นๆ ได้แก่ ไข่ กุ้ง ปลาพูน่ากระป๋อง ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปในรูปแบบอาหารกระป๋องหรือในรูปแบบอื่นๆ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่ผลิตจากไม้ยางพารา และจากไม้ของต้นมะพร้าว เป็นต้น การส่งออกสินค้าเกษตรกรรมที่มีการขยายตัวต่อเนื่องความสำคัญของภาคเกษตรกรรมในการเป็นแหล่งหาเงินตราต่างประเทศขยายตัว ไม่น้อยกว่าภาคอุตสาหกรรมและคาดว่าจะต้องมีความสำคัญต่อไปในอนาคต ภาคเกษตรกรรมจึงเป็นภาคที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจของประเทศ

5. การเป็นตลาดสำคัญรองรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แม้ว่าการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมจะขยายตัวและกระจายมากขึ้น แต่พื้นฐานยังต้องอาศัยการตลาดในประเทศเป็นฐาน เพราะได้เปรียบค่าขนส่ง ตลาดในต่างประเทศที่ต้องแข่งขันกับอุตสาหกรรมเจ้าของประเทศนั้นๆ และต้องแข่งขันกับคู่แข่งอื่นๆ เมื่อใดก็ตามถ้าสภาพอากาศดี ราคาสินค้าส่งออกดีทำให้ราคาสินค้าภายในประเทศดี ความต้องการสินค้าอุตสาหกรรมที่ผลิตในประเทศสูงขึ้นเมื่อเกษตรกรหรือผู้ให้ภาคเกษตรกรรมของไทยมีรายได้มากขึ้น ก็มีอำนาจในการซื้อสินค้าที่ผลิตในประเทศมากขึ้นซึ่งต่างจากในเมืองเมื่อมีรายได้ดีขึ้นส่วนใหญ่จะนิยมสินค้าที่ผลิตจากต่างประเทศมากขึ้น หรือไม่ก็เดินทางไปใช้จ่ายซื้อข้าวของ ดังนั้น ผู้ที่อยู่ในภาคเกษตรกรรมและอาศัยอยู่ในชนบทจึงเป็นทั้งผู้ผลิตสินค้าและผู้บริโภคสินค้าเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ภายในประเทศมากที่สุด

6. การเป็นแหล่งสร้างงานให้กับคนไทย เกษตรกรรมถือเป็นแหล่งสร้างงานในประเทศเป็นเวลายาวนานแล้ว เมื่อก่อน สงครามโลกครั้งที่ 2 ภาคเกษตรกรรมโอบอ้อมแรงงานในประเทศมากกว่าร้อยละ 80 (ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และแรงงานที่เกี่ยวข้อง) อีกร้อยละ 20 แรงงานจะอยู่ในภาคอุตสาหกรรมและบริการ เช่นตามโรงงานอุตสาหกรรม การค้าส่งค้าปลีกการขนส่งเพียงเล็กน้อย ต่อมาสัดส่วนของภาคแรงงานในภาคเกษตรกรรมลดลงประมาณร้อยละ 60 ในช่วงแผนฉบับที่พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และลดลงมาเรื่อยๆจนขณะนี้แรงงานภาคเกษตรกรรมจริงจะมีอยู่ประมาณร้อยละ 35 และจะมีการลดลงเรื่อยๆ แต่จะมีแรงงานที่อยู่ในภาพอื่นๆ เช่น ภาคบริการ

และภาคอุตสาหกรรม ส่วนหนึ่งมาจากการเกษตรกรรมแบบไม่เต็มเวลามากขึ้นในลักษณะการทำอาชีพเสริมงานอดิเรก และเพื่อพักผ่อนหย่อนแสดงให้เห็นว่าภาคเกษตรกรรมเป็นแหล่งสร้างให้กับคนไทย เพราะคนส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตอยู่

7. การเป็นภาคเศรษฐกิจที่แข่งขันกับต่างประเทศ เกษตรกรรมของไทยเป็นภาคเศรษฐกิจที่สามารถแข่งขันกับประเทศใดในโลกได้ โดยประเทศไทยมีสินค้าเกษตรกรรมที่ผลิตโดยเกษตรกรชาวไทย เป็นสินค้าส่งออกอันดับที่ 1 และ 2 หรือไม่เกินที่ 5 ของโลก หลายสินค้าที่เป็นอันดับ 1 ของโลกได้แก่ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง สับปะรดกระป๋อง กุ้ง ไข่ ปลาทูน่า สินค้าที่ไม่ได้ที่ 1 แต่ติดอันดับไม่เกินที่ 5 ของโลก เช่น น้ำตาล ดอกไม้ มะขามเปรี้ยว ทุเรียน มังคุด ผักและผลไม้อื่นๆ สินค้าเกษตรกรรมของไทย จึงเป็นภาคกับเศรษฐกิจที่แข่งขันกับต่างประเทศได้

8. การเป็นฐานความเชื่อมโยงของการผลิตอื่นๆ ผลผลิตทางอ้อมที่เกิดขึ้นจากภาคเกษตรกรรมจะมีจะมีความสัมพันธ์กับระบบ อุตสาหกรรมที่ ระบบการขนส่ง ระบบการค้า เป็นต้น

ยุทธศาสตร์การพัฒนากษตรของไทย

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2559: 39-62) ได้สรุปแผนพัฒนากษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากษตร ทั้งหมด 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่ 1 เป็นยุทธศาสตร์ที่ว่าด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เป็นการยกระดับให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ มีความมั่นคงและภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบธุรกิจเกษตร บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนากษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 โดยเน้นการขยายผลการทำกรเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร สร้างระบบสวัสดิการ และดำเนินการปรับโครงสร้างหนี้สินให้กับเกษตรกร ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะช่วยเหลือเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพให้สามารถบริหารจัดการฟาร์มแบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต แปรรูป และการตลาด ตลอดจนสร้างการรวมกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็งและสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยในยุทธศาสตร์ที่ 1 มีแนวทางการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรทั้งหมด 5 แนวทาง ดังนี้

1. ขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม
3. ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ
4. พัฒนาองค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer)
5. สร้างความเข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ว่าเป็นการเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งลดต้นทุนการผลิตและสร้างโอกาสในการแข่งขันของสินค้าเกษตร ใช้การตลาดนำการผลิตด้วยการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ มีการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างภาครัฐเกษตรกร กับภาคเอกชน เพื่อให้สินค้าเกษตรได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ด้านโลจิสติกส์สินค้าเกษตรและโซ่อุปทานให้กับเกษตรกร สถาบันเกษตรกร และผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรโดยนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเรื่องราว (Story) ให้กับสินค้าเกษตรและชุมชน เพื่อเป็นจุดขาย สร้างความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ของสินค้าเกษตร สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน ตลอดจนสนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร การดำเนินงานดังกล่าวควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน กับเกษตรกร รวมถึงส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความร่วมมือระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นส่วนสนับสนุนและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาระดับภูมิภาค

โดยมีแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทานมีแนวทางการพัฒนา ทั้งหมด 8 แนวทาง ดังนี้

1. ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานรองรับความต้องการของตลาด
2. ส่งเสริมการบริหารจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตร
3. เพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ด้วยวิธีการส่งเสริมและสร้าง
4. จัดตั้งศูนย์กลางและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร
5. เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืน
6. สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชน (Public Private Partnership)
7. สนับสนุนการจัดการความเสี่ยงที่จะกระทบต่อพืชผลทางการเกษตร

8. ส่งเสริมการค้าชายแดน การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และความร่วมมือระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 เป็นการพัฒนาการเกษตรของประเทศให้มีศักยภาพ ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา โดยกำหนดกรอบงานวิจัยและสร้างนวัตกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตร และสร้างการเชื่อมโยงของข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมถึงส่งเสริมการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาใช้ประโยชน์เน้นการเข้าถึงเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยและกลุ่มเกษตรกร เพื่อช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ซึ่งการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีแนวทางการพัฒนา ทั้งหมด 3 แนวทาง ดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร
2. พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ
3. ส่งเสริมการนำงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์

ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เป็นยุทธศาสตร์ ที่ว่าด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนาภาคเกษตรบนพื้นฐานการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยเน้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตรให้คงความหลากหลายทางชีวภาพ สนับสนุนกิจกรรมเกษตรเชิงอนุรักษ์เพื่อคงความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ทำกินทางการเกษตร และสร้างภูมิคุ้มกันทางการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนทั้งหมด 5 แนวทาง ดังนี้

1. ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตร
2. ส่งเสริมการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
3. บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

4. บริหารจัดการพื้นที่ทำกินทางการ
5. สร้างภูมิคุ้มกันทางการเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change)

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ที่ว่าด้วยการมุ่งเน้นการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ เป็นการปรับกระบวนการทำงานภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน พัฒนาบุคลากรภาครัฐ และกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องให้เป็นองค์กรที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล รวมทั้งพัฒนากฎหมายใหม่ และปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ จะช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน และเป็นการเตรียมความพร้อมขององค์กรให้สามารถปรับตัวและทำงานในลักษณะบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในยุทธศาสตร์สุดท้ายนี้จะเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีแนวทางการพัฒนา 2 แนวทาง ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรการเกษตรภาครัฐ ปรับปรุงโครงสร้างส่วนราชการ และกระบวนการทำงาน
2. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ให้มีความทันสมัยถูกต้อง และเป็นธรรม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ทฤษฎีครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่เล็กที่สุดและเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวให้มีการพัฒนาที่สมบูรณ์และสมดุลตลอดช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้หากสมาชิกครอบครัวได้ทำหน้าที่ของตนเองได้ถูกต้องและเหมาะสมตลอดจนมีความสอดคล้องกับบริบทต่างๆ ในครอบครัว ชุมชน และสังคม สถาบันสังคมก็จะเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม รวมถึงการวางรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตได้ (พูนสุข เวชวิฐาน, 2557: 3)

ความหมายของครอบครัว

อัมพล สุอำพัน (2531: 721) กล่าวถึงการให้ความหมายของครอบครัวว่าสามารถพิจารณาในการนิยามความหมายได้หลายด้าน อาทิ ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวหมายถึง กลุ่มคนที่ใช้จ่ายร่วมกัน

จากงบเดียวกันภายในครอบครัวและจะมีความเกี่ยวพันกันอย่างไรก็ได้ และถ้าพิจารณาในด้านของ พันธกรรมครอบครัวจะหมายถึง กลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต หรือหากพิจารณาในด้าน กฎหมายครอบครัวจะหมายถึงชายหญิงที่จะอยู่ร่วมกันและจดทะเบียนสมรสกัน รวมถึงบิดามารดา และบุตรมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามกันตามกฎหมาย

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2545: 4) ได้ให้ความหมายของครอบครัวในเชิงจิตวิทยาว่า ครอบครัวคือสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน เพื่อเป็นตัวแทน ของสถาบันสังคมภายนอกที่จะปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติกับสมาชิกรุ่นใหม่ของสังคมที่ กำเนิดขึ้นใหม่ในครอบครัว

พูนสุข เวชวิฐาน (2557: 4 อ้างใน Olson and Defrain, 1994) ได้ให้ความหมายของ ครอบครัวว่า การตกลงของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปในการใช้ชีวิต ใช้ทรัพยากร ตัดสินใจ และให้ คุณค่าต่อการดำเนินชีวิตร่วมกัน

สรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นหน่วยของสังคมที่มีขนาดเล็กที่สุด อันประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มี ความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต ทางกฎหมายหรือโดยการสมรส บุคคลในครอบครัวจะมีความผูกพันกัน ทางอารมณ์และจิตใจ เป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมและกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ และเป็นสถาบัน ที่จะสร้างสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม ตลอดจนพัฒนาให้เป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคมพร้อมกันด้วย

หน้าที่ของครอบครัว (Functions of the Family)

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สังคมสร้างขึ้น เพื่อให้ทำหน้าที่อันเป็นประโยชน์แก่สังคมหลาย ประการ สังคมย่อมให้การสนับสนุนครอบครัวอย่างมั่นคง โดยมุ่งหวังให้ครอบครัวทำ หน้าที่ซึ่งสังคม มอบหมายอย่างสมบูรณ์ หน้าที่ของครอบครัว คืองานที่ครอบครัวพึงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่มวล สมาชิก ในครอบครัวเพื่อให้สมาชิกเหล่านั้นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยที่ครอบครัวเป็นสถาบัน ที่เก่าแก่และจำเป็นที่สุดของมนุษย์ ครอบครัวจึงมีการทำหน้าที่ต่าง ๆ แบบเดียวกันในทุกสังคมของ มนุษย์ จนเราอาจเรียกได้ว่าเป็นหน้าที่สากล คือเป็นหน้าที่ซึ่งครอบครัวของทุกสังคมต้องกระทำ เฉลียว บุญยงค์ (2538: 47) ได้สรุปหน้าที่ของครอบครัวโดยทั่วไป ได้ดังนี้

1. หน้าที่ทางชีววิทยา หรือหน้าที่การให้กำเนิดแก่สมาชิก ความต้องการทางสรีระอย่างหนึ่ง ของมนุษย์ คือ เพศรส ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีบุตร การให้กำเนิดแก่สมาชิกต้องอาศัยพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางชีววิทยา การให้กำเนิดแก่สมาชิกควรจะเป็นตามธรรมชาติ กล่าวคือ เมื่อชายหญิง กระทำกิจกรรมทางเพศร่วมกัน ฝ่ายหญิงก็มีครรภ์ เมื่อครบกำหนดก็คลอดบุตรถ้า สุขภาพของมารดาและบุตรดี บุตรก็จะเจริญเติบโตไปตามลำดับ บิดามารดาจะต้องเลี้ยงดูบุตรให้มี คุณภาพ สามารถทำประโยชน์ให้สังคมได้ ถ้าคู่สมรสไม่สามารถให้กำเนิดแก่สมาชิกได้ด้วยเหตุบาง ประการ สังคมก็ผ่อนปรนให้คู่สมรสรับเด็กอื่นมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมได้ การรับบุตรบุญธรรม ถ้า

ปฏิบัติตามประเพณีและกฎหมายแล้ว บุตรบุญธรรมก็มีฐานะเหมือนกับบุตรที่เกิดจากสายโลหิตทุกประการ

2. หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เมื่อครอบครัวผลิตเด็กออกมาแล้ว พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง จะต้องช่วยกันเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนให้เด็กได้เจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป หน้าที่นี้ นับว่าสำคัญมาก ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ประการด้วยกัน คือ

2.1 การเลี้ยงดูเด็กก่อนเพื่อให้มีร่างกายแข็งแรงเจริญเติบโต มีจิตใจสมบูรณ์

2.2 การอบรมสั่งสอนขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามให้เด็ก โดยที่มนุษย์ เป็นสัตว์ที่มีภาวะเป็นเด็กอ่อน ต้องพึ่งพาอาศัยอยู่กับครอบครัวของตนนานมากกว่าลูกของสัตว์ ประเภทอื่น ๆ ฉะนั้นโอกาสในการเรียนรู้ ถ่ายทอดลักษณะอุปนิสัยใจคอ บุคลิกภาพต่าง ๆ จากญาติที่ ใกล้เคียง ผู้ซึ่งเลี้ยงดูตนมาโดยพ่อ แม่ จึงมีอยู่มาก ฉะนั้นถ้าลูกมีอุปนิสัยที่ไม่ดี หรือเป็นสมาชิกที่เลว ของสังคม ความผิย่อมตกเป็นของครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

3. หน้าที่ในการให้ความรัก หน้าที่นี้ยังไม่มีสถาบันใดทำแทนได้ดีกว่าครอบครัวความรักที่เด็ก ได้รับจากบิดามารดา หรือจากครอบครัวตนเป็นความรักที่ต่อเนื่อง ไม่มีวันสิ้นสุด เด็กที่ขาดความรัก ขาดความเอาใจใส่จากครอบครัว มักจะก่อปัญหาขึ้นเพื่อเรียกร้องความสนใจ เด็กมักจะมีพฤติกรรม ขี้ อิจฉา ไม่รักใคร่ จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลภายนอก ครอบครัวก็มักจะปรับไม่ได้ หรือได้ก็ไม่ดีพอ เมื่อ ถึงวัยแต่งงานก็ปรับตัวให้เข้ากับคู่สมรสของตนไม่ได้

4. หน้าที่ในทางเศรษฐกิจ คือการหาเงินมาใช้จ่ายเลี้ยงดูสนองความต้องการตามปัจจัยสำคัญ 5 ประการ คือ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และการศึกษา อันเป็นความจำเป็นพื้นฐานของ มนุษย์ หน้าที่ทางเศรษฐกิจของครอบครัวชาวตะวันตกกับครอบครัวชาวตะวันออก มีลักษณะแตกต่างกัน บ้าง ในสังคมชาวตะวันตกการที่ชายและหญิงมาสมรสกันก็ถือว่าชีวิตสมรสคือหุ้นส่วน มีการแบ่ง ความรับผิดชอบ คู่สมรสบางคู่ผลัดกันทำหน้าที่หาเงินเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งศึกษาต่อวิชาชีพ บุตรต้องขอ ยืมเงินจากบิดามารดา ต้องรับผิดชอบในทางเศรษฐกิจต่อบุตรมาก ต้องส่งเสียสนับสนุนในทางการเงิน จนกว่าบุตรของตนจะแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหาก

5. หน้าที่ในการให้ความปลอดภัย บิดา มารดา มีหน้าที่ให้ความปลอดภัยแก่บุตรนับตั้งแต่ บุตรปฏิสนธิ เมื่อคลอดออกมาแล้วบุตรจะต้องได้รับการปกป้องอย่างรอบคอบความก้าวหน้าในทาง วิทยาศาสตร์ ความก้าวหน้าในทางโภชนาการ จะช่วยให้ครอบครัวปลอดภัยและเจริญเติบโตแข็งแรง นอกจากพ่อ แม่ จะให้ความปลอดภัยแก่บุตรโดยตรงแล้ว สมาคมผู้ปกครอง สมาคมสุขภาพจิต คลินิก สุขุวิทยาจิต ฯลฯ ล้วนเป็นสถาบันที่ช่วยปกป้องอันตรายให้ความปลอดภัยแก่เด็กให้ความรู้แก่ ครอบครัว เพื่อทำหน้าที่นี้ได้อย่างดี

6. หน้าที่ในการให้การศึกษา การศึกษาในตอนเริ่มแรกชีวิตนั้น เด็กไม่ได้รับไปจากการสั่งสอน ด้วยวาจาอย่างเดียว แต่เรียนรู้โดยการเลียนแบบด้วยในฐานะครูคนแรกของบุตร บิดา มารดา จะต้อง

ให้ความรู้ทุก ๆ ด้านแก่บุตร ให้บุตรยอมรับและเข้าใจวัฒนธรรมของชุมชน ถ้าครอบครัวมีสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก การศึกษาของเด็กก็จะดีทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ การศึกษาในครอบครัวจะเป็นผลเพียงไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับแรงเสริมที่ครอบครัวให้แก่เด็ก เด็กที่บิดามารดาฝึกให้ช่วยตนเองจะเป็นคนทำงานเป็นรับผิดชอบในการทำงาน วินัยที่ครอบครัวฝึกให้ย่อมช่วยให้เด็กเป็นคนที่อยู่ในระเบียบวินัย

7. หน้าที่ในทางศาสนา ศาสนาเป็นเครื่องผ่อนคลายความกดดันในชีวิตประจำวันผู้ที่ใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นเครื่องชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ย่อมมีโอกาสที่จะมีชีวิตที่มีคุณภาพมากกว่าคนที่ละเลยต่อศาสนา สภาพของสังคมในปัจจุบันได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ มากมาย อาทิ เช่น ปัญหาอาชญากรรม การฉ้อราษฎร์บังหลวง การไม่ละอายต่อบาปปล้นแต่แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยที่มีจำนวนไม่น้อยเป็นพุทธศาสนิกชนแต่ชื่อ สักแต่ว่านับถือศาสนาพุทธ แต่ไม่ได้ประพฤติและปฏิบัติตนตามกฎและหลักการแห่งศาสนาพุทธ ครอบครัวควรจะอบรมสั่งสอนและชักจูงให้บุตรได้กระทำหน้าที่อันเป็นศาสนกิจประจำวัน เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ การทำใจให้สะอาดปราศจากอหิงสา (ราคะ โลภะ โทสะ โมหะ) ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา) ถ้าบุตรเข้าใจและปฏิบัติได้ ก็จะทำให้จิตใจเป็นสุขครอบครัวควรจะทำหน้าที่เหล่านี้ตั้งแต่บุตรของตนยังอยู่ในวัยเด็ก ซึ่งเป็นเวลาที่เด็กเรียนรู้ได้ง่าย

8. หน้าที่ในทางสันตทาน การขจัดปลดปล่อยความแค้นเคียดทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์การปลดปล่อยความแค้นเคียดทางอารมณ์เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับผู้ใหญ่ แต่สำหรับเด็กการให้เล่นอย่างสนุกสนานเป็นส่วนที่ช่วยให้เด็กเจริญเติบโตในด้านต่าง ๆ พร้อมกันหลายด้าน ครอบครัวจึงควรจัดสันตทานการให้กับเด็กทั้งในบ้านและในบริเวณบ้าน รวมทั้งนอกบ้านด้วย

ประเภทของครอบครัว

ภิญโญ ทองดี (2544: 11-16) ได้รวบรวมและประมวลการจัดจำแนกประเภทของครอบครัวจากนักวิชาการหลากหลายสาขา ไว้ 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ครอบครัวที่จัดตามลำดับการก่อตั้งและขนาดของครอบครัว

เป็นการจัด ประเภทของครอบครัว โดยพิจารณาจากลำดับที่มีการก่อตั้งครอบครัว (Family formation) ของคนในรุ่นต่างๆ รวมไปถึงขนาดของครอบครัว โดยสามารถจำแนกได้ดังนี้ .

1.1 ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) คือครอบครัวที่ถือเป็นแก่นแท้หรือแกนหลักของครอบครัวในความหมายที่แท้จริง เพราะก่อตั้งขึ้นด้วยการที่ คนต่างเพศสองคนตกลงใช้ชีวิตร่วมกัน มีความสัมพันธ์ฉันท์สามี-ภรรยา และสืบทอด สายโลหิตด้วยการให้กำเนิดบุตร หรือหากไม่มีบุตร โดยสายโลหิต ก็อาจจะมีมารับเลี้ยง ดูผู้อื่นมาเป็นบุตรบุญธรรม ครอบครัวเดี่ยวในลักษณะเช่นนี้ จะประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นแกนหลักของครอบครัว คือสามี ภรรยา หรือ พ่อ แม่ ลูก สมาชิกมี

ความสัมพันธ์ และผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น มีการสืบทอดสายโลหิตเพียงทอดเดียว คือจากพ่อ-แม่ และลูก สมาชิกในครอบครัวจึงมีจำนวนไม่มากนัก มักจะพบครอบครัวประเภทนี้ในสังคมเมืองหรือสังคมสมัยใหม่ บางครั้งจึงมีการเรียกครอบครัวประเภทนี้ว่า ครอบครัวสมัยใหม่ หรือ Modern Family

1.2 ครอบครัวขยาย (Extended family) เป็นครอบครัวที่แตกแขนงจำนวนสมาชิกออกไปจากแกนเดิมของครอบครัว คือนอกจากจะประกอบด้วยวงศาคณาญาติที่อาศัยร่วมอยู่ด้วย ยังอาจหมายถึงบุคคลอื่นที่มาสมทบในภายหลัง โดยนับรวมเข้าร่วมเป็นสมาชิกของครอบครัวด้วย สมาชิกที่เป็นบุคคลอื่นที่มาสมทบและนับรวมเป็นสมาชิกของครอบครัวนี้ อาจขยายจำนวนเพิ่มขึ้นด้วยการสืบทอดตามสายโลหิต รุ่นต่อรุ่น หรืออาจมาสมทบเพิ่มเติมด้วยความผูกสมักรักใคร่ บางครั้งจึงเรียกครอบครัว ประเภทนี้ว่า “ครอบครัวร่วม” หรือ Joint family ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะย่อย ดังนี้

1.2.1 ครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต (Consanguine family) การขยายตัวของครอบครัวเกิดจากความสัมพันธ์ทางชีวภาพ มีรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกคนหนึ่งกับอีกคนหนึ่งอย่างลึกซึ้ง เช่น สามี กับภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้อง ซึ่งนอกจากแกนหลักของครอบครัวอันได้แก่ พ่อ-แม่-ลูกแล้ว ยังนับรวมถึงญาติสายตรงของพ่อกับแม่อีกด้วย เช่น พี่ ป้า น้ำ อา หรือ ปู่ ย่า ตา ยาย

1.2.2 ครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์ โดยการสมรส (Conjugal family) การขยายตัวของครอบครัวในลักษณะนี้ เกิดจากการที่สมาชิกใน ครอบครัวแต่งงานและนำคู่สมรสของตนเองมาอาศัยร่วมในครอบครัวเดิม การแต่งงานหรือการสมรสที่เกิดขึ้นนี้อาจเป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี หรือการจดทะเบียน ถูกต้องตามกฎหมาย สมาชิกใหม่ที่มาร่วมอาศัยอยู่ด้วย จึงมีการกำหนดนับเป็นเครือญาติ ทางประเพณีหรือทางกฎหมาย เช่น เขย หรือ สะใภ้ ครอบครัวขยายที่มีความสัมพันธ์ โดยการสมรสนี้มักจะมีขนาดใหญ่ เพราะเท่ากับเป็นการรวมเอาครอบครัวสอง-สามครอบครัวเข้าไว้ด้วยกัน ยิ่งถ้าหากครอบครัวใหม่ที่มาสมทบเพิ่มภายหลังนี้ มีสมาชิกใหม่ตามสายโลหิตเพิ่ม ก็จะทำให้ครอบครัวมีขนาดใหญ่ยิ่งขึ้น มักจะพบเห็นครอบครัวขยาย ในลักษณะเช่นนี้ได้ตามในสังคมชนบทและสังคมเกษตรกรรม

1.2.3 ครอบครัวแบบแฝง (Composite or compound family) เป็นครอบครัวที่อาจจะมีฝ่ายสามีหรือภรรยา มากกว่าหนึ่งที่เรียกว่า “ครอบครัวหลายตัวหลายเมีย” (Polygamous) เช่น ครอบครัวที่สามีมีภรรยา มากกว่าหนึ่ง ซึ่งอาจอยู่ภายในบ้านเดียวกัน หรืออาศัยแยกอยู่ต่างหาก ทั้งที่เป็นไปโดยการยอมรับของสังคมว่าถูกต้องตามขนบธรรมเนียม เช่น ครอบครัวของผู้ที่ถือศาสนาอิสลามที่อนุญาตให้ชายมีภรรยาได้สี่คนหรือแบบไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ชายที่มีแอบไปมี

ภรรยา มีลูกไว้ที่อื่นทั้งที่ตนสมรสมีครอบครัวแล้ว ครอบครัวแอบแฝงประเภทนี้ถือว่ามีผู้นำครอบครัวคนเดียว

1.2.4 ครอบครัวภาระหรือครอบครัวจำเป็น (Essential family) เป็นครอบครัวที่ฝ่ายบิดาหรือมารดาไม่อาศัยอยู่ด้วยในครัวเรือนเดียวกัน แยกกันอยู่ต่างหาก ด้วยเหตุผลความจำเป็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น เป็นเพราะอาชีพการงาน หรือความตกลงใจของฝ่ายบิดามารดา เป็นเหตุให้ฝ่ายที่เหลืออยู่กับบุตรต้องทำหน้าที่เป็นพ่อและแม่ในคนๆเดียวกัน รวมทั้งเป็นหลักของครอบครัว มีภาระหน้าที่ทั้งในบ้านและ นอกบ้าน ทั้งทางเศรษฐกิจและการอบรมเลี้ยงดูบุตร

2. ครอบครัวที่จัดแบ่งประเภทตามการสืบสายโลหิต

การจัดประเภทของครอบครัวแบ่งออกเป็น 2 ประเภทย่อย ดังนี้ :

2.1 ประเภทสืบสายโลหิตจากทางฝ่ายบิดา (Patrilineal family) เป็นการแสดงการรับทอดทางสายโลหิตจากฝ่ายบิดาด้วยการใช้นามสกุลของบิดา ยกความเป็นผู้นำครอบครัวให้ฝ่ายบิดา

2.2 ประเภทสืบสายโลหิตจากทางฝ่ายมารดา (Matrilineal family) เป็นการแสดงการรับทอดทางสายโลหิตจากฝ่ายบิดาด้วยการใช้นามสกุลของ มารดา ยกย่องเชิดชูฝ่ายมารดา

3. ครอบครัวที่จัดแบ่งประเภทตามที่อยู่อาศัยของคู่สมรส

การจัดประเภทของครอบครัวโดยใช้ที่อยู่อาศัยของคู่สมรสเป็นเกณฑ์จัดแบ่งมี 3 ประเภทดังต่อไปนี้

3.1 ครอบครัวที่อยู่อาศัยกับฝ่ายหญิง (Matrilocal family) คู่สมรสอยู่อาศัยร่วมกับครอบครัวเดิมของฝ่ายหญิง ซึ่งอาจจะเป็นบิดามารดา หรือญาติพี่น้องของฝ่ายหญิง

3.2 ครอบครัวที่อยู่อาศัยกับฝ่ายชาย (Patrilocal family) คู่สมรส อยู่อาศัยร่วมกับครอบครัวเดิมของฝ่ายหญิง ซึ่งอาจจะเป็นบิดามารดา หรือญาติพี่น้อง ของฝ่ายหญิง

3.3 ครอบครัวที่แยกอาศัยอยู่เป็นเอกเทศ หรือครอบครัวอิสระ (Independent family) คู่สมรสแยกตัวไปอาศัยอยู่ร่วมกันตามลำพังเป็นครอบครัวใหม่ ที่ไม่อาศัยอยู่กับญาติของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด มีลักษณะเดียวกันกับครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) หรือครอบครัวสมัยใหม่ (Modern family)

4. ครอบครัวที่จัดแบ่งตามอำนาจของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว

การจัดประเภทของครอบครัวสามารถใช้อำนาจของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นเกณฑ์ในการจัดประเภทได้ ดังนี้

4.1 ครอบครัวที่ยกให้สามีเป็นใหญ่ (Matriarchal authority family) ยกให้สามีเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้ดูแลคุ้มครองและรับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัวมีอำนาจตัดสินใจ แก้ไขปัญหา หรือดำเนินการเพื่อความกินดีอยู่ดีของครอบครัว

4.2 ครอบครัวที่ยกให้ภรรยาเป็นใหญ่ (Patriarchal authority family) ยกให้ภรรยาเป็นผู้กุมอำนาจในครอบครัว หรือเป็นผู้รับผิดชอบดูแลครอบครัว มีอำนาจตัดสินใจ แก้ไขปัญหา หรือดำเนินการเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว

4.3 ครอบครัวที่สามี และภรรยามีอำนาจเท่าเทียมกัน (Equalitarian authority family) ทั้งสองฝ่ายต่างยกย่องให้เกียรติกัน ต่างฝ่ายต่างรับผิดชอบร่วมกัน ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว แบ่งบทบาทภาระหน้าที่ในการดูแลสวัสดิภาพและการจัดการภารกิจของครอบครัว

5. ครอบครัวที่จัดแบ่งลักษณะของการสมรส

การจัดประเภทครอบครัวในลักษณะนี้ เป็นการจัดแบ่งประเภทของครอบครัวตามการร่วมใช้ชีวิตแบบสามีภรรยา โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

5.1 ครอบครัวตัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) เป็นครอบครัวที่คู่ครองทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต่างก็ยึดมั่นในการครองชีวิตคู่กับคู่ครองของตนเพียงคนเดียว อาจเป็นไปได้โดยมีกฎหมายบัญญัติไว้ หรือเป็นไปได้โดยมีจารีตประเพณี หรือค่านิยมร่วมของสังคมนั้นๆ เป็นตัวกำกับ ครอบครัวประเภทนี้จึงมีขนาดเล็กและสายสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวไม่ซับซ้อน ประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นแกนหลักของครอบครัว คือ สามี ภรรยา อาจจะมีหรือไม่มีบุตรก็ได้ หรือบางทีอาจจะมีญาติที่ยังไม่ได้ สมรสอาศัยอยู่ด้วย

5.2 ครอบครัวหลายตัวหลายเมีย (Polygamy) เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่ฝ่ายชายหรือหญิงอาจมีคู่ครองอยู่ร่วมกันในครัวเรือนเดียวกันฉันสามีหรือภรรยาหลายคน อาจเป็นที่ประเพณีปฏิบัติกันในสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม หรือในหมู่ชนบางเผ่าแบ่งเป็นลักษณะย่อยได้ดังนี้ :

5.2.1 ครอบครัวหนึ่งชายหลายหญิง (Polygyny) สามีมีภรรยาได้หลายคน ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว บุตรที่เกิดขึ้นจากภรรยาทั้งหลายในครัว เรือนนั้นใช้นามสกุลบิดา และภรรยาอาจเป็นพี่น้อง เป็นญาติ หรือมาจากต่างครอบครัวกันก็ได้ ดังเช่น ครอบครัวในประเทศแถบเอเชีย เอเซีย โนม และอัฟริกาบางเผ่า รวมทั้งในประเทศด้อยพัฒนาบางประเทศ

5.2.2 ครอบครัวหนึ่งหญิงหลายชาย (Polyandry) ภรรยา มีสามีได้หลายคน สามีของหญิงอาจเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน เป็นญาติสนิทกันหรือมาจากต่างครอบครัวกันก็ได้ เด็กที่เกิดมาใช้นามสกุลฝ่ายหญิง มักเกิดขึ้นในสังคมด้อยพัฒนา เช่น ธิเบต หรือในสังคมที่ขาดแคลนหญิง เนื่องจากไม่นิยมลูกสาว ทารกหญิงถูกฆ่าตายขณะคลอด เป็นต้น

5.2.3 ครอบครัวยุคใหม่หลายหลาย (Promiscuity) เป็นครอบครัวที่ไม่ผูกขาดว่าชายหรือหญิงคนไหนเป็นคู่ครองของใคร ชายและหญิงในครอบครัวมีเพศสัมพันธ์แบบสามภรรยาด้วยกัน ครอบครัวประเภทนี้มีปรากฏในชนเผ่าดั้งเดิมของบางประเทศเท่านั้น

แนวคิดการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน

ในปี พ.ศ. 2557 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศเป็นปีสากลแห่งการเกษตรกรรมครัวเรือน (The 2014 International Year of Family Farming: IYFF) วัตถุประสงค์เพื่อยกระดับฐานะของเกษตรกรรมครัวเรือนและเกษตรกรรมขนาดเล็กโดยมุ่งผลักดันให้ประชาคมโลกเห็นความสำคัญของเกษตรกรรมครัวเรือนต่อการลดความอดอยากและความยากจน สร้างความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการ ยกระดับความเป็นอยู่ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การปกป้องสิ่งแวดล้อม และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทเป้าประสงค์ของปี 2014 IYFF คือ การปรับเปลี่ยนให้เกษตรกรรมครัวเรือนเป็นประเด็นหลักในนโยบายชาติด้านการเกษตร สิ่งแวดล้อม และสังคม โดยการชี้ช่องว่างและโอกาสเพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาที่เสมอภาคและสมดุล ในปี พ.ศ. 2557 จะส่งเสริมให้มีการหารือและความร่วมมือทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก เพื่อสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจถึงความท้าทายที่เกษตรกรรายย่อยประสบและหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนเกษตรกรรมในครัวเรือน

ความหมายของเกษตรกรรมครัวเรือน

J. D. van der Ploeg (2013: 8-11) ได้กล่าวถึงลักษณะการทำเกษตรแบบครัวเรือนว่าเป็นมีลักษณะสำคัญอยู่ 10 ด้าน คือ

1. ในการทำเกษตรแบบครอบครัวเกษตรกรควรจะสามารถควบคุมทรัพยากรหรือทุนหลักที่ใช้ในการทำการเกษตร ได้แก่ ที่ดิน พืช สัตว์ พันธุกรรม ที่พักอาศัย อุปกรณ์และเครื่องจักรกล รวมไปถึงความรู้เชิงเทคนิคเกี่ยวกับการนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำการเกษตร นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรและทุนที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การเข้าถึงเครือข่ายและตลาด หรือการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต-สหกรณ์ การทำเกษตรแบบครอบครัวจะใช้ทรัพยากร ไม่ใช่เพื่อทำกำไรทางธุรกิจ แต่เป็นการทำมาหาเลี้ยงชีพของสมาชิกในครอบครัว หรือมีรายได้ที่เพียงพอในการดำเนินชีวิตตามอัตภาพ และถ้าเป็นไปได้จะมีการสะสมเงินทุนไว้สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาการทำเกษตรกรรมต่อไปในอนาคต

2. การทำเกษตรแบบครอบครัวจะใช้แรงงานจากในครอบครัวเป็นหลักในการทำการเกษตร ดังนั้น การทำเกษตรแบบครัวเรือนนี้จึงเป็นแหล่งจ้างงานสำหรับคนในครอบครัวที่จะต้องทำงานใน

พื้นที่ของตัวเอง การทำเกษตรในรูปแบบนี้เกษตรกรจะทำงานหนักและทุ้มเท และหวังให้การทำเกษตรกรรมของครอบครัวตนเองพัฒนาก้าวหน้าและทำให้ครอบครัวยกระดับฐานะดีขึ้นตามไปด้วย

3. การทำเกษตรกรรมและครอบครัวจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการตัดสินใจในการบริหารและจัดการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรจะไม่สามารถแยกออกจากครอบครัวได้ ทั้งนี้เพราะการทำเกษตรกรรมนั้นเป็นแหล่งผลิตอาหารและปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีพของสมาชิกในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันครอบครัวที่เป็นทั้งผู้บริหารและแรงงานในกระบวนการผลิต ก็จะเป็นการสร้างโอกาสและข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาการทำเกษตรกรรม ดังนั้นความสัมพันธ์ที่ลงตัวของระหว่างการทำเกษตรกรรมและครอบครัวจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาการทำเกษตรกรรมแบบรายย่อยหรือมีครอบครัวเป็นผู้บริหารจัดการ และแต่ละครอบครัวก็จะมีสมดุลงานของตัวเองที่แตกต่างกัน เช่น สมดุลระหว่างจำนวนแรงงานที่สามารถทำงานในฟาร์มได้และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ต้องหาอาหารมาเลี้ยงเพื่อการดำรงชีพ

4. การทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือนจะเป็นแหล่งผลิตอาหารและรายได้หลักของครอบครัว ซึ่งอาหารที่ผลิตได้นี้จะเป็นอาหารที่มีคุณภาพตามการคัดสรรของคนในครอบครัวและในกรณีที่เป็นระบบเกษตรอินทรีย์ก็จะเป็นแหล่งอาหารที่ปลอดภัยกว่าอาหารที่หาซื้อจากตลาดภายนอก

5. การทำเกษตรกรรมแบบครอบครัวไม่ใช่เป็นแค่สถานที่ทำการเกษตร เพาะปลูก หรือทำการปศุสัตว์เท่านั้น แต่ยังเป็นที่พักอาศัยของครอบครัว เป็นสถานที่ที่สมาชิกในครอบครัว เช่น บุตรหลาน ได้เติบโตและเป็นแหล่งเรียนรู้ในการดำรงชีวิต เป็นสถานที่ที่เชื่อมต่อกับประวัติศาสตร์ ปัจจุบัน และอนาคตของครอบครัวและสืบทอดไปสู่ทายาทในการทำเกษตรกรรมต่อไปในอนาคตได้

6. การทำเกษตรกรรมแบบครอบครัวจะมีประวัติศาสตร์และความทรงจำอยู่ โดยจะสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ปู่ย่า ตายาย และพ่อแม่ ที่ทำเกษตรก็มีความหวังว่าจะสามารถส่งต่อการทำเกษตรกรรมของครัวเรือนนี้ ให้กับลูกหลานของตัวเอง หรือเป็นส่วนสำคัญในการให้ลูกหลานได้เข้าไปในสังคม โดยไม่จำกัดว่าจะจะเป็นในภาคการเกษตรหรือนอกภาคการเกษตร ดังนั้น การทำเกษตรจึงเป็นความภาคภูมิใจของครอบครัว และเป็นสิ่งที่สมาชิกในครอบครัวทุกคนต้องรักษาไว้และให้ความสำคัญในการส่งต่อไปให้กับทายาทต่อไป

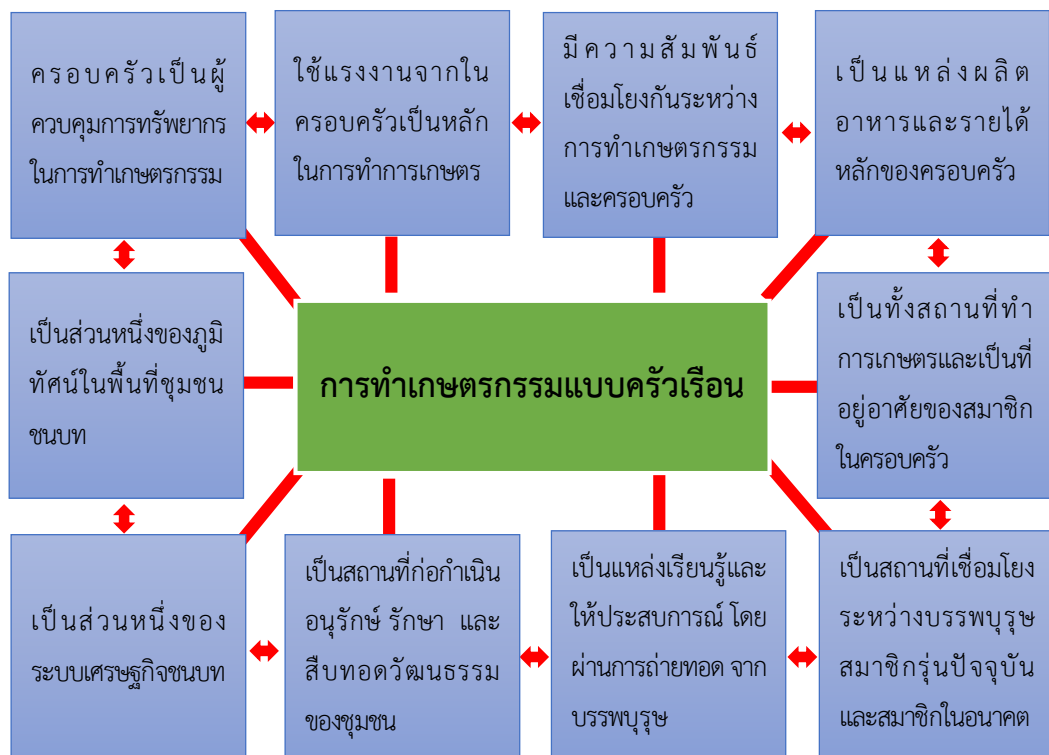
7. การทำเกษตรกรรมแบบครอบครัวถือเป็นแหล่งเรียนรู้และให้ประสบการณ์ โดยผ่านการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษไปบุตรหลาน อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับครอบครัวอื่นๆ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายนวัตกรรมและความรู้ในทางปฏิบัติ เช่น การแลกเปลี่ยนพันธุ์พืช-พันธุ์สัตว์ระหว่างครอบครัวในพื้นที่ชุมชน

8. การทำเกษตรกรรมแบบครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนชนบท อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่ก่อกำเนิดวัฒนธรรม ประเพณี และขนบธรรมเนียมท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ยังอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่เอาไว้ในเวลาเดียวกัน

9. ครอบครัวยุทธศาสตร์และกิจกรรมทางการเกษตรจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจชนบท ดังนั้นการดำรงอยู่และการล่มสลายของครอบครัวยุทธศาสตร์ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก็จะขึ้นอยู่กับและเชื่อมโยงกับความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอของระบบเศรษฐกิจชนบท

10 เกษตรกรรมแบบครอบครัวถือเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ในพื้นที่ชนบท ซึ่งการทำเกษตรกรรมในลักษณะนี้อาจมีกิจกรรมที่สอดคล้อง เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ หรือขัดแย้งกับธรรมชาติในท้องถิ่น และมีผลต่อการอนุรักษ์หรือทำลายภูมิทัศน์ของท้องถิ่นได้

จากลักษณะสำคัญ 10 ประการของการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน สามารถนำมาสร้างเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 ลักษณะการทำเกษตรแบบครัวเรือน

ที่มา: (J. D. van der Ploeg, 2013: 9)

กระบวนการตัดสินใจในครอบครัวเกษตรกร

วิฑูรย์ ปัญญากุล (2556: 68-69) ได้อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสำคัญในกำหนดลักษณะของระบบการทำเกษตรกรรมคือ การตัดสินใจภายในครอบครัวเกษตรกร โดยเฉพาะการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และวิธีการปฏิบัติ เช่น การกำหนดชนิดพืชหรือสัตว์ ปริมาณหรือจำนวนที่ต้องการ รูปแบบหรือเทคนิคที่ใช้ในการผลิต เป็นต้น อย่างไรก็ตามกระบวนการตัดสินใจของครอบครัวยังปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องหลายประการที่ต้องมีการพิจารณาควบคู่กันไป อาทิ จำนวนสมาชิกผู้ชายในครอบครัว จำนวนสตรีและเด็ก อายุ สุขภาพ ความถนัด ความสนใจ ความสามารถ ความต้องการ ประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว

มากกว่านั้นวัฒนธรรมชุมชนก็มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของครอบครัวอยู่ค่อนข้างมาก เช่น ในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ การตัดสินใจของ ครอบครัวจะขึ้นอยู่กับผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว แต่ในระบบสังคมที่ผู้หญิงเป็นใหญ่ การตัดสินใจโดยหัวหน้าครอบครัวที่เป็นผู้ชายก็ยังมีอยู่ แต่ก็ไม่ใช่เป็นการตัดสินใจเด็ดขาดสำหรับทุกกรณี ในบางกรณีที่เป็นเรื่องที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้หญิง สมาชิกในครอบครัวที่เป็นสตรีก็จะเป็นผู้ ตัดสินใจ อีกทั้งยังมีลักษณะบุคลิกภาพของสมาชิกครอบครัวก็มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจด้วยเช่นกัน โดยทั่วไปผู้ชายจะเป็นผู้ที่ตัดสินใจอย่างเป็นทางการ ในขณะที่ผู้หญิงอาจเป็นคนผู้สนับสนุนหรือเลือกที่จะส่งเสริมในบางเรื่อง

จากการบวนการตัดสินใจในครอบครัวเกษตรกรดังกล่าวข้างต้น วิฑูรย์ ปัญญากุล จึงสรุปว่าการตัดสินใจเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมนั้นมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่หลายด้าน เช่น ลักษณะทางชีวกายภาพของฟาร์ม แหล่งปัจจัยการผลิตจากภายนอก รวมทั้งบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน ที่สมาชิกในครอบครัวเกษตรกรจะต้องมีประเมิณเงื่อนไขปัจจัยเหล่านี้ ซึ่งจะมีความแตกต่างจากมุมมองของคนนอกชุมชน ยกตัวอย่างเช่น เกษตรกรจะให้ความสำคัญกับ การลดความเสี่ยงภัยในการผลิตให้น้อยที่สุด ทำให้เกษตรกรอาจปฏิเสธที่จะรับ ทศนิกการผลิตแบบใหม่ที่ต้องเสี่ยงกับการลงทุนสูง ดังนั้นการจะช่วยเกษตรกรพัฒนาระบบการทำเกษตรกรรมและมีความเหมาะสมต่อระบบนิเวศและเงื่อนไข ทางสังคม จำเป็นจะต้องเข้าใจกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกร ตลอดจนตรรกะเหตุผลเบื้องหลังการตัดสินใจนั้นๆ ของเกษตรกรเป็นพื้นฐานก่อน รวมถึงการเข้าใจถึงเงื่อนไขทางนิเวศ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไป ระบบการทำเกษตรกรรมก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปด้วย การจัดการทำเกษตรกรรมจึงต้องมีการตัดสินใจเพื่อวางแผนระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาวตลอดเวลา

หลักการและเป้าหมายของครอบครัวเกษตรกร

จากการอธิบายถึงกระบวนการตัดสินใจในครอบครัวเกษตรกร วิฑูรย์ ปัญญากุล (2556: 70-75) ยังได้กล่าวถึงเป้าหมายและหลักการของการทำเกษตรกรรมที่เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรแต่ละครอบครัวที่มีพื้นฐานความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งโดยภาพรวมครอบครัวเกษตรกรจะมีฐานความคิดเกี่ยวกับหลักการและเป้าหมาย ดังนี้

1. ผลผลิตภาพ (productivity)

ผลผลิตภาพหมายถึง จำนวนผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ แรงงาน เงินทุน เวลา หรือปัจจัยการผลิตอื่นๆ ซึ่งเกษตรกรจะมีวิธีในการวัดผลผลิตภาพที่เฉพาะของตัวเอง เช่น การใช้แรงงานในการเพาะปลูกหรือกำจัดวัชพืช หรือผลผลิตต่อหน่วยของการใช้น้ำชลประทาน เพราะปัจจัยเรื่องผลผลิตมีความสำคัญต่อเกษตรกรมากที่สุด

ผลผลิตภาพเป็นวัตถุประสงค์หลักพื้นฐานในการทำการเกษตร แต่การประเมินผลผลิตภาพนั้นครัวเรือนเกษตรกรแต่ละครัวเรือนจะมีวิธีการคำนวณที่แตกต่างกัน ซึ่งจะไม่พิจารณาผลผลิตภาพเฉพาะแต่มูลค่าทางการค้าของผลผลิตเท่านั้น ครอบครัวเกษตรกรจะต้องร่วมกันพิจารณาความจำเป็นของครอบครัว ในด้านการบริโภค สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การศึกษา ความมั่นคงใน ชีวิตและทรัพย์สิน ความผูกพันทางสังคม และวิธีการที่จะตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้ คือ การผลิตขึ้นเองในพื้นที่การเกษตรของตน หาซื้อจากตลาด หรือพัฒนาความถนัดเฉพาะด้านเพื่อการผลิตพืชพาณิชย์ โดยหวังว่ารายได้จากการขายผลผลิตพืชเหล่านั้นจะพอเพียงที่จะใช้ซื้อหาสิ่งที่ต้องการจากตลาด แต่กลับพบว่าส่วนใหญ่ เกษตรกรตกอยู่ในสภาพที่เสียเปรียบมากขึ้น เพราะสิ่งของหรืออาหารที่ต้องซื้อมีราคาแพง หายาก และอาจขาดแคลน ไม่พอเพียงสำหรับทุกคนในครอบครัว นอกจากนี้ไม่ใช่แต่เพียงผลผลิตเท่านั้น ที่มีความสำคัญต่อเกษตรกร แม้แต่ส่วนอื่นๆ ของพืชก็มีความสำคัญไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นฟาง ไม้ฟืน เศษซากพืช มูลสัตว์ ดังนั้นเกษตรกรจะปลูกพืช พันธุ์ใหม่ที่ทำให้ผลผลิตสูงเพื่อขายผลผลิตให้ตลาดเป็นรายได้หลัก และจะปลูกพันธุ์พื้นบ้านไว้สำหรับบริโภคเองเพราะพันธุ์พื้นบ้านมักจะมีรสชาติดีกว่า ทนโรคและแมลงได้ดี หรือไม่ค่อยเสียหายระหว่าง การแปรรูปและการเก็บรักษา และเกษตรกรรายย่อยหรือแบบครัวเรือนสวนใหญ่จะมีการจัดการให้ผลผลิตออกต่อเนื่องติดต่อกันตลอดปี (แทนที่จะมีผลผลิตออกเฉพาะฤดูกาล เพียงครั้งเดียว) เพราะจะได้มีแรงงานพอเพียงในการจัดการผลผลิตได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และมีงานให้ทำตลอดทั้งปี

2. ความมั่นคงในการผลิต (security)

ความมั่นคงในการผลิตถือเป็นการลดความเสี่ยงจากผลผลิตเสียหาย หรือรายได้ที่ไม่แน่นอนจากความผันผวนของระบบนิเวศหรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม อันเนื่องมาจากผลกระทบต่างๆ ที่เป็นปัญหาทั่วไป เช่น อากาศแปรปรวน การระบาดของแมลงศัตรูพืช ภาวะตลาด ปัจจัยการ

ผลิตหรือแรงงานไม่พอ แต่บางปัญหาก็มีความรุนแรงและมีผลกระทบระยะยาว เช่น ดินเสื่อมโทรม ดินเค็ม มลพิษ ปัญหาหน้าดินพังทลาย น้ำท่วม โรคแมลงชนิดใหม่ระบาด ราคาปัจจัยการผลิตเพิ่มสูงขึ้น หรือราคาผลผลิตตกต่ำ ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรอาจมีการประเมินความมั่นคงของระบบการทำเกษตรกรรมจากความมั่นคงด้านอาหาร คือ มีอาหารเพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัว บางครั้งอาจประเมินความมั่นคงจากระดับของการพึ่งพาตนเองในการจัดหาปัจจัยการผลิต หรือเกณฑ์เรื่องการขายผลผลิตมาใช้พิจารณาเรื่องความมั่นคง

สำหรับเกษตรกรรายย่อยความมั่นคงในการผลิตเพื่อการยังชีพทั้งในส่วนของผลผลิตที่ใช้บริโภคในครอบครัวโดยตรงหรือจากรายได้สำหรับการยังชีพของครอบครัวนั้นเป็นเงื่อนไขพื้นฐานในการดำรงอยู่ของครอบครัว ซึ่งเกษตรกรจำเป็นต้องมีความมั่นคงในการเข้าถึงทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต เช่น ที่ดิน น้ำ ป่าไม้ เป็นต้น ดังนั้นการเลือกเทคนิคหรือกระบวนการผลิต ของในครอบครัวเกษตรกรจะให้ความสำคัญอย่างมากกับความมั่นคงในการผลิตและสามารถลดความเสี่ยงได้

3. ความต่อเนื่อง (continuity)

ในครอบครัวเกษตรกรความต้องการที่จะดำเนินวิถีชีวิตหรือให้ลูกหลานได้สืบทอดวิถีชีวิตต่อไปจะมีความกระตือรือร้นในการอนุรักษ์ หรือรักษาศักยภาพในการผลิตของไร่นาของตนเองให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ที่สุด อย่างไรก็ตามศักยภาพการผลิตอาจลดลงได้ เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น ดินเสื่อมโทรมพังทลาย อินทรีย์วัตถุในดินลดลง ดินขาดอาหาร ป่าถูกทำลาย มลภาวะจากสารพิษ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นสูญหายไป หรือเครื่องมือในการเพาะปลูกชำรุดสูญหาย

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงเกิดการประเมินว่าทรัพยากรธรรมชาตินั้นได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการทำการเกษตรมากน้อยเพียงใดในครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาได้หลายอย่าง เช่น สภาพของดิน (อัตราการสูญเสียหน้าดิน โครงสร้างดิน ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งมีชีวิตในดิน) แหล่งน้ำ (ระดับน้ำใต้ดิน) หรือแหล่งธาตุอาหารและพลังงาน (ปริมาณน้ำที่เก็บกักได้ ปริมาณปุ๋ยคอก ปุ๋ยอินทรีย์) เป็นต้น และยังรวมถึงศักยภาพในการบริหารจัดการฟาร์ม สุขภาพอนามัย ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชุมชน โครงสร้างและองค์ประกอบของพื้นที่การทำเกษตรกรรม (ภูมิประเทศ ตึกอาคาร เครื่องมือ) เงินทุน แหล่งบริการ และอิทธิพลทางการเมือง (ตัวแทนที่เป็นกระบอกเสียงในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ) ดังนั้นการสร้างหลักประกันของความต่อเนื่องในการผลิตและการดำเนินชีวิตเกษตรกรจะต้องพัฒนาศักยภาพในการปรับตัวเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งศักยภาพในการปรับตัวนี้เองที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ ของความยั่งยืนในการทำการเกษตร ปัจจัยที่กำหนดว่าเกษตรกรใดมีศักยภาพในการปรับตัว ได้แก่ ความสามารถในการบริหาร การพัฒนาปรับปรุงฟาร์ม การคัดเลือกพืชพันธุ์และสัตว์ต่างๆ ที่สามารถอยู่ ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูล การพัฒนาเทคนิคการผลิตใหม่ๆ รวมทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ให้เข้ากับเงื่อนไขของฟาร์มตัวเอง

โดยเฉพาะเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพทรัพยากร ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศ แต่ยังสามารถสร้างโอกาสทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกรด้วย

4. อัตลักษณ์ความกลมกลืนทางสังคม (identity)

อัตลักษณ์ในบริบทนี้หมายถึง ความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างระบบ การทำเกษตรกรรม หรือเทคนิคการผลิตใดๆ และระบบวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนที่เกี่ยวกับสถานะหรือความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติ รวมถึงระบบค่านิยมส่วนตัว สถานะทาง ประเพณีวัฒนธรรม บรรทัดฐานทางสังคม และความพึงพอใจในด้านจิตวิญญาณ และอีกอัตลักษณ์หนึ่งที่สำคัญของปัจเจกบุคคลหรือชุมชนก็คือ การเคารพตนเอง (self-respect)

เกษตรกรโดยทั่วไปจะให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกลมกลืนของวิถีชีวิตของตนเองกับระบบวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและวิถี การทำการเกษตรของสมาชิกในชุมชน การเปลี่ยนแปลงใดที่ไม่สอดคล้องกลมกลืนกับระบบคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิญญาณของชุมชน การเปลี่ยนแปลงนั้นก็มักจะได้รับการต่อต้านหรือไม่ก็กลายเป็นปัจจัยที่สร้างปัญหาแรงกดดันต่อชุมชนและสมาชิก ถ้าบุคคลใดสามารถมีชีวิตที่สุขสบายพอสมควรแก่อัตภาพและมีความกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น บุคคลนั้นย่อมมีความพึงพอใจในตนเอง (self-respect) นอกจากนี้แล้วบุคคลอาจมีความพึงพอใจในตัวเองได้ ถ้าได้มีส่วนในการสร้างสรรค์ และจรรโลงชุมชนให้พัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นการที่ครอบครัวหรือชุมชนจะมีเอกภาพร่วมกันได้นั้นเทคโนโลยีที่ใช้ในชีวิตประจำวันควรจะเป็นเทคโนโลยีที่เน้นการพึ่งพาตนเอง และส่งเสริมให้เกษตรกร ชุมชนสามารถกำหนดวิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นและผลผลิตจากไร่นาของตนเองได้ ในแต่ละครอบครัวถ้าสมาชิกทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง ผู้ชาย เด็ก หรือคนชรา ต่างก็อาจมีความพึงพอใจในตัวเองได้ ถ้ามีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครอบครัว และมีส่วนในการทำให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งได้รับประโยชน์จากการทำงานของ ตนอย่างเป็นธรรม

การประเมินว่าสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวมีอัตลักษณ์ความกลมกลืนทางสังคมมากน้อยเพียงใด ผู้ประเมิน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนจาก ภายนอกชุมชนมักมีแนวโน้มที่จะใช้เกณฑ์มาตรฐานส่วนตัวเข้ามาวัด โดยทั่วไปเชื่อว่าการเข้าถึงทรัพยากรปัจจัยการผลิต การได้รับการจัดสรร ประโยชน์จากผลผลิต การมีส่วนร่วมของผู้ชายและผู้หญิงในกระบวนการตัดสินใจ และการแบ่งงานกันทำอย่างเป็นธรรมเหล่านี้เป็นหลักการสากล แต่ที่จริงแล้วสังคมต่างวัฒนธรรมอาจมีจุดเน้นที่แตกต่างกันในแต่ละประเด็น แต่ไม่ว่าชุมชนนั้นจะมีระบบค่านิยมเช่นใด อย่างไรก็ตามเมื่อเอกภาพทางวัฒนธรรมของบุคคลนั้นถูกคุกคาม ระบบนิเวศการเกษตรก็ย่อมขาดความยั่งยืนสมดุลด้วยเช่นกัน

แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การสร้างความพร้อมต่อการรับมือจากเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคนไทย และรากฐานของสังคมไทย การพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ถือเป็นแนวทางที่จะช่วยสร้างรูปแบบของการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติของประชาชนตั้งแต่ระดับครัวเรือน ชุมชน จนถึงระดับประเทศ โดยการตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจน ใช้อย่างรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤต และให้สามารถ ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์

ความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในปี พ.ศ. 2542 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการวางแผนของประเทศ โดยมี ดร. สิบปนนท์ เกตุทัต ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในขณะนั้น ได้ถึงความสำคัญของแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ในการที่จะน้อมนำมาใช้เป็นแบบในการพัฒนาประเทศ จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐกิจ และจากสาขาวิชาต่างๆ เข้ามาร่วมกลั่นกรองพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงแนวพระราชดำริต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการพัฒนาตามพระราชดำริที่ถูกต้อง

หลังจากได้กลั่นกรองออกมาเป็นบทความเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้วสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้ทำหนังสือขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยและพระบรมราชานุญาต เพื่อจะได้อัญเชิญไปใช้เป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งต่อมาก็ได้ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทาน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตตามที่ขอพระมหากรุณา เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ในบทความระบุความหมายของ เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ (ปรียานุช ธรรมปิยา, 2557: 37-45)

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆอันเกิดจากการ

เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรมีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ซึ่งในสังคมไทยจะให้ความสำคัญกับการมีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม และความสมดุลในชีวิต ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

จึงสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้คน ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ โดยมุ่งเน้นในการใช้หลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผล และหลักการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง โดยต้องมีการหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ ซึ่งต้องระมัดระวังและครอบรอบอย่างยิ่งในการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ อีกทั้งยังต้องมีคุณธรรม จริยธรรมด้วยจึงจะเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดในการพัฒนาตนเอง ชุมชน และประเทศชาติ

องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถือได้ว่าเป็นแนวทางที่สำคัญอย่างยิ่งในการใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงและยั่งยืนในสังคม โดยมีองค์ประกอบที่เรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ ดังนี้ (ปริยานุช ธรรมปิยา, 2557: 49-55)

องค์ประกอบของ 3 ห่วง

1. ความพอประมาณ หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนของตนเอง หรือที่อยู่ในพื้นที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก่อนที่จะแสวงหาทรัพยากร แหล่งทุน วัตถุดิบ สิ่งของ หรือบริการต่างๆ จากภายนอก จึงจะเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ พอควร กับสถานะทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ภูมิสังคม เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาจากภายใน โดยสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นชุมชนก่อน แล้วจึงค่อยขยาย เชื่อมโยงกับภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนตามความจำเป็น

ทั้งนี้ การใช้ทรัพยากรนั้น ต้องคำนึงถึงความจำเป็น สถานะของตนเอง สถานการณ์แวดล้อมต่างๆ ว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยรักษาระดับของความพอประมาณ ไม่มากเกินไป และก็ต้องไม่น้อยเกินไป

จนขาดแคลน หรือไม่เพียงพอที่จะดำเนินการให้เกิดประโยชน์ได้ โดยการใช้อย่างมีธรรมาภิบาล รู้คุณค่า ดูแลรักษา พัฒนาต่อยอด ให้เพิ่มพูนและดียิ่งๆ ขึ้นซึ่งการจะตัดสินใจว่าอยู่ในระดับพอประมาณนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ และจำเป็นต้องใช้ทั้ง ๔ ด้านตามที่กล่าวข้างต้น โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ในการวางแผน และตัดสินใจ และต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมด้วย เช่น ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น ไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน และไม่ทำลายธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นต้น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผล บนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ค่านิยม ที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและส่วนรวม อย่างรอบคอบ การคิดพิจารณา แยกแยะให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างเป็นระบบ จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อผิดพลาดน้อย และเช่นเดียวกัน การที่จะวางแผน ดำเนินการ หรือจะทำอะไรอย่างสมเหตุสมผลได้นั้น ต้องอาศัยความรู้ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ที่จะจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีความรอบคอบในการคิด พิจารณาตัดสินใจ โดยใช้สติ ปัญญา ด้วยความตั้งมั่นของจิตที่มีคุณภาพในทางที่ถูกต้อง

3. การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัว และรับมือได้อย่างทันท่วงที กล่าวโดยย่อคือ การที่เห็นว่าทุกอย่างไม่แน่นอน ความเป็นไปได้ที่จะแปรปรวน ผันผวน เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ฉะนั้นการที่จะทำอะไรก็ตามต้องไม่เสี้ง ไม่ประมาท คิดถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น แล้วเตรียมตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีภูมิคุ้มกันที่จะคุ้มกันตัวเองได้ เตรียมวิธีการทำงานในรูปแบบต่างๆ ให้พร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะสามารถดำเนินการกิจต่อไปได้โดยไม่ชุลกชุลก ต้องหยุดชะงักกลางคัน และนำมาซึ่งความต่อเนื่องของการพัฒนาในระยะยาว

ทั้งสามองค์ประกอบดังกล่าว คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี นั้น ความเป็นองค์รวมที่เกี่ยวข้องกันไม่สามารถแยกจากกันได้ เช่น การตัดสินใจในระดับของความพอประมาณนั้นต้องตั้งอยู่บนเหตุผลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และการต้องเผื่อเหลือเผื่อขาดเพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ด้วยในขณะเดียวกัน จึงจะเป็นความพอประมาณที่พอเพียง เป็นต้น

2. เจ็อนไขพื้นฐาน

เจ็อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่พื้นฐานในการจัดการอย่างพอเพียง คือ การมีความรู้กับคุณธรรม อธิบายได้ ดังนี้

1. เจ็อนไขความรู้ ประกอบด้วยการฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและในชั้นปฏิบัติ ความรู้ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจอย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์ จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ เพิ่มพูนความรู้ จัดการความรู้ ต่อยอดความรู้ อยู่ตลอดเวลา ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในโลก

- ความรอบรู้ คือ มีความรู้ (Stock of all relevant knowledge) เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน โดยครอบคลุมเนื้อหาของเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการนำไปใช้ในโอกาสและเวลาต่างๆ

- ความรอบคอบ คือ ความสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่างๆ เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน (Connectivity of all acquired knowledge) ประกอบการวางแผน ก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

- ความระมัดระวัง คือ ความมีสติ ในการนำแผนปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่างๆ เหล่านั้นไปใช้ในทางปฏิบัติ (Utilization of knowledge at any point of time with carefulness and attentiveness) เพราะในความเป็นจริงแล้ว สถานการณ์เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการนำความรู้และความรอบคอบมาใช้ จึงต้องอาศัยความระมัดระวังให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. เจ็อนไขคุณธรรมที่ต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิตและด้านการกระทำ หรือแนวทางการดำเนินชีวิต คือ มีความขยันหมั่นเพียรอดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ทั้งนี้ มีกลุ่มเป้าหมายที่เน้นเป็นพิเศษในการเสริมสร้างเจ็อนไข 2 ด้านข้างต้น คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกกระดับ เนื่องจากการกระทำใดๆ ของคนกลุ่มนี้สามารถก่อให้เกิดผลกระทบในสังคมวงกว้างได้

ความสมดุล 4 มิติ

เป้าหมายและผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแนวทางปฏิบัติในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต คือ การทำให้เกิดทั้งแนวทางพัฒนา (Development path) และผลของการพัฒนา (Development goal) ที่สมดุล (Balance) และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง (Internal consistency between means and ends) กล่าวคือ การพัฒนาที่สมดุล (Balance) และการพร้อมรับความเป็นมาและความหมายของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อการเปลี่ยนแปลง (Resilience) ในทุกด้าน ทั้งด้านวัตถุ

หรือเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยมุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาวให้รอดพ้นจากภัย และวิกฤตในแต่ละช่วงเวลา เพื่อความมั่นคง (Security) และความยั่งยืนของการพัฒนา (Sustainability)

ความพอเพียงจึงเป็นทั้งวิธีการ (Means) ในการบริหารจัดการกระบวนการ (Process management) ที่คำนึงถึงความพอประมาณอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อให้เกิดความสมดุล ทั้งในระหว่างกระบวนการและผลที่เกิดขึ้น (Ends) และเป็นการบริหารจัดการที่คำนึงถึงการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (Means) เพื่อสามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (Ends) ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

สิ่งที่สำคัญอย่างมากเกี่ยวกับเป้าหมายของความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ตามค่านิยม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาในแต่ละขั้นตอนนี้ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการพัฒนาใน 4 ด้าน ได้แก่ วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อย่างเป็นองค์รวมคือไม่แยกส่วน แต่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผลทั้ง 4 มิติ ซึ่งเป็นทั้งปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินชีวิต กระบวนการผลิตและบริการ และในขณะเดียวกันก็เป็นปัจจัยที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา ในคราวเดียวกันจากมุมมองของการพัฒนาในภาพรวม เราสามารถจำแนกรายละเอียดของแต่ละมิติได้ดังนี้

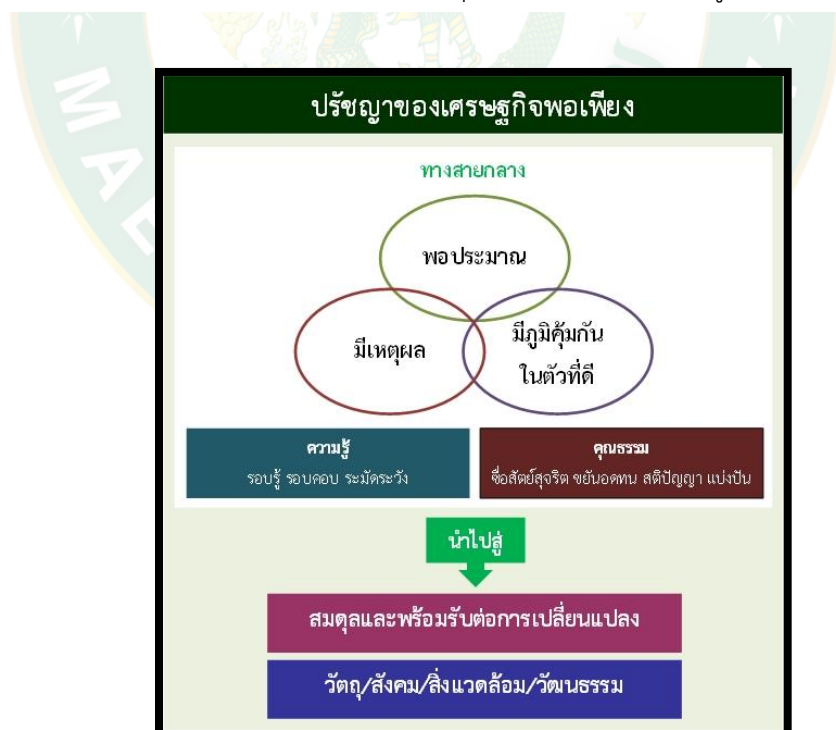
มิติที่ 1 วัตถุ หมายถึง วัตถุต่างๆ เชิงกายภาพ ที่มนุษย์สร้าง หรือประดิษฐ์ขึ้น เช่น วัตถุดิบ สิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้ไม้สอย เสื้อผ้าอาหารที่อยู่อาศัยต่างๆ เป็นต้น ซึ่งนอกจากจะผลิตไว้ใช้เองได้ หรือใช้วิธีแลกเปลี่ยนกันดังเช่นในอดีต ในยุคปัจจุบันก็สามารถซื้อหาเพื่อบริโภคได้โดยเงินทุนองค์ประกอบนี้ จึงเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ (ในความหมายแคบ) หรือเงินทุนเป็นหลัก แต่ในกระบวนการผลิตวัตถุต่างๆ เหล่านี้ก็ต้องอาศัยทรัพยากรด้านอื่นๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด เป็นปัจจัยประกอบร่วมด้วย

มิติที่ 2 สังคม หมายถึง สภาพการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ความสัมพันธ์ของคนในสังคม เช่น การไว้เนื้อเชื่อใจกัน การช่วยเหลือ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การมีวินัย เคารพกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกาการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเคร่งครัด การมีกฎหมายและระบบยุติธรรมที่เชื่อถือได้ว่าเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ การมีความผูกพัน รักใคร่ สามัคคี โปร่งดอง ของหมู่คณะและในสังคม การมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง เช่น ครอบครัวอบอุ่น เครือญาติสามัคคี การจัดระบบสวัสดิการทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในยามวิกฤตให้กับสมาชิกในสังคม เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะมีตัวอย่างให้เห็นอยู่มากมายในหลายๆ ประเทศ ทั้งในอดีตและปัจจุบันว่า ปัจจัยทางด้านสังคม เป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนา เพราะการพัฒนาไม่ว่าจะด้านใดๆ จะไม่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีหรือราบรื่น หรือไม่สามารถนำมาซึ่งประโยชน์ และความสุขอย่างต่อเนื่องได้ หากสังคมอ่อนแอ พื้นฐานจิตใจของคนในสังคมไม่ตั้งอยู่บนหลักศีลธรรม กฎหมายไม่ศักดิ์สิทธิ์ คนไม่สามัคคีกัน เป็นต้น

มิติที่ 3 สิ่งแวดล้อม รวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกโดยรวม ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความเป็นปกติของภูมิอากาศ กระแส/ทิศทางลม คลื่น พลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้นซึ่งสิ่งแวดล้อมทาง

ธรรมชาตินี้ นอกจากจะเป็นปัจจัยการผลิตและบริการแล้ว ยังเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญและจำเป็นในการดำรงชีวิต และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายบนโลก การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงควรเป็นไปด้วยความเคารพและระมัดระวัง ด้วยความรับผิดชอบต่อคนรุ่นหลัง ที่จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้ในการดำรงชีวิตเช่นกัน

มิติที่ 4 วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต และการดำรงชีวิต ซึ่งรวมถึง ความเชื่อ ศาสนา ระบบคุณค่า ภูมิปัญญา การประกอบอาชีพวัฒนธรรมการกิน อาหารพื้นเมือง การอยู่ของผู้คน การรักษาสุขภาพความเป็นมาและความหมายของ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” การแต่งตัว ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ การแสดง โบราณสถานต่างๆ เป็นต้น วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างมากในการบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นตัวตน การดำรงอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายอย่างมีศักดิ์ศรีนอกจากวัฒนธรรมจะเป็นต้นทุนสำคัญ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นทั้งในการผลิต การให้บริการ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณลักษณะเฉพาะ (Product identity หรือ differentiation) ในระยะยาว การพัฒนาที่สมดุลนั้น ก็ควรสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อ ของคนในท้องถิ่น แล้วจึงค่อยๆ ต่อยอดพัฒนา ปรับปรุงให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้วิถีการพัฒนา สร้างความแตกแยก หรือความแปลกแยกขึ้นในสังคม และในขณะเดียวกัน ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาที่ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม เพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ชุมชน และชาติ ไม่ให้ถูกกลืนหายไป

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: (คำนาย อภิปรัชญากุล, 2558: 71)

ทฤษฎีการยอมรับปฏิบัติ

ความหมายของการยอมรับ

บุญสม วราเอกสิริ (2539: 122) ได้อธิบายถึงความหมายของ การยอมรับ ว่าเป็นการเปลี่ยนของพฤติกรรมของบุคคลหลังจากการได้เรียนรู้ แนวความคิด ความรู้ ความชำนาญ หรือ ประสบการณ์ใหม่ จนกระทั่งยึดถือปฏิบัติตาม

Everett M. Rogers (1964: 76 อ้างใน บุญธรรม จิตต่อนันต์, 2540: 212) ได้กล่าวว่า กระบวนการยอมรับ หมายถึง “กระบวนการทางด้านจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเริ่มต้นมาจากเริ่มรู้หรือ ได้ยินเกี่ยวกับแนวคิดใหม่ แล้วสิ้นสุดด้วยการตัดสินใจยอมรับไปปฏิบัติ”

วัลลภ พรหมทอง (2541: 58) ให้ความหมายของกระบวนการยอมรับว่า “เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลหลังจากที่ได้เรียนรู้ ซึ่งเป็นการทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และความชำนาญและสามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติได้”

สิน พันธุ์พินิจ (2544: 230) ได้ให้ความหมายของ การยอมรับ ว่าเป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล ซึ่งเริ่มตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เช่น เทคโนโลยีสมัยใหม่ แนวคิดใหม่ อย่างพิจารณา รอบคอบ แล้วจึงตัดสินใจยอมรับ หรือไม่ยอมรับสิ่งนั้นไปปฏิบัติ

จึงสรุปได้ว่า การยอมรับ หมายถึง กระบวนการด้านจิตใจของมนุษย์ ที่พื้นฐานเริ่มจากการรับรู้ หรือเรียนรู้สิ่งใหม่ เช่น แนวคิดใหม่ ความรู้ใหม่ นวัตกรรม หรือเทคโนโลยีใหม่ จนนำไปสู่ การประยุกต์ใช้ หรือปรับใช้ อันเป็นการแสดงออกของพฤติกรรมในทางปฏิบัติ

กระบวนการยอมรับ

กระบวนการยอมรับ (adoption process) เป็นกระบวนการที่สมาคมสังคมวิทยาชนบทของประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดขึ้นใน พ.ศ. 2495 ที่มีความเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี โดยเฉพาะบุคคลจะรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติจะผ่านขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ (Mosher, 1978 อ้างใน สิน พันธุ์พินิจ, 2544: 230-232)

ขั้นที่ 1 การตื่นตัว (awareness) เป็นขั้นเริ่มต้นที่บุคคลเป้าหมายได้รับทราบข้อมูล ทั้งจากรับด้วยตนเอง และจากสื่อต่างๆ หรือหรือจากบุคคลอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อมูลมาเป็นผู้กระตุ้น จนบุคคลนั้นๆ เกิดภาวะความไม่สมดุลทางจิตใจ เพราะอยากจะได้สิ่งที่ดีกว่ามาทดแทนที่มีและปฏิบัติ อยู่เดิม แต่ถ้าเป็นบุคคลดังกล่าวเป็นคนกลุ่มที่ล่าช้า หรือมีวุฒิภาวะและความสามารถในการพัฒนา ในตนเองไม่มาก อาจต้องมีบุคคลที่เชี่ยวชาญหรือเพื่อนบ้านชี้แนะก่อน ในขั้นตอนการตื่นตัวนี้ จะ

พบว่าสื่อที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดคือ สื่อสารมวลชน รายการวิทยุโทรทัศน์ เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน เพื่อนและเพื่อนบ้าน และควรใช้วิธีการส่งเสริมแบบมวลชนในการกระตุ้นการตื่นตัว

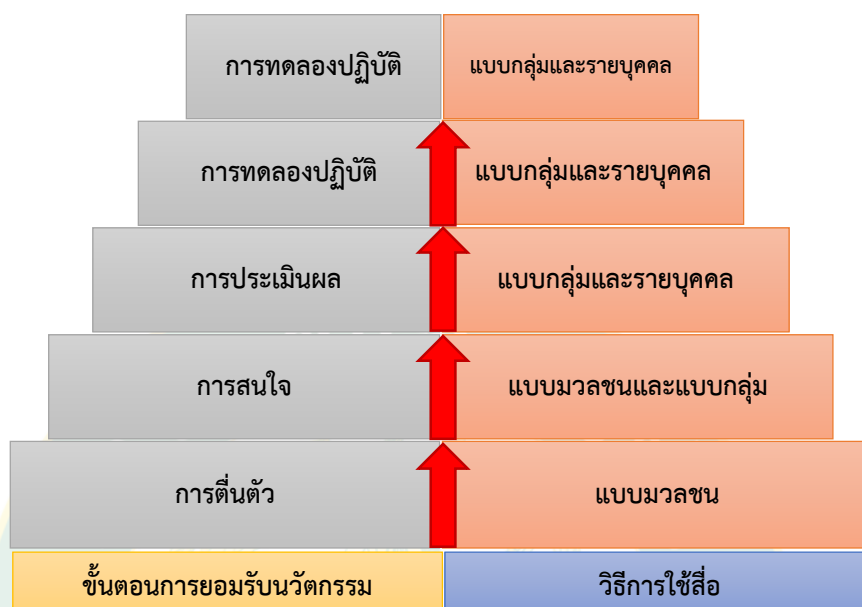
ขั้นที่ 2 การสนใจ (interest) เป็นขั้นบุคคลเริ่มสนใจที่จะแสวงหาข่าวสารเพิ่มเติมและเมื่อได้รับข้อมูลหรือมีการตื่นตัวแล้วก็จะแสวงหาข้อเท็จจริงทั้งความรู้จากสารสนเทศ จะต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้นว่ามีการทำงานอย่างไร และมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โดยอยู่ภายใต้ฐานความคิดว่านวัตกรรมนั้นๆ อาจมีประโยชน์ต่อกิจกรมหรือสิ่งที่ตนเองทำอยู่ จนเกิดมีความเชื่อมั่น และมีความรู้สึกว่าจะสามารถนำไปใช้ได้ โดยที่สื่อที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้ ได้แก่ สื่อสารมวลชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อนและเพื่อนบ้าน และหน่วยงานภาคเอกชน และใช้วิธีการส่งเสริมแบบ มวลชน แบบกลุ่ม ในการเพิ่มความสนใจ เช่น การสาธิต การจัดฝึกอบรม การประชุมกลุ่ม เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การประเมินผล (evaluation) หรือขั้นการไตร่ตรองบุคคลจะเริ่มมีทัศนคติที่ดีหรือไม่ดีต่อนวัตกรรม และจะมีประเมินนวัตกรรมนั้นตามสภาพ ฐานะ ความคาดหวัง ทรัพยากร และการจัดการที่ตนเองมีอยู่ ว่าจะสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่และมีวิธีการใช้อย่างไร รวมถึงนวัตกรรมนี้จะดีกว่าสิ่งที่บุคคลนั้นๆ ใช้อยู่หรือไม่ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจว่าควรจะนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีไปทดลองปฏิบัติหรือไม่ โดยสื่อที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้ ได้แก่ เพื่อนและเพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่จากรัฐ สื่อสารมวลชน และหน่วยงานเอกชน และจะต้องใช้วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม เช่น สาธิตวิธี และการอภิปราย ในการกระตุ้นให้บุคคลรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีไปทดลองใช้

ขั้นที่ 4 การทดลอง (trial) เป็นขั้นตอนที่บุคคลนำเทคโนโลยีไปทดลองในกิจกรรมของตนเอง เช่น สถานที่ทำงาน พื้นที่ทำการเกษตร เป็นต้น โดยจะเก็บรวบรวมข้อมูล เรียนรู้ที่ทักษะใหม่ๆ เปรียบเทียบและสังเกตผลที่เกิดขึ้นว่ามีประโยชน์ตอบแทนที่คุ้มค่าและลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับกิจกรรมที่ตนเองกำลังทำอยู่หรือไม่ โดยสื่อที่มีบทบาทสำคัญ ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ เพื่อนและเพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่จากรัฐ สื่อสารมวลชน และหน่วยงานเอกชน และต้องใช้วิธีการส่งเสริมแบบรายบุคคลและแบบกลุ่มในการสนับสนุน

ขั้นที่ 5 การยอมรับ (adoption) หลังจากทราบผลการทดลองแล้วบุคคลก็จะตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีนั้น ซึ่งจะเกิดขึ้นเต็มที่และต่อเนื่องจะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ที่บุคคลนั้นๆ ได้รับในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และยังไม่มिनวัตกรรมใหม่มาที่เหมาะสมกว่าเข้ามาทดแทน ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลไม่เกิดยอมรับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีก็จะปฏิเสธไม่นำมาใช้ (reject) สื่อที่มีบทบาทสำคัญที่สุดยังคงเป็นเพื่อน หรือเพื่อนบ้าน รองลงมาเป็นสื่อเจ้าหน้าที่ขององค์กรรัฐ สื่อมวลชน และพนักงานภาคเอกชน

จากกระบวนการยอมรับทั้ง 5 ขั้นตอนข้างต้นสามารถสรุปขั้นตอนการยอมรับและบทบาทของสื่อแต่ละชนิดได้ในภาพที่ 3

ภาพที่ 4 ขั้นตอนของกระบวนการยอมรับและวิธีการใช้สื่อ

ที่มา: (สิน พันธุ์พินิจ, 2544: 230-232)

กระบวนการตัดสินใจนวัตกรรม

กระบวนการตัดสินใจในนวัตกรรมเป็นกระบวนการตัดสินใจต่อนวัตกรรมของคน ตั้งแต่ได้รู้จักกับนวัตกรรม จนกระทั่งตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมนั้นไปปฏิบัติใช้หรือปฏิเสธ โดยกระบวนการตัดสินใจในนวัตกรรมนี้เป็นกระบวนการที่ Everett M. Rogers F. Floyd Shoemaker (1971: 25) ได้ปรับปรุงจากกระบวนการยอมรับของสมาคมสังคมวิทยาของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยได้เพิ่มการตัดสินใจของบุคคลในการปฏิเสธควบคู่กับการยอมรับ ทั้งนี้เพราะบุคคลที่ได้ยอมรับเอานวัตกรรมไปปฏิบัติใช้แล้วก็อาจได้รับข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ หรือได้รับนวัตกรรมที่ใหม่และดีกว่าก็อาจปฏิเสธได้ภายหลังเช่นกัน (สิน พันธุ์พินิจ, 2544: 233) ซึ่งกระบวนการตัดสินใจในนวัตกรรมมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. **ขั้นความรู้ (Knowledge)** คือบุคคลบทรบว่ามีนวัตกรรมนั้นอยู่ และได้รับการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักต่อนวัตกรรมนั้น ซึ่งหากบุคคลหรือผู้รับนวัตกรรมเกิดความรู้สึกสนใจก็จะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น ได้แก่

1) ข้อมูลพื้นฐาน (Software Information) ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อที่จะทำให้เกิดความตระหนักต่อนวัตกรรม

2) ข้อมูลด้านความรู้การนำไปใช้ (How to Knowledge) ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการที่จะนำเอานวัตกรรมไปใช้ประโยชน์

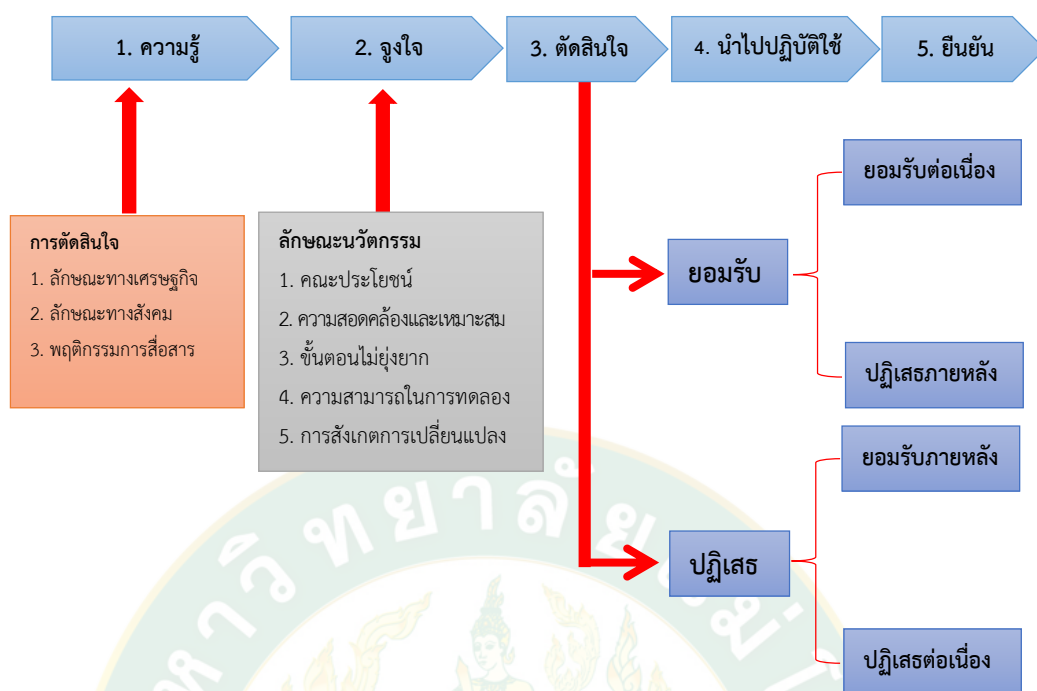
3) ข้อมูลในเชิงของหลักการ (Principle Knowledge) ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงแนวคิดจากวัตถุประสงค์หลักของนวัตกรรม รวมไปถึงจุดเด่นของนวัตกรรมนั้นๆ ที่แตกต่างจากนวัตกรรมอื่นๆ

2. **ขั้นจูงใจ** บุคคลจะเกิดทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับนวัตกรรมตามที่ตนได้รับรู้ และเกิดการจูงใจตนเองหรือมีคนมาสร้างแรงจูงใจให้หาข้อมูลเพิ่มเติม รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ติดต่อแลกเปลี่ยนความคิดกับบุคคลอื่น บุคคลต้องมีการรับทราบลักษณะที่ดีของนวัตกรรม เช่น ข้อดีหรือข้อได้เปรียบ การเข้าถึงสิ่งอื่นได้ ความซับซ้อน และสามารถทดลองได้

3. **ขั้นการตัดสินใจ (Decision)** บุคคลหรือหรือผู้รับนวัตกรรมจะมีกระบวนการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรม หรือชะลอการตัดสินใจในการยอมรับและปฏิบัติต่อไป และอาจไม่ปฏิบัติ อย่างไรก็ตามผู้ที่ปฏิเสธก็อาจกลับมายอมรับและปฏิบัติต่อภายหลังได้

4. **ขั้นนำไปปฏิบัติใช้ (Implementation)** บุคคลจะมีการยอมรับและนำนวัตกรรมไปปฏิบัติ อาจมีการหาข้อมูลเพิ่มเติม หน่วยงานหรือหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสนับสนุนช่วยเหลือด้านข้อมูลความรู้ สารสนเทศ หรือวิธีการต่างๆ ตามที่ผู้รับนวัตกรรมต้องการ เพื่อนำไปปฏิบัติได้ตามความรู้และทักษะที่มีอยู่

5. **ขั้นยืนยันการตัดสินใจ (Confirmation)** ขั้นตอนนี้บุคคลที่ยอมรับนวัตกรรมจะแสวงหาสิ่งสนับสนุนการตัดสินใจ การยอมรับจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้รับนวัตกรรม ซึ่งอาจจะตัดสินใจยอมรับต่อไป หรือหยุดการยอมรับได้ โดยหน่วยงานหรือผู้สนับสนุนต้องมีการสร้างสมดุลที่ดี และให้เกิดการยอมรับนวัตกรรมไปใช้อย่างเกิดประโยชน์ ตลอดจนการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ประกอบกับการตัดสินใจในเกิดการยอมรับไปปฏิบัติใช้มากขึ้น

ภาพที่ 5 รูปจำลองกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม

ที่มา: (สุวรรณณี สิมะกรพิธ, 2547: 15)

ประเภทของบุคคลในการยอมรับนวัตกรรม

จากการพิจารณาเกี่ยวกับการยอมรับแนวความคิดใหม่ หรือวิธีการใหม่ไปปฏิบัติ ตาม A.T. Masher (1978 อ้างใน บุญธรรม จิตต์อนันต์, 2540: 125) ได้จัดแบ่งบุคคลเป้าหมายในการยอมรับเอานวัตกรรมใหม่ไปปฏิบัติใช้ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. พวกรับเร็ว-ทันสมัย (innovators) หรือเรียกว่า พวกหัวก้าวหน้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็นพวกแรกในท้องถิ่นที่ยอมรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติตามในทันทียอมเสี่ยงกับความเสียหายที่อาจบังเกิดขึ้น ชอบทำการทดลองเพื่อให้เกิดผลกับคนหมู่มาก

2. พวกไม่รีรอ (early adopters) พวกนี้ยอมรับตามพวกทันสมัยไปอย่างรวดเร็วไม่รีรอให้ชักช้าเสียเวลา

3. พวกขอให้แน่ใจ (early majority) พวกนี้จะเฝ้าดูผลจากกลุ่มบุคคลในกลุ่ม innovators และ early adopters ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควรในการพิจารณายอมรับ เมื่อพอแน่ใจแล้วก็ยอมรับไปปฏิบัติโดยไม่ชักช้า

4. พวกไปทีหลัง (late majority) เป็นพวกอนุรักษ์นิยม มีความระมัดระวังมาก จะไม่ยอมรับแนวความคิดใหม่จนกว่าคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นจะยอมรับไปก่อนแล้ว

5. พวกรั้งท้าย (late adopters or laggards) เป็นพวกสุดท้ายในท้องถิ่นที่ยอมรับแนวความคิดใหม่หลังจากผู้อื่นยอมรับไปหมดแล้ว

จากการจัดแบ่งบุคคลเป้าหมายในการยอมรับเอานวัตกรรมใหม่ไปปฏิบัติข้างต้น นักวิชาการด้านส่งเสริมการเกษตรของประเทศไทยได้แบ่งกลุ่มคนในการยอมรับนวัตกรรมออกเป็น 6 กลุ่ม (บุญสม วราเอกสิริ, 2539: 126) ได้แก่ (ภาพที่ 6)

1. พวกหัวไวใจสู้ (ผู้นำการเปลี่ยนแปลง/Innovator) เป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีลักษณะเด่นคือ ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา กล้าเสี่ยง ชอบลองของใหม่ มีการศึกษา และเศรษฐกิจดี มีความคิดก้าวหน้า เรียนรู้ได้รวดเร็ว ตัดสินใจดีและถูกต้อง และมีการติดต่อเจ้าหน้าที่บ่อย ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้จะมีอยู่มีอยู่ประมาณร้อยละ 2.5

2. พวกขอดูที่ท่า (ผู้รับการเปลี่ยนแปลงเร็ว/Early adopter) เกษตรกรกลุ่มนี้มีลักษณะเด่นคล้ายพวกหัวไวใจสู้แต่ไม่ค่อยกล้าเสี่ยงนัก มักริ่หรือดูสถานการณ์ ดูผลงานของเกษตรกรกลุ่มแรกก่อน หากได้ผลหรือมีประโยชน์คุ้มค่าก็ลงมือทันทีและลงทุนค่อนข้างมาก เกษตรกรกลุ่มนี้มักจะมีหัวการค้าอยู่ด้วย มีอยู่ประมาณร้อยละ 13.5

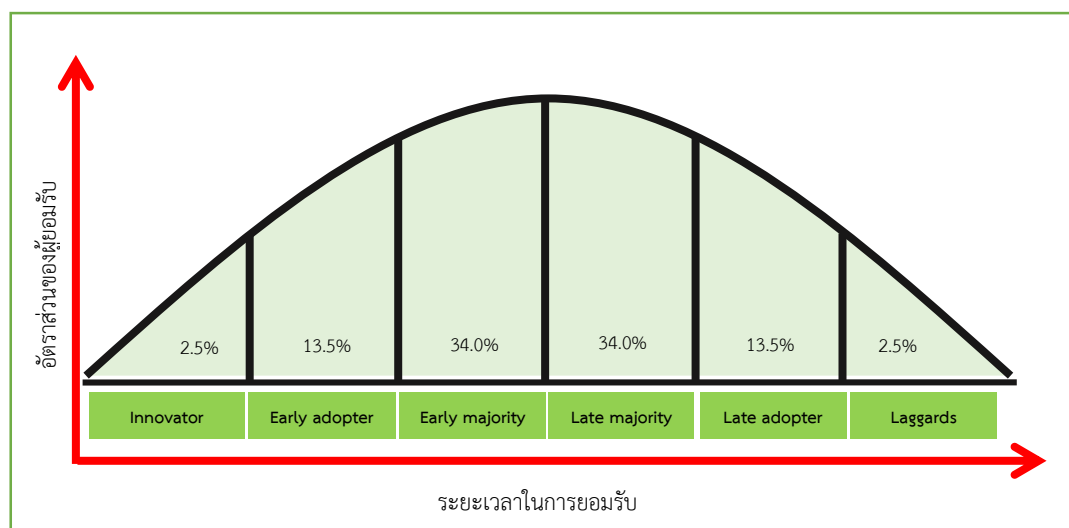
3. พวกเพิ่งตาลังเล (ผู้รับการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วพอใช้/Early majority) เกษตรกรส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มนี้ โดยมีลักษณะหรือมีทัศนคติที่ดีต่อวิทยาการแผนใหม่ แต่ยังไม่มีความมั่นใจในตนเองมากนักที่จะรับแนวความคิดใหม่ เกษตรกรกลุ่มนี้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง การศึกษาน้อย ความรู้รอบตัวและประสบการณ์จำกัด ทำให้ลังเลในการตัดสินใจ ต้องมีการกระตุ้นหรือมีสิ่งจูงใจจึงจะยอมรับและปฏิบัติตาม โดยจะมีอยู่ราวมีอยู่ประมาณร้อยละ 34.0

4. พวกหันเหหัวดี (ผู้รับการเปลี่ยนแปลงช้า/Late majority) เป็นกลุ่มเกษตรกรกลุ่มใหญ่เช่นกันกับกลุ่มเกษตรกร Early majority แต่มีทัศนคติที่ไม่ค่อยชอบแนวความคิดใหม่ ยังคงยึดมั่นในพฤติกรรมเดิม มักจะเป็นพวกที่ชักใบให้เรือเสีย วิธีชนะใจพวกนี้ต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงจึงจะเชื่อถือ ซึ่งจะมีอยู่ประมาณร้อยละ 34.0

5. พวกงอมือจับเง่า (ผู้รับการเปลี่ยนแปลงช้ามาก/Late adopter) จำพวกนี้เป็นพวกที่มีการศึกษาน้อย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้อยกว่าเกษตรกรในกลุ่มอื่นๆ โดยทั่วไปจะเป็นกลุ่มเกษตรกรที่เป็นแรงงาน ซึ่งมักรอความช่วยเหลือมากกว่าจะช่วยตนเอง วิธีสร้างการยอมรับในกลุ่มเกษตรกรกลุ่มนี้คือ ต้องใช้ความอดทนและความพยายามซ้ำแล้วซ้ำอีก ไปที่ละขั้นตอนอย่างช้าๆ เกษตรกรในกลุ่มนี้จะมีอยู่ประมาณร้อยละ 13.5

6. พวกไม่เอาไหนเลย (ผู้ล่าหลัง/Laggards) เกษตรกรกลุ่มนี้จะมีความพอใจในตนเองและสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงใดๆ ซึ่งจะมีภูมิหลังที่ประสบความล้มเหลวในการพยายามหลายต่อหลายครั้ง ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมล่าช้า ทำให้ยากต่อการส่งเสริมวิทยาการ

หรือนวัตกรรมใหม่ๆ และมักจะเป็นไปในรูป “สังคมพาไป” โดเมนเกษตรกรในกลุ่มนี้จะมีอยู่ราวร้อยละ 2.5

ภาพที่ 6 อัตราการยอมรับของกลุ่มเกษตรกร

ที่มา: (บุญสม วราเอกสิริ, 2539: 128)

ทฤษฎีความรู้

ประกาเพ็ญ สุวรรณ (2520: 16) กล่าวว่า ความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะได้การนึกได้หรือโดยการมองเห็นหรือได้ยิน จำได้ ความรู้ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1973: 325 อ้างใน โสภิตสุตา มงคลเกษม และอรรธรณ ปิลันธน์โอวาท, 2539: 42) กล่าวว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) เป็นข้อมูลที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมจากประสบการณ์ต่างๆ การที่บุคคลยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างมีเหตุผล บุคคลควรจะต้องรู้เรื่อง เกี่ยวกับสิ่งนั้น เพื่อประกอบ การตัดสินใจ นั่นก็คือ บุคคลจะต้องมีข้อเท็จจริง หรือข้อมูล ต่างๆ ที่สนับสนุนและให้คำตอบข้อสงสัยที่บุคคลมีอยู่ ชี้แจงให้บุคคลเกิดความเข้าใจและทัศนคติ ที่ดีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมทั้งเกิดความตระหนัก ความเชื่อ และค่านิยมต่างๆ ด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่าความรู้คือ สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ ความ

เข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 232)

บุญดี บุญญาภิจ และคณะ (2549: 14) ได้อธิบายของความหมายของความรู้ว่า เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ เชื่อมโยงกับความรู้อื่นจนเกิดความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ โดยไม่มีการจำกัดช่วงเวลา หรือเป็นสารสนเทศที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับบุคคลในการนำไปใช้งาน

พรณี สวนเพลง (2552: 15) ได้ให้ความหมายของความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าจากประสบการณ์และทักษะที่สามารถสื่อสารและแบ่งปันกันได้ จนสามารถนำไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุป การตัดสินใจ และการคาดการณ์ข้างหน้า รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาต่างๆ

อุไรวรรณ แยมแสงสังข์ (2555: 3) ให้ความหมายของความรู้ คือ สารสนเทศที่รวบรวมเข้าไว้ด้วยกัน โดยทำให้เกิดความเข้าใจและสมรรถนะที่ฝังอยู่ในใจของคนเรา

ดังนั้นจำสรุปได้ว่าความรู้ หมายถึง สารสนเทศ หรือสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษา ค้นคว้า ประสบการณ์ ทักษะ โดยผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ และเชื่อมโยงกับความรู้อื่นจนเกิดความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ในการสรุปและตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ อย่างเกิดประโยชน์ ทั้งนี้ สุรพงษ์ มาลี (2552: 20) ยังได้กล่าวอีกว่า ความรู้นั้นเป็นสิ่งที่บุคคล กลุ่มคน องค์กร และสังคมในแต่ละระดับ ที่จะกำหนดขอบเขตความสำคัญและความจำเป็นของสิ่งที่ต้องรู้ เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจ และเป้าหมายในการนำไปใช้ประโยชน์ในแต่ละด้าน

ประเภทของความรู้

การแบ่งประเภทของความรู้มีนักวิชาการให้การจำแนกไว้หลายลักษณะตามเกณฑ์ที่ใช้วัดหรือกำหนด ยกตัวอย่างการแบ่งประเภทของ Choo (2000 อ้างใน พรณี สวนเพลง, 2552: 17-19) ที่ได้แบ่งประเภทของความรู้ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจน และความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

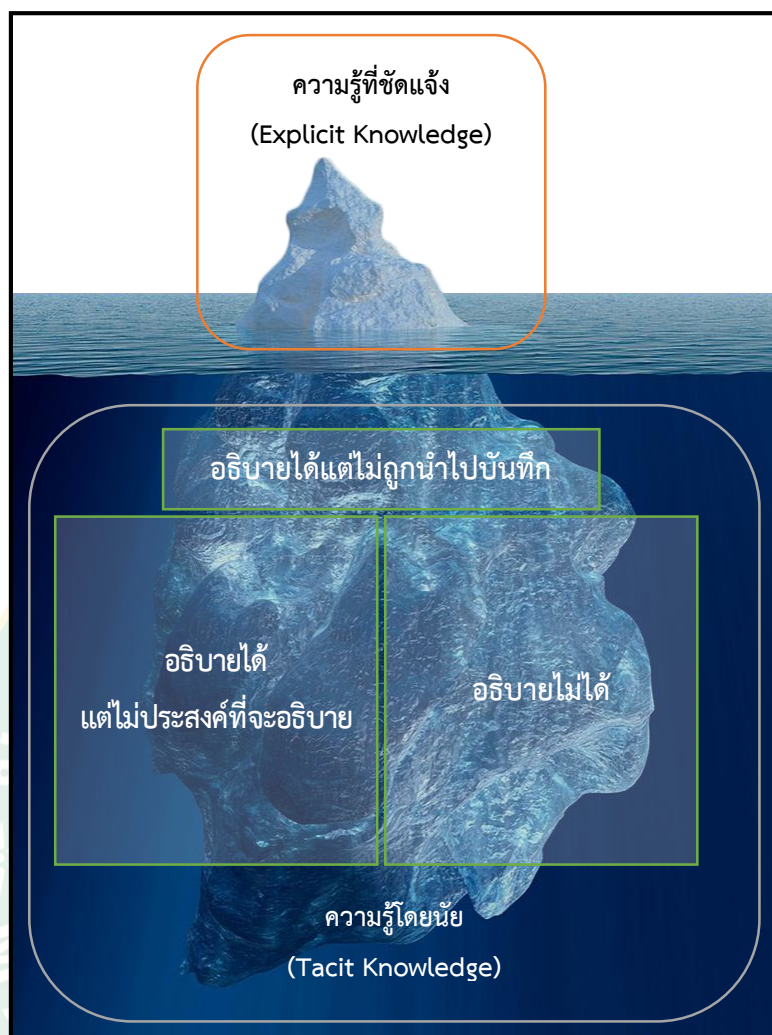
1. ความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจน (Tacit Knowledge)

ความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจนจัดเป็นความรู้ที่ไม่มีเป็นทางการ ซึ่งเป็นทักษะหรือความรู้เฉพาะตัวของแต่ละบุคคลที่มาจากประสบการณ์ ความเชื่อ หรือความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน เช่น การถ่ายทอดความรู้ ความคิด ผ่านการสังเกต การสนทนา การฝึก อบรม ความรู้ประเภทนี้เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้งานประสบความสำเร็จ เนื่องจากความรู้ประเภทนี้เกิดจากประสบการณ์ และการนำมาเล่าสู่กันฟัง ดังนั้นจึงไม่สามารถจัดให้เป็นระบบหรือหมวดหมู่ได้ และไม่

สามารถเขียนเป็นกฎเกณฑ์หรือตำราได้ แต่สามารถถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้ได้ โดยการสังเกต เลียนแบบ และพัฒนา

2. ความรู้ที่ชัดแจ้งหรือความรู้ที่เป็นทางการ (Explicit Knowledge)

ความรู้ที่ชัดแจ้งหรือความรู้ที่เป็นทางการเป็นความรู้ที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และใช้ร่วมกันโดยอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์ เอกสารขององค์กร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ และอินเทอร์เน็ต ความรู้ประเภทนี้เป็นความรู้ที่แสดงออกมาโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ จึงสามารถสื่อสารและเผยแพร่ได้อย่างสะดวก เมื่อพิจารณาสัดส่วนความรู้ทั้ง 2 ประเภทจะพบว่า ความรู้ในองค์กรส่วนใหญ่เป็นความรู้ประเภทความรู้ที่ชัดแจ้ง โดยอาจเปรียบเทียบเป็นอัตราส่วน ระหว่างความรู้ประเภทความรู้โดยนัยกับความรู้ชัดแจ้ง เป็น 80 : 20 ดังมีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้ เปรียบเทียบความรู้โดยนัยกับความรู้ชัดแจ้งเข้ากับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ภูเขา น้ำแข็ง โดยจะ สามารถเปรียบเทียบได้ว่า ความรู้ชัดแจ้งเปรียบเสมือนส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่โผล่พ้นน้ำขึ้นมา ซึ่งเป็น ส่วนน้อยมากหรือประมาณ ร้อยละ 20 ของทั้งหมด) ขณะที่เทียบกับส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่อยู่ใต้น้ำ จะมีมากถึงร้อยละ 80 ซึ่งเป็นส่วนของความรู้โดยนัย โดยสามารถเปรียบเทียบความรู้ทั้งสองประเภท ที่อยู่ในตัวคน ได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 7 การเปรียบเทียบความรู้โดยนัยและความรู้ชัดเจนที่อยู่ในตัวของคนที่มา: โดยดัดแปลงจาก (พรณี สวนเพลง, 2552: 19) และรูปภาพจาก (พี เอน จี ทรี (Pngtree), ม.ป.ป.) (https://th.pngtree.com/freepng/underwater-iceberg_3029054.html)

นอกจากนี้ พรณี สวนเพลง (2552: 19-22) ได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ความรู้ความรู้อยู่โดยนัยและความรู้ชัดเจนสามารถเปลี่ยนสถานะระหว่างกันได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่จะทำให้เกิดความรู้ใหม่ โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า เกลียวความรู้ (Knowledge Spiral) หรือ SECI Model ที่คิดค้นโดย อิกุจิโร โนนากะ และทาเคอูชิ โดยมีการปรับเปลี่ยนและสร้างความรู้ใน 4 รูปแบบ ดังนี้

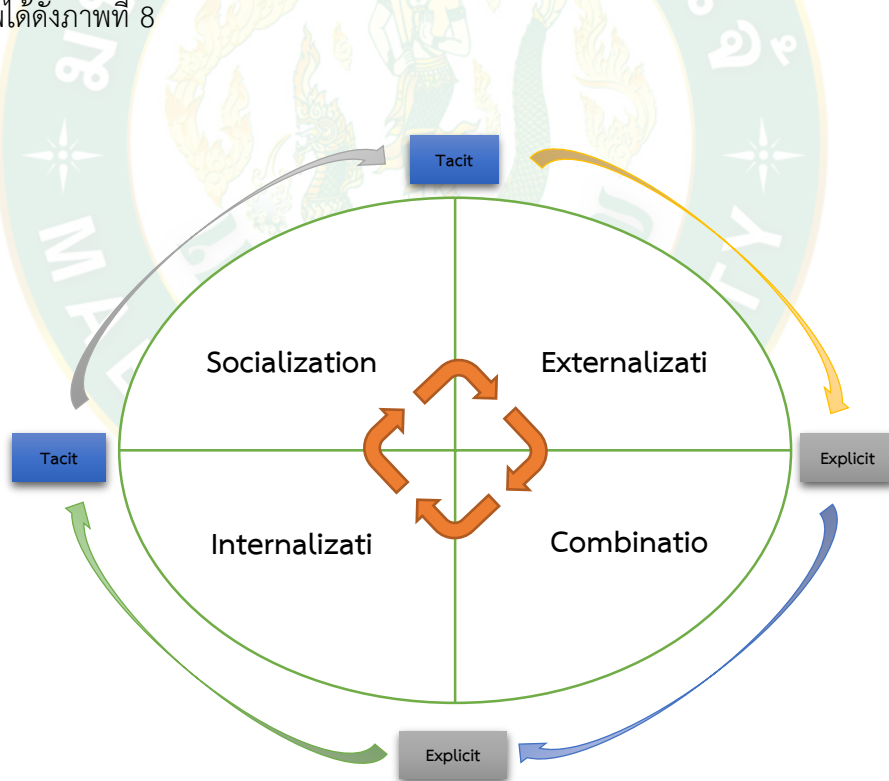
1. การแลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization) เป็นการแบ่งปันความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจนจากการสร้างความรู้โดยนัย หรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจนของผู้สื่อสารกัน โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยตรง ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการพูดคุยปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ก็จะได้รับรู้มาเป็นความรู้ของตนเองเพื่อใช้การทำงานหรือการใช้ประโยชน์

2. การถอดความรู้ (Externalization) การสร้างและแบ่งปันความรู้จากสิ่งที่เผยแพร่ออกมา เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการแปลงความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจนมาเป็นความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการ

3. การผสมผสานความรู้ (Combination) เป็นการแปลงความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการมาเป็นความรู้ที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะเป็นการนำความรู้ที่ชัดเจนจากหลายๆ แหล่งความรู้มาบูรณาการให้เป็นความรู้ที่เป็นทางการ ซึ่งเกิดจากการรวบรวมความรู้จากแหล่งต่างๆ และความรู้ของตนเอง

4. การประมวลความรู้ (Internalization) เป็นการแปลงความรู้ที่ชัดเจนหรือความรู้ที่เป็นทางการมาเป็นความรู้โดยนัย หรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจน มักจะเกิดจากการนำความรู้ที่เรียนมาปฏิบัติ จนทำให้เกิดทักษะและความชำนาญในเรื่องและเมื่อนำความรู้ไปแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นๆ ก็จะเรียกว่า การแลกเปลี่ยนความรู้ คือการแปลงความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจนไปเป็นความรู้โดยนัยหรือความรู้ที่มองเห็นไม่ชัดเจนของคนอื่นต่อไป ถือเป็นกระบวนการที่หมุนเวียนไปเรื่อยๆ ไม่มีที่สิ้นสุด

การเปลี่ยนสถานะระหว่างความรู้โดยนัยและรู้ชัดแจ้งสามารถแสดงให้เห็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 เกลียวความรู้ (Knowledge Spiral)

ที่มา: ดัดแปลงจาก (Ikujiro Nonaka และคณะ, 2000: 5-34) และ (บุญดี บุญญาภิจ และคณะ, 2549: 17)

ระดับของความรู้

ความรู้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2534: 29) ดังนี้

1. ความรู้ระดับต่ำ ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากการเดา หรือภาพลวงตาทางประสาทสัมผัส
2. ความรู้ระดับธรรมดา ได้แก่ ความรู้ทางประสาทสัมผัส หรือความเชื่อที่สูงกว่าแต่ยังไม่แน่นอน เป็นเพียงขั้นอาจเป็นไปได้
3. ระดับสมมติฐาน ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากความคิด หรือความเข้าใจซึ่งไม่ได้เกิดจากประสาทสัมผัส เช่น ความรู้ทางคณิตศาสตร์ ความรู้ขั้นนี้ถือว่าเป็นขั้นสมมติฐาน เพราะเกิดจากคำนิยามและสมมติฐานที่ไม่ได้พิสูจน์
4. ระดับเหตุผล ได้แก่ ความรู้จากตรรกวิทยาเป็นความรู้ที่ทำให้มองเห็นรูป หรือโมนภาพว่าเป็นเอกภาพ

กระบวนการความรู้

บุญดี บุญญากิจ และคณะ (2549: 54-59) ได้ศึกษาและสรุปขั้นตอนหลักของกระบวนการความรู้ไว้ 7 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การค้นหาความรู้ (Knowledge Identification)

การค้นหาว่าองค์กรมีความรู้โดยอยู่หรือไม่ ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร และความรู้แบบไหนที่องค์กรจำเป็นต้องมี และทำให้องค์กรทราบว่าขาดความรู้อะไร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ “รู้เรา” นั่นเอง โดยทั่ว ๆ ไปองค์กรสามารถใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “Knowledge Mapping” หรือการทำแผนที่ความรู้ ในขั้นตอนนี้เพื่อหาว่าความรู้ใดมีความสำคัญสำหรับองค์กร ที่จะเป็นตัวช่วยในการจัดลำดับความสำคัญของความรู้ เพื่อให้้องค์กรวางขอบเขตของการจัดการ ความรู้ และสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ประโยชน์ของแผนที่ความรู้คือช่วยทำให้เห็นภาพรวมของคลังความรู้ของ องค์กรที่จะทำให้องค์กรทราบว่ามีความรู้ที่ทับซ้อนกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ หรือไม่ ซึ่งก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองในการจัดเก็บและรวบรวม และทำให้บุคลากรทุกคนทราบว่าองค์กรมีความรู้อะไรและจะหาความรู้ที่ตนเองต้องการได้ที่ไหน นอกจากนี้ยังใช้เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางความรู้ที่องค์กรสามารถใช้เป็นฐานในการต่อยอดขยายความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบรวมทั้งการใช้เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานและการเคลื่อนย้ายแหล่งข้อมูลความรู้ต่อระบบต่างๆ ในองค์กร

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ (Knowledge Creation and Acquisition)

หลังจากการสร้างแผนที่ความรู้ องค์กรจะทราบว่ามีความรู้ที่จำเป็นต้องมีอยู่หรือไม่และต้องมีอะไรบ้าง ถ้ามีแล้วองค์กรก็จะต้องหาวิธีการในการดึงความรู้จากแหล่งต่างๆ ที่อาจอยู่กระจัดกระจายมารวมไว้เพื่อจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้สำหรับความรู้ที่จำเป็นต้องมี แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์อาจสร้างความรู้จากความรู้เดิมที่มีอยู่ก็ได้ หรือนำความรู้จากภายนอกองค์กรมาใช้ นอกจากนี้องค์กรอาจจะต้องพิจารณาการจัดความรู้ที่ไม่จำเป็นหรือล้าสมัยทิ้งไปเพื่อประหยัดทรัพยากรในการจัดเก็บความรู้เหล่านั้น หัวใจสำคัญของขั้นตอนนี้คือการกำหนดเนื้อหาของความรู้ที่ต้องการและการดักจับความรู้ที่กระจัดกระจายให้ได้ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ขั้นตอนนี้ประสบความสำเร็จคือบรรยากาศและวัฒนธรรมขององค์กรที่เอื้อให้บุคลากรกระตือรือร้นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อใช้ในการสร้างความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ระบบสารสนเทศก็มีส่วนช่วยให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันได้รวดเร็วขึ้นและทำให้การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากภายนอกทำได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ (Knowledge Organization)

เมื่อมีเนื้อหาความรู้ที่ต้องการแล้ว องค์กรต้องจัดความรู้ให้เป็นระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ การจัดความรู้ให้เป็นระบบนั้นหมายถึงการจัดทำสารบัญ และจัดเก็บความรู้ประเภทต่างๆ เพื่อให้การเก็บรวบรวม การค้นหา หรือการนำมาใช้สามารถทำได้ง่ายและรวดเร็ว การแบ่งชนิดหรือประเภทของรู้นั้นจะขึ้นอยู่กับว่าผู้เข้าไปใช้อย่างไรและลักษณะการทำงานของบุคลากรในองค์กรเป็นแบบไหน โดยทั่วไปการแบ่งประเภทความรู้จะแบ่งตามสิ่งดังต่อไปนี้

- ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญของบุคลากร
- หัวข้อ/หัวเรื่อง
- หน้าที่/กระบวนการ
- ประเภทของผลิตภัณฑ์ บริการ กลุ่มตลาด หรือกลุ่มลูกค้า

ความครอบคลุม (แนวราบ) และความละเอียด (แนวตั้ง) ของการแบ่งประเภทของความรู้จะขึ้นอยู่กับการใช้รู้นั้นๆ ถ้าเป็นความรู้ที่มีผู้ใช้มากและมีความหลากหลาย การแบ่งจะครอบคลุมความรู้ออกมาหลายประเภท แต่ถ้าเป็นความรู้ที่ใช้เฉพาะกลุ่ม การแบ่งจะไม่ครอบคลุมมากนักแต่จะลงลึกในรายละเอียด

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ (Knowledge Codification and Refinement)

นอกเหนือจากการจัดทำสารบัญความรู้ที่เป็นระบบแล้ว องค์กรต้องประมวลความรู้ให้อยู่ในรูปแบบและภาษาที่เข้าใจง่ายและใช้ได้ง่ายซึ่งอาจทำได้ในหลายลักษณะ ดังนี้

1) การจัดทำหรือปรับปรุงรูปแบบของเอกสารให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งองค์กรจะช่วยให้การป้อนข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ การจัดเก็บ การค้นหา และการใช้ข้อมูลทำได้สะดวก และรวดเร็ว

2) การใช้ต้องเป็นภาษาเดียวกันที่มีความเข้าใจและรับรู้ทั้งองค์กร โดยองค์กรควรจัดทำอภิธานศัพท์ของคำจำกัดความ ความหมายของคำต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงานจะใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การป้อนข้อมูล ความรู้ การแบ่งประเภทและการจัดเก็บมีมาตรฐานเดียวกัน และต้องมีการปรับปรุงอภิธานศัพท์ให้ทันสมัยตลอดเวลา รวมทั้งต้องให้ผู้ใช้สามารถค้นหาและเปิดใช้ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

3) การเรียบเรียง ตัดต่อ และปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพในด้านต่างๆ อาทิ ความครบถ้วนเที่ยงตรง ทันสมัย สอดคล้องและตรงตามความต้องการของผู้ใช้

5. การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Access)

ความรู้ที่ได้มานั้นจะไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ถ้าหากไม่ถูกนำไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้อื่นได้นำไปใช้ ดังนั้นองค์กรจะต้องมีวิธีการในการจัดเก็บและกระจายความรู้ทั้งความรู้ประเภท Explicit และ Tacit ซึ่งการส่งหรือการกระจายความรู้ให้ผู้ใช้ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ

1) Push (การป้อนความรู้) คือ การส่งข้อมูลหรือความรู้ให้ผู้ใช้ โดยผู้รับไม่ได้ร้องขอหรือต้องการหรือเรียกง่าย ๆ ว่าเป็นแบบ Supply-based เช่น การส่งหนังสือเวียนแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับกิจกรรม ข่าวสาร หรือข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรอย่างมีคุณภาพ ซึ่งโดยทั่วไปวิธีการป้อนความรู้ จะทำให้ผู้รับรู้สึกว่าได้รับข้อมูลหรือความรู้มากเกินไปหรือไม่ตรงตามความต้องการ

2) Pull (การให้โอกาสเลือกใช้ความรู้) เป็นการที่ผู้รับสามารถเลือกรับหรือใช้เฉพาะข้อมูล หรือความรู้ที่ต้องการเท่านั้น ซึ่งทำให้ลดปัญหาการได้รับข้อมูลหรือความรู้ที่ตนเองไม่ต้องการมากเกินไป (Information Overload) การกระจายความรู้แบบการให้โอกาสเลือกใช้ความรู้เป็นแบบ Demand-based

ดังนั้นแต่ละองค์กรควรมีการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างการกระจายความรู้แบบการป้อนความรู้และการให้โอกาสเลือกใช้ความรู้ เพื่อให้ข้อมูลและความรู้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ใช้และลดปัญหาการเสนอข้อมูลหรือความรู้ไม่ตรงจุดประสงค์และความต้องการของผู้ใช้

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Sharing)

การจัดทำเอกสาร การจัดทำฐานความรู้ รวมทั้งการทำสมุดหน้าเหลือง โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จะช่วยให้เข้าถึงความรู้ได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น แต่จะเหมาะสมและใช้ได้ดีสำหรับความรู้ประเภท Explicit เท่านั้น สำหรับการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ประเภท Tacit นั้นจะต้องทำด้วยการพบปะกันตัวต่อตัวหรือเป็นกลุ่ม หรือที่เรียกว่า “Socialization” โดยทำได้ในหลายรูปแบบซึ่ง

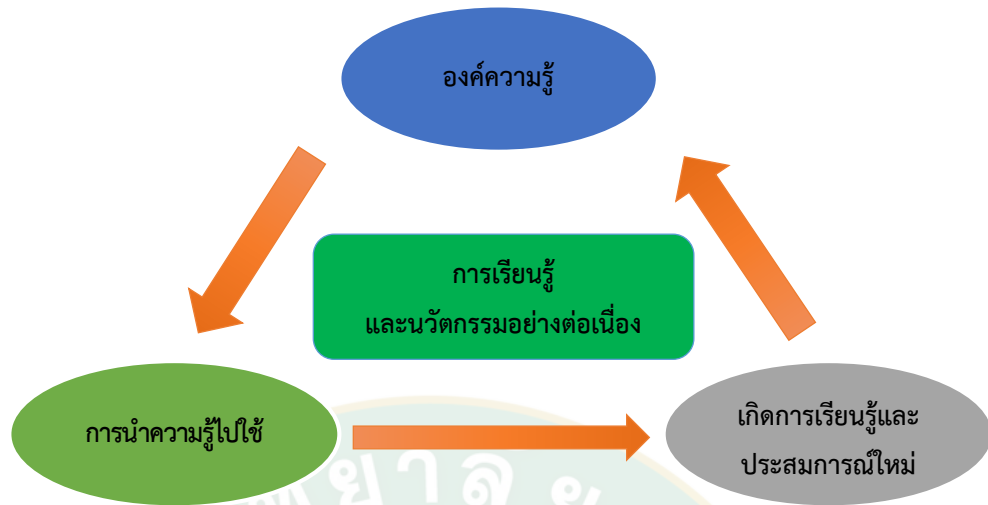
ขึ้นอยู่กับความต้องการและวัฒนธรรมองค์กร โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีผสมผสานเพื่อให้บุคลากรได้เลือกใช้วิธีการตามความถนัดและสะดวก ดังต่อไปนี้

- 1) ทีมข้ามสายงาน (Cross-Functional Team)
- 2) Innovation & Quality Circles (IQCs)
- 3) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community of Practice หรือ CoP)
- 4) ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System)
- 5) การสลับเปลี่ยนงาน (Job Rotation) และการยืมตัวบุคลากรมาช่วยงาน (Secondment)
- 6) เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge Forum)

7. การเรียนรู้ (Learning)

วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดการความรู้ คือการเรียนรู้ของบุคลากรและการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาและปรับปรุงองค์กร ดังนั้นขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถึงแม้องค์กรจะมีวิธีการในการกำหนด รวบรวม คัดเลือก ถ่ายทอด และแบ่งปันความรู้ที่ดีเพียงใด แต่หากบุคลากรไม่ได้เรียนรู้ และขาดการนำไปประยุกต์ใช้ให้ประโยชน์ ก็เป็นการสูญเปล่าของเวลาและทรัพยากรที่ใช้ไป ดังนั้นองค์กรจะต้องกระตุ้นและสร้างบรรยากาศ ที่จะทำให้บุคลากรทุกคนกล้าคิด กล้าทำ กล้าลองผิดลองถูก โดยผู้บริหารจะต้องยอมรับผลลัพธ์ที่จะออกมา ทั้งในส่วนของความสำเร็จและความล้มเหลว เพราะกระบวนการเรียนรู้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว แต่มาจากประสบการณ์ที่ได้รับในการลองนำความรู้ที่ได้มาฝึกปฏิบัติ หากล้มเหลวก็ จะไม่ทำผิดซ้ำอีกในครั้งต่อไป และการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับทิศทางและค่านิยมขององค์กรด้วย

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของบุคลากรจะทำให้เกิดความรู้ใหม่ๆ ขึ้นมากมายซึ่งจะไปเพิ่มพูนองค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้มากขึ้นเรื่อยๆ ความรู้เหล่านี้ก็จะถูกนำไปใช้ เพื่อสร้างความรู้ใหม่ๆ อีกเป็นวงจรที่ไม่มีที่สิ้นสุดที่เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้”

ภาพที่ 9 วงจรการเรียนรู้

ที่มา: (บุญดี บุญญากิจ และคณะ, 2549: 59)

กระบวนการความรู้ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการช่วยให้องค์กรหรือบุคคลสามารถจัดการกับความรู้ทั้งที่มีอยู่เดิมภายในองค์กรและความรู้ใหม่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 10 กระบวนการความรู้

ที่มา: สรุปจาก (บุญดี บุญญากิจ และคณะ, 2549: 54)

ทฤษฎีทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ

สุชา จันทน์หอม (2541: 242) ได้ให้ความหมายว่า ทัศนคติเป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ในการดำรงชีวิตของบุคคลและทัศนคติมีความสำคัญต่อการตอบสนองทางสังคมของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลให้เกิดบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล

ลักขณา สรวิวัฒน์ (2544: 69) ได้กล่าวถึงความหมายของทัศนคติว่าเป็นความรู้สึก ความคิดเห็น หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีความรู้สึกเป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความคิดเห็นเป็นองค์ประกอบทางด้านปัญญา และท่าทีเป็นองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม

เต็มศักดิ์ คทวณิช (2546: 312) กล่าวถึงหมายถึงของทัศนคติคือ ความคิด ความเข้าใจที่บุคคลมีต่อบุคคล กลุ่มคน วัตถุสิ่งของ หรือเห็นการใดเหตุการณ์หนึ่งที่ได้รับรู้จนก่อให้เกิดความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ เห็นด้วย ไม่เป็นด้วย และมีแนวโน้มที่บุคคลนั้นจะแสดงพฤติกรรมตามความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกที่มีอยู่

Coon, D (1997 อ้างใน สุวรี ศิวะแพทย์, 2549: 392) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นการผสมผสานของความเชื่อกับอารมณ์ ที่ทำให้บุคคลที่ทำให้บุคคลมีความโน้มเอียง หรือพร้อมที่จะสนองต่อบุคคล เหตุการณ์ หรือสถาบันในทางบวกหรือทางลบ

วิไลวรรณ ศรีสงคราม และคณะ (2549: 260) ทัศนคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมของทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรมที่บุคคลมีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

อรรถเดช สรสุชาติ (2558) ได้อธิบายว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางจิตใจของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น และต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของการสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ทัศนคติของแต่ละบุคคลจะมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้ด้วยการศึกษา สิ่งแวดล้อม และการคมนาคมติดต่อ เนื่องจากบุคคลมีการพบปะ แลกเปลี่ยน หรือการเลียนแบบความคิดเห็นกัน ที่ได้มาจากวัฒนธรรมมีการผสมผสานกันมากเท่าใดก็ยิ่งจะทำให้ทัศนคติของคนเปลี่ยนแปลงไปได้มากเท่านั้น เพราะฉะนั้น การติดต่อกับบุคคลอื่น ดำรงชีวิตอยู่ตามลำพัง จะทำให้ทัศนคติจะไม่เปลี่ยนแปลง แต่บุคคลที่เข้าสังคม มีการเข้ากลุ่มเข้าพวกหรือเป็นสมาชิกของสมาคม แนวโน้มของทัศนคติจะเปลี่ยนแปลงได้มาก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ทัศนคติ เป็นความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อของแต่ละบุคคลที่มีต่อบุคคล กลุ่มคน สิ่งของ หรือเหตุการณ์ที่หลากหลาย จนเกิดพฤติกรรมการแสดงออกมากทาง

บุคลิกภาพ หรือทางความรู้สึกนึกคิด เช่น ความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ หรือการเห็นด้วยกับไม่เห็นด้วย และทัศนคติจะมีการเปลี่ยนแปลง จากการศึกษา สิ่งแวดล้อม การคมนาคม การติดต่อสื่อสาร หรือ การลอกเลียนแบบ จากบุคคล สังคม หรือสภาพการณ์ที่มีความหลากหลายแตกต่างกันไป

องค์ประกอบของทัศนคติ

เดิมศักดิ์ คทวณิช (2546: 321) ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของทัศนคติ ได้ 3 ประการ ดังนี้

1. ด้านความคิดและความเข้าใจ (Cognitive Component) หมายถึง ความรู้หรือความเชื่อที่บุคคล มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับรู้ เช่น เชื่อว่าเดินทางโดยเครื่องบินปลอดภัยกว่าทางรถยนต์ หรือ เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ดีกว่าระบอบเผด็จการ เป็นต้น ความคิดความเข้าใจถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของทัศนคติ และเป็นไปในทิศทางใดย่อมขึ้นอยู่กับการมีความคิดความเข้าใจต่อสิ่งนั้นว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด

2. ด้านความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง สภาวะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากมีความคิดและความเข้าใจต่อสิ่งที่รับรู้ นั้น เช่น รู้สึกพอใจ ไม่พอใจ รัก เกลียด ชอบ โกรธ เป็นต้น

3. ด้านพฤติกรรม (Behavior Component) หมายถึง แนวโน้มที่บุคคลจะแสดงการกระทำตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความคิด ความเข้าใจ และความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งนั้น เช่น ถ้าคิดว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ ก็จะมีรู้สึกชื่นชม ตีมูลค่ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงมีผลทำให้บุคคลนั้นปกป้อง รักษา และอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ลักษณะของทัศนคติ

วิภาพร มาพบสุข (2545: 539) ได้กล่าวถึงการศึกษาของนักจิตวิทยาสังคมเกี่ยวกับลักษณะโดยทั่วไปของทัศนคติมี 4 ประการ ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นความคิดเห็นที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือได้รับประสบการณ์ เช่น ประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการปกครองในระบอบนี้ทำให้บุคคลได้รับสิทธิและเสรีภาพ

2. ทัศนคติเป็นดัชนีชี้ทิศทางในการแสดงพฤติกรรม ซึ่งโดยทั่วไปมีอยู่ 2 ทิศทาง คือ ทัศนคติทางบวกทำให้คนมีแนวโน้มที่จะเข้าหาหรือสนับสนุนสิ่งนั้น เช่น แม่บ้านเห็นด้วยกับการซื้อสินค้าลดราคาจึงมีแนวโน้มที่จะคอยสังเกตและเข้าไปจับจ่ายซื้อสินค้า ส่วนทัศนคติในทางลบจะทำให้คนมีแนวโน้มชอบหนีหรือออกห่าง เช่น ประชาชนที่มีทัศนคติไม่ดีต่อรัฐบาลจะพยายามคอยจับผิดและรวมกลุ่มกันต่อต้านรัฐบาล

3. ทักษะสามารถถ่ายทอดได้ โดยถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง หรือจากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่งได้ เช่น ประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมืองใด พรรคการเมืองหนึ่งก็จะเห็นด้วยและสนับสนุนการทำงานของพรรคการเมืองนั้นๆ

4. ทักษะเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เนื่องจากทักษะเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ถ้าประสบการณ์ของคนเปลี่ยนไปย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทักษะด้วย เช่น ในอดีตคนคนหนึ่งไม่ชอบฟุตบอลเลย แต่ในปัจจุบันเกิดประสบการณ์โดยตรงที่บุตรชายตนเป็นนักกีฬาทีมชาติ จึงทำให้บุคคลนี้ชอบดูฟุตบอลและสนใจฟุตบอลตามไปด้วย

ปัจจัยของการเกิดทัศนคติ

เดิมศักดิ์ คทวณิช (2546: 314) ได้จำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติของบุคคล ซึ่งมีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม โดยจำแนกได้ดังนี้

1. วัฒนธรรม (Culture) โดยพื้นฐานแต่ละสังคมจะมีวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดแบบแผนเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และความรู้สึกของคนในสังคมอย่างมาก ด้วยเหตุนี้คนในสังคมเดียวกันจึงมักจะแสดงพฤติกรรมออกมาในแนวทางเดียวกัน เช่น คนอเมริกันบางรัฐจะมีวัฒนธรรมในการรังเกียจสีผิว จึงมีผลทำให้คนในรัฐนั้นมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อคนผิวเหลืองและผิวดำ พฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะลอบทำลายทรัพย์สินและทำร้ายร่างกายคนต่างผิวอยู่เสมอ เป็นต้น

2. ครอบครัว (Family) ครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคลเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากบุตรมักจะมีความคิดและความเชื่อที่คล้ายตามคำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ดังนั้นทัศนคติต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่งที่ได้รับการปลูกฝังจากครอบครัวมาแล้วจึงมักจะเปลี่ยนแปลงได้ยาก ด้วยเหตุนี้จึงพบว่าทัศนคติของพ่อแม่กับลูกจะมีความคล้ายคลึงกันมาก เช่น พ่อแม่มีความเชื่อทางศาสนาอย่างเคร่งครัด ลูกมักจะเคร่งครัดต่อศาสนา ไปด้วย

3. ประสบการณ์ (Experience) เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์ก็จะมีส่วนสำคัญต่อการเกิดทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ทั้งในทางบวกและทางลบ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีอยู่เดิมด้วย เช่น คนป่วยที่มีประสบการณ์จากการที่ถูกพยาบาลทวาดบ่อยๆ จึงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อนางพยาบาลหรือโรงพยาบาล เด็กอนุบาลจะมีทัศนคติที่ดีต่อครู เพราะมีประสบการณ์ว่าครูใจดี พุดเพราะ เป็นต้น

4. อิทธิพลของกลุ่มทางสังคม (Social Group) ได้แก่ กลุ่มเพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงาน โดยที่กลุ่มดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติไปทิศทางหนึ่งทิศทางใดได้ง่าย โดยเฉพาะในเด็กวัยรุ่น ทั้งนี้เนื่องจากความเป็นเพื่อนย่อมทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนม โดยเพื่อนที่มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันด้วยแล้วจึงจะมีความคิดเห็นที่คล้ายตามกันได้ง่าย

5. สื่อมวลชน (Mass Communications) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ แม้ กระจังอินเทอร์เน็ต (internet) เหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญต่อการชักจูงให้บุคคลเกิดทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในทิศทางใดก็ทางหนึ่ง เพราะสื่อมวลชนจะทำหน้าที่ป้อนข้อมูลข่าวสารที่จะแสดงความคิดเห็นต่อบุคคลและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมตลอดเวลา ดังนั้นบุคคลที่เป็นผู้บริโภคข่าวสารจึงมักถูกโน้มน้าวความคิดจากสื่อมวลชนได้ง่าย ถ้าปราศจากวิจารณญาณในการรับข้อมูลข่าวสารที่ดีพอ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

สุชา จันทน์หอม (2541: 245-246) ได้อธิบายเกี่ยวกับทัศนคติว่า ในบางสถานการณ์ทัศนคติอาจสามารถปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงได้ โดยนักจิตวิทยาได้แนะนำวิธีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ 3 ประการ ดังนี้

1. การชักชวน (Persuasion) มีบุคคลเป็นจำนวนมากที่สามารถปรับปรุงทัศนคติหรือเปลี่ยนทัศนคติของตนใหม่หลังจากได้รับคำแนะนำ คำบอกเล่า หรือได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้น เช่น เด็กที่เคยกลัวความมืด หากได้รับคำแนะนำหรือคำอธิบายให้ทราบความจริงอาจจะเลิกกลัวได้

2. การเปลี่ยนกลุ่ม (Group Change) กลุ่มมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติของบุคคลมาก หากจะเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลอาจลองเปลี่ยนกลุ่มสมาชิกดูจะช่วยให้ได้ เช่น เด็กที่ขี้เกียจเรียนหนังสือ เพราะอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่ขี้เกียจเรียน ถ้าหากจัดกลุ่มเสียใหม่ให้ย้ายไปอยู่กับกลุ่มที่ขยันเรียน เด็กจะค่อยๆ เปลี่ยนมาขยันเรียนตามกลุ่มที่ตนอยู่ก็ได้

3. การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) การชักชวนให้บุคคลหันมาสนใจหรือรับรู้ โดยการสร้างสิ่งใหม่ๆ เช่น ตั้งชื่อแปลกใหม่ เพื่อให้คนสนใจ หรือการใช้ภาษาที่แปลกๆ การแจกฟรี เช่น บริษัทที่ผลิตสินค้าใหม่ๆ ก็มักจะแจกฟรีก่อน ขายภายหลัง หรือหาของแถม ผู้ที่ผลิตกางเกงใหม่ๆ ก็โฆษณาว่าวัยรุ่นทั้งหลายทั้งหญิงและชายชอบ ถ้าใครไม่ใช้จะกลายเป็นคนล้าสมัย เป็นต้น

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทัศนคติจะได้ผลก็อาจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

1. การเลือกรับรู้ (Selective perception) บุคคลจะรับรู้ในสิ่งที่เห็นว่าเหมาะสมกับตนเท่านั้น หากสิ่งใดที่ไม่เหมาะสมกับตนก็จะตัดออกไปคือ ไม่รับรู้นั่นเอง เช่น คนที่ชอบดนตรี จะไวต่อเรื่องเพลง ได้ยินเพลงร้องที่ใด ก็รู้ว่าเป็นเพลงอะไร ใครร้อง ผู้ที่ไม่สนใจ เปิดให้ดัง อย่างไม่รู้ว่าเป็นเพลงอะไร เมื่อรับรู้สิ่งใดมาแล้วจะเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของตนและเปลี่ยนแปลงได้ยาก

2. การหลีกเลี่ยง (Avoidance) บุคคลจะรับเอาแต่สิ่งที่ให้ความสุขหรือให้ในสิ่งที่ตนต้องการเท่านั้น ส่วนสิ่งที่จะก่อให้เกิดความทุกข์แก่ตนเองนั้นบุคคลจะไม่ยอมรับ บุคคลที่อยู่ในกลุ่มนี้เปลี่ยนทัศนคติได้ยาก

3. การสนับสนุนของกลุ่ม (Group support) บุคคลที่ประสบความสำเร็จขณะอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ก็ไม่ยากที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มใหม่ เพราะมีความสุขและประสบความสำเร็จแล้ว บุคคลที่อยู่ในกลุ่มนี้ก็จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติยากเช่นเดียวกัน

การวัดทัศนคติ

วิภาพร มาพบสุข (2545: 540) ได้กล่าวถึงการวัดทัศนคติโดยประมวลและสรุปจากนักจิตวิทยาซึ่งได้นำทัศนคติมาวัด โดยใช้พื้นฐานจากองค์ประกอบของทัศนคติและสามารถวัดทิศทางและปริมาณของทัศนคติ ซึ่งจะวัดทัศนคติได้ 2 ทิศทาง คือ วัดทัศนคติทางบวก และทัศนคติทางลบ ส่วนการวัดปริมาณของทัศนคติ จะเป็นการวัดความรุนแรงของอารมณ์บุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาทิ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ดังเช่นตัวอย่าง การสำรวจทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินกิจการส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรของสำนักงานเกษตรตำบล โดยยกตัวอย่างประเด็นคำถามได้ ดังนี้คือ

นักส่งเสริมการเกษตรควรมีการติดตามผลการดำเนินงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

- เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- เห็นด้วย
- ไม่เห็นด้วย

นอกจากนั้น สุชา จันทน์หอม (2541: 243-244) ยังกล่าวถึงการวัดทัศนคติอีกว่า เป็นการทำให้เข้าใจถึงทัศนคติของบุคคลและสามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ ซึ่งการวัดทัศนคติอาจทำได้หลายแบบ ดังต่อไปนี้

1. Scaling Technique เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้วัดทัศนคติ มีอยู่ 2 แบบ คือ

1.1 วิธีของเธอร์สโตน (The Thurstone method)

วิธีการวัดแบบนี้ประกอบด้วยประเด็นคำถามที่เป็นประโยค ประมาณ 10-20 ประเด็นคำถามหรือมากกว่านั้น ประเด็นคำถามต่างๆ เหล่านี้จะเป็นตัวแทนของระดับความคิดเห็นต่างๆ กัน ผู้ถูกทดสอบจะต้องแสดงให้เห็นว่า เห็นด้วยกับประเด็นใดบ้าง และประเด็นคำถามหนึ่งๆ จะกำหนดค่าเอาไว้ โดยกำหนดเป็น Scale Value โดยเริ่มจาก 0.0 ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่พึงพอใจมากที่สุด จนไปถึง 5.5 ประเด็นที่มีความรู้สึกเป็นกลาง ๆ (Neutral statement) จนกระทั่งถึง 11.0 ซึ่งมีค่าสูงสุดสำหรับประเด็นที่พึงพอใจมากที่สุด

ตัวอย่าง การสร้างแบบทดสอบตามวิธีของเธอร์สตัน เพื่อวัดทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำงานของนักส่งเสริมการเกษตร

- 1) นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีนิสัยที่รักการบริการ..... 9.5
- 2) นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง..... 10.4
- 3) นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีความเป็นผู้นำเสนอ..... 8.1
- 4) นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีความรอบรู้ในงานด้านการเกษตร..... 5.7
- 5) นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาของเกษตรกรอย่างท่องแท้..... 10.9

1.2 วิธีของลิเกิร์ต (The Likert Technique)

การวัดแบบนี้จะประกอบด้วยประเด็นคำถามต่างๆ ซึ่งแต่ละประโยคผู้ถูกทดสอบจะแสดงความรู้สึกของตนออกมา 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉยๆ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง แต่ละระดับมีคะแนนให้ไว้ตั้งแต่ 1-5 คะแนน และนำคะแนนแต่ละประเด็นคำถามมารวมกัน ตัวอย่าง แบบทดสอบทัศนคติของเกษตรกรการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เช่น

ประเด็นคำถาม	เห็นด้วย อย่างยิ่ง (5 คะแนน)	เห็นด้วย (4 คะแนน)	เฉยๆ (3 คะแนน)	ไม่เห็นด้วย (2 คะแนน)	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง (1 คะแนน)
1. นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีความรอบรู้ ในงานด้านการเกษตร					
2. นักส่งเสริมการเกษตรต้องมีทักษะใน การพูดที่ดี					
3. นักส่งเสริมการเกษตรต้องติดตามงาน ที่ทำร่วมกับเกษตรกร					

2. Polling เป็นการหั่งเสียงของประชาชน ส่วนมากใช้ในทางสังคมและการเมือง เช่น การเลือกตั้งพรรคการเมือง หรือสิ่งเกี่ยวกับประชาชน ซึ่งต้องมีการตรวจสอบ การหั่งเสียงกันเพื่อดูว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ อย่างไร เช่น การลดกำลังอาวุธ การเลือกตั้งพรรคการเมืองที่ประชาชนนิยม เป็นต้น ทั้งนี้ผลการหั่งเสียงจะออกมาตรงหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับวิธีการสุ่มตัวอย่าง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างนั้นเป็นตัวแทนของประชากรได้หรือไม่

3. Questionnaire คือ การใช้แบบสอบถามในการศึกษากลุ่มบุคคลตัวอย่างว่าเห็นด้วยหรือไม่ ดีหรือไม่ดี โดยแบ่งการสอบถามออกเป็น 2 แบบ คือ

3.1 Fixed-alternative questions คือ คำถามที่ถามเฉพาะเจาะจงลงไปแล้วให้ตอบตามเรื่องหรือประเด็นคำถามที่ถามเท่านั้น

3.2. Open-ended questions คือ คำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม แล้วนำความคิดเห็น หรือความรู้สึกของคนส่วนมากมาจัดกลุ่มดูว่าบุคคลเหล่านั้นมีความรู้สึกอย่างไรหรือมีทัศนคติเป็นเช่นไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตลอดจนเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ ดังต่อไปนี้

อาทิ ครูศากยวงศ์ (2552: 47-62) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้พัฒนาเศรษฐกิจบริเวณกลุ่มจังหวัดชุมพร ระนองและสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์หลักสำคัญเพื่อศึกษาปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์กับการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ โดยการทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยค่าไคสแควร์ เก็บตัวอย่างกลุ่มประชากรตัวอย่างจังหวัดชุมพร ระนองและสุราษฎร์ธานี จาก 3 จังหวัด 25 อำเภอ 50 ตำบล และ 50 หมู่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยคุณลักษณะส่วนบุคคลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กับการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้พัฒนาเศรษฐกิจบริเวณกลุ่มจังหวัด คือ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส และการประกอบอาชีพ มีความสัมพันธ์กับการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ส่วนปัจจัยด้าน เพศ การนับถือศาสนา จำนวนบุคคลในครอบครัว ระดับรายได้ การถือครองที่ดิน ภูมิลำเนา และตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้พัฒนาเศรษฐกิจบริเวณกลุ่มจังหวัดดังกล่าว

แคทลียา บาลไธสง นีออน พิณประดิษฐ์ (2554: 139-150) ได้ศึกษาความเข้าใจ การเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชน และผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อศึกษาความเข้าใจ การเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ และเปรียบเทียบความเข้าใจ การเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชน หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งการวิจัยเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นการสำรวจความเข้าใจ การเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน ระยะที่ 2 พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) การฝึกอบรมให้ความรู้ 2) การศึกษาดูงาน และ 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้นำชุมชน จังหวัดบุรีรัมย์ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 24 คน ระยะที่ 3 เปรียบเทียบความเข้าใจ การเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชน ของผู้นำชุมชน หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้นำชุมชนมีค่าคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด และค่าคะแนนเฉลี่ยความเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ส่วนค่าคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจนโยบายประชานิยมพบว่าอยู่ในระดับมาก และค่าคะแนนเฉลี่ยความเข้าถึงนโยบายประชานิยมอยู่ในระดับมาก 2) ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจ และการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความเข้าใจนโยบายประชานิยม หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การเข้าถึงนโยบายประชานิยมลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ธวัชชัย เฟ็งพิณีจ และคณะ (2554: 91-104) ได้ศึกษาเรื่อง ตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาปัญหาในการทำการเกษตรกรรมและตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน และพหุภาคีภาคอีสาน 12 เครือข่าย ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้เวลา 12 เดือน จากการวิจัย พบว่า ปัญหาในการทำการเกษตรกรรมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ปัญหาภายใน ได้แก่ สุขภาพไม่แข็งแรง ขาดแรงงาน/ไม่มีผู้สืบทอดงาน ขาดความรู้และประสบการณ์ ไม่มีเงินทุน หนี้สิน รายรับรายจ่ายไม่สมดุล ครอบครัแตกแยก 2) ปัญหาภายนอก ได้แก่ ราคาผลผลิตตกต่ำ สารพิษตกค้าง โรคระบาด ขาดตลาดรองรับผลผลิต ขาดการสนับสนุนจากภายนอก ค่าครองชีพสูงสัตว์เลี้ยงทำลายพืชผล 3) ปัญหาจากธรรมชาติ ได้แก่ ภัยแล้ง แมลงศัตรูพืช น้ำท่วม ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และ 4) ปัญหาด้านปัจจัยการผลิต ได้แก่ ไม่มีแหล่งน้ำ ต้นทุนการผลิตสูง ขาดพันธุ์พืชที่หลากหลาย ขาดเครื่องมือในการทำเกษตร ไม่มีที่ดินทำกิน ค่าแรงงานแพง

ตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานแบ่งออกตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใน 7 องค์ประกอบ ดังนี้ ทางสายกลางมี 9 ตัวชี้วัดประกอบด้วยลดรายจ่าย ทำเกษตรผสมผสาน ไม่สร้างหนี้ ไม่เบียดเบียน พอใจในสิ่งที่ตนมี เอาความสุขตั้ง ทำตามกำลัง ยึดหลักธรรมและหางานเสริมเพิ่มรายได้ ความพอประมาณมี 8 ตัวชี้วัดประกอบด้วย พอใจในสิ่งที่ตนมี พอกินพออยู่พอใช้ ทำจากน้อยไปหามาก รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ทำตามกำลัง ไม่ตามกระแส และไม่เดือดร้อนหรือสบายเกินไป ความมีเหตุผลมี 13 ตัวชี้วัดประกอบด้วย ไม่เห็นแก่ตัว รับฟังความคิดเห็น วางแผนการทำงาน ไว้เนื้อเชื่อใจ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำตามกำลัง เป็นผู้และผู้ตามที่ดี วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของงาน เสียสละ ยึดหลักธรรม ไม่ใจร้อน และทำจากน้อยไปหามาก การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมี 13 ตัวชี้วัดประกอบด้วย ปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก ครอบครัวยุบอุ่น ลดรายจ่าย ไม่ตามกระแส ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นและสมุนไพร ร่างกายแข็งแรง พอกินพออยู่พอใช้ มีลูกหลานสืบทอด สามัคคี แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ชุมชนเข้มแข็ง รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน และมีเงินออม เงื่อนไขความรู้มี 9 ตัวชี้วัดประกอบด้วย ลดรายจ่าย เรียนรู้ รวมกลุ่มทำ

กิจกรรมร่วมกัน พอใจในสิ่งที่ตนมี ทำตามกำลัง ไม่สร้างหนี้ครอบครัวยุบอุ่น ปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก และทำบัญชีครอบครัว เงื่อนไขคุณธรรมมี 12 ตัวชี้วัดประกอบด้วยข้อสัตย์ เอื้ออาทรช่วยเหลือกัน รู้จักตนเอง เลิกอบายมุข รวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน รับฟังความคิดคนอื่น

สุภาพรณ พานู และคณะ (2556: 1-16) ได้ศึกษาการจัดการพัฒนารูปแบบวนเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาเกษตรกรใน 4 อำเภอของจังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์ มีกลุ่มตัวอย่าง คือสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 12 กลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ดังนี้ 1) หลักพอประมาณ ลงทุนในการทอผ้าตามฐานะของตน รู้จักพอเพียงในสิ่งที่ตนเองมี รู้จักแบ่งปันให้กับผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ประหยัด มีการออมในหมู่สมาชิก ดำเนินชีวิตเรียบง่าย 2) หลักเหตุผล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ถ้อยทีถ้อยอาศัย อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ลดภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ไม่หวังกำไรที่มากเกินไป ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้คุณค่า รู้จักแยกแยะความถูกต้อง 3) หลักภูมิคุ้มกัน สร้างสรรค์สิ่งไร้ค่าให้เกิดประโยชน์ ใช้้อย่างรู้คุณค่าและคุ้มค่า สร้างความรักความผูกพันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและสร้างพลังสามัคคีในกลุ่มและในชุมชน สร้างความคุ้นเคยกับลูกค้า พัฒนาตนเองปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา ยึดหลักทางสายกลาง มีความขยัน สื่อสัตย์ ประหยัด อดทน อดกลั้น มีสติ ดำเนินชีวิตอย่างสมดุลมีเหตุมีผล

สมนึก ปัญญาสิงห์ และคณะ (2557: 11-22) ได้ศึกษาตัวแบบการจัดการการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกรที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ และการเก็บข้อมูลภาคสนาม การแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้ครอบครัวเป็นหน่วยศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ในอดีตกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและทำการเกษตรเชิงเดี่ยวและหลังจากทำการเกษตรแล้วมีหนี้สินจำนวนมาก บางครอบครัวจึงหันไปประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปในต่างจังหวัดและต่อมาครอบครัวเกษตรกรตัวอย่างมีโอกาสดำเนินการร่วมอบรมด้านการเกษตรร่วมกับเครือข่ายปราชญ์เกษตรกรชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมแนวคิดและแนวปฏิบัติจากปราชญ์เกษตรกรชาวบ้าน ซึ่งเข้าใจง่าย มองเห็นผลได้จริง ประกอบกับประทับใจ กินใจกับคำคมพอเพียงของปราชญ์เกษตรกรชาวบ้านจึงเริ่มให้ความสนใจ เปลี่ยนแปลง หักเหชีวิตและตัดสินใจทำการเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรพอเพียง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตและการจัดการพื้นที่การเกษตรที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถลดหนี้สิน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุขในครอบครัวมากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านจิตใจและสุขภาพ ทางด้านการพัฒนาสามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้มากขึ้น เช่นกัน การจัดการชีวิตและครอบครัวของเกษตรกรที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำ

ให้ค้นพบตัวแบบหรือแบบอย่างการจัดการการพัฒนาของเกษตรกร (ตัวแบบของคน) และการจัดการพื้นที่การเกษตร (ตัวแบบของงาน) ของครอบครัวเกษตรกรจำนวน 10 ครอบครัว ซึ่งนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกร ตามตัวชี้วัด ของนายคำเตื่อง ภาษี ปราชญ์เกษตรชาวบ้าน ได้แก่ หนี้สินลดลง ไม่มีหนี้สิน เกษตรกรทำงานเบาลง ดินดีขึ้น เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ มีธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นตัวช่วย มีหลักประกันชีวิตและสวัสดิการของตนเองและครอบครัว มีผู้รับช่วงงาน คือทายาทเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และเป็นที่ยอมรับ ลูกหลานกราบไหว้ ระลึกถึงบุญคุณก่อให้เกิดความกตัญญูต่อพ่อแม่และแผ่นดิน นอกจากนี้ได้พิจารณาตามตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อวิเคราะห์และตีความหมายความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกร ซึ่งได้แก่ สุขภาพอนามัย (กายและจิตใจ) ความรู้/การฝึกอบรม ชีวิตการทำงาน การประกอบอาชีพ รายได้และการกระจายรายได้ สภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและการจัดการที่ดี

วัลลภ จันดาเบา และคณะ (2556: 131-150) ได้ศึกษาการจัดการพัฒนารูปแบบวนเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาเกษตรกรใน 4 อำเภอของจังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบวนเกษตรที่เหมาะสมของเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นการวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative data) มีผู้ใช้ข้อมูลสำคัญจำนวน 96 คน จาก 4 อำเภอของจังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย (อำเภอเมือง อำเภอวังสามหมอ อำเภอกุมภวาปี และอำเภอบ้านดุง) ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่ทำวนเกษตรมีรูปแบบการจัดการวนเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จากความรู้ ประสบการณ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนเดียวกันและต่างชุมชน แล้วนำความรู้มาต่อยอดและยกระดับความรู้ที่มีให้เหมาะสมกับตนเอง จากการศึกษาพบ 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) รูปแบบพื้นฐาน เป็นความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว เลี้ยงตนเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและขจัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น 2) รูปแบบก้าวหน้าเป็นความพอเพียงระดับชุมชนและองค์กรรวมตัวกันในรูปแบบสหกรณ์ในการผลิตการตลาด และการจัดการบนพื้นฐานของแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

อรรรณพ เรื่องกัลปวงศ์ และคณะ (2557: 73-90) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี ได้แก่ ด้านการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ด้านการสนับสนุนแหล่งเงินทุน และด้านความเข้มแข็งของผู้นำ

บุษกร คำโฮม ศุภกัญญา จันทรุกษา (2558: 86-98) การได้ศึกษาวิจัยเรื่องแบบจำลองการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โดย

กำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงสร้างของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 275 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2557 ภาคต้น ผลการศึกษา พบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไค-สแควร์เท่ากับ 193.87 ที่องศาอิสระเท่ากับ 101 และค่าความน่าจะเป็น (p-values) เท่ากับ 0.00 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ เท่ากับ 1.92 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.94 ค่าดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.06 เมื่อพิจารณาตัวแปรที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาคณะบริหารศาสตร์ พบว่า กิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยค่าขนาดอิทธิพล 0.393 ส่วนความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีอิทธิพลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

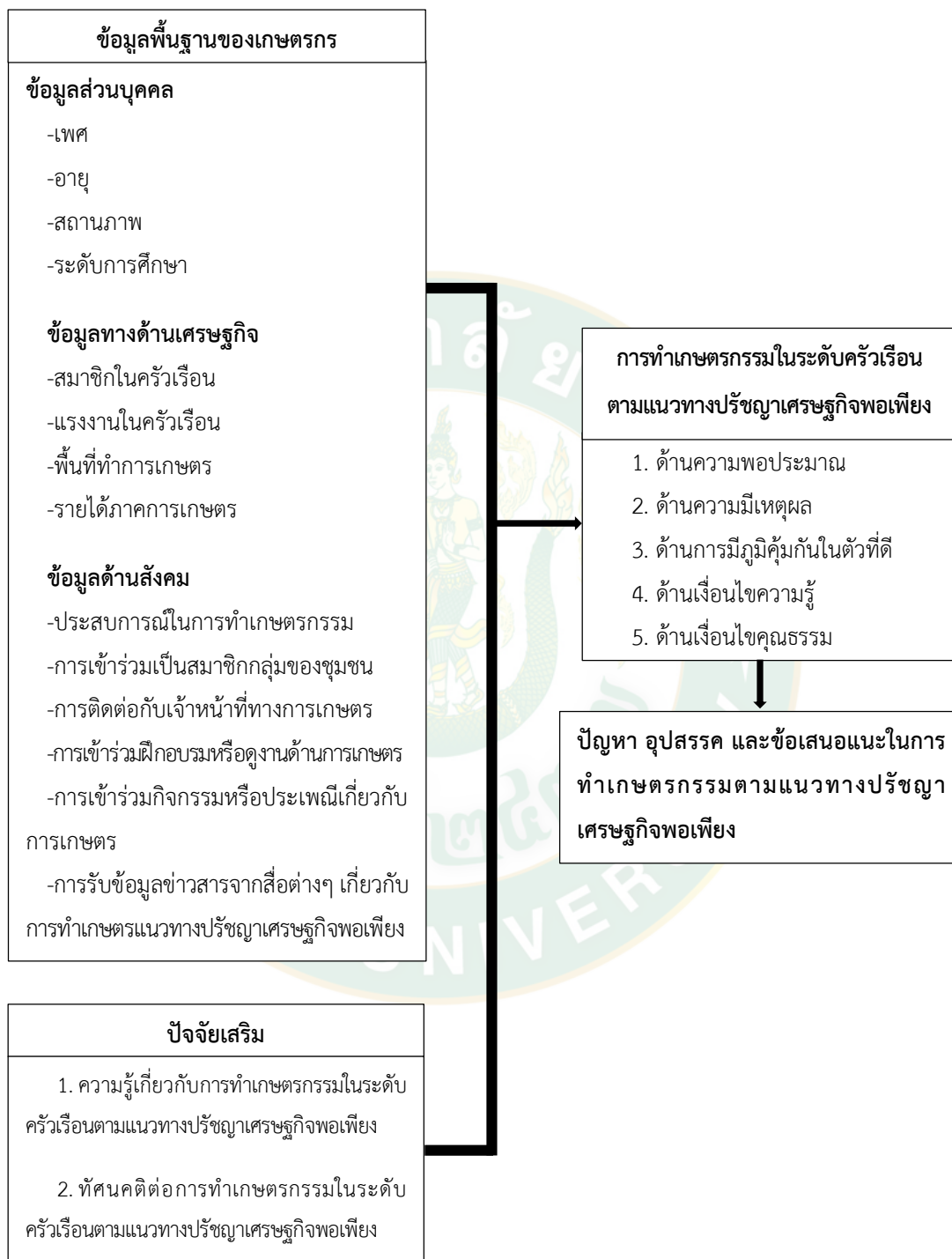
สุกัญญา ดวงอุปมา และคณะ (2559: 212-223) ได้ศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านโนนสง่า ตำบลหนองกุง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืนของบ้านโนนสง่า ตำบลหนองกุง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เกี่ยวกับบริบทชุมชน ศักยภาพ ปัญหา ข้อจำกัดและเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของชาวบ้านโนนสง่า โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า หมู่บ้านเป็นที่ดอนสลัดที่ลุ่ม ดินร่วนปนทราย ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อยู่กันแบบเครือญาติ มีกลุ่มสวัสดิการชุมชน มีวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ปัญหาขาดการส่งเสริมการจัดกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่องและพื้นที่จัดตั้งกลุ่มและขาดน้ำเพื่อการเกษตร ชาวบ้านมองว่าเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นในการดำเนินชีวิต มีการวางแผนใช้จ่าย สร้างวินัยในการออม ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและ มีความรู้และคุณธรรม ติดตาม ข่าวสารในปัจจุบัน เรียนรู้จากการปฏิบัติและประเมินผล มีการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ควรส่งเสริมและพัฒนากลุ่มปุ๋ยชีวภาพ การปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ สร้างตลาดชุมชนขายสินค้าและผลิตผล ส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน

ภาคสรุป

จากการตรวจสอบเอกสารพบว่า สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ครอบครัว ตลอดจนสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกษตรกรน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามา ประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร รายได้จากการทำ เกษตรกรรม ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมหรือ ประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำเกษตรกรรม รวมถึงปัจจัยเสริมในด้านความรู้และทัศนคติต่อการทำ เกษตรกรรมโดยมีพื้นฐานการบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยทั้งหมดนี้ ล้วนมีพื้นฐานมาจากการศึกษาของนักวิชาการหรือนักวิจัย องค์กรภาครัฐ เอกชน หรือสถาบันทาง การศึกษาต่างๆ ซึ่งมีทั้งรูปแบบของหนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความวิชาการ อันจะช่วยสนับสนุนการ ให้เกษตรกรตั้งแต่ระดับครัวเรือนขึ้นไปได้มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาช่วย ยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว ตลอดจนกิจกรรมทางการเกษตรให้สามารถอยู่รอดได้ ในภาวะที่ระบบเศรษฐกิจมีความผันผวนสูงและการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อ การทำเกษตรกรรม

การทำให้เกษตรกรน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เห็นผลอย่างเป็น รูปธรรมนั้นการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นสิ่งสำคัญใน อันดับแรกเริ่ม ซึ่งหากเกษตรกรเกิดความเข้าใจและรู้ถึงกระบวนการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่า เป็นแนวคิดที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถรับมือหรือเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ได้อย่างสมดุลแล้วนั้น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ความเชื่อ หรือทัศนคติที่ดีหรือ การเห็นด้วยก็จะมีมากขึ้น อันเป็นผลให้เกษตรกรเกิดการเตรียมพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมทาง การเกษตร หรือกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างผลประโยชน์ให้แก่การผลิตทางการเกษตรของ ตนเองจนนำไปสู่การนำมาใช้จริง ดังนั้นเมื่อเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีก็จะเป็น ส่วนที่สำคัญที่จะช่วยให้มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการทำเกษตรกรรมที่ จะส่งผลให้เกษตรกรตลอดจนครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถปรับตัวให้อยู่ได้ในสภาพมีการ แข่งขันกันสูงทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนสามารถอยู่รอดได้ในสภาวะที่อากาศที่ เปลี่ยนแปลง การลดปัจจัยทางการผลิตที่สำคัญอันได้แก่ น้ำ ที่ดิน และแรงงาน ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึง ปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีการปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนนั้น จึงเป็นที่มาของกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 11 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบกับการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงปัจจัยเสริม มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

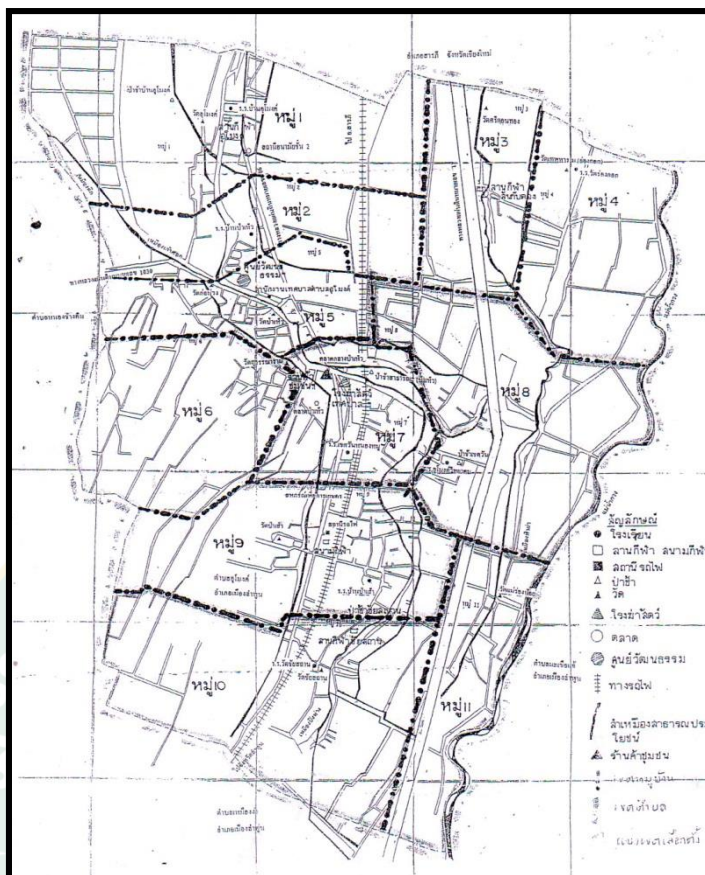
บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เหตุผลในการเลือกพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย เนื่องจากเทศบาลตำบลอุโมงค์มีลักษณะที่โดดเด่น คือ มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ถึงร้อยละ 84.28 (งานวิชาการและแผนงานเทศบาลตำบลอุโมงค์, ม.ป.ป.: 12) ทั้งนี้เพราะเป็นผลมาจากการมีสภาพพื้นที่ที่ราบลุ่มตามแนวชายฝั่งตะวันตกแม่น้ำกวงและมีลำเหมืองปิงห่างไหลผ่านส่วนกลางของพื้นที่ มีสภาพดินเป็นดินร่วนซุย จึงเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ดังแสดงให้เห็นในภาพที่ 5 และที่สำคัญทางสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน โดยการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเทศบาลตำบลอุโมงค์ และศูนย์การเรียนรู้ครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรหรือประชาชนในชุมชนได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากำกับใช้ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้ และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคง

ภาพที่ 12 แผนที่เทศบาลตำบลอุโมงค์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดให้ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน และใช้การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-Stage Sampling) (ประชุม สุวดี, 2541: 115) เพื่อหาเกษตรกรตัวอย่างที่จะใช้เป็นตัวแทนในการเก็บข้อมูลการวิจัย โดยสามารถแสดงวิธีการสุ่ม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการสุ่มหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้านจากทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดนวิธีการจับสลาก ได้จำนวนหมู่บ้านตัวอย่าง ดังนี้

1. บ้านชัยสถาน หมู่ที่ 10 มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 149 ครัวเรือน
2. บ้านอุโมงค์ หมู่ที่ 1 มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 206 ครัวเรือน
3. บ้านป่าเส้า หมู่ที่ 9 มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 180 ครัวเรือน
4. บ้านป่าเหว หมู่ที่ 5 มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 144 ครัวเรือน

5. บ้านกอม่วง หมู่ที่ 2 มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 65 ครัวเรือน

6. บ้านป่าลาน หมู่ที่ 6 มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 107 ครัวเรือน

ซึ่งมีจำนวนประชากร (ครัวเรือน) รวมทั้งหมด 851 ครัวเรือน ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973: 727) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 โดยแสดงวิธีการคำนวณ ดังต่อไปนี้

จากสูตร
$$n = \frac{N}{1 + N(e^2)}$$

โดยแทนค่า n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด

e คือ ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มที่ผู้วิจัยยอมรับได้ระดับ 0.05

แทนค่าจากสูตร ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} n &= \frac{851}{1 + 851(0.05^2)} \\ &= 272.10 \\ &= 272 \end{aligned}$$

ดังนั้น จะได้ขนาดตัวอย่าง (ครัวเรือนเกษตรกร) จำนวน 272 ครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสุ่มครัวเรือนเกษตรกรจากแต่ละหมู่บ้านโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการใช้ตารางเลขสุ่ม จากรายชื่อครัวเรือนเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ จากนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดให้ผู้นำครอบครัว หรือผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ดีที่สุด ครัวเรือนละ 1 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัย ตามการคำนวณสัดส่วนประชากร (Probability Proportional to Size sampling) ดังนี้

จากสูตร
$$n_i = \frac{N_i n}{N}$$

โดยแทนค่า n_i คือ ขนาดตัวอย่างของครัวเรือนเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

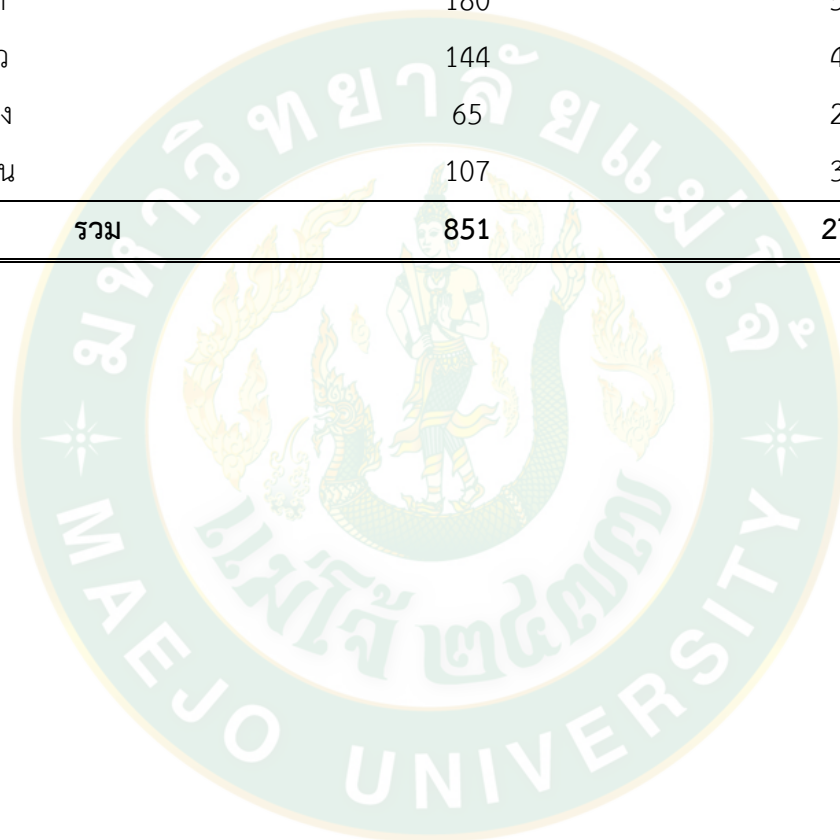
N คือ ขนาดของประชากรครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด

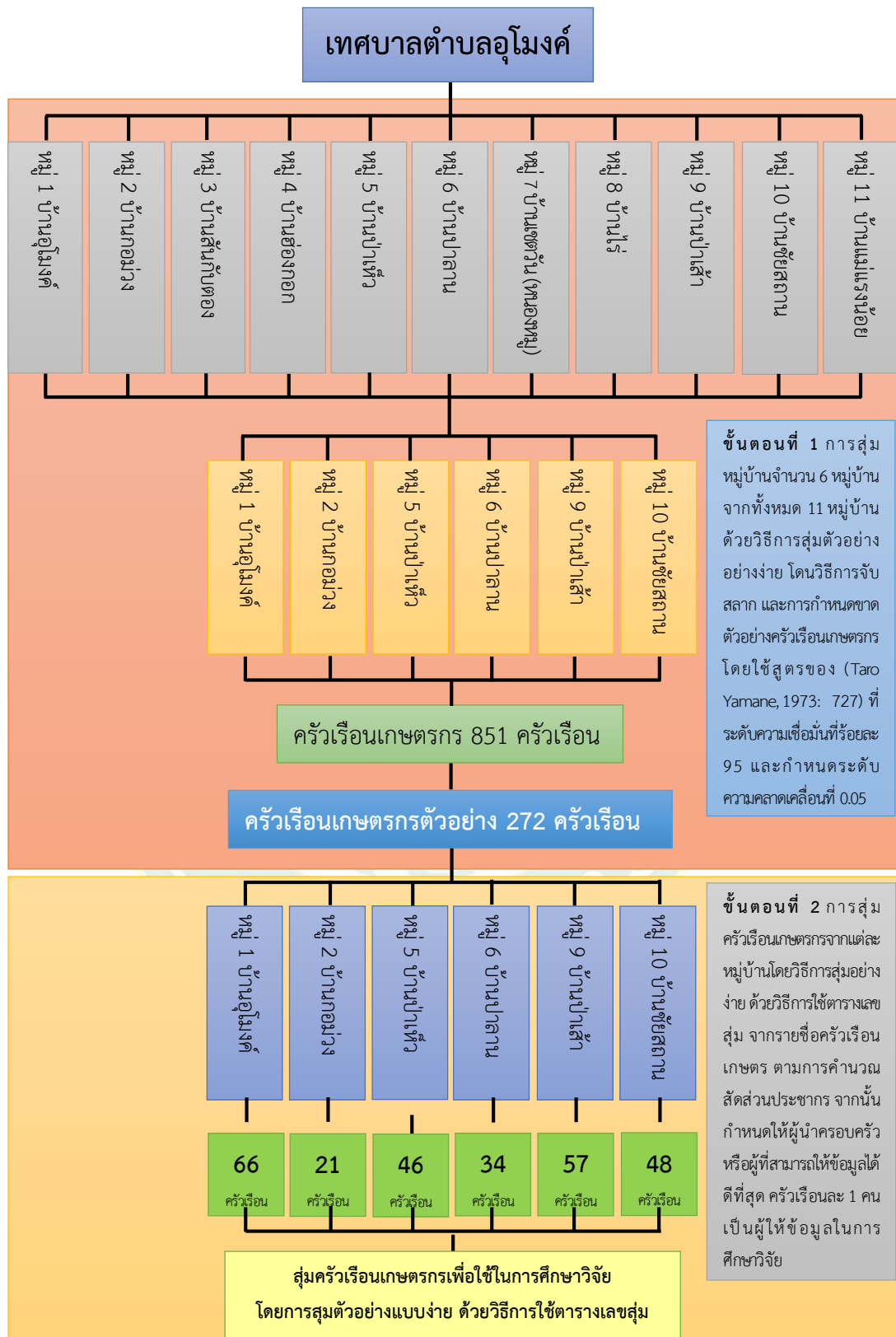
N_i คือ ขนาดของประชากรครัวเรือนเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน

จากการคำนวณได้ตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามแต่ละหมู่บ้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ครัวเรือนเกษตรกร (ครัวเรือน) (N _i)	ครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่าง (ครัวเรือน) (n _i)
ชัยสถาน	149	48
อุโมงค์	206	66
ป่าเส้า	180	57
ป่าเหว	144	46
กอม่วง	65	21
ป่าลาน	107	34
รวม	851	272

ภาพที่ 13 แผนภาพการสุ่มตัวอย่างในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยการทบทวนเอกสารจาก ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขอคำแนะนำจาก อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแบบสอบถามมีข้อความแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีลักษณะข้อความแบบปลายปิด และคำถามแบบปลายเปิด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร และรายได้ภาคการเกษตร

ข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงาน การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร และการรับข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการทำเกษตรแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 2 เป็นข้อความในการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยลักษณะข้อความเป็นแบบปรนัย คือ เลือกคำตอบถูกและคำตอบผิด รวมทั้งหมด 20 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นข้อความในการศึกษาทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีทั้งหมด 25 ข้อ แบ่งออกข้อความออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ และ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแสดงระดับความคิดเห็นตามมาตรประมาณค่า 5 ระดับของ Likert's scale ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	หมายถึง	5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	หมายถึง	4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	หมายถึง	3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	หมายถึง	2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	หมายถึง	1 คะแนน

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีทั้งหมด 35 ข้อ แบ่งออกข้อคำถามออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ และ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแสดงระดับการปฏิบัติตามมาตรฐานค่า 5 ระดับของ Likert's scale ดังนี้

ปฏิบัติมากที่สุด	หมายถึง	5 คะแนน
ปฏิบัติมาก	หมายถึง	4 คะแนน
ปฏิบัติปานกลาง	หมายถึง	3 คะแนน
ปฏิบัติน้อย	หมายถึง	2 คะแนน
ปฏิบัติน้อยที่สุด	หมายถึง	1 คะแนน

ตอนที่ 5 เป็นการสอบถามปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) จากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร 272 คน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าจากตำรา หนังสือ บทความวิชาการ วารสาร สิ่งตีพิมพ์ รวมถึงข้อมูลที่ค้นคว้าผ่านระบบออนไลน์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลอุโมงค์ กรมพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น

การทดสอบเครื่องมือ

การทดสอบความตรง (Validity)

หลังจากสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวข้องในด้านการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือน (Family Farming) และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมจำนวน 3 ท่าน คือ 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดิสสรค์ เครือคำ 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์คะทัตน์ 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล พงมุล เพื่อพิจารณาว่าแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยนั้น มีข้อความวัดได้ตรงนิยามศัพท์ รูปแบบของการวัด หรือวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาวิจัยหรือไม่ โดยการสร้างแบบประเมินเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงของข้อความ ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณา คือ

- +1 คือ แน่ใจว่าข้อความที่ใช้ในการวิจัยตรงตามสิ่งที่ต้องการวัด
- 0 คือ ไม่แน่ใจว่าข้อความที่ใช้ในการวิจัยตรงตามสิ่งที่ต้องการวัด
- 1 คือ แน่ใจข้อความที่ใช้ในการวิจัยไม่ตรงตามสิ่งที่ต้องการวัด

เมื่อประเมินแบบสอบถามและแบบทดสอบแล้วให้นำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

(Index of Congruence : IOC) จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

โดยที่

IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนของข้อนั้นๆ จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จากนั้นพิจารณาคัดเลือกข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปแสดงว่าข้อความนั้นใช้ได้ตรงตามเนื้อหาสามารถนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างได้ (อารยา องค์เอี่ยม และพงศธราร วิจิตเวชไพศาล, 2561: 39) ซึ่งจากการทดสอบคำถามเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน พบว่าข้อความทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 สามารถนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างได้

การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

หลังจากแบบสอบถามผ่านการทดสอบความตรงแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำทดสอบกับเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 คน ซึ่งเกษตรกรได้รับการส่งเสริมให้มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการทำเกษตรกรรมผ่านการจัดการเรียนรู้ ภายใต้โครงการ “ป่าไผ่โมเดล” ที่ได้รับโล่เกียรตินิยมในด้านศูนย์จัดการความรู้เครือข่าย ระดับดีเยี่ยมจากสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน ในปี พ.ศ. 2561 (สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน, 2561) จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นกับข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้วิธีการของครอนบาค (Cronbach alpha method) หรือสูตรหาความเชื่อมั่นในรูปสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient: α -coefficient) (ภัทรพร เกษสังข์, 2559: 154-155) โดยแสดงสูตรได้ดังนี้

จากสูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[\frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

โดยกำหนดให้

- α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
- n คือ จำนวนข้อของแบบสอบถามทั้งหมด
- $\sum S_i^2$ คือ ผลรวมค่าคะแนนแปรปรวนในแต่ละข้อ
- S_x^2 คือ ค่าความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

ในการวิจัยโดยทั่วไปได้กำหนดให้ค่าความเชื่อมั่นที่ได้นั้นจะต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 0.70 หมายความว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะมีความน่าเชื่อถือหรือมีความเชื่อมั่นสูง (วนิดา วาตีเจริญ และคณะ, 2560: 260) สามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยจริงได้

โดยผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 20 ข้อ พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวม (α) เท่ากับ .827

ข้อคำถามทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 25 ข้อ พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวม (α) เท่ากับ .905

ข้อคำถามการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 35 ข้อ พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวม (α) เท่ากับ .889

ซึ่งค่าทั้งหมด 3 ประเด็นค่าค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นรวมเกิน 0.70 ดังนั้นจึงสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไปได้

การตรวจสอบความยากง่าย (Difficulty)

ผู้วิจัยได้ใช้ในการตรวจสอบความยากง่ายข้อคำถามที่เป็นการวัดความรู้ (ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) โดยใช้สูตร ดังนี้

จากสูตร

$$P = \frac{R_H + R_L}{N_H + N_L}$$

โดยกำหนดให้

P	คือ เป็นค่าดัชนีความยากข้อข้อสอบแต่ละข้อ
R _H	คือ จำนวนผู้ที่ตอบถูกในกลุ่มสูง
R _L	คือ จำนวนผู้ที่ตอบถูกในกลุ่มต่ำ
N _H	คือ จำนวนผู้สอบที่ตอบในกลุ่มที่ได้คะแนนสูง
N _L	คือ จำนวนผู้สอบที่ตอบในกลุ่มที่ได้คะแนนต่ำ

เกณฑ์การพิจารณาระดับค่าความยากง่ายของข้อคำถามแต่ละข้อที่ได้จากการคำนวณจากสูตรจะมีค่าระหว่าง 0.00 ถึง 1.00 ที่มีรายละเอียดเกณฑ์ในการพิจารณา ดังต่อไปนี้

0.80-1.00	คือ ข้อสอบที่ง่ายมาก ควรตัดทิ้งหรือนำไปปรับปรุง
0.60-0.79	คือ ข้อสอบที่ค่อนข้างง่าย ใช้ได้ดี
0.40-0.59	คือ ข้อสอบที่มีความยากง่ายปานกลาง
0.20-0.39	คือ ข้อสอบที่มีค่อนข้างยาก ใช้ได้ดี
0.00-0.19	คือ ข้อสอบที่ยากมาก ควรตัดทิ้งหรือนำไปปรับปรุง

โดยข้อคำถามที่จะสามารถนำไปใช้วัดผลได้และมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.79 (บุญมี พันธุ์ไทย, 2559: 153) โดยผลการทดสอบความยากง่ายของข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 20 ข้อ พบว่าแต่ละข้อมีค่าดัชนีความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง .567-.767 ซึ่งอยู่ในช่วงค่อนข้างง่ายใช้ได้ดี จึงเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไปได้

การตรวจสอบอำนาจการจำแนก (Discrimination)

เป็นการใช้วัดความรู้ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรในการคำนวณ ดังนี้ (พิสนุ พงศ์ศรี, 2552: 171)

จากสูตร

$$r = \frac{R_H - R_L}{(N_H + N_L)/2}$$

r คือ ค่าอำนาจการจำแนก

R_H คือ จำนวนผู้ที่ตอบข้อทดสอบข้อนั้นถูกในกลุ่มคนเก่ง

R_L คือ จำนวนผู้ที่ตอบข้อทดสอบข้อนั้นถูกในกลุ่มคนไม่เก่ง

N_H คือ จำนวนผู้สอบที่ตอบในกลุ่มเก่ง

N_L คือ จำนวนผู้สอบที่ตอบในกลุ่มไม่เก่ง

ค่าอำนาจจำแนกเป็นได้ทั้งค่าที่เป็นบวกและติดลบ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าอำนาจการจำแนกออกเป็นช่วง ดังต่อไปนี้

0.60-1.00	หมายถึง ดีมาก
0.40-0.59	หมายถึง ดี
0.20-0.39	หมายถึง พอใช้
0.10-0.19	หมายถึง ต่ำมากต้องปรับปรุง
0.00-0.09	หมายถึง ต่ำมากต้องปรับปรุง
<0.00	หมายถึง ติดลบ ต้องปรับปรุง

โดยผลที่ได้จากการตรวจสอบอำนาจการจำแนกของข้อคำถามความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผ่านการทดสอบ และมีการปรับปรุงแก้ไขแล้วหรือตัดทิ้งในบางข้อคำถามแล้ว จะต้องมีค่าอำนาจการจำแนกอยู่ระหว่าง 0.2-1.00 (ภัทรพร เกษสังข์, 2559: 167) จากการทดสอบอำนาจการจำแนกของข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 20 ข้อ พบว่าแต่ละข้อมีค่าอำนาจการจำแนกอยู่ระหว่าง 0.29-0.86 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดีมาก เหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ทดสอบอำนาจการจำแนกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ t-test แบบ Independent สองกลุ่มที่อิสระจากกันเพื่อทดสอบคะแนนเฉลี่ยของสองกลุ่มในระดับที่ความเชื่อมั่น 95% ด้วยการแบ่งกลุ่มผู้ที่ได้คะแนนสูงและคะแนนต่ำออกเป็นกลุ่มละ 25 เปอร์เซนต์ ผลการทดสอบพบว่าค่าเฉลี่ยของแบ่งกลุ่มผู้ที่ได้คะแนนสูงและคะแนนต่ำของแต่ละข้อคำถามมีความแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าข้อคำถามทุกข้อีสามารถในการจำแนก จึงเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม และแบบทดสอบมาถอดรหัสและวิเคราะห์ด้วยโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS for Windows) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อที่จะอธิบายข้อมูลทางสถิติที่ใช้ในการแปลความหมายประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ศูนย์กลาง

2. การวิเคราะห์ระดับความรู้ของการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบ คือ ถ้าตอบคำถามไม่ถูกต้องจะได้คะแนน เท่ากับ 0 คะแนน และถ้าตอบคำถามถูกต้องจะได้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูล โดยใช้ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weight Mean Score) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักที่ได้และปรับเป็นระดับความรู้ออกเป็น 3 ระดับ จากการคำนวณขนาดความกว้างของชั้น หรืออันตรภาคชั้น (ปรีดาภรณ์ กาญจนสำราญวงศ์, 2560: 38)

จากสูตร

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{\text{คะแนนสูงสุด-คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{20-0}{3}$$

$$= 6.67$$

$$= 7$$

การแปลความหมายระดับความรู้โดยใช้วิธีการนำค่าคะแนนความรู้ที่ได้นำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ขนาดความกว้างอัตราภาคชั้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 15-20	หมายถึง มีความรู้ในระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 8-14	หมายถึง มีความรู้ในระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 0-7	หมายถึง มีความรู้ในระดับน้อย

3. การวิเคราะห์ระดับทัศนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการใช้สถิติพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูลที่ได้ ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) โดยให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแสดงระดับความคิดเห็นตามมาตรฐานค่า 5 ระดับของ Likert's scale ดังนี้ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5 คะแนน
เห็นด้วยมาก	มีค่าเท่ากับ	4 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3 คะแนน
เห็นด้วยน้อย	มีค่าเท่ากับ	2 คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1 คะแนน

จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปการแปลผลเป็นค่าเฉลี่ยและนำไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยมีความกว้างของชั้นเท่ากับ .50 การแปลความหมายโดยนำค่าคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปล ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง เห็นด้วยมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

4. การวิเคราะห์ระดับการทำเกษตรกรรมระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการใช้สถิติพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูลที่ได้ ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) โดยให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรแสดงระดับการปฏิบัติตามมาตรฐานค่า 5 ระดับของ Likert's scale ดังนี้ดังนี้

ปฏิบัติมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	5 คะแนน
ปฏิบัติมาก	มีค่าเท่ากับ	4 คะแนน
ปฏิบัติปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	3 คะแนน
ปฏิบัติน้อย	มีค่าเท่ากับ	2 คะแนน
ปฏิบัติน้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	1 คะแนน

จากนั้นนำคะแนนที่ได้ไปการแปลผลเป็นค่าเฉลี่ยและนำไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ซึ่งผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยมีความกว้างของชั้นเท่ากับ .50

การแปลความหมายโดยนำค่าคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

5. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

6. วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบครัวเรือนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจตามแบบสัมมาชีพ ด้วยการวิธีการจัดประเภทและจัดกลุ่ม (Categorize and Sort) เพื่อจัดประเภทและกลุ่มปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะตามที่เกษตรกรได้ตอบไว้ในข้อคำถามแบบปลายเปิด

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 272 คน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะและการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 4) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร และผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลผลการวิจัยและวิจารณ์ในรูปแบบของตารางและคำบรรยาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 2 ข้อมูลการศึกษาความรู้ ทักษะและการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 3 ข้อมูลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 4 ข้อมูลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

เพศ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 71.32 และเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 28.68 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ทั้งนี้อาจเหตุผลมาจากกรอบของสังคมหรือวัฒนธรรมของประเทศไทยและท้องถิ่นภาคเหนือตอนบน (ล้านนา) ที่กำหนดให้เพศชายมีหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว หรือมีบทบาทเป็นตัวแทนของสมาชิกในครัวเรือนในการใช้อำนาจตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัว รวมถึงเพศชายถือเป็นส่วนสำคัญของการใช้แรงงานในภาคการเกษตร เช่น การใช้แรงในการไถพื้นที่เพื่อเตรียมการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และการเคลื่อนย้ายผลผลิตเพื่อนำไปจำหน่าย เป็นต้น อีกทั้งจากการศึกษากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเพศหญิงส่วนใหญ่จะมีหน้าที่ในการสนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมทางการเกษตร เช่น การคัดผลผลิต การบรรจุผลผลิตเพื่อจำหน่าย เป็นต้น และการที่เพศหญิงมีจำนวนน้อยส่วนหนึ่งมาจากการมีอีกภาระหน้าที่ที่ต้องดูแลการใช้ชีวิตของสมาชิกในครัวเรือน เช่น การทำอาหาร การเลี้ยงบุตร ทำงานบ้านต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มเกษตรกรเพศชายที่มีหน้าที่เพียงอย่างเดียวคือ การทำเกษตรกรรม และการสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของครัวครัว

อายุ

การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 61 ปี โดยมีอายุต่ำสุด 42 ปี และสูงสุดมีอายุ 77 ปี ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.43 รองลงมาคืออายุระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.60 มีอายุมากกว่า 70 ปี คิดเป็นร้อยละ 8.09 และส่วนน้อยมีอายุไม่เกิน 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.88 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเริ่มเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ และส่วนหนึ่งได้เข้าสู่วัยผู้สูงอายุแล้ว ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการอาชีพเกษตรกรรมถือเป็นอาชีพหลักในการสร้างรายได้และเป็นวิถีชีวิตตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและถือเป็นอาชีพที่คนส่วนมากในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ทำอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้ เหตุผลดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงความชำนาญ และความเชี่ยวชาญจากประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมมาอย่างยาวนาน การออกจากอาชีพเกษตรกรรมไปประกอบอาชีพอื่นๆ หรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตจากการทำเกษตรกรรมจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก อีกทั้งถ้ามีการเปลี่ยนแปลงอาชีพต้องมีการเริ่มเรียนรู้ใหม่ และอาจไม่ชำนาญและเชี่ยวชาญเท่ากับการทำ

เกษตรกรรม ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างยังคงไว้ซึ่งการทำเกษตรกรรมอยู่และสะท้อนถึงผลการศึกษาวิจัยที่ว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยอยู่ 61 ปี และอยู่ในเกณฑ์ผู้สูงอายุ

สถานภาพ

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 83.46 รองลงมา มีสถานภาพหม้าย คิดเป็นร้อยละ 12.50 มีสภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 2.94 และน้อยสุดมีสถานภาพหย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 1.10 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างสามในสี่มีสถานภาพสมรส ทั้งนี้อาจมีเหตุผลสืบเนื่องจากการที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีอายุอยู่ในช่วงวัยผู้สูงอายุ หรือจากค่าเฉลี่ย 61 ปี ที่เมื่อย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่า การสร้างครอบครัวของผู้ชายและการออกเรือนของผู้หญิงถือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งเป็นส่วนสำคัญให้เกิดการยอมรับจากสังคม ตลอดจนการสมรสหรือการแต่งงานถือว่เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับตัวเอง ทั้งในด้านการมีทายาทในการสืบสกุล และด้านการสร้างหารายได้จากการประกอบอาชีพ

ระดับการศึกษา

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 61.03 รองลงมา มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 18.38 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) คิดเป็นร้อยละ 14.71 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า คิดเป็นร้อยละ 3.31 และส่วนน้อยจบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรืออนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 2.57 (ตารางที่ 3)

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเกินกว่าครึ่งมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา หรือต่ำกว่า เนื่องจากระบบการศึกษาสมัยอดีตเป็นการศึกษาที่มีภาคบังคับอยู่ในระดับประถม ซึ่งค่านิยมในสังคมเกษตรกรรมถือว่าการมีรายได้เลี้ยงดูคนในครอบครัว รวมถึงการทำให้ครอบครัวของตนเองมีกินมีใช้เป็นสิ่งที่สำคัญ ส่งผลให้ความสนใจในการที่จะเข้ารับการศึกษา หรือเมื่อได้เข้าศึกษาก็ต้องจบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาเท่า เนื่องจากความจำเป็นต้องออกมาเป็นแรงงานช่วยครอบครัว

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

(n=272)

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	194	71.32
หญิง	78	28.68
อายุ (ปี)		
ไม่เกิน 50	16	5.88
51-60	105	38.60
61-70	129	47.43
มากกว่า 70	22	8.09
$\bar{x} = 61.22$ Min-Max = 42-77 SD.= 6.973		
สถานภาพ		
สมรส	227	83.46
โสด	8	2.94
หม้าย	34	12.50
หย่าร้าง	3	1.10
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา หรือต่ำกว่า	166	61.03
มัธยมศึกษาตอนต้น	50	18.38
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	40	14.71
ปวส. หรืออนุปริญญา	7	2.57
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	9	3.31

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 4 คน โดยต่ำสุดมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 2 คน และสูงสุด 8 คน ซึ่งส่วนใหญ่ครัวเรือนจะมีจำนวนสมาชิกไม่เกิน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 49.63 รองลงมาไม่มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 48.53 และมีจำนวนสมาชิกมากกว่า 6 คน อยู่เพียงร้อยละ 1.84 เท่านั้น (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ครัวเรือนละ 4 คน และจากการสอบถามและการสังเกตเพิ่มเติมยังพบอีกว่า ครัวเรือนหนึ่งจะประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรอีก 2 คน เนื่องมาการมีบุตร 2 คนต่อครัวเรือนได้รับความนิยมอย่างมากในระยะหลังที่แตกต่างจากอดีตที่จะนิยมมีบุตรจำนวนมาก อีกทั้งมาจากการมีบุตรจำนวนมากในปัจจุบันต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูง

จำนวนแรงงานในครัวเรือน

การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีแรงงานในการทำเกษตรกรรมต่อครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน โดยต่ำสุดมีแรงงาน 1 คน และสูงสุดมี 5 คน ซึ่งส่วนใหญ่มีแรงงานอยู่ระหว่าง 1-2 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.82 รองลงมาไม่มีจำนวนแรงงาน 3-4 คนต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.34 และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่มีมากกว่า 4 คน เพียงร้อยละ 1.84 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าจำนวนแรงงานในครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีเพียงครัวเรือนละ 2 คนเท่านั้น และจากการศึกษาเพิ่มเติมพบอีกว่า แรงงานในแต่ละครัวเรือนส่วนใหญ่จะอยู่ในแบบคู่สามีภรรยาที่ทำเกษตรร่วมกัน เนื่องจากการดูแลรักษาผลผลิตไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานจ้าง เพราะกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความชำนาญและมีประสบการณ์อยู่แล้ว อีกทั้งยังพบอีกว่าบุตรหลานของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจะอยู่ในช่วงวัยเรียน หรือทำงานนอกภาคการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้แรงงานในครัวเรือนมีค่อนข้างน้อย และในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตในแต่ละครั้งกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำเป็นต้องมีการจ้างแรงงานนอกครัวเรือน

จำนวนที่ดินทำการเกษตร

การศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการใช้ที่ดินทำกินเฉลี่ย 3.56 ไร่ต่อครัวเรือน โดยต่ำสุดมีที่ดินในการทำเกษตรกรรมเพียง 1 ไร่ต่อครัวเรือน และสูงสุด 12 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรจะมีที่ดินทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 3-6 ไร่ต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.59 รองลงมามีที่ดินทำการเกษตรไม่เกิน 2 ไร่ต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 44.12 ที่ดินทำการเกษตรอยู่ระหว่าง 7-10

ไร่ต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.35 และมีเพียงร้อยละ 2.94 ที่มีที่ดินทำการเกษตรมากกว่า 10 ไร่ต่อครัวเรือน (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีพื้นที่ที่ใช้ทำเกษตรกรรมขนาดที่ไม่ใหญ่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการแบ่งมรดกจากบรรพบุรุษหรือจากรุ่นสู่รุ่นจึงทำให้พื้นที่ทำการเกษตรมีขนาดเล็กลงเรื่อยๆ อีกทั้งปัจจุบันมีการขยายตัวของจำนวนประชากร ภาคอุตสาหกรรม รวมถึงภาคธุรกิจและการบริการ อันเนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งของเทศบาลตำบลอุโมงค์ อยู่ในเขตอำเภอเมืองเมืองลำพูน และติดกับเขตอำเภอสันกำแพง จึงทำให้พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ต้องถูกรุกล้ำโดยการใช้สร้างที่พักอาศัย หรืออาคารธุรกิจต่างๆ

รายได้ภาคการเกษตรของครัวเรือน

จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 86,234.30 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากภาคการเกษตรต่ำสุดที่ 20,000 บาทต่อปี และสูงสุดที่ 390,000 ต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 45,001-90,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 37.50 รองลงมา มีรายได้ไม่เกิน 45,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 33.46 มีรายได้ระหว่าง 90,001-135,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 11.03 มีรายได้มากกว่า 180,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 10.66 และมีรายได้อยู่ระหว่าง 135,001-180,000 บาทต่อปี อยู่เพียงร้อยละ 7.35 (ตารางที่ 4)

จากการศึกษาพบว่ารายได้ภาคการเกษตรของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีรายได้น้อยสุดและรายได้สูงสุด จากการสัมภาษณ์และการสังเกตเพิ่มเติมพบว่า รายได้ภาคการเกษตรของแต่ละครัวเรือนจะขึ้นอยู่กับขนาดวิธีการจัดการ พื้นที่จำนวนและชนิดพืชที่ปลูก เช่น เกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่มีพื้นที่ปลูกและมีต้นลำไยที่มาก อีกทั้งมีการผลิตลำไยแบบนอกฤดูกาลก็จะได้รับรายได้ที่สูงกว่าการผลิตลำไยในฤดูกาล หรือเกษตรกรที่ปลูกผักแบบหลากหลายชนิดและมีการจัดการมีผลผลิตออกตลอดทุกสัปดาห์ก็มีโอกาสสร้างกำไรได้

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

(n=272)

ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
ไม่เกิน 3	135	49.63
4-6	132	48.53
มากกว่า 6	5	1.84
$\bar{X} = 3.68$ Min-Max = 2-8 SD.= 1.386		
จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
1-2	228	83.82
3-4	39	14.34
มากกว่า 4	5	1.84
$\bar{X} = 2.09$ Min-Max = 1-5 SD.= 0.723		
จำนวนที่ดินทำการเกษตร (ไร่)		
ไม่เกิน 2	120	44.12
3-6	124	45.59
7-10	20	7.35
มากกว่า 10	8	2.94
$\bar{X} = 3.56$ Min-Max = 1-12 SD.= 2.676		
รายได้ภาคการเกษตร (บาทต่อปี)		
ไม่เกิน 45,000	91	33.46
45,001-90,000	102	37.50
90,001-135,000	30	11.03
135,001-180,000	20	7.35
มากกว่า 180,000	29	10.66
$\bar{X} = 86,234.30$ Min-Max = 20,000-390,000 SD.= 73327.554		

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม

ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 28 ปี โดยมีประสบการณ์ต่ำสุด 3 ปี สูงสุด 60 ปี ซึ่งส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 16-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.53 รองลงมา มีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 31-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.04 มีประสบการณ์ไม่เกิน 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.18 และส่วนน้อยที่มีประสบการณ์มากกว่า 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 6.62 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 28 ปี และส่วนใหญ่ปลูกกล้วยและพืชผัก ซึ่งจากช่วงระยะเวลาเฉลี่ยของประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมดังกล่าวถือเป็นช่วงที่การปลูกกล้วยเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น และได้รับความนิยมจากผู้บริโภค ดังนั้นกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่จึงถือว่าการปลูกกล้วยเป็นจุดเริ่มต้นในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของตนเอง

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเฉลี่ย 3 กลุ่ม โดยต่ำสุดคือ ไม่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเลย และสูงสุดร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนอยู่ที่ 10 กลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนอยู่ระหว่าง 1-3 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 59.56 รองลงมา มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนระหว่าง 4-6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 32.72 มีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนมากกว่า 6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 4.04 และไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเลยอยู่ร้อยละ 3.68 (ตารางที่ 6)

การศึกษาเพิ่มเติมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการให้ประโยชน์ต่อสังคม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน และกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น ในส่วนของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น กลุ่มปุ๋ยหมัก กลุ่มปศุสัตว์อินทรีย์ กลุ่มทำนาอินทรีย์ กลุ่มผลิตพืชผักอินทรีย์ ผู้ปลูกผักปลอดภัย กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิต และกลุ่มเกษตรกรครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง (84 ครัวเรือน) นอกจากนั้นยังมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรบางส่วนเป็นสมาชิกกลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรในการใช้เงินทุนในการทำเกษตรกรรม จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจะมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างน้อย 1-3 กลุ่ม และส่วนมากเกี่ยวข้องกับการเกษตร เนื่องจากเป็นผลมาจากการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาล และสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ ที่

ต้องการส่งเสริมและพัฒนาภาคการเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพหลักของผู้คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ อีกทั้งยังต้องการให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีภาระหนี้สินที่ลดลงจากเดิม อันถือเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงในปัจจุบัน

การติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตร

จากการศึกษาศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี โดยต่ำสุดคือ ไม่เคยมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตรเลย และสูงสุด คือ 8 ครั้งต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตรอยู่ระหว่าง 1-3 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 57.35 รองลงมาที่มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตรอยู่ระหว่าง 4-6 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 23.53 ไม่เคยมีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 12.13 และมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตรมากกว่า 6 ครั้งต่อปีอยู่เพียงร้อยละ 1.47 (ตารางที่ 6) และจากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรมากที่สุดในประเด็นเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 40.81 รองลงมา ได้แก่ การทำเกษตรในระบบอินทรีย์ คิดเป็นร้อยละ 30.88 การจัดการดิน ปุ๋ย และน้ำ คิดเป็นร้อยละ 30.15 การจัดการโรคและศัตรูของพืชหรือสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 16.91 การจัดเตรียมพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 16.54 พันธุ์พืชหรือสัตว์ ร้อยละ 11.03 การจัดจำหน่ายหรือการตลาด คิดเป็นร้อยละ 9.19 การเก็บเกี่ยวผลผลิต คิดเป็นร้อยละ 7.35 ส่วนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมีอยู่เพียงร้อยละ 4.04 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำเกษตรในระบบปลอดภัย และการทำเกษตรในระบบอินทรีย์ เนื่องจากเป็นนโยบายของหน่วยงานภาครัฐที่ต้องการให้เกิดระบบการผลิตพืช รวมถึงการผลิตสัตว์ (Good Agricultural Practice) ให้มีความปลอดภัยต่อตัวเกษตรกรและผู้บริโภค อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มศักยภาพและโอกาสในการเพิ่มช่องทางจำหน่ายและราคาผลผลิตทางการผลิตในระบบเดิม และการส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลอุโมงค์ ก็เป็นผลให้มีการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นระบบการเกษตรที่ความสอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่

ตารางที่ 5 ประเด็นในการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตร

ประเด็นในการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การทำเกษตรในระบบปลอดภัย	111	40.81
2. การทำเกษตรในระบบอินทรีย์	84	30.88
3. การจัดการดิน ปุ๋ย และน้ำ	82	30.15
4. การจัดการโรคและศัตรูของพืชหรือสัตว์	46	16.91
5. การจัดเตรียมพื้นที่	45	16.54
6. พันธุ์พืช หรือสัตว์	30	11.03
7. การจัดจำหน่าย หรือการตลาด	25	9.19
8. การเก็บเกี่ยวผลผลิต	20	7.35
9. การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	11	4.04

หมายเหตุ เป็นข้อมูลที่สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

การเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตร

จากการศึกษาศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี โดยต่ำสุดคือ ไม่มีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรเลย และสูงสุดอยู่ที่ 6 ครั้งต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่มีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรอยู่ระหว่าง 1-2 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 47.06 รองลงมา มีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตร 3-4 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 31.99 ไม่มีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรเลย คิดเป็นร้อยละ 12.13 และส่วนน้อยจะมีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตรมากกว่า 4 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 8.82 (ตารางที่ 6)

จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการศึกษาดูงานจากศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลอุโมงค์ เนื่องจากเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่เกษตรกรสามารถเข้าไปเรียนรู้ได้ตลอด อีกทั้งการจัดกิจกรรมฝึกอบรมส่วนใหญ่ก็จะจัดขึ้นที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ อาทิ การทำปุ๋ยหมัก การผลิตน้ำหมักชีวภาพ การป้องกันกำจัดศัตรูพืชในระบบปลอดภัย การทำเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ การปลูกผักสวนครัว และมีองค์กร และหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาให้องค์ความรู้อีกในบางครั้ง เช่น การอบรมทรัพย์สิน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เป็นต้น

การเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตร

จากการศึกษาศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตรเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี โดยต่ำสุดคือ ไม่เคยมีการเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตรเลย และสูงสุด คือ 7 ครั้งต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตรอยู่ระหว่าง 3-4 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 53.31 รองลงมาได้มีการเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตรอยู่ระหว่าง 1-2 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 27.21 มีการเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตรมากกว่า 4 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 15.44 และมีเพียงร้อยละ 4.04 ที่ไม่เคยมีการเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตรเลย (ตารางที่ 6)

จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่จะเข้าร่วมประเพณีทำบุญข้าวใหม่ (ตานข้าวใหม่) สืบชะตาแม่น้ำปิงห่าง และกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน เช่น งานสืบสานวัฒนธรรมปิงห่าง งานวันเกษตร งานวิจัยชุมชน ผ้าป่าขยะ การพัฒนาลำเหมือง การสร้างฝายเก็บน้ำ และการปลูกป่า เป็นต้น ซึ่งสมาคความสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตรเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี เนื่องจากประเพณีหรือกิจกรรมบางกิจกรรมเกี่ยวกับการเกษตรมีการจัดขึ้นทุกปีจนถึงเป็นการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เช่น การไปวัดเพื่อทำตานข้าวใหม่หลังจากฤดูกาลเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จ งานสืบสานวัฒนธรรมปิงห่าง งานวันเกษตร และการพัฒนาลำเหมือง ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการเกษตรโดยตรง

การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษาศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรได้รับรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยประมาณ 27 ครั้งต่อเดือน โดยต่ำสุดได้รับรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ 15 ครั้งต่อเดือน และสูงสุดอยู่ที่ 45 ต่อเดือน ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ระหว่าง 26-30 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 38.97 รองลงมาได้รับรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ระหว่าง 21-25 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 36.76 ได้รับรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่า 30 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 16.18 และส่วนน้อยร้อยละ 8.09 ที่ได้รับรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่เกิน 20 ครั้งต่อเดือน (ตารางที่ 6)

จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุดจากรายการโทรทัศน์ เฉลี่ย 17 ครั้งต่อเดือน รองลงมา ได้แก่ รายการวิทยุ เฉลี่ย 3 ครั้งต่อเดือน หอกระจายเสียงหมู่บ้านและเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง เฉลี่ยอย่างละ 2 ครั้งต่อเดือน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ หนังสือพิมพ์ หนังสือ วารสาร หรือแผ่นพับ หรือ

เอกสารสิ่งพิมพ์ เฉลี่ย 1 ครั้งต่อเดือน และส่วนน้อยที่จะได้รับรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากอินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน เช่น บริษัท มูลนิธิ และสถาบันการศึกษา จากผลการศึกษาดังกล่าวเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากรายการโทรทัศน์มากที่สุด เนื่องจากปัจจุบันโทรทัศน์สามารถหาซื้อได้ง่ายและมีราคาและขนาดที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน อีกทั้งโทรทัศน์ถือเป็นช่องทางในการนำเสนอและรับข้อมูลข่าวสารได้สะดวก การใช้งานไม่ซับซ้อนและมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยใหม่ที่รองรับการใช้งานของคนทุกช่วงวัย ตลอดจนในปัจจุบันมีการสนับสนุนจากภาครัฐให้คนในประเทศได้ใช้โทรทัศน์ในระบบดิจิทัล (Digital television) ทุกครัวเรือน ซึ่งมีช่องทางในการรับข้อมูลข่าวสารมากกว่าการใช้โทรทัศน์ในระบบเดิม และส่วนหนึ่งมากจากการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ได้เน้นนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาแนวทางในการพัฒนาประเทศ จึงเป็นผลรายการทางโทรทัศน์มีการเผยแพร่การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ มากขึ้น

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานทางสังคม

			(n=272)
ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม		จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม (ปี)			
ไม่เกิน 15		43	15.81
16-30		132	48.53
31-45		79	29.04
มากกว่า 45		18	6.62
$\bar{X} = 28.23$ Min-Max = 3-60		S.D.= 11.825	
การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน (กลุ่ม)			
ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน		10	3.68
1-3		162	59.56
4-6		89	32.72
มากกว่า 6		11	4.04
$\bar{X} = 3.14$ Min-Max = 0-10		S.D.= 1.863	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n=272)

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
การติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตร (ครั้งต่อปี)		
ไม่เคยมีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตร	48	17.65
1-3	156	57.35
4-6	64	23.53
มากกว่า 6	4	1.47
$\bar{X} = 2.41$ Min-Max = 0-8 S.D.= 1.775		
การเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตร (ครั้งต่อปี)		
ไม่เคยมีการเข้าฝึกอบรมหรือศึกษาดูงานด้านการเกษตร	33	12.13
1-2	128	47.06
3-4	87	31.99
มากกว่า 4	24	8.82
$\bar{X} = 2.25$ Min-Max = 0-6 S.D.= 1.479		
การเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตร (ครั้งต่อปี)		
ไม่เคยมีการเข้าร่วมประเพณีหรือกิจกรรมด้านการเกษตร	11	4.04
1-2	74	27.21
3-4	145	53.31
มากกว่า 4	42	15.44
$\bar{X} = 3.04$ Min-Max = 0-7 S.D.= 1.416		
การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ครั้งต่อเดือน)		
รวมทุกช่องทางในการรับข่าวสาร (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เกิน 20	22	8.09
21-25	100	36.76
26-30	106	38.97
มากกว่า 30	44	16.18
$\bar{X} = 26.72$ Min-Max = 15-45 S.D.= 4.878		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n=272)

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	52	19.12
1-2	169	62.13
3-4	43	15.81
มากกว่า 4	8	2.94
$\bar{X} = 2.03$ Min-Max = 0-4 S.D.= .684		
เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	227	83.46
1-2	44	16.18
มากกว่า 2	1	.37
$\bar{X} = 1.17$ Min-Max = 0-3 S.D.= .385		
รายการโทรทัศน์ (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เกิน 10	39	14.34
11-15	79	29.04
16-20	98	36.03
มากกว่า 20	56	20.59
$\bar{X} = 16.66$ Min-Max = 6-28 S.D.= 4.735		
รายการวิทยุ (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	57	20.96
1-3	133	48.90
4-6	61	22.43
มากกว่า 6	21	7.72
$\bar{X} = 2.76$ Min-Max = 0-15 S.D.= . 2.496		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n=272)

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
หนังสือพิมพ์ หนังสือ วารสาร หรือแผ่นพับ		
(ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	145	53.31
1-2	83	30.51
3-4	36	13.24
มากกว่า 4	8	2.94
$\bar{X} = 1.04$ Min-Max = 0-5 S.D.= 1.385		
หออกระจายเสียงหมู่บ้าน (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	36	13.24
1-2	118	43.38
3-4	81	29.78
มากกว่า 4	37	13.60
$\bar{X} = 2.42$ Min-Max = 0-7 S.D.= 1.675		
เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	123	45.22
1-2	68	25.00
3-4	56	20.59
มากกว่า 4	25	9.2
$\bar{X} = 1.64$ Min-Max = 0-15 S.D.= 2.172		
อินเทอร์เน็ต (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	241	88.60
1-2	18	6.62
3-4	5	1.84
มากกว่า 4	8	2.94
$\bar{X} = .33$ Min-Max = 0-7 S.D.= 1.179		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n=272)

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
สถาบันการศึกษา (ครั้งต่อเดือน)		
ไม่เคย	245	90.07
1-2	21	7.72
มากกว่า 2	6	2.21
$\bar{X} = .184$	Min-Max = 0-7	S.D.= .679

ตอนที่ 2 ข้อมูลการศึกษาความรู้ ทักษะและการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน
ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ข้อมูลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

การวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร โดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบทดสอบความรู้เป็นจำนวนทั้งหมด 20 ข้อ จากนั้นได้นำมาตรวจนับคะแนน เพื่อจัดระดับความรู้ของเกษตรกรออกเป็น 3 ระดับ คือ

15-20 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมาก

8-14 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง

0-7 คะแนน หมายถึง เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับน้อย

จากการทดสอบระดับความรู้พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.93 และมีเกษตรกรถึงร้อยละ 40.07 ที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก อีกทั้งผลการศึกษาไม่พบเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อยเลย เมื่อเฉลี่ยคะแนนความรู้ทั้งหมด 20 ข้อ พบว่า เกษตรกรมีความรู้เฉลี่ย 14.53 คะแนน โดยมีคะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 9 คะแนน และสูงสุด 20 คะแนน (ตารางที่ 7)

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ไม่พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีความรู้อยู่ในระดับน้อยเลย และส่วนมาจากจะมีความรู้อยู่ในระดับปานกลางถึงมาก อาจเพราะเป็นผลจากการที่เทศบาลตำบลอุโมงค์มีความพยายามในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเกษตรกรในทุกชุมชน ดังเห็นได้จากการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างกลุ่มครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง 84 ครัวเรือนทำความดีถวายในหลวง กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดภัย กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ กลุ่มปุ๋ยหมัก อีกทั้งยังมีการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมปิงท่าง งานวันเกษตร ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรได้รับความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เข้ากับการทำเกษตรกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(n=272)

ระดับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับน้อย	-	-
เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง	163	59.93
เกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมาก	109	40.07
$\bar{X} = 14.53$ Min-Max = 9-20 S.D. = 2.298		

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกตั้งแต่ร้อยละ 85.00 ขึ้นไปมีจำนวน 8 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ตอบถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 17 เกษตรกรต้องทำการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ของคนอื่น พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ป่าไม้ โดยไม่ได้รับอนุญาต คิดเป็นร้อยละ 92.65 รองลงมาคือ ข้อที่ 18 การทำเกษตรกรรมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะคำนึงถึงการทำให้เกษตรกรที่เป็นมิตรต่อสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม คิดเป็นร้อยละ 92.28 ข้อที่ 2 การทำเกษตรกรรมควรเริ่มจากการสร้างความพินิจ พอกิน พอใช้ ให้แก่ตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งแรกก่อน เมื่อเกิดความมั่นคงและชำนาญแล้ว จึงพัฒนาให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจต่อไป คิดเป็นร้อยละ 91.54 ข้อที่ 11 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ทำให้เกษตรกรสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมหรือวัฒนธรรมในระยะยาวได้ คิดเป็นร้อยละ 88.60 ข้อที่ 4 การทำเกษตรตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นการทำงานเกษตรกรรมที่คำนึงถึงการจัดการพื้นที่ ทุน แรงงาน และทรัพยากรธรรมชาติ

ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 88.24 ข้อที่ 5 การใช้แรงงานในการทำเกษตรกรรมต้องพึงพิงแรงงานจากในครัวเรือนเป็นหลัก และต้องคำนึงถึงความจำเป็นอย่างที่สุดก่อนจ้างแรงงานจากที่อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 86.40 ข้อที่ 7 การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ทำให้เกษตรกรทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในด้านการทำเกษตรกรรมและค่าใช้จ่ายอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 86.40 และข้อที่ 19 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ให้เกษตรกรยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมความเพียรพยายาม ความอดทนในการดำเนินชีวิต คิดเป็นร้อยละ 86.03 (ตารางที่ 8)

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกระหว่างร้อยละ 70.00 ถึง ร้อยละ 84.99 มีจำนวน 6 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ตอบถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 20 เกษตรกรต้องมีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันองค์ความรู้ที่ตนเองมีให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ หรือถ่ายทอดให้บุตรหลาน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามความสามารถที่ตนเองมีอยู่ คิดเป็นร้อยละ 84.93 ข้อที่ 9 การรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนของสมาชิกในครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรกรรม ถือเป็นแนวทางหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 83.46 ข้อที่ 8 การวางแผนและการเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เกษตรกรสามารถรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจได้ คิดเป็นร้อยละ 81.25 ข้อที่ 16 การใช้องค์ความรู้หรือวิทยาการทางด้านเกษตรสมัยใหม่ต้องไม่ทำลายภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 79.78 ข้อที่ 12 เงินที่เป็นกำไรจากการทำเกษตรต้องมีการเก็บออมไว้บางส่วน เพื่อนำไว้ใช้ในยามจำเป็น และการทำเกษตรในครั้งต่อไป คิดเป็นร้อยละ 77.21 ข้อที่ 1 แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดการผลิตพืชหรือสัตว์ตามความสามารถในการบริหารจัดการของเกษตรกรและครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.69 (ตารางที่ 8)

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ตอบถูกตั้งแต่ร้อยละ 69.99 ลงมา มีจำนวน 6 ข้อ โดยเรียงจากข้อที่ตอบถูกสูงสุด คือ ข้อที่ 15 เกษตรกรต้องมีการพิจารณาความรู้ หรือวิทยาการสมัยใหม่อย่างรอบคอบก่อนนำมาปรับใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 60.29 ข้อที่ 14 เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรแสวงหาวิทยาการ หรือความรู้ที่หลากหลายเพื่อมาประยุกต์ใช้กับการทำเกษตรกรรมของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 50.74 ข้อที่ 13 เกษตรกรต้องมีการศึกษาหาความรู้ และเตรียมพร้อมรับมือเสมอกับการทำการเกษตรภายใต้สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงสูง คิดเป็นร้อยละ 46.32 ข้อที่ 6 ในการทำเกษตรกรรมตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถือว่าเงินเป็นสิ่งสำคัญเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 36.40 ข้อที่ 10 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว และปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เพียงชนิดเดียว เพื่อง่ายต่อการดูแลและการเก็บเกี่ยว คิดเป็นร้อยละ 35.29 และข้อ 3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เฉพาะในอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้กับอาชีพอื่นๆ ได้ คิดเป็นร้อยละ 33.46 (ตารางที่ 8)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้มากสุดในเรื่องของเกษตรกรต้องทำการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ของคนอื่น พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ป่าไม้ โดยไม่ได้รับอนุญาต เนื่องจากการเข้าไปบุกรุกที่ของผู้อื่นหรือที่สาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาตถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายแรงของประเทศไทยและมีโทษที่ร้ายได้ จึงทำให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกันของผู้คนทั่วไป ขณะเดียวกันกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างยังคิดว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เฉพาะในอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้กับอาชีพอื่นๆ ได้ ทั้งนี้อาจมาจากการจัดกิจกรรม หรือการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่วนมากยังอยู่ภาคการเกษตร อีกทั้งการใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการทำกิจกรรมทางการเกษตรก็ทำให้กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างได้รับรู้ข่าวสารจากอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากอาชีพเกษตรกรรมน้อยตามไปด้วย

ตารางที่ 8 จำนวน และร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(n=272)

ข้อ	คำถามความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ผลการคำตอบ	
		ตอบไม่ถูกต้อง	ตอบถูกต้อง
		จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
1	แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดการผลิตพืชหรือสัตว์ตามความสามารถในการบริหารจัดการของเกษตรกร และครัวเรือน	77 (28.31)	195 (71.69)
2	การทำเกษตรกรรมควรเริ่มจากการสร้างความพอกิน พอใช้ ให้แก่ตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งแรกก่อน เมื่อเกิดความมั่นคงและชำนาญแล้ว จึงพัฒนาให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจต่อไป	23 (8.46)	249 (91.54)
3	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เฉพาะในอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้กับอาชีพอื่นๆ ได้	181 (66.54)	91 (33.46)
4	การทำเกษตรตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็น การทำเกษตรกรรมที่คำนึงถึงการจัดการพื้นที่ พูน แรงงาน และทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด	32 (11.76)	240 (88.24)
5	การใช้แรงงานในการทำเกษตรกรรมต้องพึงพิงแรงงานจากในครัวเรือนเป็นหลัก และต้องคำนึงถึงความจำเป็นอย่างที่สุดก่อนจ้างแรงงานจากที่อื่นๆ	37 (13.60)	235 (86.40)
6	ในการทำเกษตรกรรมตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถือว่าเงินเป็นสิ่งสำคัญเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตรกรรม	173 (63.60)	99 (36.40)
7	การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ทำให้เกษตรกรทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในด้านการทำเกษตรกรรม และค่าใช้จ่ายอื่นๆ	37 (13.60)	235 (86.40)

ตาราง 8 (ต่อ)

(n=272)

ข้อ	คำถามความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ผลการคำตอบ	
		ตอบไม่ถูกต้อง	ตอบถูกต้อง
		จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
8	การวางแผนและการเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เกษตรกรสามารถรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจได้	51 (18.75)	221 (81.25)
9	การรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนของสมาชิกในครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรกรรม ถือเป็นแนวทางหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	45 (16.54)	227 (83.46)
10	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว และปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เพียงชนิดเดียว เพื่อง่ายต่อการดูแลและการเก็บเกี่ยว	176 (64.71)	96 (35.29)
11	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ทำให้เกษตรกรสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม และสังคมหรือวัฒนธรรมในระยะยาวได้	31 (11.40)	241 (88.60)
12	เงินที่เป็นกำไรจากการทำเกษตรต้องมีการเก็บออมไว้บางส่วน เพื่อนำไว้ใช้ในยามจำเป็น และการทำเกษตรในครั้งต่อไป	62 (22.79)	210 (77.21)
13	เกษตรกรต้องมีการศึกษาหาความรู้ และเตรียมพร้อมรับมือเสมอ กับการทำการเกษตรภายใต้สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงสูง	146 (53.68)	126 (46.32)
14	เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรแสวงหาวิทยาการ หรือความรู้ที่หลากหลายเพื่อมาประยุกต์ใช้กับการทำเกษตรกรรมของตนเอง	134 (49.26)	138 (50.74)
15	เกษตรกรต้องมีการพิจารณาความรู้ หรือวิทยาการสมัยใหม่อย่างรอบคอบก่อนนำมาปรับใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง	108 (39.71)	164 (60.29)
16	การใช้องค์ความรู้หรือวิทยาการทางด้านเกษตรสมัยใหม่ต้องไม่ทำลายภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน	55 (20.22)	217 (79.78)

ตาราง 8 (ต่อ)

(n=272)

ข้อ	คำถามความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ผลการคำตอบ	
		ตอบไม่ถูกต้อง	ตอบถูกต้อง
		จำนวนคน (ร้อยละ)	จำนวนคน (ร้อยละ)
17	เกษตรกรต้องทำการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ของผู้อื่น พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ป่าไม้ โดยไม่ได้รับอนุญาต	20 (7.35)	252 (92.65)
18	การทำเกษตรกรรมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะคำนึงถึงการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม	21 (7.72)	251 (92.28)
19	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ให้เกษตรกรยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมความเพียรพยายาม ความอดทน ในการดำเนินชีวิต	38 (13.97)	234 (86.03)
20	เกษตรกรต้องมีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันองค์ความรู้ที่ตนเองมีให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ หรือถ่ายทอดให้บุตรหลาน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามความสามารถที่ตนเองมีอยู่	41 (15.07)	231 (84.93)
$\bar{X} = 14.53$ Min-Max = 9-20 SD.= 2.298			

ข้อมูลทัศนคติของเกษตรกรต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ด้านตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ และ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม และได้กำหนดให้คำถามแต่ละด้านมีข้อคำถามย่อยด้านละ 5 ข้อ รวมมีข้อคำถามทั้งหมด 25 ข้อ จากนั้นจึงนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อจัดระดับของทัศนคติตามเกณฑ์ที่ได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง เห็นด้วยมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจึงพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทุกด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.26 (S.D.=.407) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุดอยู่ในด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.36 (S.D.=.509) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก รองลงมาได้แก่ ด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ย 4.33 (S.D.=.459) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีค่าเฉลี่ย 4.30 (S.D.=.450) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ด้านเงื่อนไขความรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.16 (S.D.=.476) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ย 4.15 (S.D.=.532) อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก (ตารางที่ 9)

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่มีต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในภาพรวมอยู่ในระดับดี และเมื่อศึกษาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุดอยู่ในด้านเงื่อนไขคุณธรรมมากที่สุด เนื่องจากคุณธรรมถือเป็นส่วนสำคัญที่คอยควบคุมวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งการทำเกษตรของคนภาคเหนือในถิ่นล้านนายังคงอยู่ภายใต้ของขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เช่น การสืบทอดแม่ น้ำ การทำบุญข้าวใหม่ (ทานข้าวใหม่) การบวชป่า หรือการเลี้ยงผีเจ้าที่ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังคงเป็นยึดเหนี่ยวจิตใจและการประพฤติปฏิบัติของเกษตรกรมาโดยตลอด ในทางกลับกันกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติในด้านความพอประมาณน้อย อาจมาจากสภาพของเศรษฐกิจที่ผันผวนอย่างมากทำให้ปัจจัยและต้นทุนที่ใช้การผลิตสูงขึ้นตามไปด้วย ตลอดจนต้องประสบกับปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรยังต้องใช้ต้นทุนสูงมากขึ้นไปอีกเป็นทวีคูณ รวมถึงการขาดทุนจากราคาผลผลิตตกต่ำยิ่งทำให้เกิดความมั่นใจไม่คง โดยเฉพาะการต้องแบกรับภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ทำให้การใช้ชีวิตไม่เป็นไปอย่างปกติสุข

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับ
ครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(n=272)

ทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	\bar{x}	S.D.	ระดับทัศนคติ
ด้านความพอประมาณ	4.15	.523	เห็นด้วยมาก
ด้านความมีเหตุผล	4.33	.459	เห็นด้วยมาก
ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	4.30	.450	เห็นด้วยมาก
ด้านเงื่อนไขความรู้	4.16	.476	เห็นด้วยมาก
ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	4.36	.509	เห็นด้วยมาก
รวม	4.26	.407	เห็นด้วยมาก

หมายเหตุ

เกณฑ์คะแนนในการแปลผล

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง เห็นด้วยมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

เมื่อนำข้อมูลทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพิจารณาข้อคำถามย่อยในแต่ละด้าน ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1 ด้านความพอประมาณ

การศึกษาทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านความพอประมาณ ซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 5 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 2 การเกษตรกรรมต้องเริ่มทำอย่างพอมี พอกิน พอใช้ก่อน เมื่อมีพื้นฐานมั่นคงแล้วจึงค่อยทำการขยายให้เจริญมากขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.32) รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 1 การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์จะต้องทำตามความพอดีกับขนาดของพื้นที่ ทุน แรงงาน ที่ครัวเรือนเกษตรกรรมอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.26) ข้อคำถามที่ 5 การทำเกษตรกรรมต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์กับคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น

(ค่าเฉลี่ย 4.18) คำถามข้อที่ 4 การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องใช้พื้นที่ ทุน แรงงาน หรือเทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิภาพ และคุ้มค่าที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.00) และข้อคำถามที่ 3 การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องยึดความประหยัด และตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุกๆ ด้านของการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.99) (ตารางที่ 10)

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุดสองอันดับแรกในเรื่องของการเกษตรกรรมต้องเริ่มทำอย่างพอมิ พอกิน พอใช้ก่อน เมื่อมีพื้นฐานมั่นคงแล้วจึงค่อยทำการขยายให้เจริญมากขึ้น และการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์จะต้องทำตามความพอดีกับขนาดของพื้นที่ ทุน แรงงาน ที่ครัวเรือนเกษตรกรรมมีอยู่ เนื่องจากครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนน้อย พื้นที่ทำการเกษตรที่มีขนาดเล็กและมีจำนวนเงินทุนที่น้อย ดังนั้นการทำการเกษตรในแต่ละฤดูกาลจึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างพอดีแลเพื่อที่จะได้กำไรไว้ใช้ในการดำเนินกิจกรรมในครอบครัวและใช้เป็นเงินทุนในการทำเกษตรในรอบต่อไป อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติน้อยในเรื่องของการทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องยึดความประหยัด และตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุกๆ ด้านของการผลิต ทั้งนี้อาจมีเหตุผลจากภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนสูงและกระทบทำให้ผลผลิตมีราคาต่ำ และปัจจัยที่ใช้ในการทำเกษตรมีราคาที่สูง เช่น ปุ๋ย สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น ที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรต้องจำเป็นต้องแบกรับภาระผลจากการผันผวนของเศรษฐกิจดังกล่าว ตลอดจนการที่มีสภาพอากาศที่แปรปรวนอย่างรุนแรงทำให้เกิดการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชสร้างความเสียหายต่อผลผลิตจำนวนมาก กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำเป็นต้องมีการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการดูแลผลผลิตของตนเองมากขึ้น

2. ด้านความมีเหตุผล

การศึกษาทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านความมีเหตุผล ซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 5 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 4 ผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมส่วนหนึ่งสามารถนำมาทำเป็นอาหารให้แก่ครอบครัว เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ (ค่าเฉลี่ย 4.41) รองลงมาคือ ข้อคำถามที่ 1 การวางแผนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในแต่ละครั้งจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของจำนวนสภาพพื้นที่ เงินทุน แรงงาน แหล่งน้ำ หรือเทคโนโลยีที่ตนเองและครอบครัวมีอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.38) ข้อคำถามที่ 3. แรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมต้องมาจากครัวเรือนเป็นหลัก และถ้าจ้างแรงงานจากแหล่งอื่นๆ จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นอย่างที่สุดก่อน (ค่าเฉลี่ย 4.32) ข้อคำถามที่ 2 การทำเกษตรกรรมต้องทำตามความสามารถ ความรู้ และศักยภาพของสภาพพื้นที่ ทุน และแรงงานในครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 4.29) และข้อคำถามที่ 5 เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนควรเป็นผู้จัดการและควบคุมการผลิตด้วยตัวเอง (ค่าเฉลี่ย 4.24) (ตารางที่ 11)

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มเกษตรกรตัวอย่างมีทัศนคติค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่องของผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมส่วนหนึ่งสามารถนำมาทำเป็นอาหารให้แก่ครอบครัว เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้ เนื่องจากการผลิตพืชหรือสัตว์ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรนอกจากจะผลิตเพื่อขายเป็นรายได้แล้ว ผลผลิตอีกส่วนหนึ่งนำมาทำเป็นอาหารในครัวเรือน เพราะชนิดพืชหรือสัตว์ส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรปลูกนอกจากลำไย ก็จะเป็นพืชผัก เช่น กะเพรา โหระพา พริก หอม ชะอม หรือพืชผักท้องถิ่นทั่วไป เป็นต้น ในส่วนของสัตว์ เช่น ไก่บ้าน ไก่ไข่ และปลา เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นส่วนประกอบหลักในการทำอาหารในครัวเรือนทั่วไป และเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติน้อยในเรื่องเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนควรเป็นผู้จัดการและควบคุมการผลิตด้วยตัวเอง เนื่องจากผลผลิตส่วนใหญ่โดยเฉพาะลำไย กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการผลิตตามนายทุนหรือตามผู้ที่จ้างเหมา ตลอดจนต้องมีการกู้เงิน เพื่อซื้อปัจจัยในการผลิต เช่น ปุ๋ย สารกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช และการจ้างแรงงาน เป็นต้น ทำให้การบริหารจัดการไม่ได้เป็นอิสระเท่าที่ควร

3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

การศึกษาทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 5 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 3 การลงทุนในการทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้ง เกษตรกรต้องพยายามลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น หรือไม่ทำให้เกิดภาระหนี้สิน (ค่าเฉลี่ย 4.36) รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 2 ครัวเรือนเกษตรกรควรมีการสำรองเงินทุน แหล่งน้ำ หรือทรัพยากรอื่นๆ เพื่อใช้ในยามเกิดวิกฤติความแปรปรวนของสภาพอากาศ และเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 4.33) ข้อคำถามที่ 5 ผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมจะต้องปราศจากการตกค้างของสารพิษ หรือสารเคมี เพื่อสุขภาพที่ดีของผู้บริโภคทั้งในครัวเรือนและนอกครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 4.32) ข้อคำถามที่ 1 ก่อนการทำเกษตรกรรมควรมีการวางแผนรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช หรือราคาสินค้าและการตลาดอยู่เสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.29) และ ข้อคำถามที่ 4 รูปแบบการทำเกษตรกรรมต้องมุ่งเน้นในเกิดการผลิตแบบผสมผสาน โดยมีความหลากหลายของชนิดพืชหรือสัตว์ (ค่าเฉลี่ย 4.22) (ตารางที่ 12)

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุดในเรื่องการลงทุนในการทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้ง เกษตรกรต้องพยายามลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น หรือไม่ทำให้เกิดภาระหนี้สิน เนื่องจากผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจที่ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรจำหน่ายได้ราคาที่ไม่สูงมากนักบางฤดูกาลก็ได้กำไรจากการจำหน่ายที่ไม่แตกต่างจากเงินลงทุนมากนัก อีกทั้งยังประสบกับปัญหาจากการแปรปรวนของสภาพอากาศที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงสูงขึ้น ซึ่งทำให้เกิดผลเสียต่อการเพาะปลูกหรือการทำเกษตรกรรมแขนงต่างๆ เช่น การพบเจอโรคและแมลงศัตรูพืชชนิดใหม่ หรือมีการ

ระบวมมากขึ้น เกษตรกรจึงมีความจำเป็นที่ต้องเพิ่มทุนในการซื้อ ปุ๋ย หรือสารป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืชที่มีราคาสูงมากขึ้นเพื่อที่จะทำให้ผลผลิตของตัวเองมีปริมาณและจำหน่ายในท้องตลาดได้อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็ต้องมีความจำเป็นเช่นกันที่ต้องลดค่าใช้จ่ายในการทำเกษตรกรรมด้านอื่นๆ ลดลงโดยเฉพาะด้านแรงงานที่ค่าจ้างจะมีค่าจ้างที่สูงก็ต้องลดจำนวนให้น้อยลงใช้แรงงานจากครัวเรือนให้มากขึ้น อีกทั้งต้องใช้วัสดุหรือสารบำรุงพืชหรือสัตว์ที่มากจากธรรมชาติที่ตนเองสามารถทำได้มาผสมผสานเพื่อลดการใช้สารเคมีมากขึ้น เช่น การใช้ปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์หรือจากเศษวัสดุทางที่เหลือการเกษตร และการนำหมักชีวภาพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยน้อยในเรื่องของการที่ต้องปลูกพืชที่มีความหลากหลายชนิดหรือแบบผสมผสานกัน อาจเนื่องด้วยว่าพื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่มีขนาดเล็กการปลูกพืชที่หลากหลายชนิดก็อาจทำให้ปริมาณของผลผลิตพืชลดลงและบางครั้งผลผลิตอาจไม่เพียงพอต่อการส่งเข้าตลาดขนาดใหญ่ที่มีความต้องการรับซื้อผลผลิตที่มีจำนวน จำเป็นต้องมาจำหน่ายในตลาดที่เล็กลงตามในชุมชนก็ทำให้การรับซื้อมีราคาที่ตกลงมากเมื่อเทียบกับส่งขายในตลาดใหญ่

4. ด้านเงื่อนไขความรู้

การศึกษาทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 5 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามข้อที่ 2 เกษตรกรจะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ หรือศักยภาพของตนเองในการทำเกษตรกรรมอยู่เสมอ (ค่าเฉลี่ย 4.24) รองลงมาคือ ข้อคำถามที่ 5. เกษตรกรควรจะต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์ด้านการเกษตรให้แก่บุตรหลาน (ค่าเฉลี่ย 4.23) ข้อคำถามที่ 4. การนำองค์ความรู้มาใช้ต้องเป็นไปอย่างรอบรอบ และเกิดความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันกับการทำเกษตรกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.14) ข้อคำถามที่ 3 เกษตรกรจะต้องมีความชำนาญเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ ภูมิประเทศ พันธุ์พืชและสัตว์ เทคโนโลยี การตลาด หรือภูมิปัญญาด้านการเกษตรในท้องถิ่นของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.13) และข้อคำถามที่ 1 เกษตรกรจะต้องใช้องค์ความรู้ หรือวิทยาการสมัยใหม่ที่หลากหลายสาขาวิชามาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.05) (ตารางที่ 13)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุดสองอันดับแรกในเรื่องที่เกษตรกร จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ หรือศักยภาพของตนเองในการทำเกษตรกรรมอยู่เสมอ และเกษตรกรควรจะต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์ด้านการเกษตรให้แก่บุตรหลาน เนื่องจากการทวีความรุนแรงของเศรษฐกิจและสภาพอากาศ กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงต้องมีการใช้ความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่และต้องมีการศึกษาข้อมูลการตลาดอยู่เสมอ เช่น ชนิดโรคและแมลงศัตรูพืชที่ระบาด แหล่งจำหน่ายผลผลิต ราคาสินค้าเกษตร และเครื่องจักรหรือนวัตกรรมใหม่ที่ช่วยลด

แรงงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดของแหล่งที่มาของความรู้ ที่มีอยู่น้อย และขาดความเข้าใจ ในการปฏิบัติจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงมีค่าเฉลี่ยทัศนคติที่น้อยในเรื่องของการใช้องค์ความรู้ หรือวิทยาการสมัยใหม่ที่หลากหลายสาขาวิชามาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรกรรม

5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

การศึกษาทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 5 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีทัศนคติในระดับ เห็นด้วยมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อคำถามที่ 1 การทำเกษตรกรรมจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่บุคคลอื่นๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต (ค่าเฉลี่ย 4.43) รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 3 เกษตรกรต้องขยันหมั่นเพียร และพยายามที่จะหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำเกษตรกรรมของตนเอง และข้อคำถามที่ 4. เกษตรกร และสมาชิกในครัวเรือนจะต้องยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบเกษตรกรรม หรือการดำรงชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 4.38) ข้อคำถามที่ 5 เกษตรกรต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในเกิดขึ้นในครอบครัวของตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.32) และข้อคำถามที่ 2 การทำเกษตรกรรมต้องเป็นมิตรต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม โดยลดหรือหยุดการใช้สารเคมีในการผลิต (ค่าเฉลี่ย 4.27) (ตารางที่ 14)

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุดในเรื่องการทำเกษตรกรรมจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่บุคคลอื่นๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งนี้เนื่องจากการใช้พื้นที่ในการทำเกษตรของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นการใช้พื้นที่ที่เป็นของตนเองเป็นส่วนใหญ่ และในระยะหลังมีกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรบางส่วนได้ไปเช่าที่ เช่น สวนลำไย หรือที่ดินเพื่อปลูกพืชผัก ซึ่งก็ต้องต้องขออนุญาตจากเจ้าของที่ และการบุกรุกพื้นที่ของผู้อื่นหรือของสาธารณะก็เป็นความผิดทางกฎหมายที่มีโทษร้ายแรงเป็นที่ทราบกันดีของโดยทั่วกัน และเป็นที่น่าสังเกตอีกว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติในระดับที่น้อยเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตรกรรมต้องเป็นมิตรต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม โดยลดหรือหยุดการใช้สารเคมีในการผลิต อาจเนื่องมาจากการที่เกษตรกรต้องประสบกับปัญหาการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทำให้ผลผลิตเสียหายไม่ได้คุณภาพจึงมีความจำเป็นต้องใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นสารเคมีมาช่วยในการควบคุม ตลอดจนความต้องการให้ได้ขนาดและปริมาณตามที่ตลาดต้องการกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรต้องใช้ปุ๋ยหรือสารบำรุงพืชที่เป็นสารเคมีเช่นกัน เพราะเห็นผลของการเจริญเติบโตของต้นพืชได้เร็ว และให้ผลผลิตในปริมาณที่สูง

ตารางที่ 10 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ

(n=272)

ทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านความพอประมาณ)	ระดับทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง							
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด			
1. การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์จะต้องทำตามความพอดีกับขนาดของพื้นที่ ทุน แรงงาน ที่ครัวเรือนเกษตรกรรมอยู่	99 (36.40)	150 (55.15)	19 (6.99)	3 (1.10)	1 (.37)	4.26	.667	เห็นด้วยมาก
2. การเกษตรกรรมต้องเริ่มทำอะไรอย่างพอมี พอใช้ก่อน เมื่อมีพื้นฐาน มั่นคงแล้วจึงค่อยทำการขยายให้เจริญมากขึ้น	114 (42.28)	135 (49.63)	18 (6.58)	5 (1.84)	-	4.32	.679	เห็นด้วยมาก
3. การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องยึดความประหยัด และตัดทอน ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุกๆ ด้านของการผลิต	66 (24.26)	145 (53.31)	53 (19.49)	8 (2.94)	-	3.99	.746	เห็นด้วยมาก
4. การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องใช้พื้นที่ ทุน แรงงาน หรือ เทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิภาพ และคุ้มค่าที่สุด	67 (24.63)	145 (53.31)	53 (19.49)	7 (2.57)	-	4.00	.739	เห็นด้วยมาก
5. การทำเกษตรกรรมต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์กับคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น	84 (30.88)	161 (59.19)	21 (7.72)	5 (1.84)	1 (.37)	4.18	.679	เห็นด้วยมาก
รวม						4.15	.523	เห็นด้วยมาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับทัศนคติ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = เห็นด้วยมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตารางที่ 11 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล

(n=272)

ทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านความมีเหตุผล)	ระดับทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด			
	1. การวางแผนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในแต่ละครั้งจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของจำนวนสภาพพื้นที่ เงินทุน แรงงาน แหล่งน้ำ หรือเทคโนโลยีที่ตนเองและครอบครัวมีอยู่	99 (36.40)	158 (58.09)	10 (3.68)	4 (1.47)			
2. การทำเกษตรกรรมต้องทำตามความสามารถ ความรู้ และศักยภาพของสภาพพื้นที่ ทุน และแรงงานในครัวเรือน	99 (36.40)	158 (58.09)	10 (3.68)	4 (1.47)	1 (.37)	4.29	.642	เห็นด้วยมาก
3. แรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมต้องมาจากครัวเรือนเป็นหลัก และถ้าจ้างแรงงานจากแหล่งอื่นๆ จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นอย่างที่สุดก่อน	106 (38.97)	150 (55.15)	14 (5.15)	1 (.37)	1 (.37)	4.32	.623	เห็นด้วยมาก
4. ผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมส่วนหนึ่งสามารถนำมาทำเป็นอาหารให้แก่ครอบครัว เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้	137 (50.37)	113 (41.54)	20 (7.35)	1 (.37)	1 (.37)	4.41	.676	เห็นด้วยมาก
5. เกษตรกร และสมาชิกในครัวเรือนควรเป็นผู้จัดการและควบคุมการผลิตด้วยตัวเอง	105 (38.60)	133 (48.90)	27 (9.93)	7 (2.57)	-	4.24	.731	เห็นด้วยมาก
รวม						4.33	0.459	เห็นด้วยมาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับทัศนคติ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = เห็นด้วยมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตารางที่ 12 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(n=272)

ทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว)	ระดับทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด			
	1. ก่อนการทำเกษตรกรรมควรมีการวางแผนรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ อากาศ การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช หรือราคาสินค้าและการตลาดอยู่เสมอ	100 (36.76)	155 (56.99)	15 (5.51)	1 (.37)			
2. ครัวเรือนเกษตรกรรมควรมีการสำรองเงินทุน แหล่งน้ำ หรือทรัพยากรอื่นๆ เพื่อใช้ในยามเกิดวิกฤติความแปรปรวนของสภาพอากาศ และเศรษฐกิจ	101 (37.13)	161 (59.19)	9 (3.31)	1 (.37)	-	4.33	.557	เห็นด้วยมาก
3. การลงทุนในการทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้ง เกษตรกรต้องพยายาม ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น หรือไม่ทำให้เกิดภาระหนี้สิน	116 (42.65)	139 (51.10)	16 (5.88)	1 (.37)	-	4.36	.610	เห็นด้วยมาก
4. รูปแบบการทำเกษตรกรรมต้องมุ่งเน้นในเกิดการผลิตรูปแบบผสมผสาน โดยมีความหลากหลายของชนิดพืชหรือสัตว์	90 (33.09)	155 (56.99)	24 (8.82)	3 (1.10)		4.22	.645	เห็นด้วยมาก
5. ผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมจะต้องปราศจากการตกค้างของสารพิษ หรือสารเคมี เพื่อสุขภาพที่ดีของผู้บริโภคทั้งในครัวเรือนและนอกครัวเรือน	128 (47.06)	104 (38.24)	39 (14.34)	1 (.37)		4.32	.741	เห็นด้วยมาก
รวม						4.30	.450	เห็นด้วยมาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับทัศนคติ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = เห็นด้วยมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตารางที่ 13 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้

(n=272)

ทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านเงื่อนไขความรู้)	ระดับทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{X}	S.D.	แปลผล
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด			
	1. เกษตรกรจะต้องใช้องค์ความรู้ หรือวิทยาการสมัยใหม่ที่หลากหลาย สาขาวิชามาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรกรรม	81 (29.78)	179 (65.81)	9 (3.31)	3 (1.10)			
2. เกษตรกร จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ หรือศักยภาพของตนเองใน การทำเกษตรกรรมอยู่เสมอ	65 (23.90)	158 (58.09)	47 (17.28)	2 (.74)	-	4.24	.563	เห็นด้วยมาก
3. เกษตรกรจะต้องมีความชำนาญเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ ภูมิประเทศ พันธุ์พืชและ สัตว์ เทคโนโลยี การตลาด หรือภูมิปัญญาด้านการเกษตรในท้องถิ่นของตนเอง	77 (28.31)	158 (58.09)	33 (12.13)	4 (1.47)	-	4.13	.669	เห็นด้วยมาก
4. การนำองค์ความรู้มาใช้ต้องเป็นไปอย่างรอบครอบ และเกิดความ เชื่อมโยงซึ่งกันและกันกับการทำเกษตรกรรม	63 (23.16)	184 (67.65)	25 (9.19)	-	-	4.14	.552	เห็นด้วยมาก
5. เกษตรกรควรจะต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์ด้าน การเกษตรให้แก่บุตรหลาน	86 (31.62)	164 (60.29)	21 (7.72)	1 (.37)	-	4.23	.596	เห็นด้วยมาก
รวม						4.16	.476	เห็นด้วยมาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับทัศนคติ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = เห็นด้วยมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตารางที่ 14 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม

(n=272)

ทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านเงื่อนไขคุณธรรม)	ระดับทัศนคติการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	เห็นด้วย มากที่สุด	เห็นด้วย มาก	เห็นด้วย ปานกลาง	เห็นด้วย น้อย	เห็นด้วย น้อยที่สุด			
	1. การทำเกษตรกรรมจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่บุกรุก พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่บุคคลอื่นๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต	146 (53.68)	101 (37.13)	22 (8.09)	2 (.74)			
2. การทำเกษตรกรรมต้องเป็นมิตรต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม โดยลด หรือหยุดการใช้สารเคมีในการผลิต	115 (42.28)	119 (43.75)	34 (12.50)	4 (1.47)	-	4.27	.733	เห็นด้วยมาก
3. เกษตรกรต้องขยันหมั่นเพียร และพยายามที่จะหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ เสมอ เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำเกษตรกรรมของตนเอง	114 (41.91)	147 (54.04)	10 (3.68)	1 (.37)	-	4.38	.575	เห็นด้วยมาก
4. เกษตรกร และสมาชิกในครัวเรือนจะต้องยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบเกษตรกรรม หรือการดำรงชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น	121 (44.49)	137 (50.37)	10 (3.68)	4 (1.47)	-	4.38	.631	เห็นด้วยมาก
5. เกษตรกรต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในเกิดขึ้นในครอบครัวของ ตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม	111 (40.81)	141 (51.84)	17 (6.25)	3 (1.10)	-	4.32	.642	เห็นด้วยมาก
รวม						4.36	.509	เห็นด้วยมาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับทัศนคติ ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 = เห็นด้วยมากที่สุด ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 = เห็นด้วยมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 = เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 = เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อมูลการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ข้อมูลการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ด้านตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ และ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม และได้กำหนดให้ค่าถ้อยแต่ละด้านให้ข้อคำถามย่อยด้านละ 7 ข้อ รวมมีข้อคำถามทั้งหมด 35 ข้อ จากนั้นจึงนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อจัดระดับของการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ระดับการปฏิบัติ) ตามเกณฑ์ที่ได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลจึงพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ระดับการปฏิบัติ) รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.36 (S.D.=.478) รองลงมาได้แก่ ด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ย 4.12 (S.D.=.560) ด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ย 4.08 (S.D.=.525) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีค่าเฉลี่ย 3.97 (S.D.=.545) และด้านเงื่อนไขความรู้ ค่าเฉลี่ย 3.87 (S.D.=.500) (ตารางที่ 15)

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากสุดอยู่ในด้านเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งเป็นผลมาจากสังคมไทยหรือสังคมคนภาคเหนือ (ล้านนา) ให้ความสำคัญกับการยึดถือวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันซึ่งกันละกัน อีกทั้งมีวิถีชีวิตที่พึ่งพากับธรรมชาติ ดังเห็นจากการสืบชะตาแม่น้ำ การทำบุญข้าวใหม่ (ตานข้าวใหม่) ซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และควบคุมไม่ให้ผู้คนทำสิ่งที่ผิด และกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงน้อยในด้านเงื่อนไขความรู้ ทั้งนี้อาจมีเหตุผลมาจากการประสบกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและเศรษฐกิจ แต่เกษตรกรยังมีวิธีการจัดการในการผลิตแบบเดิมอยู่ทำให้ในบางฤดูกาลได้ผลผลิตน้อยขาดคุณภาพ อีกทั้งความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ยังเป็นการ

สื่อสารทางเดียว เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ทำให้ในบางครั้งเกษตรกรยังความรู้ในการนำไปปฏิบัติใช้จริง ตลอดจนเกษตรกรไม่มีเวลาในการไปศึกษาหาความรู้ใหม่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งบางแห่งมีระยะทางไกล

ตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	\bar{x}	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ด้านความพอประมาณ	4.08	.525	มาก
ด้านความมีเหตุผล	4.12	.560	มาก
ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	3.97	.545	มาก
ด้านเงื่อนไขความรู้	3.87	.500	มาก
ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	4.36	.478	มาก
รวม	4.08	.424	มาก

หมายเหตุ เกณฑ์คะแนนในการแปลผล

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50	หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เมื่อนำข้อมูลการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพิจารณาข้อคำถามย่อยในแต่ละด้าน ได้ผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1 ด้านความพอประมาณ

การศึกษาการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านความพอประมาณ ซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 7 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อคำถามที่ 6 การพึ่งพาการใช้แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก ก่อนการจ้างแรงงานจากนอกครัวเรือน (ค่าเฉลี่ย 4.20) รองลงมาได้แก่ ข้อคำถามข้อที่ 5 การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการทำเกษตร รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพื่อสร้างความประหยัดให้กับครัวเรือนของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.17) ข้อคำถามข้อที่ 4 การทำเกษตรกรรมอย่างเหมาะสม และเป็นการอนุรักษ์สภาพพื้นดิน แหล่งน้ำ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.15) ข้อคำถามข้อที่ 2 การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์โดยให้เหมาะสมกับจำนวนเงินทุนที่ท่านมีอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.14) ข้อคำถามข้อที่ 1 การกำหนดขนาดพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมให้อยู่ในความสามารถที่จะควบคุม หรือบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.99) และข้อคำถามข้อที่ 3 การปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์โดยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแรงงานที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับข้อคำถามที่ 7 การลดหรือพยายามหยุดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร โดยการหาวัสดุจากธรรมชาติที่ตนเองมีอยู่มาทดแทน เพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.96) (ตารางที่ 16)

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องพึ่งพาการใช้แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก ก่อนการจ้างแรงงานจากนอกครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่การทำเกษตรกรรมของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีขนาดที่ไม่ใหญ่มากการใช้แรงงานในการจัดการและการดูแลผลผลิตจึงใช้แรงงานจากในครัวเรือนก็เพียงพอ แต่ในฤดูกาลเก็บเกี่ยวโดยเฉพาะลำไยจำเป็นต้องในแรงงานกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมก็จะเลือกจ้างแรงงานในชุมชนของตนเองเป็นอันดับแรกก่อน อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติน้อยในเรื่องการลดหรือพยายามหยุดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร โดยการหาวัสดุจากธรรมชาติที่ตนเองมีอยู่มาทดแทน เพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิต เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมส่วนใหญ่ยังจำเป็นต้องใช้สารเคมีอยู่ เพราะสามารถควบคุมการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชได้ดี ตลอดจนทำให้ผลผลิตมีปริมาณและคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้ซื้อและตลาด อีกทั้งการขาดความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติทดแทนสารเคมี เช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมักชีวภาพ หรือวิทยาการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัย เป็นต้น ทำให้การลดหรือการเลิกใช้สารเคมีในกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมยังทำได้ช้า

2. ด้านความมีเหตุผล

การศึกษาการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านความมีเหตุผล ซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 7 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรรมมีปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อคำถามที่ 1 การเลือกที่จะปลูกพืช หรือ

เลี้ยงสัตว์ตามความชำนาญและประสบการณ์ที่ตนเอง และครอบครัวมีอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.21) รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 6 เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนจัดการควบคุมและดำเนินกระบวนการผลิตทางการเกษตรด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.16) ข้อคำถามข้อที่ 5 การคำนึงถึงความจำเป็นและความคุ้มค่า ก่อนการตัดสินใจจ้างแรงงานจากนอกครัวเรือนมาใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.15) ข้อคำถามข้อที่ 2 การเลือกใช้พันธุ์พืช หรือสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และสภาพพื้นที่ที่ตนเองได้ทำการเกษตรอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.14) และข้อคำถามที่ 4. การพิจารณาถึงความเหมาะสมของ แหล่งน้ำ ที่ดิน อากาศ ภูมิประเทศ ก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับข้อคำถามที่ 7 เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนได้มีการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือวิเคราะห์ ปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมร่วมกัน (ค่าเฉลี่ย 4.10) และข้อคำถามที่ 3 การวางแผนการผลิตพืช หรือสัตว์ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับฤดูกาล (ค่าเฉลี่ย 3.95) (ตารางที่ 17)

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องของการเลือกที่จะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ตามความชำนาญและประสบการณ์ที่ตนเองและครอบครัวมีอยู่ เนื่องจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของกลุ่มตัวอย่างได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น การปลูก ลำไย การปลูกผัก หรือการเลี้ยงไก่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชำนาญ อีกทั้งการทำ สืบต่อกันมาทำให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีการสั่งสมประสบการณ์มากตามไปด้วย แต่ด้วยสภาพ อากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต อีกทั้งมีความแปรปรวนสูง เช่น การมีพายุ หรือภัยแล้งที่มีระยะเวลา ยาวนานขึ้นจึงทำให้ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติในเรื่องการวางแผนการผลิตพืช หรือสัตว์ ให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับฤดูกาลเป็นไปอย่างยากลำบาก และมีความผิดพลาดสูงในการพยากรณ์

3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

การศึกษาการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านการมี ภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 7 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อคำถามที่ 3 การวางแผนการเพื่อ เตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง หรือในสภาพที่ขาดแคลนน้ำ ค่าเฉลี่ย 4.10 รองลงมา ได้แก่ ข้อคำถามที่ 4 การสร้างความหลากหลายในการผลิต โดยการปลูกผัก ไม้ผล ไม้ ยืนต้น พืชไร่ พืชสมุนไพร และการเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารประจำวัน และจำหน่ายเป็น รายได้ให้แก่ครอบครัว ค่าเฉลี่ย 4.04 ข้อคำถามที่ 1 การวางแผนเพื่อรับมือกับความแปรปรวนของ สภาพอากาศ โรค และแมลงศัตรูพืชก่อนการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ (ค่าเฉลี่ย 4.03) ข้อคำถามที่ 6 การเก็บออมเงินกำไรที่ได้จากการทำเกษตรกรรม เพื่อเป็นเงินทุนไว้ใช้ในครัวเรือน หรือทำการเกษตร ฤดูกาลถัดไป (ค่าเฉลี่ย 4.00) ข้อคำถามที่ 7 การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการเกษตรให้แก่บุตร หลาน หรือบุคคลอื่นๆ เพื่อเป็นการสืบทอดการทำเกษตรกรรมในอนาคต (ค่าเฉลี่ย 3.98) ข้อคำถามที่

5 การจดบันทึกรายได้และรายจ่าย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำเกษตร เพื่อนำไปใช้ปรับปรุง และวางแผนการผลิตในอนาคต (ค่าเฉลี่ย 3.84) และข้อคำถามที่ 2. การเตรียมแผนการเพื่อจะรับมือกับปัญหาทางด้านราคาสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ (ค่าเฉลี่ย 3.80) (ตารางที่ 18)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยการปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมากที่สุดในเรื่องการวางแผนการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง หรือในสภาพที่ขาดแคลนน้ำ เนื่องจากน้ำถือเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ อีกทั้งการประสบปัญหาภาวะภัยแล้งที่ผ่านมาทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหายอย่างหนัก มีหนี้สินเพิ่มขึ้น จึงทำให้ในปัจจุบันการวางแผนการจัดการน้ำเพื่อให้มีใช้ตลอดการผลิตจึงเป็นเรื่องที่เกษตรกรให้ความสำคัญอย่างมาก และเรื่องที่เกษตรกรมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติน้อย คือ การเตรียมแผนการเพื่อจะรับมือกับปัญหาทางด้านราคาสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ เนื่องจากปัญหาภาวะเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ อีกทั้งขาดองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจ หรือระบบการตลาดเพื่อเตรียมการในการจำหน่ายผลผลิต เช่น การจำหน่ายลำไยแต่ละครั้งรวมถึงการตั้งราคาต้องขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง โดยที่เกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดราคาเลย และบางครั้งการกำหนดราคาของพ่อค้าคนกลางก็เกิดความไม่ยุติธรรมกลับเกษตรกร

4. ด้านเงื่อนไขความรู้

การศึกษาการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 7 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ข้อคำถามที่ 1 การศึกษาและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ และสภาพภูมิอากาศ เพื่อใช้ประกอบในการทำเกษตรกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.09) รองลงมา ได้แก่ 7 การทบทวนความรู้ที่ได้รับจากแหล่งข่าวสารต่างๆ ก่อนนำมาปรับใช้กับการทำเกษตรกรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 4.01) ข้อคำถามที่ 6 การนำความรู้ หรือข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับมาเชื่อมโยงเข้ากับการบริหารจัดการการทำเกษตรกรรมของตนเอง ค่าเฉลี่ย 3.87 ข้อคำถามที่ 4 การศึกษาราคาของสินค้า หรือข้อมูลด้านการตลาดของสินค้าเกษตร เพื่อนำมาประกอบการทำเกษตรกรรมของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.84) ข้อคำถามที่ 2 การแสวงหาความรู้วิทยาการเกษตรสมัยใหม่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการผลิตของตนเอง (ค่าเฉลี่ย 3.79) และข้อคำถามที่ 3 การเรียนรู้ระบบการวิเคราะห์ต้นทุนและผลกำไร เพื่อใช้วางแผนการในการทำเกษตรกรรม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ข้อคำถามที่ 5 การเรียนรู้และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในด้านการเกษตรและนอกภาคการเกษตรกับสมาชิกในครัวเรือน และผู้คนอื่นๆ ในสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.73) (ตารางที่ 19)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยการปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมากที่สุดในเรื่องการศึกษาและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ และสภาพภูมิอากาศ เพื่อใช้ประกอบในการ

ทำเกษตรกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจากการที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรเองได้อาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่กำเนิด และมีการทำเกษตรกรรมมาโดยตลอดจึงทำให้มีความเข้าใจถึงการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตร การหาแหล่งน้ำ และสามารถเปรียบเทียบสภาพอากาศในอดีตกับปัจจุบันได้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการใช้วางแผนและการเตรียมพร้อมในการทำการเกษตร อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติที่น้อยในเรื่องการเรียนรู้และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในด้านการเกษตรและนอกภาคการเกษตรกับสมาชิกในครัวเรือน และผู้คนอื่นๆ ในสังคม เนื่องจากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีองค์ความรู้ทางด้านการเกษตรที่ต้องเองทำมาตลอดเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เช่น การปลูกกล้วย การปลูกผักสวนครัว และการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงไก่บ้าน ปลา หรือกบ การแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเกษตรจึงมีน้อย อีกทั้งการทำงานเกือบทุกวันจึงทำให้โอกาสที่จะไปแลกเปลี่ยนหรือเรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่ทางด้านการเกษตรกับเกษตรกรรายอื่นๆ หรือตามหน่วยงานต่างๆ จึงเป็นไปได้น้อย

5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

การศึกษาการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจด้านเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งมีข้อคำถามย่อยทั้งหมด 7 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมดทุกข้อ สามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือได้แก่ ข้อคำถามที่ 6 เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนมุ่งที่จะทำแต่ความดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นภัยต่อตนเองและสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.49) รองลงมา คือ ข้อคำถามที่ 7 การสร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวรวมถึงสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีงามกับผู้คนในสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.47) ข้อคำถามที่ 1 การทำเกษตรกรรมอยู่ในพื้นที่ที่มีสิทธิถูกต้องตามกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่บุคคลอื่นๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต (ค่าเฉลี่ย 4.41) ข้อคำถามที่ 5 การมีความพยายามและอดทนในการแสวงหาแนวทางที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวหลุดจากความทุกข์ยากและมีความมั่นคง (ค่าเฉลี่ย 4.40) ข้อคำถามที่ 4 การใช้หลักของความประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยมาใช้ในการทำเกษตรกรรมและการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 4.34) ข้อคำถามที่ 2 การใช้รูปแบบการทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับคุณภาพชีวิต หรือไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ท่านพักอาศัยอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.23) และข้อคำถามที่ 3 การลดหรือพยายามหยุดการใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยกับผู้ที่จะบริโภค (ค่าเฉลี่ย 4.18) (ตารางที่ 20)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยการปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมากที่สุดในเรื่องเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนมุ่งที่จะทำแต่ความดี ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นภัยต่อตนเองและสังคม เนื่องจากการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเป็นที่ที่จะช่วยในเกษตรกรรมเองสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติ และไม่ได้รับคำติฉินนินทาจากคนในชุมชน และบริบทของสังคมภาคเหนือ (ล้านนา) ผู้คนส่วนใหญ่จะมีการดำรงชีวิตอยู่อย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่าง

เกษตรกรกลับมีค่าเฉลี่ยปฏิบัติน้อยในเรื่อง3 การลดหรือพยายามหยุดการใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยกับผู้ที่จะบริโภคก็ ทั้งนี้เนื่องจากความจำเป็นที่ต้องใช้สารเคมีที่สามารถป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชที่ระบาดได้ดีกว่าการใช้สารจากธรรมชาติ และช่วยให้ผลผลิตมีจำนวนมากและได้คุณภาพ อีกทั้งการขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตอย่างปลอดภัย เช่น การเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ในระบบอินทรีย์ หรือในระบบเกษตรที่ดีและเหมาะสม ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรยังเลือกการใช้สารเคมีในการทำเกษตรกรรมอยู่

ตารางที่ 16 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ (n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านความพอประมาณ)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	1. กำหนดขนาดพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมให้อยู่ในความสามารถที่จะควบคุมหรือบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง	66 (24.26)	144 (52.94)	55 (20.22)	7 (2.57)			
2. ปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์โดยให้เหมาะสมกับจำนวนเงินทุนที่ตนเองมีอยู่	83 (30.51)	154 (56.62)	26 (9.56)	9 (3.31)	-	4.14	.717	มาก
3. ปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์โดยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแรงงานที่ตนเองมีอยู่	68 (25.00)	132 (48.53)	65 (23.90)	7 (2.57)	-	3.96	.770	มาก
4. ทำเกษตรกรรมอย่างเหมาะสม และเป็นการอนุรักษ์สภาพพื้นดิน แหล่งน้ำ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชน	84 (30.88)	152 (55.88)	30 (11.03)	6 (2.21)	-	4.15	.697	มาก
5. ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการทำเกษตร รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพื่อสร้างความประหยัดให้กับครัวเรือนของตนเอง	98 (36.03)	125 (45.96)	46 (16.91)	3 (1.10)	-	4.17	.740	มาก
6. พึ่งพาการใช้แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก ก่อนการจ้างแรงงานจากนอกครัวเรือน	95 (34.93)	136 (50.00)	41 (15.07)	-	-	4.20	.680	มาก

ตารางที่ 16 (ต่อ)

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านความพอประมาณ)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	7. ลด หรือพยายามหยุดการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร โดยการหาวัสดุ จากธรรมชาติที่ตนเองมีอยู่มาทดแทน เพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิต	68 (25.00)	140 (51.47)	49 (18.01)	15 (5.51)			
รวม						4.08	.525	มาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติ (การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

- ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 17 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านความมีเหตุผล)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. การเลือกที่จะปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ตามความชำนาญและ ประสบการณ์ที่ตนเอง และครอบครัวมีอยู่	103 (2.94)	132 (10.66)	29 (48.53)	8 (37.87)	-	4.21	.748	มาก
2. การเลือกใช้พันธุ์พืช หรือสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และ สภาพพื้นที่ที่ตนเองได้ทำการเกษตรอยู่	86 (31.62)	148 (54.41)	29 (10.66)	9 (3.31)	-	4.14	.733	มาก
3. การวางแผนการผลิตพืช หรือสัตว์ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้อง กับฤดูกาล	59 (21.69)	149 (54.78)	56 (20.59)	8 (2.94)	-	3.95	.735	มาก
4. การพิจารณาถึงความเหมาะสมของแหล่งน้ำ ที่ดิน อากาศ ภูมิประเทศ ก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์	80 (29.41)	149 (54.78)	33 (12.13)	10 (3.68)	-	4.10	.745	มาก
5. การคำนึงถึงความจำเป็นและความคุ้มค่า ก่อนการตัดสินใจจ้าง แรงงานจากนอกครัวเรือนมาใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง	79 (29.04)	165 (60.66)	18 (6.62)	10 (3.68)	-	4.15	.695	มาก
6. เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนจัดการ ควบคุมและดำเนิน กระบวนการผลิตทางการเกษตรด้วยตนเอง	84 (30.88)	149 (54.78)	37 (13.60)	2 (.74)	-	4.16	.672	มาก

ตารางที่ 17 (ต่อ)

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านความมีเหตุผล)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	7. เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนได้มีการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น หรือวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมร่วมกัน	78 (18.38)	144 (52.94)	50 (28.68)	-			
รวม						4.12	.560	มาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติ (การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

- ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 18 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ได้วางแผน เพื่อรับมือกับความแปรปรวนของสภาพอากาศ โรค/และแมลงศัตรูพืชก่อนการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์	62 (22.79)	161 (59.19)	44 (16.18)	5 (1.84)	-	4.03	.681	มาก
2. ได้เตรียมแผนการเพื่อจะรับมือกับปัญหาทางด้านราคาสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ	47 (17.28)	139 (51.10)	71 (26.10)	15 (5.51)	-	3.80	.786	มาก
3. ได้มีการวางแผนการ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง หรือในสภาพที่ขาดแคลนน้ำ	44 (28.68)	146 (53.68)	78 (16.18)	4 (1.47)	-	4.10	.707	มาก
4. ได้สร้างความหลากหลายในการผลิต โดยการปลูกผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชสมุนไพร และการเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารประจำวัน และจำหน่ายเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัว	79 (29.04)	129 (47.43)	60 (22.06)	4 (1.47)	-	4.04	.755	มาก
5. ได้จัดบันทึกรายได้และรายจ่าย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำเกษตร เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงและวางแผนการผลิตในอนาคต	74 (27.21)	106 (38.97)	68 (25.00)	23 (8.46)	1 (.37)	3.84	.934	มาก
6. ได้เก็บออมเงินกำไรที่ได้จากการทำเกษตรกรรม เพื่อเป็นเงินทุนไว้ใช้ในครัวเรือน หรือทำการเกษตรฤดูกาลถัดไป	69 (25.37)	137 (50.37)	62 (22.79)	4 (1.47)	-	4.00	.736	มาก

ตารางที่ 18 (ต่อ)

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	7. ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการเกษตรให้แก่บุตรหลาน หรือบุคคล อื่นๆ เพื่อเป็นการสืบทอดการทำเกษตรกรรมในอนาคต	73 (26.84)	128 (47.06)	64 (23.53)	6 (2.21)			
รวม						3.97	.545	มาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติ (การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

- ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 19 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขความรู้

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านเงื่อนไขความรู้)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	1. ได้ศึกษาและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ และสภาพภูมิอากาศ เพื่อใช้ประกอบในการทำเกษตรกรรม	79 (29.04)	141 (51.84)	50 (18.38)	2 (.74)			
2. ได้แสวงหาความรู้วิทยาการเกษตรสมัยใหม่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการผลิตของตนเอง	40 (14.71)	137 (50.37)	92 (33.82)	3 (1.10)	-	3.79	.697	มาก
3. ได้เรียนรู้ระบบการวิเคราะห์ต้นทุนและผลกำไร เพื่อใช้วางแผนการในการทำเกษตรกรรม	34 (12.50)	139 (51.10)	90 (33.09)	9 (3.31)	-	3.73	.718	มาก
4. ได้ศึกษาราคาของสินค้า หรือข้อมูลด้านการตลาดของสินค้าเกษตร เพื่อนำมาประกอบการทำเกษตรกรรมของตนเอง	38 (13.97)	158 (58.09)	70 (25.74)	6 (2.21)	-	3.84	.679	มาก
5. ได้เรียนรู้และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในด้านการเกษตรและนอกภาคการเกษตรกับสมาชิกในครัวเรือน และผู้คนอื่นๆ ในสังคม	37 (13.60)	139 (51.10)	82 (30.15)	14 (5.15)	-	3.73	.757	มาก
6. ได้นำความรู้ หรือข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับมาเชื่อมโยงเข้ากับการบริหารจัดการการทำเกษตรกรรมของตนเอง	39 (14.34)	164 (60.29)	63 (23.16)	6 (2.21)	-	3.87	.669	มาก

ตารางที่ 19 (ต่อ)

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านเงื่อนไขความรู้)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	7. มีการทบทวนความรู้ที่ได้รับจากแหล่งข่าวสารต่างๆ ก่อนนำมาปรับใช้ กับการทำเกษตรกรรมของตนเอง	70 (25.74)	142 (52.21)	54 (19.85)	6 (2.21)			
รวม						3.87	.500	มาก

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติ (การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

- ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 20 จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเงื่อนไขคุณธรรม

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านเงื่อนไขคุณธรรม)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	1. ทำเกษตรกรรมอยู่ในพื้นที่ที่มีสิทธิถูกต้องตามกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่บุคคลอื่นๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต	125 (45.96)	134 (49.26)	13 (4.78)	-			
2. ใช้รูปแบบการทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับคุณภาพชีวิต หรือไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ท่านพักอาศัยอยู่	99 (36.40)	138 (50.74)	34 (12.50)	1 (.37)	-	4.23	.672	มาก
3. ลดหรือพยายามหยุดการใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยกับผู้ที่จะบริโภค	93 (34.19)	139 (51.10)	37 (13.60)	3 (1.10)	-	4.18	.700	มาก
4. ใช้หลักของความประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยมาใช้ในการทำเกษตรกรรมและการดำรงชีวิตของคนในครอบครัว	124 (45.59)	118 (43.38)	29 (10.66)	1 (.37)	-	4.34	.680	มาก
5. มีความพยายาม และอดทนในการแสวงหาแนวทางที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวหลุดจากความทุกข์ยาก และมีความมั่นคง	134 (49.26)	115 (42.28)	20 (7.35)	3 (1.10)	-	4.40	.674	มาก
6. เกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือนมุ่งที่จะทำแต่ความดี และไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นภัยต่อตนเอง และสังคม	148 (54.41)	108 (39.71)	16 (5.88)	-	-	4.49	.607	มาก

ตารางที่ 20 (ต่อ)

(n=272)

การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ด้านเงื่อนไขคุณธรรม)	ระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
	7. การสร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว รวมถึงสร้าง มิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีงามกับผู้คนในสังคม	144 (52.94)	114 (41.91)	12 (4.41)	2 (.74)			
รวม						4.36	.478	มากที่สุด

หมายเหตุ เกณฑ์การแปลผลระดับการปฏิบัติ (การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

- ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทาง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (ตัวแปรเกณฑ์) กับตัวแปรอิสระ (ตัวแปรพยากรณ์) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป (วารุ เพ็งสวัสดิ์, 2553: 183-240) ว่าตัวแปรอิสระใดมีความสัมพันธ์เชิงบวกหรือเชิงลบกับตัวแปรตาม และมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด โดยการวิเคราะห์ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรอิสระจากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งหมด 16 ตัวแปร โดยแบ่งตัวแปรอิสระออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม สมาชิกในครัวเรือน

2. ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ แรงงานในครัวเรือน พื้นที่ทำการเกษตร รายได้ในครัวเรือน ภาวการณ์เกษตร

3. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงาน การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ

4. ปัจจัยเสริม ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วนของตัวแปรตาม คือ การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบไปด้วยด้านย่อยทั้งหมด 5 ด้าน คือ

1. ด้านความพอประมาณ
2. ด้านความมีเหตุผล
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว
4. ด้านเงื่อนไขความรู้
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามและตัวแปรอิสระด้วยตนเอง
2. การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามและตัวแปรอิสระด้วยตนเอง

ก่อนการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้กำหนดให้มีการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ด้วยกัน โดยใช้วิธีการของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) และได้กำหนดรหัสการวัด และการจัดกลุ่มของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 การกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปร/การกำหนดรหัส	รายละเอียด	การวัด
ตัวแปรตาม		
PRAC	การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าเฉลี่ยจาก 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความพอประมาณ 2. ด้านความมีเหตุผล 3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 4. ด้านเงื่อนไขความรู้ 5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม
ตัวแปรอิสระ		
SEX	เพศ	ชาย=1,หญิง=0
AGE	อายุ	จำนวน (ปี)
STAT	สถานภาพ	สมรส=1,อื่นๆ=0
EDU	ระดับการศึกษา	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า=1,อื่นๆ=0
MEMB	สมาชิกในครัวเรือน	จำนวน (คน)
LAB	แรงงานในครัวเรือน	จำนวน (คน)
LAND	พื้นที่ทำการเกษตร	จำนวน (ไร่)
A_INC	รายได้ภาคการเกษตร	จำนวน (บาทต่อปี)
EXP	ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม	จำนวน (ปี)
GROUP	การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน	จำนวน (กลุ่ม)
CONT	การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร	จำนวน (ครั้งต่อปี)
TRAIN	การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร	จำนวน (ครั้งต่อปี)
ACT	การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร	จำนวน (ครั้งต่อปี)
INFO	การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน (ครั้งต่อเดือน)

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ตัวแปร/การกำหนดรหัส	รายละเอียด	การวัด
ตัวแปรเสริม		
KNOW	ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	คะแนน (0-20)
ATT	ทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าเฉลี่ยจาก 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความพอประมาณ 2. ด้านความมีเหตุผล 3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี 4. ด้านเงื่อนไขความรู้ 5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม (การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) จากตัวแปรอิสระทั้งหมด 16 ตัวแปร พบว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ สถานภาพ (STAT) พื้นที่ทำการเกษตร (LAND) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร (GROUP) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร (CONT) การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงาน (TRAIN) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร (ACT) การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (INFO) ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (KNOW) และทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ATT) (ตารางที่ 22)

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระเอง

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระเองมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเอง อันจะทำให้เกิดปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) ซึ่งเป็นการละเมิดเงื่อนไขเบื้องต้นในการวิเคราะห์พหุคูณถดถอย (Regression Analysis) ที่ว่าตัวแปรอิสระทุกคู่ต้องไม่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน 0.70 (Eric Alan Hanushek และ John Edgar Jackson, 1977) และเมื่อทดสอบพบว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน 0.70 (ตาราง 22) จึงสามารถนำไปเข้าสมการถดถอยพหุคูณเพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ต่อไปได้

ตารางที่ 22 เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปร	PRAC	SEX	AGE	STAT	EDU	MEMB	LAB	LAND	A_INC	EXP	GROUP	CONT	TRAIN	ACT	INFO	KNOW
SEX	.076															
AGE	-.085	.124*														
STAT	.235**	.374**	.021													
EDU	.138*	.061	-.190**	.034												
MEMB	.111	.114	-.035	.263**	.059											
LAB	-.018	.174**	-.104	.210**	.112	.362**										
LAND	.142*	.106	-.155*	.168**	.132*	.142*	.178**									
A_INC	.080	.116	-.045	.136*	.091	.003	-.016	.234**								
EXP	.039	.120*	.340**	.102	-.270**	-.006	-.048	.104	.062							
GROUP	.661**	.039	-.015	.145*	.101	.017	.061	.210**	.091	.079						
CONT	.615**	-.015	-.157**	.150*	.132	.105	.032	.238*	.050	-.007	.492**					
TRAIN	.531**	-.021	-.065	.088	.049	.186**	-.012	.039	-.140	-.076	.442**	.368**				
ACT	.612**	-.012	-.059**	.201*	.128	.141*	.029	.112	.102	.027	.567**	.424**	.433**			
INFO	.600**	.022	-.072	.170**	.125*	.159**	.070	.137*	-.040	-.031	.516**	.484**	.433**	.376**		
KNOW	.843**	.026	-.071	.167*	.109	.075	.025	.221*	.101	.066	.665*	.657**	.455**	.563**	.644**	
ATT	.654**	.051	-.109	.107	.108	.156*	-.024	.145*	-.040	-.033	.508**	.534**	.459**	.449**	.484**	.663**

หมายเหตุ - มีความสัมพันธ์เชิงตรงกันข้าม

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression Analysis) ซึ่งเป็นการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (ตัวแปรเกณฑ์) กับตัวแปรอิสระ (ตัวแปรพยากรณ์) ตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป (วาโร เฟิงส์วสต์, 2553: 183-240) ว่าตัวแปรอิสระใดมีความสัมพันธ์เชิงบวกหรือเชิงลบกับตัวแปรตาม และมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยเพียงใด หรือมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยการวิเคราะห์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวแปรอิสระจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด 16 ตัวแปร ได้แก่ เพศ (SEX) อายุ (AGE) สถานภาพ (STAT) ระดับการศึกษา (EDU) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEMB) จำนวนแรงงานในครัวเรือน (LAB) พื้นที่ทำการเกษตร (LAND) รายได้ภาคการเกษตร (A_INC) ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม (EXP) การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน (GROUP) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร (CONT) การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านการเกษตร (TRAIN) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร (ACT) การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (INFO) ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (KNOW) และทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ATT) เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระใดมีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (PRAC) ซึ่งจะได้รูปแบบสมการถดถอยพหุคูณ ดังนี้

$$PRAC = b_0 + b_1SEX + b_2AGE + b_3STAT + b_4EDU + b_5MEMB + b_6LAB + b_7LAND + b_9A_INC + b_8EXP + b_{10}GROUP + b_{11}CONT + b_{12}TRAIN + b_{13}ACT + b_{14}INFO + b_{15}KNOW + b_{16}ATT$$

โดยที่ PRAC = ตัวแปรตามของสมการถดถอยพหุคูณ (การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง)

b_0 = ค่าคงที่

$b_1...b_{16}$ = ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ

ผลการวิเคราะห์การพบว่า ค่า Sig.F เท่ากับ .000 แสดงว่ามีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับตัวแปรตาม และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติพบว่ามีทั้งหมด 7 ตัวแปร โดยแบ่งออกเป็นตัวแปรที่มีผลทางบวก 6 ตัวแปร คือ สถานภาพ การเข้าร่วมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร และทัศนคติต่อการทำเกษตรแบบพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร และความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางสถิติในทางลบ คือ พื้นที่ทำการเกษตร โดยมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมด 16 ตัวแปรสามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ร้อยละ 78.30 ($R^2 = .783$) ขณะที่อีก 21.70 มาจากปัจจัยอื่นๆ (ตารางที่ 23)

การอธิบายตัวแปรอิสระทั้งหมด 7 ตัวแปรที่มีผลต่อตัวแปรตาม คือ การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สถานภาพ สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่เกษตรกรรมที่มีสถานภาพสมรสจะค่ามีเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าเกษตรกรรมมีสถานภาพโสด หม้าย และหย่าร้าง อยู่ที่ .086 คะแนน จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการที่เกษตรกรรมมีสถานภาพสมรส จะมีโอกาสที่จะมีการปรึกษากันในครอบครัว อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการตัดสินใจในดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือน เช่น สามีปรึกษาภรรยาในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการจัดการการเพาะปลูก

2. พื้นที่ทำการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรรมที่มีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น 1 ไร่ต่อครัวเรือน จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดลง .011 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจากการทำเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งในปัจจุบันต้องใช้ทุนในการผลิตที่สูงจากภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนและสภาพอากาศที่แปรปรวนสูง ทำให้ค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงาน การดูแลรักษาจากการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชมากขึ้นตามไปด้วย อีกทั้งต้องประสบกับราคาผลผลิตตกต่ำจึงเป็นเหตุผลให้เกษตรกรเลือกที่จะทำการเกษตรจากพื้นที่ขนาดไม่มากก่อน และสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นให้เริ่มจากการสร้างความพอกิน พอใช้ ให้แก่ตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งแรกก่อน เมื่อเกิดความมั่นคงและชำนาญแล้ว จึงพัฒนาให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจต่อไป

3. การเข้าร่วมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรรมมีการเข้าร่วมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรเพิ่มขึ้น 1 กลุ่ม จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการทำ

เกษตรกรกรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นไปอีก .022 คะแนน เนื่องจากการกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น กลุ่มปุ๋ยหมัก กลุ่มปุ๋ยคอก อินทรีย์ กลุ่มทำนาอินทรีย์ กลุ่มผลิตพืชผักอินทรีย์ ผู้ปลูกผักปลอดภัย กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ กลุ่มแปรรูปผลผลิต และกลุ่มเกษตรกรครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง (84 ครัวเรือน) จึงทำให้มีโอกาสที่จะได้รับความรู้จากการประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ในกลุ่มได้ง่ายและสะดวกกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม

4. การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตรเพิ่มขึ้น 1 ครั้งต่อปี จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นไปอีก .032 คะแนน เนื่องจากการฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตรส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะเน้นไปที่การทำเกษตรกรรมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผลมาจากการกำหนดนโยบายของภาครัฐที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ อีกทั้งสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ยังได้การสนับสนุนเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นให้จะง่ายต่อการเข้าไปศึกษาของเกษตรกรในชุมชน

5. การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเพิ่มขึ้น 1 ครั้งต่อปี จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นไปอีก .034 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจากเทศบาลตำบลอุโมงค์มีการมุ่งเน้นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นดังเห็นได้จากการมีพิธีกรรมสืบชะตาแม่น้ำปิงท่า การทำบุญข้าวใหม่ (दानข้าวใหม่) และก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม อีกทั้งมีการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมปิงท่า และงานวันเกษตรขึ้นทุกปี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและการสาธิตและการเผยแพร่องค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่มีเกี่ยวข้องกับการเกษตรอื่นๆ เช่น การพัฒนาลำเหมือง การปลูกต้นไม้ และการสร้างฝายเก็บน้ำ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนความอุดมสมบูรณ์ให้กับปัจจัยในการเพาะปลูกของเกษตรกรเอง

6. ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นไปอีก .100 คะแนน เนื่องจากความรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การนำองค์ความรู้หรือวิทยาการต่างมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นเมื่อเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทุนการนำปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเองได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่น ในเทศบาลตำบลอุโมงค์ โดยเฉพาะศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ การเพาะปลูกผักสวนครัว การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำเกษตรตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ และการป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชในระบบปลอดภัย ซึ่งมีทั้งการถ่ายทอดในรูปแบบทฤษฎี การสาธิต และการให้ฝึกปฏิบัติจริง ทำให้โอกาสที่เกษตรกรจะนำไปปฏิบัติใช้ก็มีมากขึ้นไปด้วย

7. ทศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อทุกค่าคงที่แล้วเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น 1 คะแนน จะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นอีก .092 คะแนน เนื่องจากทัศนคติเป็นส่วนที่ทำให้เกษตรกรเกิดความเชื่อ การเห็นด้วย หรือความต้องการที่จะน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง และอีกเหตุผลสำคัญคือการพยายามในการถ่ายทอดองค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เห็นผลในทางปฏิบัติจริงจากการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นในชุมชนและมีการสาธิตในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้จริงในรูปแบบของการทำเกษตรกรรมตามหลักทฤษฎีใหม่ ซึ่งสามารถให้ผลผลิตได้จริง เช่น การปลูกข้าวอินทรีย์ นอกจากนั้นยังมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง (84 ครัวเรือน) กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัย และกลุ่มการผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์ เพื่อเป็นต้นแบบให้เกษตรกรรายอื่นๆ ในชุมชนใช้เป็นต้นแบบในการทำเกษตรของตนเอง

ตารางที่ 23 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม		
	การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
	B	t	Sig.
1. เพศ	.041	1.353	.177
2. อายุ	-.002	-1.000	.318
3. สถานภาพ	.086	2.244	.026*
4. ระดับการศึกษา	.030	1.110	.268
5. สมาชิกในครัวเรือน	.003	.334	.738
6. แรงงานในครัวเรือน	-.037	-1.922	.056
7. พื้นที่ทำการเกษตร	-.011	-2.094	.037*
8. รายได้ภาคการเกษตร	9.629E-008	.525	.600
9. ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม	.001	.481	.631
10. การเข้าร่วมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน	.022	2.245	.026*
11. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร	.013	1.385	.167
12. การเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตร	.032	3.028	.003**
13. การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร	.034	2.895	.004**
14. การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	.003	.855	.394
15. ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	.100	9.905	.000**
16. ทักษะคิดต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	.092	2.119	.035*
Constant	1.970	9.291	.000**
R ² =0.783 (78.30%)		F=57.640	Sig. F=0.000**

หมายเหตุ

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตอนที่ 4 ข้อมูลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทาง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

จากการสอบถามในประเด็นปัญหาที่อาจกระทบต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรและข้อเสนอแนะที่จะเป็นแนวทางในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายในการแก้ไขและปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถจัดกลุ่มของปัญหาและแนวทางแก้ไขได้ดังนี้

ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านปัจจัยพื้นฐานในการผลิต

แหล่งน้ำ

การศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำและแหล่งกักเก็บน้ำซึ่งปัญหาดังกล่าวพบมากในชุมชน และพื้นที่ที่ห่างจากแม่น้ำปิงห่าง ลำเหมือง และคลองชลประทาน กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรบางรายจึงใช้น้ำบาดาลในการผลิตแทนที่ต้องแลกด้วยการเสียค่าใช้จ่าย เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำมัน ในการใช้น้ำในแต่ละครั้ง เมื่อเกิดภัยแล้งน้ำบาดาลก็มีปริมาณน้อยหรือแห้งไม่สามารถเพาะปลูกได้ หรือผลผลิตไม่ได้คุณภาพและปริมาณน้อยไม่เป็นที่ต้องการของตลาด

กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างจึงมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานของภาครัฐ และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นในชุมชนให้มีการสำรวจพื้นที่การเกษตรที่ห่างไกลจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อขยายคลองชลประทานให้เข้าถึงพื้นที่ทำการเกษตรทั่วชุมชน และบ่อน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรทุกหมู่บ้านเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ และในบางหมู่บ้านที่มีพื้นที่เพียงพอก็ให้สร้างสระเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งเพื่อให้มีน้ำใช้ในการทำเกษตรกรรมตลอดทั้งปี

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่ได้จากการศึกษาคือ แม่น้ำปิงห่างหรือลำเหมืองในบางพื้นที่ขาดการขุดลอกคลองและกำจัดวัชพืช โดยเฉพาะฝักตบขวาและขยະที่ทิ้งจากครัวเรือน เมื่อถึงฤดูฝนทำให้ไม่สามารถระบายน้ำได้ทันจึงเข้าท่วมพื้นที่เกษตรกรรม ผลิตได้รับความเสียหาย อีกทั้งการไม่มีการขุดลอกคลองทำให้แหล่งน้ำตื้นเขินไม่สามารถเก็บน้ำในช่วงฤดูแล้งได้

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาขุดลอกแม่น้ำปิงห่างและลำเหมืองก่อนเข้าฤดูฝน เพื่อให้น้ำสามารถได้ระบายได้ง่ายขึ้น อีกทั้งทำแม่น้ำปิงและลำเหมืองต่างๆ กว้างและลึกขึ้นสามารถเก็บน้ำได้ไว้ใช้ในยามของแล้งได้

พื้นที่ในการทำการเกษตร

การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ในการทำการเกษตรพบ พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร บางส่วนมีปัญหาเป็นกรดจากการใช้สารเคมีสะสมมาอย่างยาวนาน อีกทั้งเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ ในการวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน ทำให้บางครั้งมีการบำรุงดินโดยขาดวิธีเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากใน การซื้อปุ๋ย หรือวัสดุบำรุงดินต่างๆ แต่ผลผลิตก็ยังไม่ดีคุณภาพและปริมาณตามที่ตลาดต้องการ อัน เป็นการเพิ่มภาระหนี้สินให้กับเกษตรกรขึ้นไปอีก

ดังนั้นเกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะให้ผู้เกี่ยวข้องมีการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาทางการเกษตรขึ้น ภายในชุมชน เพื่อช่วยให้เกษตรกรในการเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกอย่างถูกวิธี และทั้งให้มีการ การจัดให้มีนักส่งเสริมการเกษตรที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับดินเข้าให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น

แรงงาน

จากการศึกษาปัญหาทางด้านแรงงานพบว่า ในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวมีการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานทั้งในชุมชนและนอกชุมชนส่วนใหญ่ออกจากภาคการเกษตรไปทำงานในภาค ราชการ โรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานเอกชนต่างๆ อีกทั้งค่าจ้างแรงงานก็ที่สูง เกษตรกรแบก รับภาระทุนในการใช้จ่ายจำนวนมาก ประกอบกับแรงงานที่มีอยู่ส่วนใหญ่มีอายุที่มากทำให้บางครั้ง การทำงานก็ขาดประสิทธิภาพ

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรโดยเฉพาะผู้ที่ปลูกลำไยจึงมีการเสนอแนะว่าให้มีการส่งเสริมหรือ สนับสนุนเทคโนโลยีหรือวิทยาการสมัยใหม่ที่จะช่วยให้ขั้นตอนการเก็บเกี่ยวใช้แรงงานน้อยลง โดยการ ส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดแต่งต้นลำไยให้มีขนาดเตี้ยลง การตัดแต่งกิ่ง ตลอดจนมีการเข้ามา ศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่ช่วยให้การเก็บเกี่ยวผลผลิตประหยัดแรงงานมากที่สุด

แหล่งเงินทุน

จากการศึกษายังพบอีกว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรยังมีแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้ในการบริหาร จัดการการทำเกษตรของตนเองไม่มากและบางแหล่งเงินทุนก็มีดอกเบี้ยที่ราคาสูง ซึ่งในบางครั้ง เกษตรกรประสบปัญหาเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง และปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น ราคาผลผลิตตกต่ำ จึงทำให้กำไรจากการจำหน่ายผลผลิตมีน้อยไม่เพียงพอในการชำระหนี้สินที่มี อัตราดอกเบี้ยที่สูง

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงแนะนำให้หน่วยงานของรัฐเข้าสนับสนุนแหล่งทุนเพื่อการเกษตรที่มี อัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ สามารถผ่อนชำระได้เมื่อประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการจัดการคุณภาพผลผลิต

ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรต้องมีการประสบปัญหาที่มาจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยเฉพาะภัยแล้งที่มีผลทางตรงและทางอ้อมทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ และดินไม่สามารถเพาะปลูกหรือให้ผลผลิตตามปริมมากและคุณภาพอย่างที่ไม่เกษตรกรได้ตั้งเป้าเอาไว้ จึงทำให้ขาดทุนหรือได้กำไรน้อยไม่สามารถนำมาใช้จ่ายในครัวเรือนได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะด้านการเป็นอยู่ และการศึกษาของบุตร จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรบางรายต้องกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือสหกรณ์การเกษตรของชุมชน อันเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินมากขึ้นไปอีก ตลอดจนในบางปีที่มีฝนตกมากพื้นที่ทำการเกษตรบางส่วนที่ติดกลับแม่น้ำ หรือลำเลียง ก็ได้รับความเสียหายจากจมน้ำท่วม และมากไปกว่านั้นการเสียหายของผลผลิตทางการเกษตรยังมาจากพายุฤดูร้อนที่จะเกิดขึ้นในช่วงที่ผลผลิตกำลังออกผล โดยเฉพาะผู้ปลูกลำไยที่ต้องประสบกับต้นลำไยหักล้ม หรือลูกลำไยหลุดร่วง ทำให้ผลผลิตได้น้อยและขาดทุน

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะที่ว่าภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสำรวจและช่วยเหลือเกษตรกรอย่างจริงจังหลังจากได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติ อีกทั้งควรมีการเพิ่มเงินช่วยเหลือตามความเสียหายของผลผลิต และในระยะยาวควรมาการศึกษาแนวทางให้เกษตรกรสามารถรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งในรูปแบบของการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการลดความเสี่ยง การสร้างอาชีพเสริม และการสนับสนุนพันธุ์พืชที่ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ โดยเฉพาะความแห้งแล้ง

โรคและแมลงศัตรูพืช

สืบเนื่องจากการศึกษาปัญหาจากภัยพิบัติทางธรรมชาติยังพบปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ภาระของโรคและแมลงศัตรูพืชทั้งชนิดที่เคยระบาดมาแต่เดิมและชนิดที่ไม่เคยพบมาก่อน จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรต้องเพิ่มปริมาณและเพิ่มจำนวนครั้งในการใช้สารเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดมากขึ้น ซึ่งสารเคมีนั้นก็มีความแพงทำให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระต้นทุนการผลิตที่มากขึ้นตามไปด้วย ผลพวงจากการใช้สารเคมีดังกล่าวทำให้กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรบางรายมีปัญหาด้านสุขภาพจากการใช้สารเคมีในระยะยาว และการใช้สารเคมีในแต่ละครั้งจะกระทบไปถึงประชาชนรายอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนอีกด้วย

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงมีความต้องการที่จะให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ หน่วยงานในท้องถิ่น หรือหน่วยงานฝ่ายการพัฒนาภาคเองชน เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับชนิดของโรคและแมลงศัตรูพืช โดยเฉพาะลำไยและพืชผัก รวมถึงวิธีการใช้สารเคมีให้การป้องกันและกำจัดอย่างถูกต้องและปลอดภัย ตลอดจนองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสารป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชจากธรรมชาติ เช่น น้ำหมัก

ชีวภาพ หรือการผลิตในระบบเกษตรที่ดีและเหมาะสม เพื่อที่จะช่วยลดการใช้สารเคมีและเป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นต้นทุนในการทำเกษตรกรรมได้อีกทางหนึ่ง

ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการตลาด

ราคาผลผลิต

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิตตกต่ำ ทั้งนี้อาจมาจากปัญหาเศรษฐกิจและการกำหนดราคาเองของพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเกษตรกรขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดราคา อันเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรมกับตัวเกษตรกรเอง

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐเข้ามาช่วยกำหนดราคากลาง หรือมีการประกันราคาผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ โดยเฉพาะลำไย อีกทั้งเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาที่เหมาะสม และมีการตรวจสอบการกำหนดราคาของพ่อค้าคนกลางให้อยู่ในระดับที่เป็นธรรมและเหมาะสมในช่วงการเก็บเกี่ยวและจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร

ช่องทางการจำหน่ายสินค้า

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิตที่ตกต่ำเกษตรกรยังประสบปัญหาเกี่ยวกับช่องทางการจัดจำหน่ายหรือตลาดรับซื้อสินค้าที่ค่อนข้างมีน้อยและส่วนมากรับซื้อในราคาที่ต่ำ อีกทั้งเกษตรกรยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับตลาดรับซื้อผลผลิต และขาดองค์ความรู้ในการจัดทำแผนในการจำหน่ายสินค้าหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิต

กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างเกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะในรัฐบาลเข้ามาจัดตลาดในการรับซื้อสินค้าโดยตรงจากเกษตรกร อีกทั้งมีการแนะนำหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดรับซื้อสินค้าที่ใกล้แหล่งผลิตของเกษตรกร ตลอดจนการสนับสนุนองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและการวางแผนการตลาดให้กับเกษตรกร ตลอดจนสนับสนุนใหม่มีการร่วมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเกิดความเข้มแข็งในการต่อรองราคาผลผลิตทางการเกษตร

ปัญหาและข้อเสนอแนะในด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ทางด้านวิทยาการในการทำเกษตรสมัยใหม่ เนื่องจากขาดเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเข้ามาศึกษาและสอบถามปัญหาเกี่ยวกับการเกษตร อีกทั้งในบางครั้งมีเจ้าหน้าที่เข้ามาสอบถามปัญหาแต่ไม่มีการพัฒนาในเชิงปฏิบัติ

จึงทำให้บางปัญหาถูกการแก้ไขอย่างขาดองค์ความรู้โดยตัวเกษตรกรเอง ทำให้เกิดผลเสียเกิดขึ้นตามมา เช่น การใช้การเคมีเกินขนาดและการเผาเศษพืชและเศษวัสดุการเกษตรส่งผงให้เกิดปัญหาแก่สุขภาพทั้งตัวเองกรเอง คนในชุมชน รวมถึงผู้บริโภคด้วย

กลุ่มเกษตรกรตัวอย่างเกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเกษตรสร้างนักส่งเสริมการเกษตรที่มีคุณภาพ มีใจรักในการบริการให้ความรู้ และลงศึกษาปัญหาในพื้นที่จริงให้มากขึ้น มากไปกว่านั้นการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อยู่ในรูปของโครงการหรืองานวิจัยต้องสามารถแก้ไขปัญหาและเกษตรกรได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง ตลอดจนมีการสนับสนุนองค์ความรู้ในการทำเกษตรกรรมสมัยใหม่แก่เกษตรกรอยู่เสมอ เช่น การใช้สารเคมีอย่างถูกวิธี การทำเกษตรแบบอินทรีย์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตร หรือการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชไว้ใช้เอง เป็นต้น เพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมได้

เกษตรกรรุ่นใหม่หรือแรงงานภาคการเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมากหรืออยู่ในเกณฑ์กำลังจั้งเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ หรือบางรายอยู่ในวัยผู้สูงอายุแล้ว ซึ่งเกษตรกรส่วนมากมีบุตรที่ไม่ได้ทำงานในภาคการเกษตร จึงมีความกังวลว่าในอนาคตจะไม่มีผู้สืบทอดในการทำอาชีพเกษตรกรรมของตนเอง

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น และสถาบันการศึกษามุ่งเน้นให้มีการจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยมหรือทำให้เยาวชนเห็นถึงความสำคัญของอาชีพเกษตรกรรม และส่งเสริมให้มีการใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับธรรมชาติเข้ามาช่วยในการทำเกษตรกรรม สอดคล้องกับการพัฒนาในยุคปัจจุบัน และเพื่อให้เกิดความต้องที่จะการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมต่อไปในอนาคต

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร 2) เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะและการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร และ 4) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 272 คน ที่ได้จากการตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973: 727) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 จากประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทั้งหมด 581 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้าด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 61 ปี มีสถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 4 ไร่ต่อครัวเรือน มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 86,234.30 บาทต่อปี มีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมเฉลี่ย 28 ปี ปี เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชนเฉลี่ย 3 กลุ่ม ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ทางการเกษตรเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานด้านเกษตรกรรมเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี เข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเฉลี่ย 3 ครั้งต่อปี รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ย 27 ครั้งต่อเดือน

ข้อมูลการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.93 และมีเกษตรกรถึงร้อยละ 40.07 ที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก อีกทั้งผลการศึกษาไม่พบเกษตรกรที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อยเลย เมื่อเฉลี่ยคะแนนความรู้ทั้งหมด 20 ข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีความรู้เฉลี่ย 14.53 คะแนน โดยมีคะแนนต่ำสุดอยู่ที่ 9 คะแนน และสูงสุด 20 คะแนน ซึ่งข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรตอบถูกมากที่สุดคือ ข้อที่ 17 เกษตรกรต้องทำการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ของผู้อื่น พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ป่าไม้ โดยไม่ได้รับอนุญาต โดยมีเกษตรกรที่ตอบถูกถึงร้อยละ 92.65

ข้อมูลทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทุกด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.26 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยทัศนคติมากที่สุดอยู่ในด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.36 อยู่ในระดับทัศนคติที่เห็นด้วยมาก รองลงมาได้แก่ ด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ย 4.33 อยู่ในระดับทัศนคติที่เห็นด้วยมาก ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง มีค่าเฉลี่ย 4.30 อยู่ในระดับทัศนคติที่เห็นด้วยมาก ด้านเงื่อนไขความรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.16 อยู่ในระดับทัศนคติเห็นด้วยมาก และด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ย 4.15 อยู่ในระดับทัศนคติที่เห็นด้วยมาก

ข้อมูลการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ระดับการปฏิบัติ) รวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สุด คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.36 รองลงมาได้แก่ ด้านความมี

เหตุผล มีค่าเฉลี่ย 4.12 ด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ย 4.08 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีค่าเฉลี่ย 3.97 และด้านเงื่อนไขความรู้ ค่าเฉลี่ย 3.87

ปัจจัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าตัวแปรอิสระทั้งหมด 16 ตัวแปรมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ร้อยละ 78.30 ($R^2 = .783$) และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีทั้งหมด 7 ตัวแปร โดยแบ่งออกเป็นตัวแปรที่มีผลทางบวก 6 ตัวแปร คือ สถานภาพ การเข้าร่วมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร และทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตร การเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตร และความรู้เกี่ยวกับทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ในขณะที่ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางสถิติในทางลบ คือ พื้นที่ทำการเกษตร โดยมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ข้อมูลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า 1) มีน้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรกรรม ตลอดจนการขาดแหล่งกักเก็บน้ำสำรองในชุมชนและระบบคลองชลประทานไม่ทั่วถึงพื้นที่ทำการเกษตร 2) การได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ได้แก่ ภัยแล้งและน้ำท่วม อันเป็นสาเหตุทางตรงและทางอ้อมทำให้ผลผลิตเสียหายไม่ได้มาตรฐานและปริมาณตามที่ตลาดต้องการ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช 3) การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรและค่าจ้างมีราคาที่สูง โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการเก็บเกี่ยวผลผลิต 4) แหล่งเงินทุนทางการเกษตรมีจำนวนน้อย อีกทั้งมีอัตราดอกเบี้ยที่สูง 5) ต้นทุนและปัจจัยในการผลิตมีราคาสูง เช่น ค่าเครื่องจักรเตรียมแปลง ค่าปุ๋ยและสารกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยว เป็นต้น 6) ราคาผลผลิตตกต่ำในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวและถูกกดราคาผลผลิตหรือราคาสินค้าจะขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางโดย

เกษตรกรชาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาผลผลิต 7) ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตมีน้อยและส่วนมากมีการรับซื้อผลผลิตในราคาต่ำ 8) การขาดผู้ที่จะสืบทอดอาชีพเกษตรกรรุ่นต่อไปในอนาคต ดังนั้นเกษตรกรจึงมีข้อเสนอแนะที่ต้องการให้หน่วยงานของรัฐ เอกชน และเทศบาลตำบลอุโมงค์มีการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรกรรมดังนี้ 1) ควรจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมตลอดทั้งปี เช่นการขุดบ่อน้ำบาดาล การจัดหาพื้นที่เพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำประจำชุมชน การสร้างระบบชลประทานให้ทั่วถึงพื้นที่ทำการเกษตร 2) ควรเตรียมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติที่จะเกิดขึ้น เช่น การขุดลอกลำเหมืองไม่ให้ตื้นเขินเพื่อสามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำเกษตรในฤดูแล้ง การกำจัดวัชพืชหรือสิ่งกีดขวางทางน้ำไหลเพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน เป็นต้น 3) ควรให้การสนับสนุนองค์ความรู้หรือวิทยาการสมัยใหม่ในการทำเกษตร เช่น การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตและการตลาด วิธีป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชอย่างถูกวิธีทั้งในระบบเกษตรปลอดภัยและระบบอินทรีย์ พันธุ์พืชชนิดใหม่ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ 4) สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเกิดความเข้มแข็งในการต่อรองราคาผลผลิตทางการเกษตร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานแสดงให้เห็นถึงการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้สูงวัยของเกษตรกรที่ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 61 ปี ซึ่งถือว่าเป็นไปตามการกำหนดความหมายของผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ว่า ผู้สูงอายุคือ บุคคลที่มีอายุเกิน 60 บริบูรณ์ขึ้นไป (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553: 1) และยังเป็นไปตามการสำรวจสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยปี พ.ศ. 2559 ของสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2560: 27-28) ที่พบว่าประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุเกินกว่า 60 ปี ขึ้นไป ถึง 10.9 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรรวมในประเทศ โดยมีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และผลการสำรวจยังพบประชากรในจังหวัดลำพูนมีค่าดัชนีสูงวัยมากที่สุดในประเทศ ในส่วนของแรงงานในครัวเรือนซึ่งถือว่ามีจำนวนที่น้อย โดยแรงงานในครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นสามัคกับภรรยา ทั้งนี้อาจมีเหตุผลส่วนหนึ่งมาจากการกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือการแยกตัวออกจากครอบครัวใหญ่ในสมัยอดีตมาสร้างครอบครัวใหม่ตลอดจนสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นๆ อยู่ในวัยที่สุขภาพไม่สามารถเป็นแรงงานในการทำเกษตรได้ อีกทั้งสมาชิกที่อยู่ในวัยที่สามารถทำงานได้ คือ บุตรหลานของเกษตรกรไม่มีความประสงค์ที่ทำประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาจมาจากความประสงค์ของผู้ปกครองเองที่ไม่อยากให้บุตรหลานของตนประกอบอาชีพเกษตรกรรม จากทัศนคติที่ว่าอาชีพเกษตรกรที่ไม่ค่อยมีความมั่นคงทางด้านรายได้เมื่อเทียบกับอาชีพอื่นๆ อีกเหตุผลหนึ่งอาจมาจากพื้นที่ทำการเกษตรมีขนาดเล็กเฉลี่ยมี 4 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งมาจากการแบ่งมรดกมาจากรุ่นสู่รุ่นจึงทำให้พื้นที่ทำการเกษตรมีขนาดเล็กลงเรื่อยๆ ไม่เพียงพอต่อ

ทำเกษตรกรรม จึงเป็นเหตุให้บุตรหลานเกษตรกรทยอยออกจากการทำงานในภาคการเกษตร (จามะรี เชียงทอง, 2557: 18) อีกประการหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรมีขนาดเล็กกลวงมาจากการที่เทศบาลตำบลอุโมงค์มีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำพูน มีระยะทางไม่ห่างจากเขตตัวอำเภอเมืองลำพูนและมีพื้นที่ติดกับอำเภอสารภีซึ่งเป็นอำเภอที่มีขนาดใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่ จึงทำให้พื้นที่เกษตรกรรมในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของเมืองซึ่งพิจารณาได้จากการเปลี่ยนสภาพจากพื้นที่ทำการเกษตรเป็นที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับจำนวนคนที่เพิ่มขึ้นในเขตตัวเมืองลำพูนกับอำเภอสารภี เมื่อศึกษารายได้ในภาคการเกษตรพบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ย 86,234.30 บาทต่อปี ซึ่งอยู่ในระดับฐานนะพออยู่ได้ตามการแบ่งระดับรายได้ของจามะรี เชียงทอง (2557: 53); จามะรี เชียงทอง และคณะ (2554: 340) จากการศึกษารายได้ต่อปีของเกษตรกร 301 จาก 5 หมู่บ้านใน 3 จังหวัดภาคเหนือ ซึ่งเกษตรกรที่มีรายได้อยู่ในระดับนี้จะมียลักษณะที่คล้ายกับเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์คือ เป็นเกษตรกรรายเล็กมีรายได้การปลูกพืชผักและไม้ผล และมีรายได้บางส่วนจากการรับจ้างในโรงงาน หรือการรับจ้างทั่วไปในหมู่บ้าน และยังรวมไปถึงมีการค้าขายขนาดเล็กในหมู่บ้าน เช่น การเปิดรายขายของชำ หรือร้านอาหาร เป็นต้น

การศึกษาปัจจัยที่มีผลการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่มีสถานภาพสมรสจะมีแนวโน้มการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากกว่าเกษตรกรมีสถานภาพโสด หม้าย และหย่าร้าง ทั้งนี้อาจมาจากการที่เกษตรกรที่มีสถานภาพสมรสจะมีแนวโน้มของการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการรับข่าวสารที่ตนเองหรือคนในครอบครัวได้มาเพื่อมาปรับใช้เป็นแนวทางปฏิบัติกับการทำเกษตรกรรมของตนเอง และเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในการทำเกษตรจะมีโอกาสที่เกิดการปรึกษาหารือซึ่งกันและกันตั้งแต่สามีและภรรยาปรึกษากัน จนถึงปรึกษาร่วมกันในครัวเรือน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอาธิ ครูศากยวงศ์ (2552: 47-62) ที่พบว่า สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้พัฒนาเศรษฐกิจ บริเวณกลุ่มจังหวัดชุมพร ระนอง และสุราษฎร์ธานี และเมื่อเกษตรกรมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรเพิ่มขึ้นจะทำให้เกษตรกรมีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น (กฤษฎา หลีกเมือง และคณะ, 2559a: 103) ทั้งนี้อาจมีเหตุผลมาจากการที่เทศบาลตำบลอุโมงค์มีนโยบายในการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชน โดยเฉพาะในภาคการเกษตรที่มีการก่อตั้งกลุ่มการทำเกษตรกรรมทางเลือกต่างๆ เกิดขึ้นในชุมชนให้เกษตรกรเข้าร่วม เช่น กลุ่มเกษตรปลอดภัย กลุ่มเกษตรอินทรีย์ หรือกลุ่มครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง 84 ครัวเรือนทำความดีถวายในหลวง เป็นต้น กลุ่มต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเกิดการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการทำเกษตรของตนเองทั้งสิ้น และผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นอีกว่าเมื่อเกษตรกรมีเข้าการเข้าร่วมฝึกอบรมและการดูงานด้าน

การเกษตรเพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดการทำการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นตามเช่นกัน ทั้งนี้อาจเพราะว่าในการอบรมแต่ละครั้งได้มีกิจกรรมหรือการสาธิตให้เกษตรกรได้เห็นหรือมีการให้เกษตรกรได้ลองฝึกปฏิบัติจริง เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ หรือการศึกษาดูงานจะมีลักษณะเป็นสถานที่ที่มีรูปแบบการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จแล้ว เช่น การศึกษาดูงานในศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลอุโมงค์เกษตรกรจะได้เห็นรูปแบบการทำเกษตรแบบผสมผสาน การจัดการพื้นที่การทำเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรอินทรีย์ จึงทำให้เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติหรือใช้เป็นต้นแบบในการทำเกษตรกรรมของตนเองได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ แคทลียา บาลไรสง นีออน พิณประดิษฐ์ (2554: 139-150) เกี่ยวกับความเข้าใจ การเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชน และผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจ และการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น จากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่าถ้าเกษตรกรที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับการเกษตรมากขึ้นจะมีผลทำให้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการทำการเกษตรกรรมของตนเองเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเข้าร่วมกิจกรรมและประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวคิดในการทำเกษตรซึ่งกันและกัน อีกทั้งกิจกรรมส่วนใหญ่ที่จัดขึ้นโดยเทศบาลตำบลอุโมงค์ยังเป็นการมุ่งเน้นการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเผยแพร่ให้กับเกษตรกร เช่น กิจกรรมการประกวดผลิตผลทางการเกษตร งานวันสืบสานศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีและกิจกรรมที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาและส่งเสริมการเกษตร เช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ กิจกรรมลอกคูคลองลำเหมือง สืบชะตาแม่น้ำปิงท่า่ง ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้อีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของบุษกร คำโฮม ศุภกัญญา จันทรุกษา (2558: 86-98) ที่พบว่า กิจกรรมส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในส่วนของความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการวิเคราะห์พบว่า ถ้าเกษตรกรมีคะแนนความรู้เพิ่มขึ้นจะมีผลต่อการทำการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลมาจากเทศบาลตำบลอุโมงค์ที่มีการประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมกรรม รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มทางการเกษตร ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงจึงทำให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์โดยเฉพาะองค์ความรู้ หรือเทคนิคของการปฏิบัติทางการเกษตรแบบใหม่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดพื้นที่การทำเกษตรกรรมแบบเกษตรทฤษฎีใหม่ การผลิตปุ๋ยจากวัสดุธรรมชาติ และการผลิตสารป้องกันโรคและศัตรูพืชแบบอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้อง

กับการศึกษาของวัลลภ จันดาเบา และคณะ (2556: 131-150) ที่พบว่าเกษตรกรที่ทำวนเกษตรจะมีรูปแบบการจัดการวนเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจากความรู้ ประสบการณ์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนเดียวกันและต่างชุมชน แล้วนำความรู้มาต่อยอดและยกระดับความรู้ที่มีให้เหมาะสมกับตนเอง และที่สำคัญทางภาครัฐบาลและองค์กรของรัฐต่างๆ ก็ได้มีการส่งเสริมการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ให้เกิดเป็นรูปธรรม ดังเห็นได้จากวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ที่มุ่งให้“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ถือเป็นหลักการสำคัญของการพัฒนานานาชาติภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อให้เกิดการพัฒนาบูรณาการการพัฒนาประเทศในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ มีระบบภูมิคุ้มกันและบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี อันจะเป็นการพัฒนานาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์และมีสังคมที่เป็นสังคมคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 4) ตลอดจนแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ก็ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเช่นกัน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559: 51-52) และการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ถ้าเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็จะมีผลทำให้เกิดการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้อาจเป็นผลรวมมาจากการที่ผู้นำชุมชนตั้งแต่ระดับตำบลจนถึงระดับหมู่บ้านและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองได้มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาให้ทุกชุมชนและทุกครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์เกิดความเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังเห็นได้จากโครงการครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง 84 ครัวเรือนทำความดีถวายในหลวง การจัดตั้งศูนย์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบล การรวมกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดภัย เป็นต้น อีกทั้งอาจเป็นผลมาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ที่ให้มีการปรับเปลี่ยน ปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดูในครอบครัว โดยการส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ช่วยสร้างให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 47) และสอดคล้องกับสุเมธ ตันติเวชกุล (2559: 287-288) ที่อธิบายฐานคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียงต้องมีการสร้างพลังสังคม โดยการประสานพลังสร้างสรรค์ของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน และใช้องค์กรชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และส่งเสริมการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่า เมื่อเกษตรกรมีจำนวนพื้นที่ในการทำเกษตรเพิ่มขึ้นกลับทำให้มีการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนลดลง ทั้งนี้

เป็นเพราะทำการเกษตรในพื้นที่จำนวนมากต้องใช้ต้นทุนในการจัดการสูง เช่น การเตรียมแปลง เมล็ด หรือกล้าพันธุ์ การจ้างแรงงานในการผลิตและเกี่ยวเกี่ยว และการบำรุงและการดูแลรักษาผลผลิต จำเป็นต้องใช้สารเคมีที่มีราคาสูง เป็นต้น อีกทั้งต้องรับมือกับความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจและความแปรปรวนของสภาพอากาศ ถ้าเกษตรกรไม่มีการลงทุนที่สูงอาจกระทบต่อผลผลิตที่จะได้ ปริมาณและมาตรฐานตามไม่ตรงตามที่ตลาดต้องการ ซึ่งส่งผลต่อรายได้เกษตรกรที่จะใช้ในการดำเนินชีวิตโดยตรง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พหล ศักดิ์คะทศน์ พุฒิสรรค์ เครือคำ (2560: 66-77) ที่พบว่า การที่เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่เลือกทำเกษตรแบบเคมีเพราะว่า ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และผลผลิตมีปริมาณและคุณภาพตามความต้องการของตลาด ดังนั้นการทำเกษตรกรรมภายใต้การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจึงควรเริ่มจากพื้นที่การเกษตรที่ไม่ใหญ่มากอยู่ในความสามารถของของเกษตรกรและแรงงานในครอบครัวที่จะบริหารจัดการได้ (วิไลลักษณ์ รัตนเพียร ธีมมะ, 2558: 75-96)

การศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาพบว่า ปัญหาที่สร้างผลกระทบต่อเกษตรกรส่วนใหญ่ คือ ปัจจัยในกระบวนการผลิตที่เกษตรกรจำเป็นต้องใช้มีราคาที่สูงขึ้น เช่น ค่าจ้างแรงงาน ปุ๋ย และสารกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช เป็นต้น (คันสนีย์ นายอง และรุจ ศิริศัญลักษณ์, 2555: 194)ซึ่งราคาของปัจจัยการผลิตดังกล่าวจะอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่เกษตรกรไม่อาจจะสามารถควบคุมได้ด้วยตนเอง หรือขาดองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องเพิ่มจำนวนและปริมาณขึ้นอันเนื่องมาจากผลจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่สร้างความเสียหายต่อภาคการเกษตร เช่น การเกิดภัยแล้ง น้ำท่วม การระบาดของโรคที่รุนแรงขึ้นหรือโรคชนิดใหม่ ส่งผลให้ผลผลิตไม่ได้ปริมาณตามที่ตลาดต้องการ รวมไปถึงการขาดคุณภาพตามมาตรฐาน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจึงต้องจ้างแรงงานในการดูแลมากกว่าเดิม และต้องเพิ่มปริมาณปุ๋ยหรือสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช จึงยิ่งทำให้ภาระค่าใช้จ่ายสูงเพิ่มขึ้นเป็นทวี จนนำไปสู่การกู้ยืมเงินเพื่อนำมาใช้ในการจัดซื้อปัจจัยการผลิต อันเป็นการสร้างภาระหนี้สินภายใต้ความจำเป็นและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

โดยที่เกษตรกรได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อปัจจัยการผลิตว่า ควรให้หน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลชุมชน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานเอกชนต่างๆ ให้มีการจัดส่งนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ เข้ามาส่งเสริมและให้องค์ความรู้ในเชิงปฏิบัติ (ช่อมาลา มานะ และ อารวรรณ์ โอภาสพัฒนากิจ, 2560: 528) เกี่ยวกับการสร้างผลิตภัณฑ์ที่ช่วยในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชโดยการนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ เช่น การทำปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ หรือถ่ายทอดวิทยาการในการจัดการผลผลิต โดยเฉพาะลำไยและพืชผักให้สามารถเพาะปลูกได้ในสภาพ

แห้งแล้งหรือมีปริมาณฝนตกมาก รวมถึงการจัดการเกี่ยวกับการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืชอย่างถูกวิธี เพื่อลดปริมาณค่าใช้จ่ายในการดูแลลงได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอขอคิดเห็นบางประการอันจะเป็นประโยชน์กับองค์การส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชุมชน ในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ในการวางแผนการส่งเสริมและพัฒนาการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ตลอดจนอาจเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

1. จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่มีสถานภาพสมรสจะเกิดการทำการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับเกษตรกรที่มีสถานภาพอื่นๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะว่า เทศบาลตำบลอุโมงค์ และผู้นำชุมชนควรสนับสนุนการสร้างกิจกรรมที่สร้างเสริมความเข้มแข็งด้วยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นในครัวเรือนเกษตรกร โดยแรกเริ่มอาจจะมีการคัดเลือกครัวเรือนเกษตรกรตัวอย่างที่มีความพร้อมและความต้องการ เพื่อนำเข้าสู่การพัฒนาให้เป็นต้นแบบกับครัวเรือนเกษตรกรอื่นๆ ในชุมชน นอกจากนั้นควรจัดให้มีการจัดประกวดครัวเรือนเกษตรกรเข้มแข็งด้วยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดการกระตุ้นในครัวเรือนเกษตรกรในทุกชุมชนได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในครัวเรือนทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคการเกษตร

2. จากการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีการเข้าร่วมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเพิ่มขึ้นจะทำให้มีการทำการเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นสำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ได้แก่ กองการศึกษา ฝ่ายวิชาการและแผนงาน ฝ่ายสวัสดิการสังคมและศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลอุโมงค์ ควรพัฒนาความยั่งยืนและขยายผลอย่างต่อเนื่องของกลุ่มทางการเกษตรเดิมที่ทางหน่วยงานของชุมชนได้จัดตั้งมา โดยเฉพาะโครงการครัวเรือนเศรษฐกิจพอเพียง 84 ครัวเรือนทำความดีถวายในหลวงซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร นอกจากนั้นควรจัดตั้งกลุ่มหรือเพิ่มศักยภาพให้มากขึ้นจากเดิมที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายทางการเกษตร เช่น กลุ่มเกษตรปลอดภัย กลุ่มผลิตปุ๋ยหมัก กลุ่มผลิตน้ำหมักชีวภาพ ตลอดจนมีการรวมกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตผลผลิตทางการเกษตรเพื่อที่จะสามารถกระจายหรือสนับสนุนองค์ความรู้เฉพาะทางได้อย่างรวดเร็วและการรวมกลุ่มก็สามารถต่อรองทั้งในด้านราคาและมาตรฐานกับตลาดรับซื้อได้

3. จากการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือดูงานทางด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นมีผลทำให้การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ดังนั้นทางภาครัฐ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน และกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรพัฒนาภาคเอกชน ต่างๆ เช่น มูลนิธิมั่นพัฒนาและมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ควรมีการสร้างความร่วมมือทางด้านวิชาการกับเทศบาลตำบลอุโมงค์เพื่อให้มีการพัฒนาและสาธิตรูปแบบการทำเกษตรแบบใหม่ที่สามารถรองรับสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ในศูนย์เศรษฐกิจพอเพียงประจำตำบลอีกทั้งควรมีการขยายผลไปสู่การจัดทำเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำหมู่บ้านเพื่อเป็นการสะดวกง่ายต่อการเข้าถึงของเกษตรกร

4. จากการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรมหรือประเพณีเกี่ยวกับการเกษตรเพิ่มมากขึ้นจะมีผลให้เกิดการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ดังนั้นทางเทศบาลตำบลอุโมงค์ ผู้นำทุกชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสร้างกิจกรรมที่สามารถเป็นสื่อการในการประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกร และมีการณรงค์ให้เกษตรกรมีการเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น อีกทั้งใช้ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในการสร้างความสนใจและแรงใจในการสร้างกระบวนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. จากการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจะมีผลทำให้การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น การส่งเสริมให้เกษตรกรมีองค์ความรู้และเข้าใจในเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเองนั้น นอกจากจะเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบลอุโมงค์ และผู้นำชุมชนแล้วทางภาครัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ศูนย์เกษตรกรรมยั่งยืน หรือสถาบันทางการศึกษา ควรมีการเข้ามาสร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น โดยการมุ่งสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถเข้าใจได้อย่างง่ายและเน้นในเชิงปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎี ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชไว้ใช้เอง รูปแบบการจัดการน้ำในการทำเกษตรกรรมในสภาพแห้งแล้ง การใช้สารเคมีอย่างถูกวิธีและปลอดภัยในการกำจัดโรคและศัตรูพืช การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การลดต้นทุนในการทำเกษตรกรรม อาชีพเสริมในช่วงพักฤดูกาลเพาะปลูก และความรู้ในเรื่องระบบตลาดค้าขายผลผลิตทางการเกษตร

6. จากผลการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีทัศนคติเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบพอเพียงในระดับที่ดีขึ้นจะมีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้น ดังนั้นทางเทศบาลตำบลอุโมงค์ควรมีการสร้างสื่อที่จะประชาสัมพันธ์องค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้มากขึ้น เช่น การทำคู่มือฉบับพกพาเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพอเพียง การสร้างสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน การทำปฏิทินให้มีรูปภาพหรือมี

องค์ความรู้เกี่ยวกับเกษตรแบบพอเพียงซึ่งเป็นสื่อที่เกษตรกรสามารถรับชมได้บ่อยครั้ง เป็นต้น ตลอดจนมุ่งเน้นการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สามารถเห็นผลได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีการแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนและวิธีการของการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการเกษตรให้เกษตรกรได้เห็นอย่างเด่นชัด ตัวอย่างเช่น การทำนาแบบอินทรีย์ ก็ควรมีเอกสาร หรือป้าย ที่แสดงรูปแบบของการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ก่อนปลูกข้าว การบำรุงดิน การดูแลป้องกันกำจัดวัชพืช โรค และแมลงศัตรูพืชใช้วิธีการใดบ้าง ตลอดจนถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยว การจัดการผลิตภัณฑ์ และช่องทางการจัดจำหน่าย

7. จากผลการศึกษาพบว่า ถ้าเกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้นจะมีผลต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดลง ดังนั้นการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกรควรเริ่มจากเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำการเกษตรขนาดเล็กก่อน โดยทางเทศบาลตำบลอุโมงค์อาจทำความร่วมมือกับ หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านวิชาการเกษตร เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และมหาวิทยาลัยทางด้านเกษตร ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตลอดจนหน่วยงานพัฒนาของเอกชน เช่น มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน มูลนิธิมันพัฒนา และมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อพัฒนานวัตกรรมในการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ที่มีจำนวนจำกัดหรือขนาดเล็ก การจัดรูปแบบฟาร์มในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ กำหลังประสบอยู่อย่างเหมาะสมทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิต การจัดการคุณภาพผลผลิต และการตลาด ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นแนวทางที่จะทำให้เกษตรกรรายเล็กหรือรายย่อยได้มีรายได้ เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้น ตลอดจนยังถือเป็นการคงอาชีพเกษตรกรในชุมชนไว้ เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีพื้นที่ถือครองที่มีขนาดเล็ก อันจะเป็นการช่วยสนับสนุนความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นในชุมชนเทศบาลตำบลอุโมงค์อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการทำเกษตรกรรม โดยวิธีการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling)
2. เนื่องด้วยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในส่วนของการทำงานเกษตรกรรมในด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรมซึ่งเป็นการปฏิบัติขั้นต้นของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนถึงผลลัพธ์ของการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรมีการศึกษาถึงคุณภาพชีวิต

ของเกษตรกรแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงจะทำให้การนำผลงานวิจัยไปใช้มีความครอบคลุม และสอดคล้องกับมิติของชุมชนที่มีความหลากหลายได้มากที่สุด

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัว ของเกษตรกรในสภาวะอากาศที่เปลี่ยนแปลงด้วยการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

4. เนื่องด้วยเทศบาลตำบลอุโมงค์มีเขตที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองลำพูน และติดกับเขตอำเภอ สารภี จึงได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองรุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรม อันจะกระทบต่ออาชีพ เกษตรกรรมที่เป็นอาชีพหลักของประชาชน เช่น การขยายตัวของที่พักอาศัย อาคารพาณิชย์ หรือ ร้านค้าและการบริการต่างๆ ดังนั้นเพื่อให้คงพื้นที่เกษตรกรรมและอาชีพเกษตรกรรมยังคงมีอยู่ จึงควรมี การศึกษาการจัดการรูปแบบการใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมในเขตชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทภายใต้การ ประยุกต์ใช้แนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือการสร้างรูปแบบนวัตกรรมการทำเกษตรกรรมในพื้นที่ จำกัดให้ได้ผลผลิตสูง โดยใช้พื้นที่ในเทศบาลตำบลอุโมงค์เป็นพื้นที่กรณีศึกษา

5. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนากลุ่มทายาทเกษตรกรให้เห็นคุณค่าของ อาชีพเกษตรกรรม ตลอดจนการศึกษาการสร้างทายาทเกษตรกรเพื่อสืบสานอาชีพเกษตรกรรมต่อจาก ผู้ปกครอง หรือบรรพบุรุษ

6. ควรมีการศึกษาในพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรมอื่นๆ หรือมีการศึกษาในภาพร่วมระดับภาค เนื่องจากแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีปัจจัยด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และปัจจัย อื่นๆ ที่แตกต่างกัน และจะเป็นส่วนช่วยในการสรุปถึงแนวทางการส่งเสริมการน้อมนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการทำเกษตรกรรมในระดับภาพรวมของประเทศได้

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2554. **ชุมชน ท้องถิ่น นำอยู่อย่างเพียงพอด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรมพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2553. **พระราชบัญญัติกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร พ.ศ. 2542**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www2.moac.go.th/ewt_news.php?nid=4036&filename=index (1 มิถุนายน 2561).
- _____. 2554. **แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- _____. 2559. **แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2553. **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสัย.
- กฤษฎา หล้าเมือง, อภิญา รัตนไชย และภาณุพันธุ์ ประภาติกุล. 2559a. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา. **แก่นเกษตร**, 44(ฉบับพิเศษ), 99-104.
- _____. 2559b. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสงขลา. **แก่นเกษตร**, 44(1), 75-82.
- คำนาย อภิปรัชญากุล. 2558. **เศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: โฟกัสมีเดีย แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- แคลิยา บาลไธสง และนีออน พิณประดิษฐ์. 2554. ความเข้าใจ การเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชน และผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา)**, 11(1), 139-150.
- งานวิชาการและแผนงาน เทศบาลตำบลอุโมงค์. ม.ป.ป. **แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลอุโมงค์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2554 - 2558)**. ลำพูน: งานวิชาการและแผนงาน เทศบาลตำบลอุโมงค์.
- จามะรี เชียงทอง. 2557. **ชนบทไทย จากอดีตสู่อนาคต**. เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จามะรี เชียงทอง, วัฒนา สุกัญศีล, จิรวัดน์ รักชาติ, สว่าง มีแสง และปริญญาวัลย์ ใจปิ่นตา. 2554. **ชนบทไทย: เกษตรกรระดับกลางและแรงงานไร้ที่ดิน**. เชียงใหม่: บลูมมิ่ง ครีเอชั่น.

- จุฑารัตน์ จุลศิริพงษ์. 2550. มุมมอง : เศรษฐกิจการเกษตรไทย. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**,15(23-24), 169-184.
- ช่อมาลา มานะ และอวารณ์ โอภาสพัฒนากิจ. 2560. ศักยภาพการจัดการตลาดผลิตผลทางการเกษตรของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. **แก่นเกษตร**,45(ฉบับพิเศษ), 527-533.
- ชูศักดิ์ คงคานนท์. 2550. **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เต็มศักดิ์ คทวณิช. 2546. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ธวัชชัย เพ็งพินิจ, พรทิวี พลเวียงพล, วโรดม แสงแก้ว, พิมพ์ชนก วัดทอง และแสงอรุณ สุนทรีย์. 2554. ตัวชี้วัดความสำเร็จเกษตรพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสาน. **วารสารวิจัย มสส สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**,7(2), 91-104.
- บุญดี บุญญากิจ, นงลักษณ์ ประสพสุขโชคชัย, ดิสพงษ์ พรชนกนาถ และปรียวรรณ กรรณล้วน. 2549. **การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: จีรวัดน์ เอ็กซ์เพรส จำกัด.
- บุญธรรม จิตตอนันต์. 2540. **ส่งเสริมการเกษตร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมี พันธุ์ไทย. 2559. **ระเบียบวิธีวิจัยการศึกษาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญยงค์, เฉลียว. 2538. **การศึกษาชีวิตครอบครัว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญสม วราเอกสิริ. 2539. **ส่งเสริมการเกษตร : หลักและวิธีการ**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุษกร คำโฮม และศุภกัญญา จันทรุกขา. 2558. แบบจำลองการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**,7(พิเศษ), 86-98.
- ประชุม สุวดี. 2541. การสุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย. **วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์**,38(3), 103-130.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2520. **ทัศนคติ : การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ปรีดาภรณ์ กาญจนสำราญวงศ์. 2560. **หลักสถิติเบื้องต้น**. นนทบุรี: อดิซี พรีเมียร์.
- ปริญานุษ ธรรมเปีย. 2557. **วิกฤตเศรษฐกิจ 2540 กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลชิ่ง.
- พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2545. **จิตวิทยาครอบครัว**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- พรรณี สวนเพลง. 2552. **เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสำหรับการจัดการความรู้**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

- พหล ศักดิ์คะทัศน์ และพุดิสสรค์ เครือคำ. 2560. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกทำการเกษตรแบบเคมีหรือแบบอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่. **วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร**,34(3), 66-77.
- พี เอน จี ทรี (Pngtree). ม.ป.ป. **ภูเขาน้ำแข็งใต้น้ำ**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://th.pngtree.com/freepng/underwater-iceberg_3029054.html (29 กรกฎาคม 2561).
- พูนสุข เวชวิฐาน. 2557. **ทฤษฎีครอบครัวเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ภัทรพร เกษสังข์. 2559. **การวิจัยปฏิบัติการ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิญโญ ทองดี. 2544. **การสมรสและความสัมพันธ์ในครอบครัว**. เชียงใหม่: ภาควิชามนุษยสัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. ใน **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. (น. 232). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. 2544. **จิตวิทยาในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วนิดา วาตีเจริญ, รังสรรค์ เลิศในสัตย์ และสมบัติ ทีฆทรัพย์. 2560. **ระเบียบวิธีวิจัย จากแนวคิดทฤษฎี สู่ภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- วัลลภ จันดาบัว, สุวัฒน์ ชีระพงษ์ธนากร และภูมิศักดิ์ อินทนนท์. 2556. การจัดการพัฒนารูปแบบวนเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาเกษตรกรใน 4 อำเภอของจังหวัดอุดรธานี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**,4(2), 131-150.
- วัลลภ พรหมทอง. 2541. **หลักและวิธีการส่งเสริมการเกษตร**. กรุงเทพฯ: พิสิทธ์เซ็นเตอร์.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. 2553. **สถิติประยุกต์ สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. 2556. **เกษตรยั่งยืน : วิธีการเกษตรเพื่ออนาคต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสายใยแผ่นดิน.
- วิภาพร มาพบสุข. 2545. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ. 2558. รูปแบบการทำเกษตรประณีตสำหรับผู้สูงอายุ33(3), 75-96. **วารสารร่มพญักษ์**,33(3), 75-96.
- วิไลวรรณ ศรีสงคราม, สุชัยญา รัตนสัญญา, โรจน์รวี พจน์พัฒนา และพิรพล เทพประสิทธิ์. 2549. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: ทริปเฟล็ด กรุ๊ป.
- คันสนีย์ นายอง และรุจ ศิริศักดิ์ลักษณ์. 2555. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเป็นอยู่ที่ดีของแม่บ้านเกษตรกรและครอบครัวตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดเชียงใหม่. **วารสารเกษตร**,28(2), 193-203.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. 2534. **การเรียนรู้ของผู้เรียนกับการวัดและประเมินผลการศึกษา จิตวิทยาและสังคมวิทยาพื้นฐานเพื่อการวัดและประเมินผลการศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. 2560. **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559**. นครปฐม: บริษัท
พรินเทอริ จำกัด.
- สมจิต โยธะคง. (2556). เกษตรกับสังคมไทย. ใน **ประมวลสาระชุดวิชาสังคมไทยกับการบริหารการ
ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมนึก ปัญญาสิงห์, เศกสรรค์ ยงวิชัย และพุทธรักษ์ ปราบนอก. 2557. ตัวแบบการจัดการการ
พัฒนาเพื่อความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวเกษตรกรที่ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 2(1), 11-22.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2559. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560 – 2564**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. 2561. **ร่างยุทธศาสตร์ชาติ**. แหล่งที่มา [http://www.nesdb.go.th/download/docu
ment/SAC/NS_DraftplanApr2018.pdf](http://www.nesdb.go.th/download/document/SAC/NS_DraftplanApr2018.pdf).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2559. **แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- _____. 2560. **สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า ปี 2559**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2560. **สำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน
พ.ศ. 2560**. แหล่งที่มา [http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านICT/เทคโนโลยี
ในครัวเรือน/2560 /FullReportICT_60.pdf](http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านICT/เทคโนโลยี
ในครัวเรือน/2560 /FullReportICT_60.pdf).
- สิน พันธุ์พินิจ. 2544. **การส่งเสริมการเกษตร**. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- สุกัญญา ดวงอุปมา, ภัทรพร ภาระนาค และปาริณา แอนเดอร์สัน. 2559. การส่งเสริมและพัฒนา
ศักยภาพอย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา
บ้านโนนสง่า ตำบลหนองกุง อำเภอมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. **วารสารการพัฒนาชุมชนและ
คุณภาพชีวิต**, 4(2), 212-223.
- สุชา จันทน์หอม. 2541. **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุภาพรรณ พายุ, ชงชัย พายุ และรุ่งทิพย์ เกษตรสิงห์. 2556. การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจ
พอเพียงของสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมในจังหวัดสุรินทร์. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 30(1), 1-16.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. 2559. **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุรพงษ์ มาลี. 2552. **การจัดการความรู้เพื่อความต่อเนื่องในการบริหารงาน**. กรุงเทพฯ: โกลบอล
อินเทอร์เน็ตคอมมิวนิตี.

- สุวรรณณี สิมะกรพิธ. 2547. **การยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ จังหวัดฉะเชิงเทรา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุวรี ศิวะแพทย์. 2549. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- โสภิตสุดา มงคลเกษม และอรุวรรณ ปิรันธน์โอวาท. 2539. **พฤติกรรม การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรม การคาดเดาขั้นต้นของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ ในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถเดช สรสุชาติ. 2558. **ทัศนคติ ความหมาย และความสำคัญ**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/634487> (1 ตุลาคม 2560).
- อรนนพ เรืองกัลปวงศ์, สรวรรณ เรืองกัลปวงศ์, วรนาถ ศรีพงษ์ และปวีณา สปิไลเลอร์. 2557. การพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรธรรมชาติชุมชนวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร อำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี. **วารสารวิจัย มสส สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 10(2), 73-90.
- อัมพล สุอำพัน. (2531). **จิตวิทยากับการดำรงชีวิตประจำวัน**. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อาธิ ครูตาคยวงศ์. 2552. การนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้พัฒนาเศรษฐกิจ บริเวณกลุ่มจังหวัดชุมพร ระนองและสุราษฎร์ธานี. **จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์**, 31(3), 47-62.
- อานัฐ ตันโซ. 2551. **เกษตรธรรมชาติประยุกต์ : หลักการ แนวคิด เทคนิคปฏิบัติในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปทุมธานี: ฝ่ายชุมชนและผู้ด้อยโอกาส สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- อารยา องค์เอี่ยม และพงศ์ธรา วิจิตเวชไพศาล. 2561. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย. **วิสัยทัศน์สาร**, 44(1), 36-42.
- อุไรวรรณ แยมแสงสังข์. 2555. **การจัดการองค์ความรู้เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: โอกรูปเพรส.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2014. **State of Food and Agriculture 2014/Innovation in family farming**. Rome (Italy): FAO.
- Hanushek, Eric Alan and Jackson, John Edgar. 1977. **Statistical methods for social scientists**. New York : Academic Press , c1977.
- Nonaka, Ikujiro, Toyama, Ryoko and Konno, Noboru. 2000. SECI, Ba and Leadership: a Unified Model of Dynamic Knowledge Creation. **Long Range Planning**, 33(1), 5-34.
- Ploeg, J. D. van der. 2013. Ten qualities of family farming. **Farming Matters**, 29(4), 8-11.
- Rogers, Everett M. and Shoemaker, F. Floyd. 1971. **Communication of innovations : a cross-cultural approach**. 2nd ed. New York: Free Press.

Yamane, Taro. 1973. **Statistics : an introductory analysis.** 3rd. S. l.: Harper International

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามงานวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่อง การทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของเกษตรกร
ในเขตเทศบาลตำบลโพนทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลลงในช่องว่าง.....ให้ครบถ้วน หรือใส่เครื่องหมาย ✓ ลงหน้าช่อง
คำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ.....ปี
3. สถานภาพ สมรส โสด หม้าย หย่าร้าง
4. ระดับการศึกษาสูงสุด

☐ ประถมศึกษา หรือต่ำกว่า	☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	☐ ปวส. หรืออนุปริญญา
☐ ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	

ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจครัวเรือนเกษตรกร

1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนคน (รวมตัวท่านด้วย)
2. แรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรกรรม (ต่อปี)
 - แรงงานในครัวเรือน.....คน
 - แรงงานจ้าง (นอกครัวเรือน).....คน

กรณีจ้างแรงงาน โปรดระบุแหล่งที่มาของแรงงานจ้าง ดังต่อไปนี้
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ จ้างแรงงานจากในหมู่บ้าน	☐ จ้างแรงงานนอกหมู่บ้าน
☐ จ้างแรงงานต่างชาติ	☐ อื่นๆ โปรดระบุ.....

3. รายได้ของครัวเรือน

- รายได้จากภาคการเกษตร.....บาท/ปี
- รายได้นอกภาคการเกษตร.....บาท/ปี

โปรดระบุแหล่งที่มาของรายได้นอกภาคการเกษตร ดังต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- รับจ้าง ได้แก่..... ค้าขาย ได้แก่.....
- หัตถกรรม เช่น..... อื่นๆ เช่น.....

4. ขนาดพื้นที่ในการทำเกษตรกรรม รวมจำนวน.....ไร่

- เป็นเจ้าของเอง จำนวน.....ไร่
- เช่า จำนวน.....ไร่
- อื่นๆ โปรดระบุ..... จำนวน.....ไร่

ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมของเกษตรกร

1. ประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรม.....ปี

2. ปัจจุบันท่านได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม หรือไม่

- ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม เพราะเหตุใด.....
- มีตำแหน่งทางสังคม (โปรดระบุตำแหน่งทางสังคมของท่าน)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

3. ปัจจุบันท่านได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ของหมู่บ้าน หรือตำบล หรือไม่

(ตัวอย่าง เช่น กลุ่ม อ.สม. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มออมทรัพย์ ฅมาปนกิจสงเคราะห์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มเกษตรพอเพียง กลุ่มทำปุ๋ยหมัก กลุ่มสหกรณ์การเกษตร กลุ่มแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร กลุ่มลดโลกร้อน กลุ่มจักสาน กลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม กลุ่มอาสาสมัครต่างๆ เป็นต้น)

- ไม่เข้าร่วมเลย เพราะเหตุใด.....
- ได้เข้าร่วม จำนวน.....กลุ่ม (โปรดระบุชื่อกลุ่มที่ท่านได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

4. ในรอบ 1 ปี ท่านได้มีการติดต่อเจ้าหน้าที่ทางด้านการเกษตร หรือไม่

ไม่เคย เพราะเหตุใด.....

เคย จำนวน.....ครั้ง

โปรดระบุ เรื่องท่านติดต่อกับเจ้าหน้าที่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ การทำเกษตรในระบบปลอดถัย	☐ การทำเกษตรในระบบอินทรีย์
☐ การจัดเตรียมพื้นที่	☐ การจัดการดิน ปุ๋ย และน้ำ
☐ พันธุ์พืช หรือสัตว์	☐ การจัดการโรคและศัตรูของพืชหรือสัตว์
☐ การเก็บเกี่ยวผลผลิต	☐ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
☐ การจัดจำหน่าย หรือการตลาด	☐ อื่นๆ

5. ในรอบ 1 ปีท่านเคยผ่านการเข้าฝึกอบรม หรือศึกษาดูงานที่เกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง หรือไม่ (ตัวอย่าง เช่น การทำปุ๋ยหรือน้ำหมักอินทรีย์ การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบปลอดถัย การปลูกผักสวนครัว การออมทรัพย์ การดูงานศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงต่างๆ เป็นต้น)

ไม่เคย เพราะเหตุใด.....

เคย จำนวน.....ครั้ง

โปรดระบุ กิจกรรมที่ท่านเข้าร่วมฝึกอบรม หรือศึกษาดูงาน

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

6. ในรอบ 1 ปี ท่านได้เข้าร่วมพิธีกรรม ประเพณี หรือกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการเกษตร หรือการพัฒนาชุมชน หรือไม่ (ตัวอย่าง เช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ สืบชะตาแม่น้ำ กิจกรรมพัฒนาลำเหมือง กิจกรรมสร้างฝายเก็บน้ำ กิจกรรมปลูกป่า ฝัป่าชายละ งานวิจัยชุมชน งานวันเกษตร งานสืบสานวัฒนธรรม เป็นต้น)

ไม่เคยเข้าร่วมเลย เพราะเหตุใด.....

เคยเข้าร่วม จำนวน.....ครั้ง

(โปรดระบุพิธีกรรม ประเพณี หรือกิจกรรมที่ท่านได้เข้าร่วม)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

7. ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

โปรดระบุแหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น เทศบาล เกษตรตำบล จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน เช่น บริษัท มูลนิธิ จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- รายการโทรทัศน์ จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- รายการวิทยุ จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- หนังสือพิมพ์ หนังสือ วารสาร หรือแผ่นพับ จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- หอกระจายเสียงหมู่บ้าน จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- เพื่อนบ้านญาติพี่น้อง จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- อินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย หรือโรงเรียน จำนวน.....ครั้ง/เดือน
- อื่นๆ ได้แก่..... จำนวน.....ครั้ง/เดือน

ตอนที่ 2 การศึกษาความรู้ ทักษะ และการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 การศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
คำชี้แจง โปรดพิจารณาคำตอบ และใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง ที่ท่านเห็นว่า “ถูก” หรือ “ผิด”
ให้ครบทุกข้อ

ข้อ	คำถาม	คำตอบ	
		ถูก	ผิด
1	แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดการผลิตพืชหรือสัตว์ตามความสามารถในการบริหารจัดการของเกษตรกร และครัวเรือน		
2	การทำเกษตรกรรมควรเริ่มจากการสร้างความพอกิน พอใช้ ให้แก่ตนเองและครอบครัวเป็นสิ่งแรกก่อน เมื่อเกิดความมั่นคงและชำนาญแล้ว จึงพัฒนาให้เกิดความเจริญทางเศรษฐกิจต่อไป		
3	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เฉพาะในอาชีพเกษตรกรรมเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้กับอาชีพอื่นๆ ได้		
4	การทำเกษตรตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นการทำเกษตรกรรมที่คำนึงถึงการจัดการพื้นที่ ทุน แรงงาน และทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด		
5	การใช้แรงงานในการทำเกษตรกรรมต้องพึงพิงแรงงานจากในครัวเรือนเป็นหลัก และต้องคำนึงถึงความจำเป็นอย่างที่สุดก่อนจ้างแรงงานจากที่อื่นๆ		
6	ในการทำเกษตรกรรมตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถือว่าเงินเป็นสิ่งสำคัญเพียงอย่างเดียวในการทำเกษตรกรรม		
7	การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายครัวเรือน ทำให้เกษตรกรทราบถึงค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในด้านการทำเกษตรกรรมและค่าใช้จ่ายอื่นๆ		
8	การวางแผนและการเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ จะทำให้เกษตรกรสามารถรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจได้		
9	การรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันวางแผนของสมาชิกในครอบครัว เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรกรรม ถือเป็นแนวทางหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
10	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว และปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์เพียงชนิดเดียว เพื่อง่ายต่อการดูแลและการเก็บเกี่ยว		

ข้อ	คำถาม	คำตอบ	
		ถูก	ผิด
11	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ทำให้เกษตรกรสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมหรือวัฒนธรรมในระยะยาวได้		
12	เงินที่เป็นกำไรจากการทำเกษตรต้องมีการเก็บออมไว้บางส่วน เพื่อนำไว้ใช้ในยามจำเป็น และการทำเกษตรในครั้งต่อไป		
13	เกษตรกรต้องมีการศึกษาหาความรู้ และเตรียมพร้อมรับมือเสมอกับการทำการเกษตรภายใต้สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงสูง		
14	เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นให้เกษตรกรแสวงหาวิทยาการ หรือความรู้ที่หลากหลายเพื่อมาประยุกต์ใช้กับการทำเกษตรกรรมของตนเอง		
15	เกษตรกรต้องมีการพิจารณาความรู้ หรือวิทยาการสมัยใหม่อย่างรอบคอบก่อนนำมาปรับใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง		
16	การใช้องค์ความรู้หรือวิทยาการทางด้านการเกษตรสมัยใหม่ต้องไม่ทำลายภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน		
17	เกษตรกรต้องทำการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ของผู้อื่น พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ป่าไม้ โดยไม่ได้รับอนุญาต		
18	การทำเกษตรกรรมโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะคำนึงถึงการทำเกษตรที่เป็นมิตรต่อสุขภาพของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม		
19	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ให้เกษตรกรยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ความเพียรพยายาม ความอดทน ในการดำเนินชีวิต		
20	เกษตรกรต้องมีการแลกเปลี่ยน แบ่งปันองค์ความรู้ที่ตนเองมีให้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ หรือถ่ายทอดให้บุตรหลาน และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามความสามารถที่ตนเองมีอยู่		

2.2 การศึกษาทัศนคติต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดพิจารณา และใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ตามระดับความคิดเห็นของท่าน

<u>โดยกำหนดให้</u>	1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	2 หมายถึง ไม่เห็นด้วย
	3 หมายถึง ไม่แน่ใจ
	4 หมายถึง เห็นด้วย
	5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ข้อ	คำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ด้านความพอประมาณ						
1	การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์จะต้องทำตามความพอดีกับขนาดของพื้นที่ ทุน แรงงาน ที่ครัวเรือนเกษตรกรรมมีอยู่					
2	การทำเกษตรกรรมต้องเริ่มทำอย่างพอมิ พอกิน พอใช้ก่อน เมื่อมีพื้นฐานมั่นคงแล้วจึงค่อยทำการขยายให้เจริญมากขึ้น					
3	การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องยึดความประหยัด และตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุกๆ ด้านของการผลิต					
4	การทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้งต้องใช้พื้นที่ ทุน แรงงาน หรือเทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิภาพ และคุ้มค่าที่สุด					
5	การทำเกษตรกรรมต้องเหมาะสมและเป็นประโยชน์กับคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น					
ด้านความมีเหตุผล						
1	การวางแผนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในแต่ละครั้งจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของจำนวนสภาพพื้นที่ เงินทุน แรงงาน แหล่งน้ำ หรือเทคโนโลยีที่ตนเองและครอบครัวมีอยู่					
2	การทำเกษตรกรรมต้องทำตามความสามารถ ความรู้ และศักยภาพของสภาพพื้นที่ ทุน และแรงงานในครัวเรือน					
3	แรงงานที่ใช้ในการทำเกษตรกรรมต้องมาจากครัวเรือนเป็นหลัก และถ้าจ้างแรงงานจากแหล่งอื่นๆ จะต้องพิจารณาถึงความจำเป็นอย่างที่สุดก่อน					
4	ผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมส่วนหนึ่งสามารถนำมาทำเป็นอาหารให้แก่ครอบครัว เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้					
5	เกษตรกร และสมาชิกในครัวเรือนควรเป็นผู้จัดการและควบคุมการผลิตด้วยตัวเอง					
ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว						
1	ก่อนการทำเกษตรกรรมควรมีการวางแผนรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ การระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช หรือราคาสินค้าและการตลาดอยู่เสมอ					

ข้อ	คำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
2	ครัวเรือนเกษตรกรควรมีการสำรองเงินทุน แหล่งน้ำ หรือทรัพยากรอื่นๆ เพื่อใช้ในยามเกิดวิกฤติความแปรปรวนของสภาพอากาศ และเศรษฐกิจ					
3	การลงทุนในการทำเกษตรกรรมในแต่ละครั้ง เกษตรกรต้องพยายามลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น หรือไม่ทำให้เกิดภาระหนี้สิน					
4	รูปแบบการทำเกษตรกรรมต้องมุ่งเน้นในเกิดการผลิตแบบผสมผสาน โดยมีความหลากหลายของชนิดพืชหรือสัตว์					
5	ผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมจะต้องปราศจากการตกค้างของสารพิษ หรือสารเคมี เพื่อสุขภาพที่ดีของผู้บริโภคทั้งในครัวเรือนและนอกครัวเรือน					
ด้านเงื่อนไขความรู้						
1	เกษตรกรจะต้องใช้องค์ความรู้ หรือวิทยาการสมัยใหม่ที่หลากหลาย สาขาวิชามาประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรกรรม					
2	เกษตรกร จะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ หรือศักยภาพของตนเองในการทำเกษตรกรรมอยู่เสมอ					
3	เกษตรกรจะต้องมีความชำนาญเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ ภูมิประเทศ พันธุ์พืชและสัตว์ เทคโนโลยี การตลาด หรือภูมิปัญญาด้านการเกษตรในท้องถิ่นของตนเอง					
4	การนำองค์ความรู้มาใช้ต้องเป็นไปอย่างรอบครอบ และเกิดความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันกับการทำเกษตรกรรม					
5	เกษตรกรควรจะต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ และประสบการณ์ด้านการเกษตรให้แก่บุตรหลาน					
ด้านเงื่อนไขคุณธรรม						
1	การทำเกษตรกรรมจะต้องอยู่ในพื้นที่ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่บุคคลอื่นๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต					
2	การทำเกษตรกรรมต้องเป็นมิตรต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม โดยลดหรือหยุดการใช้สารเคมีในการผลิต					
3	เกษตรกรต้องขยันหมั่นเพียร และพยายามที่จะหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อช่วยเพิ่มศักยภาพในการทำเกษตรกรรมของตนเอง					
4	เกษตรกร และสมาชิกในครัวเรือนจะต้องยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบเกษตรกรรม หรือการดำรงชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น					
5	เกษตรกรต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีที่เกิดขึ้นในครอบครัวของตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม					

2.3 การศึกษาการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง โปรดพิจารณา และใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ตามระดับการปฏิบัติของท่าน

โดยกำหนดให้

- 1 หมายถึง ปฏิบัติน้อยมาก
- 2 หมายถึง ปฏิบัติค่อนข้างน้อย
- 3 หมายถึง ปฏิบัติปานกลาง
- 4 หมายถึง ปฏิบัติค่อนข้างมาก
- 5 หมายถึง ปฏิบัติมากที่สุด

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
ด้านความพอประมาณ						
1	ท่านได้กำหนดขนาดพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมให้อยู่ในความสามารถที่จะควบคุม หรือบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง					
2	ท่านได้ปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์โดยให้เหมาะสมกับจำนวนเงินทุนที่ท่านมีอยู่					
3	ท่านได้ปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์โดยให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแรงงานที่ตนเองมีอยู่					
4	ท่านได้ทำเกษตรกรรมอย่างเหมาะสม และเป็นการอนุรักษ์สภาพพื้นดิน แหล่งน้ำ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชน					
5	ท่านได้ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในการทำเกษตร รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพื่อสร้างความประหยัดให้กับครัวเรือนของตนเอง					
6	ท่านพึ่งพาการใช้แรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก ก่อนการจ้างแรงงานจากนอกครัวเรือน					
7	ท่านได้ลด หรือพยายามหยุดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร โดยการหาวัสดุจากธรรมชาติที่ตนเองมีอยู่มาทดแทน เพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิต					
ด้านความมีเหตุผล						
1	ท่านเลือกที่จะปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ตามความชำนาญและประสบการณ์ที่ตนเอง และครอบครัวมีอยู่					
2	ท่านได้เลือกใช้พันธุ์พืช หรือสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และสภาพพื้นที่ที่ตนเองได้ทำการเกษตรอยู่					
3	ท่านได้วางแผนการผลิตพืช หรือสัตว์ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับฤดูกาล					
4	ท่านได้พิจารณาถึงความเหมาะสมของแหล่งน้ำ ที่ดิน อากาศ ภูมิประเทศ ก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์					
5	ท่านได้คำนึงถึงความจำเป็นและความคุ้มค่า ก่อนการตัดสินใจจ้างแรงงานจากนอกครัวเรือนมาใช้ในการทำเกษตรกรรมของตนเอง					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
6	ท่านและสมาชิกในครัวเรือนจัดการ ควบคุมและดำเนินกระบวนการผลิตทางการเกษตรด้วยตนเอง					
7	ท่านและสมาชิกในครัวเรือนได้มีการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมร่วมกัน					
ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว						
1	ท่านได้วางแผน เพื่อรับมือกับความแปรปรวนของสภาพอากาศ โรค/และแมลงศัตรูพืชก่อนการปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์					
2	ท่านได้เตรียมแผนการเพื่อจะรับมือกับปัญหาทางด้านราคาสินค้าทางการเกษตรตกต่ำ					
3	ท่านได้มีการวางแผนการ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ในฤดูแล้ง หรือในสภาพที่ขาดแคลนน้ำ					
4	ท่านได้สร้างความหลากหลายในการผลิต โดยการปลูกผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชไร่ พืชสมุนไพร และการเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้เป็นแหล่งอาหารประจำวัน และจำหน่ายเป็นรายได้ให้แก่ครอบครัว					
5	ท่านได้จัดบันทึกรายได้และรายจ่าย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำเกษตร เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงและวางแผนการผลิตในอนาคต					
6	ท่านได้เก็บออมเงินกำไรที่ได้จากการทำเกษตรกรรม เพื่อเป็นเงินทุนไว้ใช้ในครัวเรือน หรือทำการเกษตรฤดูกาลถัดไป					
7	ท่านได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการเกษตรให้แก่บุตรหลาน หรือบุคคลอื่นๆ เพื่อเป็นการสืบทอดการทำเกษตรกรรมในอนาคต					
ด้านเงื่อนไขความรู้						
1	ท่านได้ศึกษาและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ และสภาพภูมิอากาศ เพื่อใช้ประกอบในการทำเกษตรกรรม					
2	ท่านได้แสวงหาความรู้วิทยาการเกษตรสมัยใหม่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการผลิตของตนเอง					
3	ท่านได้เรียนรู้ระบบการวิเคราะห์ต้นทุนและผลกำไร เพื่อใช้วางแผนการในการทำเกษตรกรรม					
4	ท่านได้ศึกษาราคาสินค้า หรือข้อมูลด้านการตลาดของสินค้าเกษตร เพื่อนำมาประกอบการทำเกษตรกรรมของตนเอง					
5	ท่านได้เรียนรู้และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในด้านการเกษตรและนอกภาคการเกษตรกับสมาชิกในครัวเรือน และผู้คนอื่นๆ ในสังคม					

ข้อ	ประเด็นคำถาม	ระดับการปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
6	ท่านได้นำความรู้ หรือข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับมาเชื่อมโยงเข้ากับการบริหารจัดการการทำเกษตรกรรมของตนเอง					
7	ท่านได้มีการทบทวนความรู้ที่ได้รับจากแหล่งข่าวสารต่างๆ ก่อนนำมาปรับใช้กับการทำเกษตรกรรมของตนเอง					
ด้านเงื่อนไขคุณธรรม						
1	ท่านทำเกษตรกรรมอยู่ในพื้นที่ที่มีสิทธิถูกต้องตามกฎหมาย ไม่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่บุคคลอื่นๆ โดยไม่ได้รับอนุญาต					
2	ท่านได้ใช้รูปแบบการทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับคุณภาพชีวิต หรือไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ท่านพักอาศัยอยู่					
3	ท่านได้ลด หรือพยายามหยุดการใช้สารเคมีในการผลิตทางการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยกับผู้ที่จะบริโภค					
4	ท่านได้ใช้หลักของความประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยมาใช้ในการทำเกษตรกรรม และการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว					
5	ท่านมีความพยายาม และอดทนในการแสวงหาแนวทางที่จะทำให้สมาชิกในครอบครัวหลุดจากความทุกข์ยาก และมีความมั่นคง					
6	ท่านและสมาชิกในครัวเรือนมุ่งที่จะทำแต่ความดี และไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่จะเป็นภัยต่อตนเอง และสังคม					
7	ท่านได้สร้างความผูกผันให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว รวมถึงสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีงามกับผู้คนในสังคม					

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์

อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.827	20

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Know1	13.1667	19.247	.194	.830
Know2	13.1333	19.568	.122	.833
Know3	13.2667	17.720	.546	.812
Know4	13.2000	17.752	.563	.812
Know5	13.1667	19.178	.211	.829
Know6	13.1333	19.085	.247	.827
Know7	13.1000	18.714	.365	.822
Know8	13.1333	19.016	.265	.826
Know9	13.1333	18.809	.319	.824
Know10	13.1333	18.051	.525	.814
Know11	13.3000	18.493	.348	.823
Know12	13.3000	17.390	.622	.808
Know13	13.1333	17.982	.544	.813
Know14	13.1667	17.937	.533	.813
Know15	13.1000	17.955	.581	.812
Know16	13.1667	17.799	.570	.811
Know17	13.1667	18.489	.387	.821
Know18	13.1667	19.592	.109	.834
Know19	13.2000	17.959	.509	.814
Know20	13.2000	18.234	.438	.818

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามทัศนคติที่มีต่อการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.905	25

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Atti1.1	104.8667	71.637	.499	.901
Atti1.2	105.2333	72.599	.288	.905
Atti1.3	105.1333	68.671	.522	.901
Atti1.4	104.9333	71.237	.490	.901
Atti1.5	104.9667	71.482	.473	.902
Atti2.1	105.0333	75.068	.113	.907
Atti2.2	104.9000	67.679	.583	.899
Atti2.3	104.8000	70.097	.536	.900
Atti2.4	104.8667	68.189	.576	.899
Atti2.5	104.8667	67.844	.767	.895
Atti3.1	104.9000	67.679	.667	.897
Atti3.2	105.0000	71.241	.372	.904
Atti3.3	105.3000	75.459	.061	.908
Atti3.4	105.0667	67.651	.620	.898
Atti3.5	105.0000	67.448	.712	.896
Atti4.1	104.9333	68.547	.646	.898
Atti4.2	105.1667	75.592	.034	.909
Atti4.3	105.0000	70.828	.408	.903
Atti4.4	104.8667	69.292	.691	.897
Atti4.5	104.7000	69.459	.609	.899

Atti5.1	104.7333	70.202	.590	.899
Atti5.2	104.8000	69.614	.492	.901
Atti5.3	104.8000	68.855	.733	.897
Atti5.4	104.7667	70.806	.595	.900
Atti5.5	104.5667	74.254	.218	.906

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามการทำเกษตรกรรมในระดับครัวเรือน
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์
อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.889	35

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Pract1.1	143.7667	139.495	.196	.889
Pract1.2	144.0333	129.757	.626	.881
Pract1.3	144.0333	136.654	.327	.887
Pract1.4	143.9000	135.403	.369	.887
Pract1.5	143.9667	135.757	.522	.885
Pract1.6	144.0667	128.133	.728	.879
Pract1.7	143.9333	138.754	.222	.889
Pract2.1	143.7667	133.082	.648	.882
Pract2.2	143.6667	133.540	.555	.884
Pract2.3	144.0667	134.685	.426	.886
Pract2.4	144.1000	135.748	.443	.885
Pract2.5	143.9667	139.895	.173	.889
Pract2.6	143.8000	141.338	.053	.892
Pract2.7	143.7667	132.392	.490	.884
Pract3.1	144.2000	132.717	.537	.884
Pract3.2	143.9333	135.444	.373	.887
Pract3.3	144.4667	132.878	.375	.887
Pract3.4	143.8000	135.062	.512	.885
Pract3.5	144.1000	131.059	.617	.882
Pract3.6	143.9000	133.886	.572	.883

Pract3.7	144.1333	128.257	.535	.883
Pract4.1	143.9667	138.999	.193	.890
Pract4.2	143.6000	136.455	.405	.886
Pract4.3	143.9000	134.093	.443	.885
Pract4.4	144.0333	135.482	.430	.886
Pract4.5	143.7667	130.875	.570	.883
Pract4.6	143.8000	136.717	.305	.888
Pract4.7	143.9333	135.651	.461	.885
Pract5.1	143.7333	135.099	.457	.885
Pract5.2	144.2667	135.030	.358	.887
Pract5.3	143.9333	138.064	.226	.889
Pract5.4	144.1000	138.921	.206	.889
Pract5.5	143.7333	134.754	.479	.885
Pract5.6	143.8333	139.592	.159	.890
Pract5.7	143.7000	137.045	.303	.888

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายปภพ จีรัตน์	
เกิดเมื่อ	27 มกราคม 2537	
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2555-2558	ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการ พัฒนาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
	พ.ศ. 2552-2554	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน
	พ.ศ. 2549-2551	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน

